ІЛЮСТРОВАНИЙ КАЛЄНДАР СИРІТСЬКОГО ДОМУ НА Р. 1915.

ВИКОНАНО В ДРУКАРНІ «РУСЬКОГО СИРІТСЬКОГО ДОМУ» В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР СИРІТСЬКОГО ДОМУ

для

Американських Русинів

на рік

1915.

БІБЛІОТЕКА
ч.....
І. ЧАЙКОВСЬКОГО

СТАРАНЄМ І НАКЛАДОМ СС. ВАСИЛІЯНОК
В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

З ДРУКАРНІ »РУСЬК. СИРІТСЬКОГО ДОМУ« 832 N. SEVENTH STREET, PHILADELPHIA, PA.

282.477
I15
1915

ПРИВІЛЕЇ

для руської гр. кат. катедральної церкви Неп. Зач. Преч. Д. Марії в Філядельфії, Па.

одержані за старанєм Їх Преосвященства

КИР СОТЕРА.

Руська гр. кат. катедральна церков в Філядельфії, Па. удостоїлась великого і дуже рідкого добродійства, бо одержала

СОВЕРШЕННІ ВІДПУСТИ

наділені Сьв. Отцем Пієм X., Папою Римським дня 16-го червня 1914 р. під ч. 35671 — в слідуючі празники:

Рождество Христове; сьв. Василія (Новий Рік); Богоявленє І. Хр.; Воскр. Г. Н. І. Хр.; Сош. сьв. Духа; сьв. Апп. Петра і Павла; Успеніє Пресьв. Богородиці; сьв. сьвященомуч. Йосафата: Непор. Зач. Преч. Діви Марії і на всї празники Пренайсьв. Тайни Евхаристії і Найсьв. Серця Христового.

УСЛІВЯ: Хто з вірних хотїв би доступити в ті дни совершенного (цїлковитого) відпусту, має в тій церкві приступити до сьв. Сповіди і сьв. Причастія і помолити ся за нашу церков і Сьвят. Отця Папу Римського. Сї відпусти могуть бути жертвовані за душі в чистилищи.

Превелика ся благодать, якою зістала наділена наша руська гр. кат. церков катедральна в Філядельфії, Па., робить її місцем **відпустовим на чужині**, неначе тою зеленою оазою серед розлогої, непроглядної пустині, до якої змучені та спрагнені подорожні звертають свої кроки, щоб в тїни її зелені відпочати, покріпитись холодним жерельним напоєм та набрати сили до дальшої утяжливої подорожи.

Отримавши сї цїнні привілеї, церков наша віддає їх всім вірним в Злуч. Державах на їх виключну користь. Тож користайте з них обильно!

Хто в однім з сих празничних днів посїтить руську гр. кат. церков катедральну в Філядельфії, Па., висповідає ся, запричащаєсь та помолить ся в наміреню сьв. Церкви і сьв. Отця Папи Римського, може доступити совершенного відпусту.

Google

СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!

Витайте, Дорогі Побратимці!

Пускаємо отсе у сьвіт між нашу дорогу українську Родину перший річник календаря. Календар сей являєть ся як представитель нашої інституції "Сирітського Дому" — інституції найбільше загально народної.

Ніщо в сьвіті не промовить до серця читателя таким теплим переконуючим словом, як се, що видане отсеї книжки не є нічим иншим, як тільки працею в хосен нещасливих, бездомних сиріт.

Ми ведені такою думкою, забажали отже прислужити ся нашим Родимцям, видаючи у сьвіт Календар, так необхідний в кождій нашій хаті, а з другої сторони мали на думці поширити між широкими верствами нашого народу велику ідею: підпомоги тим, що бездомними сиротами лишили ся на сім сьвіті.

Вірте або не вірте, але се позістане незапереченою правдою, що добрий Календар є для католицької родини цілорічним приятелем домовим. А хтож не хотіби мати приятеля? Хто не хотіби мати такого, щоб його в смутку потішив, його терпінням поділив ся, його радостию радував ся, його журбою журив ся, щоб був його нерозлучним дорадником, розрадником, помічником? Кождий бажав мати когось, що був би неначе другим "я" для него. Каже сьв. Письмо, що хто знайшов приятеля, той знайшов скарб. І се правда. Як чоловік тішить ся коли має при собі людину, перед котрою може пожалувати ся, на його грудех виплакати ся, в него засягнути поради і помочи! Чоловікови здає ся, що йому половина тягару відпала з серця, коли звірить ся з ним перед щирим приятелем.

Таким щирим приятелем, котрий розуміє всї Ваші терпіня, болї, крести, смутки, журби, недостачі, небезпеки, потреби, туги і радости є "Календар Сирітського Дому". Він належить, щоб так сказати, до родини. Він і поучає як батько, він і попестить як матїр, він і розвеселить як приятель. Він порадить старому, він розрадує молодого, він поговорить з поважними поважно, з жартовливими жартовливо, взагалї він є всїм для всїх.

Тимто старали ся ми, щоби Календар вийшов трохи поза границї звичайних руско-американських календарів, що кождого року входили до наших хат в якімсь мертвецькім виді, так що до форми, як й до змісту. І тому нашим бажанем було дати нашій громаді таку книжку, яка не стратилаб своєї вартости через цїлий рік і в якій уважний читатель зумів би добути з неї більше тїсна, як з якого иншого читача.

Досить поглянути на величезне число добірних ілюстрацій, щоби переконати ся, що наші твердженя не голословні. Досить переглянути цїлий ряд ін-

Google

тересних а ріжнородних статий, щоби признати повну рацію нашим повисшим словам.

Не до нас належить оцінювати вартість нашого видавництва; се повинні зробити Родимці наші, щоби заінтересували ся близше нашим видавництвом і щоби підперли його після своєї спромоги, маючи на увазї сю одну обставину, що гріш одержаний з розпродажі календаря призначений виключно і в цїлости на удержанє і вихованє українських сиріт.

Ми своє зробили після наших сил і засобів. Тепер черга на наше громадянство, щоби поспішило з численними замовленями, та поаітувало між своїми знакомими, свояками і краянами так, щоб не бракло його в жадній хатї. Кождий покупець нашого календаря придбає собі добірну лектуру а з другої сторони стане добродїєм і покровителем нещасних сиріт.

Як богато примірників всїляких календарів, виданих нераз скрайно лубочно, поширюють ся щорічно між нашими людьми! Як богато гроша наших поселенцїв мандрує до кишень хитрих спекулянтів, що відповідною брехливою заохотою, прикрашеною вінєткою і приперченою самолюбством рекламою розпихають між бідний нарід саму друковану дрянь без змісту, форми і ідеї! Як богато вкінци календарів йде поміж наших людий з нетавним наміром видерти або хоч ослабити віру в Бога, моральні основи Христової науки і т. д. Комуж прийде хосен з купованя таких книжок? Хиба тільки хитрим видавцям.

Наш календар призначений для українських християнських родин. Його цїль зблизити всїх до Бога і розбудити правдиве побожне житє між нашими людьми, дати правдиве знанє, здорову розривку і уморальнюючу лектуру.

В переконаню, що наш загал підопре наші змаганя і через широке розповсюднюванє календаря подасть помічну руку руським сиротам кличемо ще раз: Витайте Дорогі Родимцї!

ЗАРЯД СИРІТСЬКОГО ДОМУ.

Google

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

РІК 1915.

Рахуба часу.

Рік 1915 є роком звичайним і має 365 днів, 5 годин, 48 мінут. Русини і инші ісповідники східної церкви тримають ся ще старого календаря, який уложив був на сто літ перед народженєм Ісуса Христа римський цісар Юлій Цезар і длятого той календар зове ся також юліянським календарем. Сей календар поправив в 16-ім столітю римський папа Григорій. Того то календаря тримають ся днесь всї кромі Українців Росіян і Жидів. Юліянський календар ріжнить ся від григоріянського о 14 днів і зовесь також численєм стар. стилю (ст. с.) а численє після григоріянського календаря зове ся численєм нового стилю (н. ст.) Всї люди на сьвітї числять роки від народженя Ісуса Христа, від коли тепер минув 1914 рік. Лише Жиди числять час, як вони кажуть, від сотворення сьвіта після біблії і рахують, що від того часу минуло вже 5676 літ. Магомедани знов рахують час від утечі свого пророка Магомеда з міста Мекки до Медини в році 622 після нашого рахованя. Так отже у Магомедан (Турків, Арабів і других) є тепер 1339 рік.

Чотири пори року.

Зима: починає ся 22. грудня 1914 року і тревае 89 днів. 4 год. 22 мін.
Весна: починає ся 21. марта 1915 р. і тревае 92 дн. 23 год. 37 мінут.
Літо: починає ся 22. червня 1915 р. і тревае 93 дн. 6 год. 54 мінут.
Осінь: починає ся 22. вересня 1915 р. і тревае 89 дн. 18 год. 50 мінут.

Затьміня сонця в 1915 р.

На 1915 рік припадають два затьміня сонця, які одначе у нас в Америці не буде видно.

1. Каблучковате затьмінє сонця 13 лютого, в Америці не буде його видко, тільки на Індійськім океані і в Австралії.

2. Каблучковате затьмінє сонця 10 серпня, не видне в Америці а буде його видно тільки в східній Азії і на Тихім океані.

ПАСХАЛІЯ.

Рік	Обряду гр. католицького: Ключ грец.	В руці літо	Масниць: нед.	Масниць: дати	Неділя мясопустна	Неділя сиропустна	Вознесенє	Зелені сьвяте	Петрівка: нед.	Петрівка: днів	Великдень лат. а вашим	Обряду латинського: Попелец	Великдень	Вознесенє	Зелені сьвяте	Боже тіло	Адвент
1915	П	г	4	4	25 січн.	1 лют.	22 берт.	30 цьв.	10 мая	6	— разом	17 лют.	4 цьв.	13 мая	23 мая	3 чер.	28 пад.
1916	Т	є	7	3	14 лют.	21 лют.	10 цьвіт.	19 мая	29 мая	3	2 разом	8 мар.	23 цьв.	1 чер.	11 чер.	22 чер.	3 гру.
1917	К	ѕ	6	1	5 лют.	12 лют.	2 цьвіт.	11 мая	21 мая	4	3 1 тиж.	21 лют.	8 цьв.	17 мая	27 мая	7 чер.	2 гру.
1918	Ѣ	з	9	—	25 лют.	4 мар.	22 цьвіт.	31 мая	10 чер.	1	4 5 нед.	13 лют.	31 мар.	9 мая	19 мая	30 мая	1 гру.
1919	П	а	6	6	10 лют.	17 лют.	1 цьвіт.	16 мая	26 мая	3	5 разом	5 мар.	20 цьв.	30 мая	8 чер.	19 чер.	30 пад.
1920	Ѕ	г	5	5	2 лют.	9 лют.	29 март.	7 мая	17 мая	5	5 1 тиж.	18 лют.	4 цьв.	13 мая	23 мая	3 чер.	28 пад

Пости русько-кат. обр. в 1915 р.

1. Сьв. Вечер перед Богоявленєм.
2. Великий піст.
3. Піст перед сьв. Петром і Павлом. (Петрівка).
4. Піст перед Успенієм Пр. Д. Б.
5. Піст в день Усїкновеня голови Івана Хрест.
6. Піст в день Воздвиженя Чесн. Хреста.
7. Піст перед Різдвом Христовим (Пилипівка).
8. Піст кождої середи і пятниці кромі загальниць.

Кіс 98
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

СІЧЕНЬ

має 31 днів

January

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	П	19	Грудень 1914. Боніфатия	**NEW YR'S. DAY** ☸
2	С	20	Субота перед Рожд. Ігнатия	Macarius.
3	**Н**	**21**	**Нед. сьв. Отець. Юліяни муч.**	**Holy Name**
4	П	22	Анастазиї, вмч.	Eugene.
5	В	23	10 мучен. в Криті	Telesphore.
6	С	24	Навеч. Рожд. Хр. (Сьв. вечер).	**Epiphany.**
7	**Ч**	**25**	**Рождество Христове**	Lucian ,M.
8	**П**	**26**	**Собор Пр. Богор. Сьв. Йосифа**	†Severin. ☾
9	**С**	**27**	**Стефана первомч. Суб. по Рожд.**	Finan.
10	**Н**	**28**	**Нед. по Рожд. Христ. 2,000 мч.**	Agatho, P.
11	П	29	14,000 дітий убитих в Вифл.	Hygin, P. D.
12	В	30	Анизиї мч.	Ernest, Arc.
13	С	31	Мелянії римлян. преп.	Veronica.
14	**Ч**	**1**	Січень 1915. **Новий рік сьв. Вас.**	Hilary, B. D.
15	П	2	Сильвестра папи рим.	†Paul. ●
16	С	3	Субота пер. Просьв. Малахії пр.	Otto.
17	**Н**	**4**	**Нед. пер. Просьв. і 32 по Сотест**	Anthony, Ab.
18	П	5	Навеч. Богоявленія (піст)	Peter's Chair.
19	**В**	**6**	**Богоявленіє (Йордан)**	Julius.
20	С	7	†Собор сьв. Йоана Хрест.	Fabian and Sebastian
21	Ч	8	Георгія і Емілія мч.	Agnes, Vir.
22	П	9	Полієвкта і Евстр.	†Vincent. ☽
23	С	10	Субота по Просьв. Григ. Нис.	Esp. B. V. Mary.
24	**Н**	**11**	**Нед. по Просьв. о Митарі і Фар.**	Timothy, B.
25	П	12	Татіяни мч.	Conversion of St. Paul.
26	В	13	Єрмила і Стратоніка	Theogene.
27	С	14	Сьв. Отець в Синаї. Отд. Богояв.	John Chrysostom.
28	Ч	15	Павла Тивейського	Flavian, M.
29	П	16	Поклон. оков. сьв. Ап. Петра	†Francis de Sales.
30	С	17	†Сьв. Антонія вел. преп.	Martina, V. ☸
31	**Н**	**18**	**Нед. о блуднім синї, Атан. і Кир.**	Peter Nol.

Пости.

1) В Навеч. Різдва Христ.
2) Від 19 с. м. що середи і пятниці.
Загальниця: Від Різдва Хр. до Богояв.

Відпусти: В першу пятницю і неділю кождого місяця для Брацтв Найс. Серця Ісусового через цілий рік.

В Навеч. Рожд. Хр. відправляєсь Велике Повечеріє о год. 12-ій в ночи, опісля Архієрейська Служба Божа.

Календар жидівський.

16 січня	1 Шебат 5675
30 січня	15 Шебат 5675

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

В 1888 р. дня 11. січня стратила буковинська Русь свойого соловія

ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА.

Уродив ся 1834 р. на Буковині в селї Сторонци, вижницького повіту. Любив незвичайно свої гори і гуцульську ношу. Осьвіту здобув головно з німецьких книжок. Тому, коли вроджений талан заставив його виливати на папір віршом і прозою то, що видів, передумав і переболїв, висказував се в гарній народній мові і тим способом відограв на Буковині ту саму ролю, що в російській Україні Котляревський а в галицькій Марьіян Шашкевич. Писав поезії, оповіданя і драми. По наших читальнях, Соколах і Січах, повинні найти ся збірки його поезій і оповідань, які роблять дуже сильне вражінє, головно вірним представленєм житя гуцульського люду та жовнірів.

Січень.

5. 1583. Львівський латинський архиепископ Соліковський велїв позамикати церкви ві Львові, щоби Русини не сьвяткували Різдва після старого стилю; але таке насильство нїнащо не вдало ся, бо Русини тодї згідно виступили заявивши, що поки вони сами не приймуть нового календаря, нїхто не сьміє їх до сего змушувати.
7. 1675. (в четвертий день Різдва) Запорожцї під проводом Івана Сірка побили на голову яничар, що нічю закрали ся на Січ. 13,800 яничар наложило тодї головою.
11. 1647 † Петро Могила київський митрополит і український церковний писатель.
    1888 † поет Ос. Ю. Федькович.
14. 1648 вїзд гетьмана Богдана Хмельницького до Київа.
18. 1654 Переяславська рада.
21. 1703 Семен Палїй розбив табор польського загального ополченя під Бердичевом.
22. 1803 † Кирило Розумовський, останний гетьман України.
23. 1797 помер у походї на Персів Антін Головатий, кошовий, що вивів Запорожців над Кубань (1792 р.)
23. 1667 Андрусівська умова.
26. 1769 Крім Ґерай вивів з України послїдний ясир (40 тисяч народу) за що його грецький лїкар Сіропольо отроїв.
29. 1734 † Данило Апостол, український гетьман;
    1790 * поет Петро Артемовський Гулак;
    1879 † Павло Чубинський, український письменник.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЛЮТИЙ

має 28 днів

February

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	П	19	Січень. Макарія	Ignatius, M
2	В	20	†Евтимія вел. преп.	**Candlemas.**
3	С	21	Максима ісп. і Неофита	Blase, Bishop.
4	Ч	22	Тимотея ап. і Анастазия	Andrew Cors.
5	П	23	Климента сьвящмч.	†26. Jap. M.
6	С	24	Субота за усопших. Ксенії	Tit. Dorothy. ☾
7	Н	25	**Нед. мясоп.** †Григор. Богосл.	Romuald.
8	П	26	†Ксенофонта преп.	John of Math.
9	В	27	†Перен. мощ. сьв. Івана Золот.	Apollonia.
10	С	28	Єфрема Сирина	Scholastica
11	Ч	29	Ігнатия Богоносця	Mary Lourdes
12	П	30	**Трох Сьвятителїв**	*Lincoln's Birthday.*
13	С	31	Кира і Івана безсребр.	Cath. Ricci. ●
14	Н	1	**Нед. сироп.** Предпр. Стріт.	Valentine.
15	П	2	**Стрітенє Госп.*)** (Поч. Посту)	Sigfrid.
16	Б	3	Симеона Богон. і Анни прор.	Juliana.
17	С	4	Ізидора препод.	†Ash Wednesday.
18	Ч	5	Агатия муч.	Simeon, B.
19	П	6	Вукола преп.	†Conrad, C.
20	С	7	Партенія еписк.	Eleutherius.
21	Н	8	**Нед. 1. посту.** Теодора страт.	Maximian. ☽
22	П	9	Никифора мч.	Peter's Chair.
23	В	10	Харлампія муч.	Peter Dam.
24	С	11	Власия сьвщмч.	†Ethelbert.
25	Ч	12	Мелетия преп.	Herena.
26	П	13	Мартиніяна преп.	†Margaret.
27	С	14	Авксентия преп.	†Baldomer.
28	Н	15	**Нед. 2. посту.** Онисима ап.	Theophilus.

Пости.

В Навеч. Стрітня Госп. Г. Н. І. Хр. і що понеділка, середи та пятниці строгий піст; в инші дни розрішаєсь на мясо ва відмовленєм 5 Отче наш і 5 Богородице Діво.

*) Богослуженє Стрітеня переносить ся після уставів церковних на неділю Сиропустну, если се сьвято припадає першого дня великого посту, ін. ст. 15 лютого.

Календар жидівський.

15 лютого	1 Адар
25 лютого	11 Адар (Піст Естери)
28 лютого	14 Адар (Пурим або Гаман)

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

родив ся 1769 р. в Полтаві на російській Україні і там покінчив духовну семінарію; пізнійше вступив в судову військову службу і умер в Полтаві 1838 р. Найбільший його твір гумористична поема Енеїда, де описуєть ся козацьке житє і се перша книжка видана на українській народній мові 1798 р. Побіч сього написав оперети Наталка Полтавка і Москаль чарівник. Котляревський перший почав писати народньою мовою і тому називаєть ся батьком українського письменства.

Лютий.

2. 1655 Боротьба Хмельницького з Поляками під Охматовом.
3. 1812 * поет Евген Гребінка.
4. 1793 другий поділ Польщі, прилучене до Росії Волині й Поділя.
5. 1704 правобічний гетьман Самусь передав гетьманські клейноди Мазепі.
6. 1908 † Марко Каганець пробитий баґнетами 3-х жандармів.
14. 1897 † поет Пантелеймон Куліш.
20. 1054 † Ярослав Мудрий, великий князь київський.
25. 1795 † Георгий (Юрий) Конисський, білоруський епископ.
26. 1608 † князь Константин Осторожський;

1897 † Петро Стасюк в Черніїєві, пробитий жандармом підчас виборів до парляменту.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

МАРТ

має 31 днів

March

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	П	16	Лютий. Памфіла.	Albinus. ☽
2	В	17	Теодора Тирона.	Simplicius.
3	С	18	Льва папи рим.	†Cunegonde.
4	Ч	19	Архипа апост.	Casimir.
5	П	20	Льва еп. Кат.	†Frederick.
6	С	21	Тімотея і Евст. преп.	Fridolin.
7	**Н**	**22**	**Нед. 3. посту (Хрестопокл.)**	Thomas.
8	П	23	Поликарпа сьвщмч.	John of God. ☾
9	В	24	Обр. глави Ів. Хрест.	Frances Rom.
10	С	25	Тараса архиеп.	†40 Martyrs.
11	Ч	26	Порфирія преп.	Sophron.
12	П	27	Прокопа преп.	†Gregory, P.
13	С	28	Василія іспов.	Roderick.
14	**Н**	**1**	Март. **Нед. 4. посту.** Евдокії пр.	Matilda.
15	П	2	Теодота сьвщмч.	Longinus. ●
16	В	3	Евтропія, Клеоніка і проч.	Heribert, B.
17	С	4	Герасима; Пав. і Юди(Поклони)	†Patrick, B.
18	Ч	5	Конона мч. ,,	Gabriel.
19	П	6	42 мучен. в Аморії.	**†St. Joseph.**
20	С	7	Суб. Акаф. Васил., Ефрема і пр.	Cyril of Jer.
21	**Н**	**8**	**Нед. 5. посту.** Теофілакта преп.	Philemon.
22	П	9	†40 мучен. в Севастиї	Deogratias.
23	В	10	Кондрата мч.	Victorian. ☽
24	С	11	Софрона патриярха.	†Simeon.
25	**Ч**	**12**	Теофана іспов.	**An.B. V. M.**
26	П	13	Никифора патр.	†Emmanuel.
27	С	14	Венедикта преп. Суб. Лазаря.	John Dam.
28	**Н**	**15**	**Нед. ЦЬВІТНА.** Агапія і пр.	John Capistr.
29	П	16	Савина і Папи мч.	Berthold.
30	В	17	Алексія Чолов. Божого	Quirinus. ☽
31	С	18	Кирила сруc. архиеп.	†Balbina, V.

Пости.

До неділї Цьвітної в понеділок, середу і пятницю, а в инші дни розрішенє на мясо за відмовленєм 5 Отче наш і 5 Богородице Діво.

Поминальні суботи: За всїх від віків померших в надії воскресеня.

Поклони: В четвертім тижни посту, в середу вечер дня 17-го марта.

Календар жидівський.

1 марта	15	Адар (Шушан Пурим)
16 марта	1	Нїзан
30 марта	15	Нїзан (1-ший день Пасхи)
31 марта	16	Нїзан (2-гий день Пасхи)

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

В місяци марті припадають роковини уродин і смерти найбільшого українського поета

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Уродив ся 8. марта 1814 р. в селї Моринцях звенигородського повіту в Київщинї, тому то в 1914 р. сьвяткувала так урочисто ціла соборна Україна столїтні роковини уродин свойого найкрасшого сина, мученика за Її ліпшу будуччину. Умер 9 марта 1861 року. Твори Шевченка як першорядного поета славянщицини і цілого сьвіта, стали звісні цілому сьвітови. Поставили нас в ряді просьвічених народів, бо запалили до завзятої праці за красшу долю. Не сьміє бути ні одного члена нашої безталанної вітчини, що не знав би невмирущих творів геніяльного Кобзаря, ні одної української громади, що не вшанувала би його память гідно кождого року урочистим вечером.

Март.

1. 1386 перша злука Литви з Польщею.
2. 1861 знесенє кріпацтва в Росії.
3. 1811 * поет Антін Могильницький.
4. 1780 гр. Кирило Розумовський вибраний гетьманом України.
5. 1649 Перемирє Богдана Хмельницького з воєводою Кисілем в Переяславі, на основі котрого польські війска до 3 червня не мали переступати границь, зазначених ріками Припетю, Горинем та Случем.
8. 1787 Сидір Білий отаманом «Вірного войська Запорожського.
8. **1814 * Тарас Шевченко.**
9. **1861 † Тарас Шевченко.**
13. 1169 Андрій Боголюбський зруйнував і зрабував столицю України-Руси Київ гірше Татар.
15. 1669 Дамян Многогрішний вибраний гетьманом **України.**
17. 1896 † поет Петро Ніщинський.
19. 1669 † б. гетьман Іван Виговський, розстріляний невинно Поляками без суду на неправдивий донос польського шляхтича.
20. 1681 полковник Іван Богун відніс побіду над Поляками під Винницею.
21. 1907 † історик Володимир Антонович.
Михайло Ханенко віддав булаву Іванови Самойловичеви.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЦЬВІТЕНЬ

має 30 днів

April

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	Ч	19	Март. Хризанта. Вел. Четвер.	H, Thursday
2	П	20	**Велика Пятниця.**	†G. Friday.
3	С	21	Якова пр. Вел. Субота.	†Holy Saturday.
4	Н	22	**ВОСКРЕСЕНЄ Іс. Хр. (Велик.)**	**EASTER.**
5	П	23	**Понед. Сьвітлий.** Нікона.	Vincent F.
6	В	24	**Второк Сьвітл.** Захария.	Celestine ☾
7	С	25	**Благовіщенє Пр. Богор.**	Herman Joseph.
8	Ч	26	Собор Гавриїла.	Albert.
9	П	27	Матрони преп.	†Mary Eg.
10	С	28	Іляриона преп.	Ezechiel.
11	Н	29	**Нед. 2. Пасхи (Томи)** Марка еп.	Leo, P. D.
12	П	30	Івана Лїств.	Julius.
13	В	31	Іпатия еп.	Ida.
14	С	1	Цьвітень. Марії егип.	Justinus.
15	Ч	2	Тита препод.	Crescentia.
16	П	3	Никити іспов.	†Bened. J. L.
17	С	4	Йосифа іспов.	Robert.
18	Н	5	**Нед. 3. по Воскр. Мироносиць.**	Amideus.
19	П	6	Евтихія преп.	Timon
20	В	7	Георгія епис.	Theotimus
21	С	8	Іродіона апост.	**Patr. Joseph.**
22	Ч	9	Евтихія муч.	Soterus, M ☽
23	П	10	Терентия мч.	†George, M
24	С	11	Антипи мч.	Fidelis, M
25	Н	12	**Нед. 3. по Воскр. О розслабл.**	Mark, Ev
26	П	13	Артемона сьвщмч.	Mary of G. C.
27	В	14	Мартина папи римс.	Thuribius
28	С	15	Аристарха апост.	Paul
29	Ч	16	Агапії, Ірини і Хіснії	Peter ☺
30	П	17	Семена преп.	†Catherine.

Пости.

Від Неділї Цьвітної то є в Страстнім тиждни мяса зовсїм не вільмо їсти.

Загальниця: Від Воскресення до Неділї Томиної.

Богослуженя в Велику пятницю в катедральнім храмі в Філядельфії то є Царські Часи і заложенє Божого гробу, розпочинаєсь о год. 10-ій перед полудне. Членицї Сестр. Найс. Серця Ісусового адорують Божий гріб при виставленю Найсьв. Тайн на переміну через 2 дни аж до Воскресної Утренї (резурекції), котра розпочинаєсь в неділю о год. 3-ій в ночи.

Календар жидівський.

5 цьвітня 21 Нїзан (7-ий день Пасхи)
6 цьвітня 22 Нїзан (8-ий день Пасхи)
15 цьвітня 1 Іяр

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ,

син князя Володимира Великого засів на київськім князівстві 1018 р. За його часів Україна стала славною в цілій Европі; з усіх країв йшли до Київа посли, щоби поклонити ся Ярославу; рід Ярослава посвоячив ся тоді з володарями Франції, Німеччини, Швеції, Норвеґії, Угорщини, Греції. Ярослав вславив ся найбільше тим, що видав збірник законів: «Правда Руська», сї закони давали опіку бідним людям. Ярослав умер 1054 р. і за свої заслуги дістав імя Мудрого.

«Не хочу я лиха, а добра хочу братам і руській землі».

«Що вмієте доброго, того не забувайте, а чого не вмієте того вчіть ся». — Ярослав Мудрий.

Цьвітень.

2. 1111 побіда кн. Володимира Мономаха над р. Сольницею над Турками.
7. 1889 † поет Володимир Шашкевич.
12. 1597 Битва Наливайка та Лободи з Жолкевським на урочищи «Острий Камінь». Жолкевський зазнавши великих страт мусів вертати до Білої Церкви; 1908 Мирослав Січинський застрілив намістника ґр. Андріл Потоцького.
14. 1350 смерть Юрия II. Болеслава Тройденовича, останнього самостійного галицьк. князя; отроїли його бояри за сприяне латинській вірі.
17. 1093 † князь Всеволод, батько Володимира Мономаха.
17. 1847 арештоване Тараса Шевченка.
19. 1885 † історик Микола Костомарів.
20. 1132 † князь Мстислав, син Володимира Мономаха.
21. 1113 † київський князь Сьвятополк.
25. 1622 † гетьман Петро Конашевич Сагайдачний; 1910 † письменник і драматичний артист Марко Кропивницький.
26. 1657 † київський митрополит Сильвестир Косів.
27. 1904 † письменник і драматичний артист Михайло Старицький.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

МАЙ
має 31 днів
May

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята греко кат. обряду	Calendar of the Saints	
1	С	18	Цьвіт. Івана преп.	Walburga.	
2	**Н**	**19**	**Нед. 5. по Воскр. О Самар.** Івана	Athanasius.	
3	П	20	Теодора Тріхона	Invent. Cross.	
4	В	21	Яндария сьвящмч.	Monica.	
5	С	22	Теодора Сикеота.	Pius, P.	☾
6	Ч	23	†Георгія великмч.	John L. G.	
7	П	24	Сави стратил. мч.	†Stanislaus.	
8	С	25	†Марка ап. і еванг.	App. Michael.	
9	**Н**	**26**	**Нед. 6. по Воскр. О сліпородж**	Greg. Naz	
10	П	27	Семена сьвящмч.	Rog. D. { Antonin.	
11	В	28	Ясона і Сосіпатра.	Rog. D. { Florent.	
12	С	29	9 муч. в Кизиці.	Rog. D. { Nereus.	
13	**Ч**	**30**	**Вознесенє Госп.** Якова ап.	**ASCENSION**	●
14	П	1	Май. Еремії прор.	†Boniface.	
15	С	2	Атаназия арх., Бориса і Глїба.	Isidore.	
16	**Н**	**3**	**Нед. 7. по Воскр. Сьв. Отець.**	John Nep.	
17	П	4	Пелягії преп. мч.	Paschalis.	
18	В	5	Ірини	Claudia.	
19	С	6	Йова многостр.	Peter Cel.	
20	Ч	7	Акакія, Появ. знак. сьв. Хр.	Bernardin.	
21	П	8	†Івана Богосл.	†Felix C.	☽
22	С	9	†Перен. мощ. сьв. Ник. Суб. зад.	†Rita. Emil.	
23	**Н**	**10**	**Нед. Пятьдесят. (Зел. Сьвята).**	**Pentecost.**	
24	**П**	**11**	**Пон. Пресьв. Тройцї.** Мокія	Mary Help.	
25	В	12	Епіфанія преп.	Aldelmus.	
26	С	13	Гликерії мч.	✦Philip Neri.	
27	Ч	14	Ізидора мч.	Bede, C. C.	
28	П	15	Пахомія преп.	†August.	☽
29	С	16	Теодора преп. і Модеста.	†Magd. Paz.	
30	**Н**	**17**	**1. Н. по Сот. Всїх Сьвятих.**	**H. Trinity.**	
31	П	18	Теодота, Юлії і пр.	Angela.	

Пости.

Що середи і пятниці.

В катедральнім храмі розпочинає ся цїлсмісячний молебен до Матери Божої з днем 14-го мая і тревае до 14-го червня, щоденно від год. 8-ої вечер. На тім Богослуженю виносить ся що день проповіть, опісля слїдує суплїкація.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Таке саме значінє як І. Котляревський для російської України а Ю. Федькович для Буковини має для галицької України

Маркіян Шашкевич

родив ся 6. падолиста 1811 р. в селї Підлисю золочівського повіту з убогої сьвященичої родини. Учив ся в Золочеві, а до гімназії ходив в Бережанах. Відтак дістав ся до духовної семинарії у Львові. Час, в котрім жив молодий Маркіян, се час пореволюційний, що високо підніс гідність мужика. В обороні прав і гідности простого люду писало ся тодї богато а Маркіян читаючи сї твори щиро переняв ся їх духом. Він перший в Галичинї почав писати свої твори чистою народною мовою, чим дав почин новому напрямови в літературі. Його найбільше дїло се: «Днїстрова Русалка» видана 1837 р. в Будинї на Угорщинї. Се була перша книжка видана Галичанами і для Галичан живою народною мовою. За свою сьмілість писати «хлопською мовою» натерпів ся Маркіян і від своїх і від чужих дуже богато. Переслїдування сї покінчились тим, що він в 33. роцї, в віцї найкрасшого розцьвіту людського житя а працї і горя помер в Новосїлках, каменицького повіту, лишаючи по собі безсмертну славу.

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш, а не возьмеш милости і віри, бо руське ми серце та й віра руська».

Май.

2. 1512 кн. Константин Осторожський побив Татар під Вишневцем над Горинем;
   1648 вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.
4. 1838 викуп Шевченка з кріпацтва.
5. 1886 † поет Сидір Воробкевич.
6. 1910 † поет Борис Грінченко.
13. 1648 реєстрові козаки під проводом Кречковського злучили ся з Хмельницьким.
14. 1648 битва на Жовтих Водах;
    1857 Шевченко дістає анемстию
15. 1638 побіда Остряниці над Поляками під Голтвою;
    1848 анесенє панщини в Галичинї.
16. 1817 * історик і поет Микола Костомарів.
18. 1861 перевезено і похоронено тіло Тараса Шевченка на Чернечій Горі коло Канева над Дніпром.
24. 1125 † князь Володимир Мономах.
25. 1125 князь Мстислав засїв на великокняжім київськім престолї.
26. 1648 побіда Богдана Хмельницького п. Корсунем.
28. 1722 заведено на Українї т. зв. «малоросійську колєгію».
29. 1638 Поляки вирізали відділ козаків під проводом Путиза до нащаду, хоч він їм добровільно здав ся.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЧЕРВЕНЬ

має 30 днів

June

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята греко кат. обряду	Calendar of the Saints
1	В	19	Май. Патрикія сьвящмч.	Juventius.
2	С	20	Талалея мч.	Eugene.
3	Ч	21	†Константина і Єлени, Пр. Евх.	Paula.
4	П	22	Василиска мч.	†Franc. ☾
5	С	23	Михайла еп. преп	Boniface, B.
6	Н	24	2. Н. по Сош. Пр. Евхаристії.	Corpus Christi
7	П	25	Трете обріт. голов. Ів. Хрест.	Robert.
8	В	26	Карта Апост.	Medard, B.
9	С	27	Терапонта сьвящмч.	Columbkill
10	Ч	28	Никити преп.	Margaret.
11	П	29	Теодозії діви. Состр. П. Д. М.	†Sacred Heart.
12	С	30	Ізаака преп.	John Fac. ●
13	Н	31	3. Н. по Сош. Ермія і Ермея.	Anthony.
14	П	1	Черв. Юстина мч.	Basil, B. D.
15	В	2	Никифора патр.	Modestus.
16	С	3	Лукиліяна мч.	John Fran. R.
17	Ч	4	Митрофана патр.	Adolph, Bishop.
18	П	5	Доротея сьвящмч.	†Paula,
19	С	6	Висариона преп.	Juliana.
20	Н	7	4. Н. по Сош. Теодота сьвящмч.	Florentina. ☽
21	П	8	Теодора	Aloysius.
22	В	9	Кирила архиеп.	Paulinus.
23	С	10	Тимотея сьвящмч.	Aggrippina.
24	Ч	11	†Вартоломея і Варнави ап.	Faustus.
25	П	12	Онуфрия преп.	†William.
26	С	13	Акилини мч.	John and Paul. ☺
27	Н	14	5. Н. по Сош. Елисея і Метод.	John the Baptist.
28	П	15	Амоса прор.	Leo.
29	В	16	Тихопа еп. чуд.	Peter and Paul.
30	С	17	Мануїла, Савелия, Ізмаіла.	Com. St. Paul.

Пости.

1) Що середи і пятниці.

2) Петрівка від Неділї Всїх Сьвятих до самого празника.

Від 14-го червня розпочинає ся в катедр. храмі в Філядельфії 9-дневне Богослуженє до Н. Серця Іс. кождого дня від год. 8-ої вечер. Опісля слїдує проповідь і суплїкація.

Календар жидівський.

13 червня 1 Тамуз
29 червня 17 Тамуз (піст вдоб. Єрусал.)

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПЕТРО КОНАШЕВИЧ САГАЙДАЧНИЙ

родив ся в Галичині під Самбором; науку понінчив в Академії в Острозі. Козаки вибирали його кілька разів гетьманом. Визначив ся славними походами на Татар і Турків. В 1614 р. зруйнував турецьке місто Синопу а 1615 р. напав з невеликою силою на Царгород а недовго потім здобув богате місто Кафу і визволив з турецької неволі кільканайцять тисяч невільників Українців. В 1621 р. на чолі 40,000 козаків ходив Сагайдачний на поміч Полякам і під Хотином побив велике турецьке військо і за те польський король мусів привернути руській церкві давні права. В тій війні гетьман був тяжко пострілений і від рани умер 1622 р. Майно своє записав на українські школи.

Червень.

5. 1709 Іван Мазепа прибув до шведського табору,.
6. 1224 нещасна битва руських князів із Татарами над р. Калкою.
7. 1843 † поет Маркіян Шашкевич.
8. 1653 побіда Богд. Хмельницького над Поляками під Батогом.
11. 1876 указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.
14. 1722 † гетьман Іван Скоропадський;
    1891 † письменник Василь Мова.
17. 1895 † учений Михайло Драгоманів.
18. 1569 Люблянська Унія;
    1709 зруйнованє старої (чортомлицької) Січи.
23. 1870 † поет Амброзий Метлинський.
24. 1651 надав Б. Хмельницький привілей братській школі в Київі.
25. 1205 смерть г. кн. Романа в битві з Поляками під Завихостом.
26. 1638 боротьба Гуні з Миколою Потоцьким коло Жолніна.
27. 1663 Брюховецький вибраний гетьманом;
    1672 Самійлович вибраний гетьманом;.
28. 1768 Залізняк і Гонта добули Умань.
29. 1651 початок битви під Берестечком;

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЛИПЕНЬ

має 31 днів

July

н. ст.	дні	ст ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	Ч	18	Черв. Леонтия.	All H. Popes.
2	П	19	†Юди апост. Зосима.	†Visitation B. V. Mary.
3	С	20	Методия сьвщмч.	Hyacinthus. ☾
4	**Н**	**21**	**6. Н. по Сот.** Юліяна мч.	Precious Blood.
5	П	22	Евзебія	*INDEPEND. DAY*
6	В	23	Агрипіни мч.	Isaias, Prophet.
7	С	**24**	**Рожд. Сьв. Ів. Хрестителя.**	Cyril and Methodius.
8	Ч	25	Феврони пр. мч.	Elizabeth, Queen.
9	П	26	Давида преп.	†Mart. Gorc.
10	С	27	Самсона преп.	7 Brothers.
11	**Н**	**28**	**7. Н. по Сот.** Пер. мощ. К. і Ів.	Godfrey.
12	**П**	**29**	**Сьв. Ап. Петра і Павла.**	John Gual. ●
13	В	30	†Собор 12. Апостолів.	Anacletus.
14	С	1	Лип. Косми і Даміяна.	Bonaventure.
15	Ч	2	†Полож. риз. Пр. Д. М.	Henry II.
16	П	3	Якинта і Анатоля.	†Mary of Mt. Carmel.
17	С	4	Андрея Крит. і Марти.	Alexius.
18	**Н**	**5**	**8. Н. по Сот.** †Кир. і Мет.	Camillus.
19	П	6	†Атанасия преп.	Vincent P. ☽
20	В	7	Томи і Акакия.	Jerome Emil.
21	С	8	Прокопа вел. мч.	Praxedes, V.
22	Ч	9	Панкратия мч.	Mary Magdalen.
23	П	10	Антонія Печерського.	†Liborius, B.
24	С	11	Евфимії мч., Ольги.	Christina.
25	**Н**	**12**	**9. Н. по Сот.** Прокла і Іляр.	James, Apostle.
26	П	13	Собор Арх. Гавриїла.	Ann. Erast. ☺
27	В	14	Акили і Онисима.	Pantaleon, M.
28	С	15	†Володимира Вел. Ап.	Nazarius,
29	Ч	16	Антипогеня сьвмч.	Martha.
30	П	17	Марини вмч.	†Abd. and Sen.
31	С	18	Якинта і Еміліяна.	Ignatius Loyola.

Пости.

Що середи і пятниці.

Календар жидівський.

12 липня 1 Аб.
20 липня 9 Аб. (Піст збур. сьвятині)

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Дня 6 мая 1910 р. тяжка хороба перервала житєву нитку незвичайно енерґічного громадянського діяча й дуже плодовитого письменника

БОРИСА ГРІНЧЕНКА.

Родив ся 1868 р. в харківському повіті. Довгий час був учителем і служив у земстві. На тих становищах був живим прикладом, що можна при добрій волі і сьвідомости ціли зробити для осьвіти нашого народу. Твори його дуже ріжнородні. Нашу літературу збогатив численними оригінальними й перекладаними поезіями, оповіданями, повістями та драмами. Передусім гарні його артистичні дрібні оповіданя, а а повістий: Серед темної ночі і Під тихими вербами. Межи драмами є й історичні: Ясні зорі, Степовий гість, Серед бурі, За батька. По при се писав наукові розвідки на теми літератури, історії, усяких народних потреб так, що йшов у перших рядах наших діячів. Був рівнож гарним популяризатором.

Липень.

7. 1659 побіда Івана Виговського над Москалями під Конопами.

9. 1649 Козаки побили Поляків під Межибожим і Константиновом.

   1651 наказний гетьман Іван Богун виводить полки козаків з під Берестечка і конець берестецької битви.

19. 1649 початок облоги Збаража.

    1709 битва під Полтавою.

15. 1015 † вел. кн. Володимир Великий.

17. 1902 рільничі страйки в східній Галичині.

26. 1662 Сомко і Ромодановський побили Юрка Хмельницького під Каневом.

27. 972 згода кн. Сьвятослава з Греками.

28. 1672 Дорошенко побив Поляків коло Четвертенівки над Богом.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

СЕРПЕНЬ

має 31 днів

August

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	Н	19	**10. н. по Сот. і сьв. Отець 6 Соб.**	Pet. Chains.
2	П	20	†Ілії прор.	Portiuncula. ☾
3	В	21	Семена і Івана преп.	Rel. Stephen.
4	С	22	Марії Магд.	Dominicus.
5	Ч	23	Теофима і Теофіля	Mary Snow.
6	П	24	†Бориса і Глїба мч.	†Transfiguration Christ.
7	С	25	†Успенє сьв. Анни.	Cajetan, Pr.
8	Н	26	**11. Нед. по Сот.** Ермолая.	Cyriacus.
9	П	27	Пантелеймона вмч.	Romanus.
10	В	28	Прохора Ап. і проч.	Lawrence. ●
11	С	29	Калиніка мч.	Philomena.
12	Ч	30	Сили і Силуяна ап.	Clara, V.
13	П	31	Евдокима Пр. П. Ч. Хр.	†Cassian.
14	С	1	Серп. Пр. Ч. Кр. брат. Мак.	†Eusebius.
15	Н	2	**12. Н. по Сот.** Пер. мощ. Стеф.	**ASSUMPTION.**
16	П	3	Ізаака преп. і Фавста.	Joachim.
17	В	4	7. молод. в Евфезї.	Hyacinth. ☽
18	С	5	Евсигнїя мч. Пр. Преображ.	Helena, W.
19	Ч	6	**†Преображенє Господнє.**	Louis Toul.
20	П	7	Дометия преп.	†Bernard. A.
21	С	8	Емілїяна еп.	Jane Frances.
22	Н	9	**13. Н. по Сот.** †Матїя ап.	Timothy.
23	П	10	Лаврентія мч.	Philip, Ben.
24	В	11	Евпла мч.	Bartholomew ☺
25	С	12	Фотия і Аникити.	Louis.
26	Ч	13	Максима іcп. Отд. Преображ.	Zephirinus.
27	П	14	Михея. пр. Пред. Усп. П. Д.	†Joseph Cal.
28	С	15	**Успенє Пр. Д. Марії.**	Augustine.
29	Н	16	**14. Н. по Сот.** Нерук. Обр.	Beheading of John Bap.
30	П	17	Мирона мч.	Rose of Lima.
31	В	18	Фльора і Лавра.	Raymond.

Пости.

Перед Успенієм Пр. Д. Марії що понедїлка, середи і пятниї від дня 14-го до 28-го; в инші дни є розрішенє на мясо за відмовленєм 5 Отче наш і 5 Богородице Діво.

Календар жидівський.

11 серпня 1 Елюль.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПЕТРО МОГИЛА,

син волоського воєводи, родив ся 1596 р.; учив ся в братських школах, пізнійше виїхав в західну Европу і образував ся на чужих університетах, знав добре грецьку і латинську мову. В 1627 р. став київським архимандритом; 1631 р. заложив в Києві висшу школу, яка потім звала ся Могилянською Академією. В 1633 р. вибрано Могилу київським митрополитом. Всіми силами боронив прав української церкви, опікував ся наукою, видавав книжки, висилав молодіж до шкіл за границю. Умер в 1647 р.

Серпень.

3. 1856 * письменник Ів. Франко.
5. 1657 † гетьман Богдан Хмельницький.
   1911 † письменниця Олександра Кулішева (Ганна Барвінок).
6. 1687 Іван Мазепа вибраний гетьманом.
7. 1648 борба Кривоноса з Поляками під Константиновом.
8. 1834 * поет Юрий Федькович.
10. 1680 † отаман Іван Сірко.
    1907 † письменниця Марія Марковичка (Марко Вовчок).
11. 1792 переселенє Запорожців над ріку Кубань.
13. 1723 Полуботок прибув до Петербурга.
    1873 † поет Антін Могильницький.
16. 1657 Юрій Хмельницький вибраний гетьманом.
17. 1651 чорна рада Богд. Хмельницького на Масловім Броді: 1772 прилучено Галичину до Австрії.
18. 1836 * письменник Олександер Кониський;
    1704 Козаки побили Поляків під Сенявою.
19. 1638 Гуня скапітулював над Старицею;
    1245 кн. Данило побідив кн. Ростислава під Ярославом.
20. 1843 * письменник Григорій Квітка-Основяненко.
23. 1662 Юрко Хмельницький побив Москалів під Криловом.
25. 1399 битва Витовта з Татарами над Ворсклою
27. 1589 Турки й Татари облягли Львів.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ВЕРЕСЕНЬ

має 30 днів

September

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	С	19	Серп. Андрея.	Giles, Ab. ☾
2	Ч	20	Самуїла преп.	Stephen, K.
3	П	21	Тадея ап.	†Serapia, V.
4	С	22	Агатоніка мч.	Rosalia,
5	**Н**	**23**	**15. Н. по Сош.** Лупа і Іринея.	Lawr. Just.
6	П	24	Евтихія	Zachary
7	В	25	Вартоломея і Тита Ап.	Regina, V.
8	С	26	Адріяна і Наталії.	**Nativity B. V. M.**
9	Ч	27	Пімена преп.	Peter Claver. ●
10	П	28	Августина і Мойсея.	†Nicholas Tol.
11	С	29	†Усік. гол. Ів. Хрест. (піст).	Protus
12	**Н**	**30**	**16 Н. по Сош.** Александра.	N. of Mary
13	П	31	Полож. пояса Пр. Д. М.	Eugenia, V.
14	В	1	Верес. Семена Стовпника	Exaltation of Cross
15	С	2	Маманта і Івана	† Nicodemus
16	Ч	3	Антима і Теокт.	Edith ◗
17	П	4	Вавили і Мойсея	†Lambert
18	С	5	Захариї і Елисавети	†Sophia
19	**Н**	**6**	**17. Н. по Сош.** Чудо арх. Мих.	7 Dolors of B. V. M.
20	П	7	Созонта мч. Пр. Рожд. Пр. Д.	Eustace.
21	**В**	**8**	**Рожд. Пр. Діви Марії.**	Eusebius.
22	С	9	Йоакима і Анни.	Thomas Vil.
23	Ч	10	Митродори, Німфод. і пр.	Linus, P. M. ♋
24	П	11	Теодори преп.	†Mary Merc.
25	С	12	Автонома сьвщмч.	Finbarr.
26	**Н**	**13**	**18. Н. по Сош. і перед Воздв.**	Cyprian, M.
27	**П**	**14**	**Воздв. Чесн. Хреста** (піст)	Cosmus and Damian.
28	В	15	Никити вмч.	Wencesl., K.
29	С	16	Евфимії вмч.	Michael.
30	Ч	17	Софії, Віри, Надії, Любови.	Jerome, D. ☾

Пости.

1) Що середи і пятниці.

2) В день Усікн. ч. голови сьв. Івана Хрестителя дня 11.

3) В день Воздв. Чесн. Хреста д. 27-го.

Календар жидівський.

9 вересня	1	Тишри 5676	Новий Рік
10 вересня	2	Тишри	2 день Нов. Року
12 вересня	4	Тишри	Піст Ґедайлї
18 вересня	10	Тишри	Судний День
23 вересня	15	Тишри	1. день кучок
24 вересня	16	Тишри	2. день кучок
29 вересня	21	Тишри	день пальмовий
30 вересня	22	Тишри	Шемінї Аверет

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ІВАН МАЗЕПА

походив з шляхотського роду і був в ласках на дворі польського короля, але покинув Польщу і пристав до козаків. В 1687 р. вибрано його гетьманом лівобережної України. Мазепа був чоловік образований, щиро дбав про науку, особливо опікував ся висшими школами. Щоби увільнити Україну з під московського ярма, війшов в союз зі шведським королем Кардом XII. і розпочав війну з Москвою. Але козаки та селяни не зрозуміли його змагань і не підперли його в боротьбі; 1709 р. під Полтавою Москалї розбили Українців і Шведів. Гетьман мусїв уступити з України і схоронити ся в Туреччину де помер 1709 року.

Вересень.

1. 1652 Весїлє Тимоша Хмельницького з донькою волоского господ. Розандою Лупулївною.
2. 1657 похорони Богдана Хмельницького в Суботові і вибір Івана Виговського гетьманом;
   1812 * письменник Іван Вагилевич.
3. 1657 Золотаренко побив Поляків під Сепелїщями.
   1709 † гетьман Іван Мазепа.
5. 911 договор кн. Олега з Греками.
6. 1672 П. Дорошенко здобув Каменець Подільський.
10. 1769 * поет Іван Котляревський.
11. 1727 Данило Апостол вибраний гетьманом.
12. 957 гостина кн. Ольги в Царгороді;
    1903 відкрито торжественно в в Полтаві памятник Іванови Котляревському.
13. 1621 Козаки під Петром Конашевичем Сагайдачним під Хотином почали борбу з Татарами.
14. 1867 † письменник Опанас Маркович.
15. 1907 † письменник і драматичний артист, Іван Тобилевич (Карпенко Карий).
16. 1658 рада в Гадячи:
    1845 * Іван Тобилевич.
17. 1660 Юрко Хмельницький побитий Поляками й Татарами під Слободищами.
27. 1651 білоцерківська угода.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЖОВТЕНЬ

має 31 днів

October

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	П	18	Верес. Евменія еп.	†Remigius.
2	С	19	Трофима і Саватия.	G. Angels.
3	**Н**	**20**	**19 Н. по Сот. і по Воздвиж.**	**Holy Rosary.**
4	П	21	Кондрата мч.	Francis of Assisi.
5	В	22	Фоки сьвщмч.	Flaviana.
6	С	23	Зачатіє сьв. Ів. Хрест.	*LABOR DAY.*
7	Ч	24	Теклї первомуч.	Justina, V.
8	П	25	Евфрозинії преп.	†Bridget. ●
9	С	26	†Івана Богослова.	Denis.
10	**Н**	**27**	**20 Н, по Сот.** Калїстрата.	Gereon, M.
11	П	28	Харитона пр. іспов.	Francis Borgia.
12	В	29	Кирияка преп.	Wilfrid. B.
13	С	30	Григория сьвщмч.	Edward, K.
14	Ч	1	Жов. Покров Пр. Д. Марії.	Callistus.
15	П	2	Киприяна і Андрея.	†Theresa. ☽
16	С	3	Дионїза сьвщмч.	Gall, Ab.
17	**Н**	**4**	**21. Н. по Сот.** Еротея сьвщмч.	Hedwiges.
18	П	5	Харитини мч.	Luke, Evangelist.
19	В	6	†Томи ап.	Peter of Alcant.
20	С	7	Сергія і Вакха мч.	John Cant.
21	Ч	8	Пелягії преп.	Ursula, V.
22	П	9	†Якова апост.	†Cordula, ☉
23	С	10	Евлямпія і Евлямпії.	H. Redeemer.
24	**Н**	**11**	**22. Н. по Сот. і Сьв. 7. Собор.**	Raphael, A.
25	П	12	Прова, Тараха і Андр. мч.	Chrysanthus.
26	В	13	Карпа і Папили мч.	Evaristus.
27	С	14	†Назарія і Параскевії	Florentius.
28	Ч	15	Лукияна пресьв.	Simon and Jude.
29	П	16	Льонгина сотника.	†Narcissus.
30	С	17	Озия і Андрея.	†Alphonsus, R. ☾
31	**Н**	**18**	**23. Н. по Сот.** †Луки Апост.	Wolfgang.

Пости.

Що середи і пятниці.

Календар жидівський.

1 жовтня 23 Тишри (Радість з права)
9 жовтня 1 Мархесван

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Найбільше талановитим українським поетом побіч Шевченка з наших померших письменників був безперечно

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ.

Родив ся 1830 р. на Поділю зі сьвященичої сімї. Вчив ся в духовній семинарії в Каменци Подільськім, а по її скінченю не став сьвященником тільки перейшов на медично-хірурґічну академію в Петербурзї. Потім став лїкарем у Ялтї на Кримі. Нещасливе родинне житє і ненастанні заходи коло хорих підорвали й так здавна слабе його здоровлє. Коли йому батько заказував українську мову, на се заявив: «Не слухає батько моєї мови, за те мене і по смерти може послухає пятнайцять мілїонів моїх одномовців... Батько може не любить своєї мови через те, що нею говорять у нас мужики. А нїби то в Московщинї не говорять мужики по московськи?» Нинї не пятнайцять а близько сорок мілїонів Українців любуєть ся його поетичною спадщиною, з якої найбільшою популярностю тїшуть ся приказки Руданського, дуже часто справжнї перлини, через свій гумор і дотеп. Полишив також богато історичних поем, переробляв народні леґенди й перекладав з чужих мов (прим. Омиґова війна жаб з мишами, Ільоняика). Умер 1873 р.

Жовтень.

1. 1877 † учений О. Бодянський.
9. 1655 побив Б. Хмельницький Поляків під Городом.
14. 1624 напад Запорожців на Царгород.
16. 1848 Богдан Хмельницький почав облогу Львова.
17. 1596 смерть гетьмана Івана Косинського.
18. 1851 цїсар Франц Йосиф поклав угольний камінь під «Народний Дім» у Львові.
20. 1814 * письменник Яків Головацький.
22. 1596 Берестейська унїя.
29. 1894 † учений Омелян Огоновський.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПАДОЛИСТ

має 30 днів

November

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду грено катол.	Calendar of the Saints
1	П	19	Жовт. Йоїла прор.	**ALL SAINTS.**
2	В	20	Артемія вмч.	All Souls.
3	С	21	Іляриона преп.	Hubert.
4	Ч	22	Аверкія і 7. мол. в Еф.	Charles Bor.
5	П	23	Якова апост.	†H. Relics.
6	С	24	Арети мч.	Leonard.
7	**Н**	**25**	**24. Н. по Сош.** Маркіяна.	Engelbert. ●
8	**П**	**26**	**Димитрія Великомуч.**	Godfrey.
9	В	27	Нестора мч.	Theodore.
10	С	28	†Параскевії вмч.	Andrew Av.
11	Ч	29	Анастизиї мч.	Martin, B.
12	П	30	Зиновія і Зиновії.	†Martin, P.
13	С	31	Стахія Апп. і Урбана мч.	Stanislaus. ◗
14	**Н**	**1**	**25. Н. по Сош.** Косми і Дам.	Josaphat,
15	П	2	Акиндина мч.	Gertrude, V.
16	В	3	Акипсими і Айтала.	Edmund, B.
17	С	4	Йоанікия і Нікандра.	Gregory.
18	Ч	5	Галактіона і Епіст.	Romanus.
19	П	6	Павла арх. Конст.	†Elizabeth.
20	С	7	Ерона і Лазаря.	Felix of Val.
21	**Н**	**8**	**26. Н. по Сош. Сьв. Михаїла.**	Presentation B. V. M. ☺
22	П	9	Онисифора і Порфіра.	Cecilia, V.
23	В	10	Ераста ап.	Clement, M.
24	С	11	Мини, Віктора і пр.	Chrysogon.
25	Ч	12	†Йосафата сьвщмч.	*THANKSGIV. DAY*
26	П	13	†Івана Золотоуст.	†Silvester, A.
27	С	14	†Филипа ап.	Virgilus.
28	**Н**	**15**	**27. Н. по Сош.** Гурія і Сам. піст)	Hortulanus.
29	П	16	†Матея ап.	Saturnin, ☾
30	В	17	Григория Чудотвор.	Andrew, Ap.

Пости.

1) Що середи і пятниці.

2) Піст перед Рожд. Христ. (Пилипівка) зачинаєсь дня 27-го падолиста що понеділка, середи і пятниці; в инші дни є розрішенє на мясо за відмовленєм 5 Отче наш і 5 Богородице Діво.

Календар жидівський.

8 листопада 1 Кіслєв.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПАВЛО ПОЛУБОТОК

був полковником за часів Мазепи а 1722 р. став гетьманом лівобережної України. Всіми силами старав ся завести на Україні порядок, зреформував суди, положив конець надужитям старшини; хотів доказати Москві, що Україна може рядити ся без чужої помочи. На його бажанє козаки почали вносити до царя петиції і рішучо жадали, щоби з України виведено московське військо і урядників та привернено давні права українського народу. Цар візвав Полуботка і козацьку старшину до Петербурга, тут переведено з ними слідство і арештовано гетьмана. В тюрмі, далеко від рідної землі, умер Полуботок 1729 р.

Падолист.

3. 1648 Богдан Хмельницький залишив облогу Львова.
   1848 барикади у Львові;
   1885 † поет Микола Устиянович.
6. 1811 * поет Маркиян Шашкевич.
10. 1709 здобуте Батурина Москалями;
    1834 † Іван Котляревський
11. 1893 * поет Леонід Глібів.
15. 1648 Б. Хмельницький облягає Замость.
16. 1625 куруліївська угода.
    1709 Іван Скоропадський вибраний гетьманом.
18. 1838 * письменник Іван Нечуй Левицький.
19. 1698 * гетьман Петро Дорошенко.
20. 1709 цар Петро велїв стяти полковника Чечеля за оборону Батурина перед Московськими військами.
23. 1873 † учений М. Максимович.
29. 1778 * Григорий Квітка-Основяненко.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ГРУДЕНЬ
має 31 днів
December

н. ст.	дні	ст. ст.	Сьвята обряду греко катол.	Calendar of the Saints
1	С	18	Пад. Плятона і Романа.	Eligius, B.
2	Ч	19	Авдия і Варлаама.	Bibiana, V.
3	П	20	Прокла і Григория	†Francis Xavier.
4	С	21	**Вовед. в храм Пр. Богородиці.**	Barbara, V.
5	Н	22	**28. Нд. по Сот.** Филимона ап.	Sabbas.
6	П	23	Амфільоха і Григория сп.	Nicholas. ●
7	В	24	Катерини мч.	Ambrose, B.
8	С	25	Климента і Петра.	**IMMACULATE CONC.**
9	Ч	26	Алипія столп.	Leocadia.
10	П	27	Якова мч. і Палядия.	†Melchiades,
11	С	28	Стефана преп. мч.	Damasus.
12	Н	29	**29. Н. по Сот.** Парамона.	Synesius.
13	П	30	†Андрея первозв. апост.	Lucy, Othil. ☽
14	В	1	Груд. Наума прор.	Eutropia, V.
15	С	2	Аввакума прор.	†Christiana.
16	Ч	3	Софонія прор.	Eusebius.
17	П	4	†Варвари мч.	†Lazarus, B.
18	С	5	†Сави сьвщмч. преп.	Exp. B. V. M.
19	Н	6	**30 Н. по Сот. Сьв. Николая.**	Nemesius.
20	П	7	Амврозия еп.	Theophil,
21	В	8	Патапя преп. Предпр. Зачатія	Thom., Ap. ☺
22	С	9	**Непорочне Зачатіє Пр. Д. Марії**	Honoratus.
23	Ч	10	Міни і Ермогена	Victoria.
24	П	11	Данила стовп.	†Adam, Eve.
25	С	12	Спиридиона преп.	**CHRISTMAS**
26	Н	13	**Нед. Праотець** †Евстратия.	Stephen, M.
27	П	14	Тирса і Левкія мч.	John, Ap. Ev.
28	В	15	Елевтерия сьвщмч.	Holy Innocent.
29	С	16	Аггея прор.	Thomas. Can. ☾
30	Ч	17	Данила прор.	Rainer, B.
31	П	18	Себастияна мч.	†Silvester, P.

Пости.

Що понеділка, середи і пятниці; в инші дні є розрішенє на мясо під услівєм, як подано в листопаді.

Календар жидівський.

2 грудня 25 Кіслев (1-ий день Ханука)
8 грудня 1 Тебет (7-ий день Ханука)
9 грудня 2 Тебет (8-ий день Ханука)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Меншим поетичним талантом від Шевченкового визначав ся, але з любови до України й українського народу ще гіршу долю перетерпів

ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ.

Підписував звичайно свої писаня іменем Павло Граб. Прийшов на сьвіт 1864 р. в охтирськім повіті харківської губернії, щоби перекоротати 38 літне мученицьке житє і вмерти далеко від улюбленого рідного краю на Сибіґі в Тобольську 11. грудня 1902 Його поезії оригінальні і перекладані, друкували ся по ріжних українських літературних часописях, а деякі в галицькій Україні вийшли осібними збірочками п. з. «Пролісок», «З чужого поля», «З півночи», «Доля». У своїх віршах закликав людий до боротьби з кривдою і злом, закликав усіх тих, що в їх грудях бєть ся людське серце, бороти ся до загину за щастє свойого народу. Болів дуже над недолею рідного народу та думав над тим, як завести би новий, вільнійшим державний лад у деспотичній Росії. Такі змаганя і оборону покривджених відпокутував вісімнайцять літною неволею у ріжних, навіть найдальше висунених на схід місцевостях Сибіру, де вже неодному Українцеви казали охолоджувати горячу любов до України.

Грудень.

3. 1848 † Евген Гребінка.
4. 1803 † Іван Кальнишевський, останній кошовий Запорожа.
6. 1830 * письменник Данило Мордовець.
7. 1811 * поет Микола Устиянович.
8. 1868 заснованє тов. «Просьвіта» у Львові.
19. 1240 Батий Київ зруйнував.
21. 1764 скасованє гетьманщини.
24. 1653 побіда Богд. Хмельницького під Жванцем.
26. 1637 нещаслива битва Павлюка в Потоцким під Кумейками.
28. 1724 † наказний гетьман Павло Полуботок.
31. 1637 † гетьман Павлюк.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ГОЛОВНА УПРАВА »ПРОВИДІНЯ«:

Перший ряд з гори, від лївої руки до правої: Николай Більо, о. Ів. Рубинович, о. Ал. Пик, Авкс. Телеп, Ів. Самуїл. — Другий ряд: о. Арх. Ник. Підгорецький, Їх Преосвящ. Кир. Сотер, о. кап. Ал. Улицький. — Третий ряд: Ів. Переговський, Теодор Онуфрик, Ів. Спяк, Яким Рогач.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Який є наш сьвятий обовязок?

Кождий розумний чоловік, що бодай від часу до часу застановить ся над своєю і родини своєї будучностию, старає ся забезпечити себе й своїх найблизших перед непередвидженими небезпеками. З тої то причини будує чоловік огнетревалі будівлї, щоб охоронити ся перед огнем. Тому закладає він сильні замки, каси, колодки, щоби забезпечити своє майно перед злодієм. Одягає своє тїло і живе після вказівок лїкарської науки, щоби забезпечити себе перед воздушними шкідливими впливами і перед хоробою. Всї ті повисші забезпечення не виключають ще однак нещасливих припадків і тому розумний чоловік, коли вже не в силї цїлковито їх усунути, старає ся їх бодай обмежити, здавити, перемочи, або принайменше наслїдки їх ослабити, щоб сї наслїдки не були для нього такі страшні. І він орґанізує огневі сторожі, що мають на цїли гасити і спинити пожар, він обезпечує своє майно перед огнем, градом, злодійом, що знова має на цїли на случай нещастя надгородити йому заподіяну шкоду.

В житю чоловіка є однак такі нещастя, яких нїяк нї оминути нї побороти не можна. Таким нещастєм є смерть. А ми добре знаємо, скілько горя, нужди і гірких слїз приносить за собою се страшне марево смерти. Ми добре знаємо в яку безрадну чорну розпуку паде цїла родина, коли люта смерть перерве житє батька родини, що був жерелом її житя, що працею рук своїх кормив і одягав її. І кому а нас, що любить свою родину, що дбає о свою жінку і дїти на згадку тої страшної хвилї не перейде мороз по тїлї, не защемить серце з болю?

А хвиля ся безрадної розпуки прийти може кождого дня, кождої години, передовсїм ту в Америцї, де на кождім кроцї чигають на наше житє тисячі фабричних коліс і молотів а по копальнях страшні вибухи трійливих ґазів. Нема нї одного дня, в котрім часописи не принеслиб нам сумних вістий про страшні випадки наших робітників по фабриках і майнах. Ту колесо відорвало ногу, там молот розторощив руку, а ще на иншім плейзї електричний провід забив чоловіка на смерть. А хто з майнерів, а тих підземних кертиць, що ранним ранком спускаєсь в глубину майни, може бути певним, що побачить ще сьвітло сонця, що привитаєсь ще з своєю жінкою і дїтьми, коли майна засипатись може, або вибух трійливих ґазів не його одного а сотки таких як він майнерів на смерть задусити може. Хто взагалї тут в Америцї знати може, що станесь з ним до вечера, що станесь з ним за годину а може й за хвилину?!

І нам здаєть ся, що нема такого чоловіка, що не припускав би, що страшна смерть стрінути його може на кождім місци і в кождій хвили. І нема також й такого чоловіка, котрий не здавав би собі справи, що чекає його родину, його жінку і дїти на случай сего страшного нещастя. Вкінци нема й такого чоловіка, що не мав би тої сьвідомости, що а хвилею такого нещастя приходить на його родину, на найблизших його серцю чорна година — чорнїйша тут на чужинї, серед чужих людий, далеко від родини, де нїхто навіть теплого слова розрадк не кине. І слів нема, щоб представити сей страшний образ,

Google

сю чорну недолю, сю неутишиму розпуку, яка в годині смерти батька родини захоплює овдовілу жінку і осиротілі діти! На сьвіті нема нічо страшнійшого від такої хвилї і нехай Господь хоронить кождого перед таким нещастєм!

І ще раз кажемо, нема такого чоловіка, щоб не знав про се все. А однак як мало є таких, що думають запобічи сему. Живемо з дня на день, зводячи ледви кінці до купи і хоч на дні нашої душі раз-враз відзиває ся і не дає нам спокою болюча думка: »що буде з жінкою, що буде з дітьми, коли я їх опущу!« то ми з каригідною недбалостю віддалюємо сю пересторогу нашої совісти і живемо дальше з дня на день, потішаючи себе тим, що: »ще є час«. Аж вкінци доводимо до того, що вже нема часу, вже є запізно.....

Щоб отже не було »запізно«, щоб охоронити нашу суспільність від гірких докорів совісти в страшній хвилинї смерти, що не сповнила свого сьвятого обовязку зглядом своїх родин, а дальше, щоб забезпечити їх родини перед тяжкою недолею, почуваємось до обовязку, звернутись до всїх з отсим горячим покликом: Дбайте о будучність родин своїх! Обезпечуйте житє своє на случай смерти! Не кидайте жінок і дітий своїх на поталу нужди і недолї!

І інтересно сконстатувати, що у тих народів, котрі суть без порівнаня богатійші від нас, більша скількість людий обезпечуєть ся — хоч, потреба самопомочи під тим зглядом для них далеко менша, як для нас.

А щож говорити о сїм, яка буде доля сего чоловіка, якого хороба кине на постелю, а в него нї родини, нї свояків, щей до того нї одного цента при душі? Чоловіче, ложки води не буде кому тобі подати, бо осі приятелї тебе опустять. Вони люблять тебе, доки бачать у тебе гроші, попадеш в хоробу, то будуть втїкати від тебе, бо-ж на що ти їм вже здав ся? А не дай Боже смерти, то навіть не поховають тебе по людськи, а дадуть до якої »сушарнї«.... Видиш, а ти о сїм зовсїм не думаєш, так, як би ти зробив контракт з слабостию, що вона до тебе нїколи не заглянеї

І з огляду власне на мале зрозуміне обезпечування свого житя серед нашого народу, звертаємо ся отсим з горячим зазивом до нашої так духовної як й сьвітської інтелїґенції, якій добро нашого народу щиро лежить на серци, щоб поширювала сю велику ідею між найширшими верствами населеня та вщіплювала в їх серця конечність родинного обовязку — конечність житєвого обезпеченя. Памятаймо, що на родинї, як на найвузшім і найтїснїйшім гуртї одиниць, основуєть ся будова і вигляд цілої суспільности. А який у нас сей вигляд — знаємо аж надто добре. Убожество нашого народу є так велике а при залишеню зарадчих середників убогість та прибирає просто поражаючі нас форми. Кілько одиниць пропадає у нас марно для цілої суспільности, одиниць, котрі моглиби внести в наш культурний доробок неостанні вартости? А кілько то їх вступає в чужі та ворожі нам ряди по траґічних нераз внутрішних переходах та боротьбі на зверх? Се страшні для родини і суспільности факти — але на жаль вони правдиві. Се явище ненормальне — але й причини його ненормальні! І махнути тут рукою не можна, бо булоб се каригідне з огляду на добро суспільности. Тому кождий сьвященик, кождий інтелїґент не повинен пропустити нї одної нагоди, щоб не спитати свого парохіянина чи знакомого, чи він є обезпечений, а на случай запереченя не ужити всїх способів, щоб наклонити його до обезпеченя свого житя та забезпеченя будучности його родини.

Так унагляднили ми собі користи, які приносить житєве обезпечене, що так бистро розвиваєть ся по всїх культурних краях.

Google

І таких орґанізацій, себто товариств запомогово-асекураційних, основаних для нашого народу в цїли забезпеченя своїх родин на случай калїцтва і смерти не брак і в Америцї.

Одним з таких опертих на найкрасших основах релїґійно-народних, значить ся, на любві Бога і Вітчини є тов. »Провидїнє«.

»Провидїнє« основано для всїх Русинів гр. кат. обряду. Товариство се зістало зачартероване, значить ся, є правно узнане і стоїть під контролею держави. Осїдком »Провидїнє« є Філядельфія, а покровителем є Їх Преосьвященство, Епископ Кир Сотер Ортинський. Товариство »Провидїнє« є з усїх товариств, що істнують серед Русинів в Америцї, найприступнїйшим, найсправедливійшим і найдешевшим.

Табеля місячних вкладок в »Провидїню« є найнизшою. Понизше подаємо для приміру, кілько платить в »Провидїню« член, коли обезпечує ся на 100 долярів, се значить, що по його смерти має виплатити ся позісталій вдові або сиротам 100 долярів.

коли має 15 лїт скінчених, платить 29 ц.
коли має 19 лїт скінчених, платить 30 ц.
коли має 24 лїт скінчених, платить 33 ц.
коли має 29 лїт скінчених, платить 35 ц.
коли має 34 лїт скінчених., платить 38 ц.
коли має 39 лїт скінчених, платить 40 ц.
коли має 44 лїт скінчених, платить 45 ц.
коли має 49 лїт скінчених, платить 50 ц.
коли має 54 лїт скінчених, платить 75 ц.
коли має 59 лїт скінчених, платить 1 дол.

Возьмім обезпеченя на 250 дол.
15 лїт скінчених, платить 41 ц.
19 лїт скінчених, платить 45 ц.
24 лїт скінчених, платить 50 ц.
29 лїт скінчених, платить 55 ц.
34 лїт скінчених, платить 60 ц.
39 лїт скінчених, платить 75 ц.
49 лїт скінчених, платить 90 ц.

Така сама низькість і при висших обезпеченях на 500 дол. і 1,000 дол.

Обезпечений на 500 дол. коли має 19 лїт скінчених, платить 65 ц.
29 лїт скінчених, платить 77 ц.
39 лїт скінчених, платить 97 ц.
44 лїт скінчених, платить $1.10.

Обезпечений на 1,000 дол. коли має 19 лїт скінчених, платить $1.05.
29 лїт скінчених, платить $1.33.
39 лїт скінчених, платить $1.65.

Всї ті вкладки розуміють ся вже разом з фондом адміністраційним і за часопись.

Вступне платить ся після висоти обезпеченя. Коли обезпечуєть ся хтось на 100 дол. платить 50 ц. вступного, на 250 дол. — 50 ц., на 500 дол. — 1 дол. а на 1,000 дол. всего 2 дол. вступного. За перший місяць платять члени лише вступне, а вкладки доперва на другий місяць.

Порівнайте ті табелї з табелями инших Товариств а не заперечите, що з усїх наше є найдешевше, бо за далеко низші вплати, виплачує такі самі суми, як инші Товариства.

Чому наше »Провидїнє« найдешевше?

Бо ми не хочемо робити бізнесу. »Провидїнє« основане для добра гр. кат. Русинів.

»Провидїнє« найдешевше, бо в нїм урядники працюють для ідеї. З виїмком маленької платнї секретарови на видатки канцелярійні, прочі урядники не беруть анї цента.

Та не лиш дешеве »Провидїнє«. Воно і справедливе, бо не хоче кривди але добра для своїх членів. Тому у нас платнї не зміняють ся, не йдуть в гору, а лиш яку хто платить вкладку, маючи пр. 16. лїт, ту саму платить і пізнїйше дійшовши до 50. або 60. лїт.

Digitized by Google

»Провидінє« платить не лиш посмертне, як другі товариства, але і за каліцтво.

Коли член утратить одно око, руку або ногу, то дістає з »Провидіня« пяту часть обезпеченої суми.

Цілу суму дістає, коли втратить руку і ногу, або обі руки, або ноги.

Котре Товариство виплачує в такім случаю запомоги? — Жадне! лиш одно »Провидінє«. Бо воно бажає добра членам, а не жде на їх смерть.

Рівнож платить »Провидінє« членам, коли попадуть в хоробу, якої вилічити не можна.

Одним словом такої орґанізації, як »Провидінє«, нема другої в Америці, коли ходить о дешевість, о правду, о добро членів. Тому повинно воно згуртувати коло себе всїх Русинів, так мущин, як і жінок. Тай діти мож вписувати до »Провидіня« за місячною оплатою 25 ц.

»Провидінє« розростає ся, тому нїким не гордить. Найновійша постанова головної Управи »Провидіня« то та, що зносить висші вплати для майнерів. Майнери платять у нас, як прочі члени.

Відзиваємо ся отсим до тебе, Руський Народе, горни ся до нашої і Твоєї орґанізації. Поставили ми її на правді, заложили ми на то, щоби Ви робітники, чи Ваша родина, найшли в »Провидіню« приют: як прийде на Вас чорна година.

Лише від Вас залежить, чи хочете користати з него. Покажіть, що залежить Вам, батьку, на доли Вашої жінки та дітий, покажіть, що не хочете їх видіти тут на чужині незабезпеченими на случай Вашої смерти. Вписуйте ся до »Провидіня«.

Своїм членам шле »Провидінє« щиро-руську часопись »Америку«.

Крім того »Провидінє« урядило бібліотеку для ширеня здорової просьвіти між нашим народом, друкує календар, букварі для дітий і прочі дуже цікаві і пожиточні книжки по найдешевших цінах.

Брацтва »Провидіня« на случай слабости платять 3 або 6 дол. тижневої запомоги. Сего Вам також не дасть жадна инша орґанізація.

* * *

Тому пишіть до нас по інформації і закладайте Брацтва на статутах »Провидіня«.

В всїх справах »Провидіня« прошу звертати ся на адресу:

»PROVIDENCE«

21 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.

ЗА УРЯД »ПРОВИДІНЯ«:

о. Н. Підгорецький, предсїдатель.
Гр. Заячківський, секретар.

Google

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ДЕСЯТЬ БОЖИХ ЗАПОВІДИЙ ДЛЯ ЕМІҐРАНТІВ.

ВСТУП.

Пророцтво єгипетського Йосифа сповнило ся. Після сїмох лїт урожаю наступили лїта неурожаю. У всїх краях запанував голод а так само в ханаанській землї, де проживали патріярх Яків і його сини. Боже Провидїнє одначе, як з одної сторони зсилає на людий кари за їх гріхи, так з другого боку вже наперед продумує способи як би бідї зарадити. Бог не хоче смерти грішника, але бажає, щоби грішник навернув ся і був живий. Наш Бог не є Богом пімсти, але Богом справедливости і безграничного милосердя. Тому й тодї так Бог розпорядив, що сини Якова продали свойого наймолодшого брата Йосифа до Єгипту, де він мав стати ся першим з поміж фараонових урядників, щоби і Єгиптян і свою численну рідню уратувати від голодової смерти. Яків і його сини дізнавши ся, що в Єгиптї є збіже, яке Йосиф зібрав підчас попередних лїт урожаю, покинули на якийсь час свій рідний край а переселили ся до Єгипту. Там вони розросли ся у великий ізраельський нарід, який під проводом пророка Мойсея у відповідний час повернув до рідної землї. А щоби нарід ту свою рідну батьківщину любив, щоби у своїм серцю по всї часи заховував вдячний спомин на Бога, особливо любов до свойого Бога, котрий сильною рукою випровадив його з Єгипту так само чудесно, як перед тим подбав, щоби нарід ізза браку хлїба у рідний землї не загинув, Бог на горі Синай заключив з народом угоду і дав йому десять Божих заповідий. Ті Божі заповіди Бог виписав на двох камінних таблицях і приказав їх як найточнїйше заховувати. До тої важної хвилї Бог приказав народови як найлїпше приготовити ся через тридневний піст, здержуванє ся від сьвітових приємностий та забав і через молитву, а коли три дни приготованя минули, Бог серед лискавиць і громів сказав: »Я є Господь Бог твій, котрий випровадив тебе із землї єгипетської і з дому неволї«. Тими словами Бог пригадав народови, щоби виповнював Його заповіди з вдячности за ті добродїйства і опіку, якими Бог окружав нарід в часї його побуту на чужинї. Пригадував їм далї, що й після повороту народа до рідної землицї Бог буде його благословити, як він у своїм житю буде придержувати ся приписів Божого закона.

Як колись ізраельським народом так і тепер предобрий Бог опікуєть ся кождим народом у сьвітї. Раз зсилає на нього ріжні допусти і нещастя, то знову дозволяє, щоби доля ясним сонїнком усьміхнула ся до него, а

всьо то діеть ся тому, щоби нарід не знидів, не занепав, але щоби підносив ся, двигав ся із свойого занепаду та виповнив своє призначенє на сьвіті. І ніякий нарід не сьміє нарікати на Бога або жалувати ся, що Бог його опустив, бо чи Бог якийсь нарід карає, чи йому благословить, Він все має на цїли його добро. Навпаки, як Бог когось карає, треба в покорі цїлувати лївицю Його справедливости, колиж Він когось благословить, не вільно забувати на Бога, а треба цїлувати правицю Його милосердя. Сю правду повинен передовсїм памятати русько-український нарід, якого Бог предивними дорогами своєї справедливости і милосердя провадить до призначеної йому мети. Брак доброго загосподарованя в краю, часті повіни і зливи, які на довгий час знищили працю рільника, марево війни, що вже від кількох лїт чорною хмарою нависло над нашою країною а вкінци сама війна з Сербією і Росією спинили її у економічнім розвитку, спричинюють, що наш нарід подібно Йосифовій рідні остаєть ся без хлїба. Та де потреба найбільша, там Божа поміч найблизша. Якраз в часї тих нещасть, які Бог на нас зсилає може за наші гріхи а може, аби нас спонукати до пильнїйшої праці над своїм власним відродженем. Він для наших людий отвирає границї далеких богатших країв з високою просьвітою і культурою, щоби ми там знайшли собі хлїба, також навчили ся того, як нам дома урядити ся, щоби і ми дійшли до красшої долї. І бідний народ зрозумів волю свойого доброго Вітця. Рік річно понад сто тисяч наших робітників виходить на зарібки до Німеччини і инших европейських країв, щоби чесно заробити собі на хлїб. Крім того може таке саме число глядить собі долї ще далї, виходить аж за море, аж сюди в Америку або в далеку Канаду і там за Божою помочию знаходить собі прожиток. Так то Боже Провидінє дбає за нас, як колись в часах старозавітних патріярхів дбало за ізраельський нарід. За то нехай Йому буде найбільша подяка і діточа любов від нас.... Як би не то, ми мусїли би з нашими діточками примирати з голоду. При тім одначе нас Бог перестерігає перед ріжними небезпеками і шкодами, які може нам нанести побут на далекій чужинї. Він до Вас, дорогі еміґранти, з вітцївською любовю відзиваєть ся: Я є Господь Бог ваш і ваших вітців; я вибавив ваших вітців із неволї дикої Татари; я зпосеред хуртовин і згарищ вашого історичного житя випровадив вас на ясну путь народної самосьвідомости і самопевности; я подбав о те, щоби між вами не згасла віра і обряд наших перших апостолів сьв. Ольги і сьв. Володимира Великого та многих инших ваших сьвятих; я зпід попелів вашого страшного релїґійного занепаду опісля розбудив серед вас ясний вогонь любови моєї правдивої католицької Церкви, а щоби ви угоду, обновлену зі мною, запечатали кровю найлїпшого сина вашого народа, сьв. сьвященомученика Йосафата отак, як я запечатав її кровю мойого Сина а вашого Господа, Ісуса Христа. Я є Господь Бог ваш, котрий й тепер дбаю о те, щоби ви мали хлїб ваш насущний, і тому я запровадив вас там, де ви працею ваших рук можете його здобути. Яко ваш Отець домагаю ся від вас вашої любови, яко ваш Господь і Сотворитель маю право до вашої служби менї і почитаня а яко ваш Спаситель домагаю ся від вас вашого серця неподільно і виключно для Себе. Ніякий гріх і ніякі сьвітові впливи не сьміють віднимати менї того, що я собі вислужив Своєю кровю, пролятою за вас на хресті. І тому ще з більшим правом як колись від ізраельського народа, я домагаю ся від вас послуху і любови. Тому даю вам мої заповіди, які ви під карою утрати вічного спасеня а навіть дочасного щастя мусите так дома, як тут на далекій чужинї

безусловно виконувати. Ізраельтяни записали собі їх на двох камінних таблицях, ви-ж запишіть собі їх глубоко у вашій душі на скрижали серця свойого, бо ви є мій вибраний нарід, мій новий Ізраель. А те, чого я від вас домагаю ся є:

1. Не почитай инших богів крім мене!

Господь Бог домагає ся від вас, щоби ви на далекій чужині не вирікали ся своєї католицької віри. На жаль часто буває инакше. Многі наші люди довший час перебуваючи на чужині, стають ся у вірі своїх вітців, дідів і прадідів рівнодушні, ба зовсім на ню забувають. Тому, деб ви не були, памятайте, що **ви є католиками, то значить, що належите до Церкви, якої головою є наслідник сьв. Петра, сьвятійший Отець, Папа римський.** Як діти в родині є обовязані слухати свого вітця, так ви яко діти великої Христової родини є обовязані слухати того, чого вас учить сьв. Католицька Церков, що приказує її видимий голова і заступник Ісуса Христа на землї сьв. Отець. Хто того Вітця вирікаєть ся або стидаєть ся, той вирікаєть ся і стидаєть ся своєї Мами, сьв. Церкви, а хто сьв. Церкви стидаєть ся, той стидаєть ся Самого Бога, Господа нашого Ісуса Христа. Яко католик маєш свою католицьку віру, свою католицьку молитву, свої католицькі обряди, які ти все і всюди є обовязаний заховувати. Хто їх стидаєть ся, той стидаєть ся Ісуса Христа, а хто Ісуса Христа стидаєть ся, той стидаєть ся небесного Вітця, котрий у своїй доброті свойого Сина зіслав нам на землю. Тому, деб ти не був і з ким ти не приставав би, все і всюди держи ся сильно своєї католицької віри. Як ти не є протестантом не вільно тобі бути з протестантом анї з так званим православним не можеш бути православним, але все ти є і мусиш бути католиком.

Яко християнин Ти повинен тримати і отверто визнавати ті головні правди віри: 1) що є один Бог, 2) що Бог є справедливий судія, котрий за добре нагороджує а за зле карає, 3) що є три Божі особи: Отець, Син і Сьв. Дух, 4) що друга Божа особа, Божий Син став ся чоловіком і умер на хресті для нашого спасеня, 5) що людська душа є безсмертна, 6) що Божа ласка до спасеня є доконче потрібна. Яко католик ти повинен не забувати, що не можеш вважати Ісуса Христа своїм вітцем, коли виречеш ся католицької Церкви яко матери, що ти мусиш з синівською любовю любити і слухати сьв. Вітця римського, що сама віра тобі не вистарчає, але її потреба на зверх показувати сьвятим та чесним житєм і добрими християнськими ділами. Яко католик ти мусиш над все любити і почитати і в потребах о поміч взивати Пресьв. Діву Марію, матїр Ісуса Христа, котра є без порока і гріха почата, котра після слів сьв. Церкви: »перед рождеством Діва і в рождестві Діва і по рождестві еще перебуває Дівою«. Яко Українець ти подвійно повинен дорожити її достоїнством, взиваючи її піснею:

»Пречистая Діво, Мати руського
краю!...
З ангелами і сьвятими Тя величаю,
Ти грішників з тяжкої муки
Через Твої спасаєш руки;
Не дай пропасти!«

Вкінци яко католик грецького обряду ти повинен дорожити своїм рідним обрядом і під ніяким услівєм його не вирікати ся або його стидати ся.

Маючи на увазї оті головнїйші ріжниці твоєї віри і обряду від инших вір, які стрічаєш на чужині, придержуй ся отсих провідних вказівок: 1) На чужині повинен ти приймати сьв. Тайни передовсім у свого сьвященика, колиб однак свого сьвященика близько не було, то вільно тобі приймати сьв. Тайни і у сьвященика римського обряду, бо через те після по-

Digitized by Google

Їх преосвященство Кир С. Сорокан

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

станови сьв. Вітця ти свойого обряду не вирікаєш ся. 2) Затеж твоя присутність на богослуженю якоїсь некатолицької церкви була би вже тяжким гріхом, тому під нїяким услівєм еміґрантам не вільно вступати до некатолицьких церков прим. до протестантських, або до так званих православних то зн. нездинених з римською Церквою. 3) На чужинї буває так, що якісь недовірки або нерозумні люди иншої віри насьміхають ся з католицької віри або обрядів нашої церкви. В таких случаях не треба мовчати тим більше притакувати але відперти рішучо всї напасти, щоб недовірок знав, що любимо, цїнимо і дорожимо ся нашим обрядом і церквою. Хто хоче нашої праці, той мусить шанувати наші релїґійні застереженя. У панів, котрі не хотять шанувати віри своїх робітників, нога нашого робітника не повинна станути. 4) Не купуйте, не беріть до рук і не читайте нїяких книжок, часописий і брошур, писаних безбожними і невірующими людьми. 5) Не вписуйте ся в товариства, о яких напевно не знаєте, чи вони є приязні католицькій церкві. 6) Трафляє ся нераз, що дївчата наші одружують ся з протестантами або православними і через те покидають свою віру. Такі супружества є католицькою Церквою безуслівно і рішучо заказані, а коли часами на них позваляє ся, то під такими услівями: а) вінчанє мусить відбути ся тілько в католицькій церкві, а нїколи перед пастором в протестантській церкві, б) жених чи невіста некатолицької віри мусить у католицького сьвященика зложити писемну обітницю, що свої дїти позволить виховати у католицькій вірі і своїй католицькій жінцї чи чоловікови не буде заборонювати приймати сьв. Тайни і молити ся в католицькій церкві а також, що не буде намовляти нї примушувати виповняти релїґійні практики некатолицької віри. — Найкрасше одначе буде, щоби наші люди взагалї в такі мішані супружества не входили, бо через те вирікають ся раз на все свого власного народа а до того можуть стратити свою віру.

Сьв. Василія, епископа Кесарії, тодїшний грецький цїсар хотів відтягнути від католицької віри. Сего дїпняти пробував обітницями, просьбами і грозьбами, одначе нїчо не помогло. Цїсар грозив йому забранєм майна, муками і смертию, одначе на те все сьвятий відповів: »Забранє майна? У мене нїчого не знайдеш, хиба ту зношену одежу і пару звитків книжок. Вигнанє? — Се неможливе, бо вся земля належить до Господа, котрому служу. Муки? — Моє зівяле тїло не богато їх перенесе. Смерть? З радостю її прийму, бо вона сполучить мене з Богом, для котрого живу і дїлаю і за котрим зітхаю. Той примір пригадуйте собі часто на чужинї і як сьв. Василій молїть ся о вірне збереженє своєї віри.

2. Не вживай Божого імени на дармо!

На сьв. крещеню ви відрекли ся »сатани і всїх дїл його і всеї служби його і всеї гордині його« а на трикратне запитанє сьвященика, чи обіцюєш служити Христу і вірувати в него, за кождого і кожду з вас осібно відповіли ваші хрестні родичі: **Обіцюю.** На основі тої відповіди сьвященик, яко заступник Ісуса Христа приняв вас на членів сьв. католицької Церкви. Єслиж хтось з поміж вас вирікає ся сьв. віри, той ломить хрестну присягу, зложену Ісусу Христу на руки сьвященика.

Крім тої присяги є еще друга присяга, яку многі з поміж вас зложили на сьв. Евангеліє, а вона звучить: »Я Н. беру собі тебе Н. за мужа (за жену) і слюбую тобі любов, вірність, чесність і послушеньство супружеське, і що тебе не опущу аж до смерти, так ми Боже поможи в Тройцї сьвятій єдинім і всї сьвятії«.

Co-816

На ту присягу многі чоловіки і молодці а навіть старші жінки забувають: »І вірити ся не хоче, каже один місіонар, що та, котра в краю має чоловіка, таке виводить з недовіркою«... Сором багрить лице, як подумаєш, кілько то таких нещасних забули на сьвяту присягу а пішли діяволови служити. Виглядає так, якби анґлійський Бог вже не був той сам Бог, якби не бачив і не знав, що діють ся серед нашими робітниками. Ті нещасні забувають на те, що всі віроломці і кривоприсяжники вже на тім сьвіті будуть карані аж до четвертого поколіня... А се діють ся тому, що вони не є у своїм рідним селі і їм здасть ся, що на чужині вже не потребують стидати ся. Обовязком всіх товаришів робітників є таких упавших упімнути і впливати на них, щоби своє згіршуюче житє заперестали. А як то не помогло би, повинні з такими людьми зірвати всякі товариські зносини і відносить до духовного вітця, щоби упімнув поблудкуючих. Таке братне упімненє може більше здїлати чим упімненє душпастиря. А вжеж найбільший вплив малиб одні на одних, колиб всї робітники у своїх словах, думках та ділах високо собі цінили Боже імя і під ніяким услівєм не важили ся його зневажити. Обітницю, яку перед своїм відїздом на роботу зложилисьте Богу на руки душпастиря, що будете чесні а особливо, що запрацьованого гроша не будете протрачувати на пiятику і ріжні витребеньки та дурнички, мусите додержати.

3. Памятай сьвятий день сьвятити.

Бог приказує сьвятий день сьвятити, а не зневажати. Сьвятий день сьвятити значить не перебути його на пiятиці, пустих і нераз грішних забавах а на службі і почитаню Господа Бога. Шість днів призначених до праці а семий на відпочинок тіла і душі. Тіло відпочиває, як воно є свобідне від тяжкої щоденної праці, а душа відпочиває, як вона є занята Богом і ділами свойого вічного спасеня. Для того сьв. Церков всїх своїх вірних, затим і вас зобовязує кождої неділї і сьвята вислухати побожно Служби Божої, а єсли се задля важних причин є комусь неможливе, тоді має обовязок дома помолити ся, розважити о Божих справах або прочитати якусь побожну книжку.

Всї наші робітники заняті за границями рідного краю, мають обовязок в неділї і сьвята ходити до церкви. Тимчасом часто лучає ся, що наші робітники не ходять до церкви навіть там, де церков є під їх боком. Затеж в тім часї, коли править ся Служба Божа, вони віддають ся гульнї, голосним забавам а навіть пiятицї.... Таке поступованє викликує серед місцевих людий, так католиків як й некатоликів, велике згіршенє і кидає зле та неправдиве сьвітло на цїлий наш нарід; вони собі думають, що всї наші люди в краю є такі самі »безбожники«, а се для нашого народу, знаного із своєї побожности, є велика кривда. Чим горнець накипить, тим смердить. Хто відвикне від богослуженя взагалї, той й від народу свого відтягає ся і з людини стає скотиною.

Тому перебуваючи на чужинї не отягайте ся в неділї і сьвята від слуханя Служби Божої хочби навіть церков ваша кілька кільометрів від місця вашого осїдку віддалена була. А коли церков ваша віддалена вже так дуже від місця вашого осїдку, що до неї майже неможливо дістати ся, то тоді конечно треба піти на богослуженє до найблизшої римо-католицької церкви. Виправдуванє ся тим, що латинського богослуженя не розумієте тут не причім, бо хоч не розумієте слів, всеж таки знаєте і бачите, коли другі католики уклякають і віддають честь Ісусу Христу,

Google

утаєному в Найсьв. Тайнах. То повинно вам бути достаточною причиною, щоби ходити до церкви. Той сам Ісус Христос, що перебуває у бідній деревяній церковці вашого рідного села, є так само у величавих католицьких сьвятинях великих американських міст. Він вас певно зрозуміє і тим певнійше вислухає ваших просьб чим труднійше вам до Него промовити. Скажіть самі, чи може уникати своєї мами маленька дитина длятого, що вона не уміє єще говорити і не розуміє ні її, ні старших дітий. І чи може Христова дитина уникати Його церкви і Його Самого, укритого в кивоті, тому, що не розуміє як другі діти до Него молять ся. Дивіть ся на Него, а Він буде дивити ся на вас — і се для вас буде достаточне.

Подаванє отже якоїнебудь причини, що до церкви в неділю ходити не можна є безосновне і є тільки оправдуванем свого лінивства. Головна причина є у вас самих а се те, що вам не хочеть ся до церкви ходити. Зневажений вами Ісус Христос відмовляє вам свойого благословеня. Тому не дивно, що ви так мало заробляєте, бо тяжко запрацьований гріш пускаєте на всякі витребеньки; тому неділя замість бути для вас сьвяточним днем, днем відпочинку стасть ся днем розпусти.... І тоді лучше, далеко лучше булоби, щоби її зовсім не було .... Аж волося стає дубом, як про вас пишуть люди: »Многих руйнує піянство, чужолоство, картярство, навірництво (жите на віру). І се в найбільшій части діють ся в сьвяточні дни, коли робітники мають цілковиту свободу, яку на зле вживають. Читанє безбожних газет і книжок та брак віри спричинює упадок і утрату здоровля, майна і чести робітників. Там не одно невинне дівча впало жертвою зради і стратило невинність, там чиста Содома і Гомора; там такі вовки сьміють ся з сьвяточного дня. Страх бер[illegible] на зівялий цьвіт дівочий і парубочий. Деякі видячи наслідки свойого гріха і домів вернути вже не хочуть; — вони полишені на всяку судьбу та покинені своїми зрадниками капаріють«.

Такі то страшні вісти доходять нас про житє наших робітників на чужині. Стережіть ся проте, щоби чогось подібного між вами не було. Старайте ся кождої неділі і сьвята бувати на Службі Божій в найблизшій католицькій церкві, а як се неможливе чи то задля великого віддалення, чи непогоди, тоді у власній хаті зійдіть ся разом, помоліть ся спільно, засьпівайте яку побожну пісню, а лекше стане на чужині. Провідник, або той, хто уміє читати, повинен на голос читати якусь побожну книжку, а всі прочі повинні слухати і розважувати над прочитаним. Кождий письменний і письменна перед виїздом на роботу повинні собі купити добрий молитвенник, який стане їм правдивим приятелем і дорадником. З місця праці запишіть собі яку добру часопись приміром »Америка«, що виходить в Філядельфії. Передплата »Америки« виносить на рік 2 доляри. Адреса »Америки« є така: »Ameryka«, 832 N. Seventh St., Philadelphia, Pa. Добре спроваджувати собі гарні книжочки до читаня від СС. Василіянок в Філядельфії, 832 N. 7th St., Phila., Pa. Вистарчить картку написати чи то до СС. Василіянок чи до редакції »Америки«, а тоді певно вам потрібні книжки доставлять. Як підете за тими радами, тоді певно будете знали, що в неділю з часом зробити, тоді і тіло відпічне і душа скріпить ся. — Від постів ви є увільнені на так довго, як перебуваєте на роботі, у всі дни крім пятниці. В пятницю повинніеьте постити, бо в тім дни умер за нас на хресті Господь наш Ісус Христос.

4. Почитай вітця і матір свою, щоби тобі добре було, і щоби ти довго прожив на земли.

Не забувайте о ваших родичах. Свобідний від роботи час використай

ГНІВ БОЖИЙ.

Digitized by Google

на те, щоби до них написати лист, якого вони від свойого сина чи доні нераз день і ніч виглядають і з туги за вами дрібненькі сльози проливають. На чужині згадай, доню, за ту, котра тобі маленькій головку чесала, дрібні косоньки заплітала і стрічками-чічками та маковим цьвітом квітчала. Що дня згадуй її у своїх молитвах, часто до них листи пиши, жий так, щоби вони не потребували за тебе соромити ся; запрацьований гріш на дурнички не видавай, але своїх родичів запомагай. І ти, хлопче, не забувай на своїх родичів і не думай, що ти став своїм паном, тому не потребуєш зважати на їх ради, науки та перестороги. Не забувайте-ж за них

»Бо хто матір забуває,
того Бог карає,
чужі люди цурають ся,
в хату не пускають«....

Не забувайте на свою рідну землицю. По ній ви бігали єще своїми дрібними діточими ніжками, вона скриває в собі кістки ваших кревних, свояків і приятелів, вона пересякла кровю ваших далеких прапрадідів, котрі за віру і волю свою кровцю проливали, вона зрошена потом ваших батьків, материй, дідів та прадідів. Згадайте на ту деревяну церковцю з полюбленим хрестом, в якій вам так любо і мило було до Бога молити ся, на той хрест за селом, перед котрим ви нераз виплакували свою долю, на кучеряву вербу над рікою та колодязь студененький, згадайте ті рідні поля заквітчані маком та синіми волошками, ті зарінки та левади, ту рідну хатину з соломяною кришою та городцем, пахучим від повняків, кануриу та рути, перед її вікнами, а переконаєте ся, що у цілім сьвіті нема нічого красшого над рідну землицю. Не забувайтеж її а заробивши гроша [illegible] повертайте.

»Україно, Україно;
Ненько моя, Ненько!
Як згадаю тебе краю,
Завяне серденько!«

Не цурайте ся своєї рідної мови. В хвилях радости і смутку засьпівайте собі рідних пісень, як ви дома сьпівали, а ваша радість подвоїть ся, а ваш сум та туга о половину зменшить ся.

»Мово рідна, слово рідне,
хто вас забуває,
той у грудях не серденько,
але камінь має«.....

5. Не убий.

Ми нікого у житю не убили, скажете. Сьвята правда, одначе ізза недбальства о своє здоровлє ви убиваєте себе самих і других. У ваших помешканях бруд і повно сьміття, а вікон ви ніколи не отвираєте. Бог дав вам чисту воду, казав на вас сьвітити сонцю а земну кулю окружив повітрєм на те, щоби його діти на землї не нарікали на Него, що він не старає ся о їх здоровлє. Та діти волять тижнями і місяцями, ходити нехарні і з бруду аж коросту діставати ніж чистою водою змити своє тіло або випрати брудну одіж; вони волять сидіти у вогкій, вонючій хаті і із злого воздуху на сухоти примирати а з браку сонїшного сьвітла курячу сліпоту діставати ніж отворити вікно та хату провітрити. Його діти волять, мов ті безроги, в гною лежати ніж своє помешканє опорядити. Так, так, сего ми не казали би, якби на власні очи не пересьвідчили ся, що воно майже всюди між нашими робітниками таке буває. Чоловік не привикший до такого, аж з дива не може вийти, як се могло стати ся, що та дівчина чи молодиця, котра дома перед кождою неділею і сьвятом так пильно вибілювала і у всякі карлючки та цьвіти вимазувала свою хату, котра що дня украшувала сьвяті образи живими цьвітами та вишиваними

рушниками, що сама пишала ся красою і чистостию мов та пишна рожа в городци — тепер стала для чистости байдужна, нехарна мов та чарівниця, що після вірувань забобонних людий о півночи комином на коцюбі вилітає, страшна і обридлива... Що се таке? Чи-ж в Америці ви вже не маєте почутя приличности та стиду? Чи може чужі люди не будуть з вас сьміяти ся так само, як сьміяли би ся з вас ваші знакомі дома? Коли се спонукувало вас до удержуваня опрятности в хаті і коло себе дома, то чому не спонукує на чужині? Застидайте ся і вже більше дбайте не тільки о приличність, а головно о ваше здоровлє. Бруд і брак чистого воздуха у ваших комнатах перед часом підорвуть ваше здоровлє, той одинокий скарб — капітал робітника і вже скоро не остане ся вам нічо инше, як хиба взяти дідівську торбу та палицю і пустити ся на жебри, бо ізза утрати сили не будете могли заробити.

Уважайтеж на своє здоровлє. Хто дома чує ся слабовитий, нехай лучше не виїздить на роботу. Кілько то людий гине по американських шпиталях, котрі потратили здоровлє через піянство і инші пороки. Кілько то людий наших задля піянства калічить ся по фабриках на ціле житє. А кілько то таких, що пяні або серед розпусти відразу погинули і тільки могила значить те місце, де вони гляділи хліба, а тимчасом ізза своєї нерозваги знайшли смерть а може на віки запропастили душу. Так, піянство і розпуста є також для неодного причиною утрати здоровля.

Коли хто любить заглядати до килішка, найліпше зробить, коли присягне на сьв. Евангеліє, що в часї свого побуту на чужині пити не буде. Не наймайте ся також до фабрик прядива, бо погинете на сухоти. Час призначений на спочинок, посьвячуйте спочинкови, лучше менше заробити ніж через надмірну працю здоровлє втратити. Памятайте, що втрачене здоровлє не скоро повертаєть ся!

6. Не прелюбодій.

Щасливі чисті серцем, бо ті Бога узрять — каже наш Спаситель. Чиста від порока душа — се біла лелія, що в лучах сонця пишаєть ся всіми блесками своєї краси мов та пишна королева в золотій короні з дорогих каменів-самоцьвітів. Червак підтинає цьвіт лелії, листочки вянуть і чорніють, білий цьвіт обсипуєть ся... Так само душа тратить свою первісну красу, білий цьвіт християнських чеснот обсипуєть ся, а остаєть ся чорний вонючий кістяк духової смерти так, що ангели закривають очи і не могуть на ню дивити ся. Таке страшне спустошенє у вашій душі викликує гріх нечистоти. Стережіть ся дівчата і ви хлопці, того гріха, бо соромно і лячно буде станути колись на страшнім Божім суді покриткою або огидним, мов труп топільника, опухлим і зсинілим джигуном.

Ви, дівчата і молодиці, чи встаєте, чи кладете ся, моліть ся до Ісуса, Марії і Йосифа, опікунів сьв. чистоти о невинність. На ніч нікого до своїх комнат не пускайте, а як хтось насильно до вас вдираєть ся пожалуйте ся господареви або властям. Виж хлопці, яко сильнійші повинні бути для дівчат ангелами хоронителями і єще їх перед напастию боронити, а не бути хижими вовками, що настають на їх невинність. Гидких пісень не сьпівайте, пустих книжок не читайте, бо за кожде слово, за кожду злу думку Бог буде вас тяжко карати. Ви, всї старші а особливо провідники, наглядайте на молодіж і наставляйте її на добру путь, а Бог вам заплатить за се благословенєм на тім сьвіті і вічним щастєм в небі. — Всї загалом позаписуйте ся до брацтва найсьвятійших Тайн та пригадуйте собі на послідні річи, яких ніякому чолові-

кови не обминути: смерть, суд, небо або пекло — а тоді у вік не згрішите.

7. Не кради.

Окрадаєте свойого роботодавця, як ви свої обовязки, до яких ви зобовязали ся як будь виповнюєте. Хто не працює, нехай не їсть — каже сьв. Апостол Павло. Свою роботу треба охочо і добре виконувати а тоді будуть вас хвалити і цінити яко добрих робітників. Фабричні предмети шануйте як свої власні.

Не окрадайте самих себе і своїх родин. На роботу ви вибрали ся, щоби заробити а не на те, щоб уживати. Гріш виданий на гармонії, скрипки, труби, бубни, ровери, зеркала, пацьорки, хустки, ковтки і їм подібні дурниці, які вам напихають ріжні жидівські агенти, — се гріш кинений у болото, се ваша кров і ваш піт, який ви самі з болотом змішали і власними ногами подоптали. Лучше вам було дома остати і у тіни зеленого садочка лежнем лежати, як в той спосіб тяжку працеиьку своїх рук марнувати....

На роботу нанялисьте ся на те, щоби гроший заробити і свої господарства дома поправити. Єслиж на се забуваєте, то Бога тяжко ображаєте, бо марнуєте Його дари. Іно працею, тверезостию і ощадностию люди доходять до щастя і добробиту. Дивіть ся на Анґлійців, які вони богаті, а все те вони здобули працею, тверезостию і ощадностию. Колись Америка була такеамо бідна як наша Галичина, а нині вона така богата. Що викликало таку переміну, таке чудо? Праця, тверезість і ощадність! Дерево, що не родило, Ісус Христос прокляв; піяк і розпусник, що хоче іно розкоший уживати, Божого царства ні тут на земли ні в небі не побачить.

На двірцях німецьких желїзниць часто можна читати видними і товстими буквами написану такеу відозву: »Проч із строями і уживанєм! Назад до старої чесноти — ощадности. Приставанє на малім і працьовитість дають вдоволенє. Щадиж! З чого? З твойого зарібку. Кілько? Кождий цент не конечний на житє. Коли? Єще нині!« — Учіть же ся мудрости від Анґлійців і Німців, котрі вже скорше від нас зробили добрий досьвід, якою силою в житю народів і поодиноких людий є заощаджений гріш. Єще нині, того самого дня, як ті стрічки прочитаєте, щадіть зароблений гріш. Не тримайте гроший в куферках в уликах аж до вашого повороту домів, бо перехований в той спосіб гріш не приносить вам користи; його легко може украсти злодій а вкінци вас самих кортить видати його на які витребеньки. Гроші, за кождим разом, як ви їх отримаєте, або бодай раз на місяць посилайте до своїх українських щадниць »Дністер« у Львові або »Земельний банк гіпотечний« у Львові, або вкладайте в певних великих америк. банках. Так зложений гріш не тільки, що не пропаде, але принесе вам немалі відсотки так, що по вашім повороті домів будете могли з тим грошем щось доброго зробити, значить ся, чи купити кусник поля і хату поставити, чи ужити на поліпшенє господарства.

8. Не сьвідчи ложно на свого ближнього.

Одні одних не обмавляйте а тим більше не оклевечуйте. Не роби другому, того, що тобі немиле. Обмова часто спричинює ворожнечі, ненависти, бійки серед наших робітників на чужині. Де як де, а на чужині ви повинні любити ся, як діти одного вітця і матери. Як ви самі за честь і славу одні одних не обстанете, то хто за вами обстане? Особливо чоловіки не приймайте і не вірте клеветам на своїх жінок а жінки на чоловіків. Розпусканє всяких клевет а ще більше віренє їм вчинили вже неодну нашу родину нещасливою.

ЛЬВІВ

ДАР БОЖИЙ.

Digitized by Google

9. Не пожадай жени свого ближнього.

Чоловіки і жінки не повинні давати причини до того, щоби цікаві люди їх самих і їх супружеську вірність та невинність брали на язики. Тому уникайте всього того, що моглоб дати до того нагоду. Бог, серцевидець всїх, знає всї наші найтайнїйші наміри і задуми; супружу віроломність, хочби навіть думкою здїлану, Він буде колись тяжко карати. Пригадайте собі всьо то, що ви у тім листку вже вичитали. Пресьвяту Родину — Ісуса, Марію і Йосифа — возьміть собі за опікунів і взір до наслїдуваня.

У своїх супружих комнатах умістіть собі на стїнї образ Пресьвятої Родини, аби вам все пригадувала на ваші обовязки. Самотою, чоловік без жінки, тим більше жінка без чоловіка на роботу не їдьте. А як ви до того є примушені, то як найчастїйше, хочби навіть кождої недїлї, пишіть до себе листи. Мати, що дома має дїтий на роботу виїздити не повинна, бо через те діти, остаючи без її матерної опіки, можуть зійти на бездорожа.

10. Не пожадай нічого того, що є твого ближнього.

Не тільки добру славу ближнього ми є обовязані беречи, але взагалї не дивити ся на него чи на його успіхи в роботї з завистию. Зависть буває причиною многих гріхів. Задля зависти Каїн убив брата Авля, задля пожаданя чужого добра Юда зрадив Ісуса Христа. Берім собі людий пильних і працьовитих за взір, старайме ся їм дорівнати або й перевисшити але не завидуймо нікому нїколи.

Докінченє.

Цїль отого листка є пригадати вам, дорогі еміґранти, на те, хто ви є та як маєте поступати, щоби ви тут на чужинї не відчужили ся від нашого Бога, доброго Вітця, що о вас старасть ся. Читайтеж радо ті стрічки, написані для вас грішною рукою. На докінченє розважте ті гарні слова сьв. Августина: »Я вдумав ся сам в себе, вглубив ся в глубинї мойого єства і поспитав себе: Хтож ти є? І я відповів собі: Єство розумне і смертне. Тодї я старав ся пізнати того, що дав менї таку відповідь і сказав: Хтож є о мій Боже початком того духовного сотворіня і обдарованого силами душі, коли не Ти? Так є, Ти сам мене сотворив і сотворив без мене. Ти є, через котрого я живу і всї річи істнують і тревають... Чиж може хто сам бути своїм Творцем? Від когож може походити і єствованє і житє, коли не від Тебе? Чиж не Ти є всемогучим Єством, надїлюючим житє всьому? Жерелом житя, звідки всяке житє випливає? Так є Господи! Через Тебе я став ся, а без Тебе нїчо не стане ся, Ти Творцем моїм, а я дїлом Твоїм. Дяка Тобі Господи, через котрого живу я і живуть всї річи! Дяка Тобі мій Творче, котрий мене з небутя вивів і своїми руками утворив. Дяка Тобі предвічна сьвітлости, котра менї обявила, хто є Ти, а хто я».

Google

УКРАЇНА
(ЗЕМЛЇ ДЕ ЖИВЕ НАШ НАРІД)
ЕЛИНОЗНАЧЕНІ ЗЕМЛЇ ДЕ ЖИВЕ НАШ НАРІД
ГРАНИЦЯ МІЖ ГАЛИЧИНОЮ І РОСИЙСЬКОЮ УКРАЇНОЮ
ВЕЛИКОРОСИНИ
ПІДЛЯШЕ
БЕРЕСТЕ
ПИНСЬК
СЕДЛЕЦЬ
ЛЕСЕЧИН
ВОЛИНЬ
ЛЬВІВ
ГАЛИЧИНА
ЖИТОМИР
КИЇВ
ПОДІЛЬЕ
ВИННИЦЯ
КАМІНЕЦЬ
ЧЕРНІВЦІ
УГРИ
ЧЕРНІГІВ
НОВГОРОД СІВЕРСЬКИЙ
ОНІЖИН
ПЕРЕЯСЛАВ
ЛУБНИ
СЛОБОЖАНЩИНА
ХАРКІВ
ПОЛТАВА
ЧЕРКАСИ
ЧИГИРИН
УМАНЬ
ЕЛИСАВЕТГРАД
ЕКАТЕРИНОСЛАВ
ТАГАНРОГ
БЕРДЯНСЬК
ХЕРСОН
ОДЕСА
КИШИНІВ
АКЕРМАН
КРИМ
ТАТАРИЯ
КАТЕРИНОДАР
НОВОРОСИЙСЬК
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Др. МИРОН КОРДУБА.

Коротка історія Руси-України.

Чоловік вже з природи цікавий знати, що перед ним було, яку судьбу переходила його рідня, село і т. д. заки він став на се дивити ся своїми очима. Такий збір вістий з минувшини називають історією. Кождого часу находили ся люди, які записували те, що в якім році стало ся. Се були літописці. Вони записували однак лише важнійші події, що відносили ся разом до цілого краю або народу. На підставі таких літописий почали теперішні учені складати історію народів. Так отже кождий нарід а також й наш українсько-руський має свою історію. А що кождий чоловік, хоче все перше знати то, що йому близьке, рідне, повинні ми перш усього знати свою історію.

Руська історія в порівнаню до історії других народів, не сягає в далеку старину. Німці починають свою історію 2000 літ тому назад, Греки 3100, Єгиптяни 6000, — а ми маємо перші вісти ледви 1000 літ тому. Причина тому та, що ми довше, чим другі народи оставали на низькім степени осьвіти, жили осібняком і не лучили ся до спільного житя. Тимто й до нині є ще такі народи, що не мають еще зовсім своєї історії.

Так ми вертаємо ся о 1000 літ в зад. Тоді саме як раз починають Русини лучити ся. Перед тим не було ні одного народу, котрий звав би себе Русинами. На тім простори, який він тепер занимає мешкали окремі племена, кожде з иншою назвою. Так по обох боках середущого Дніпра сиділи Поляни, на північ та всхід від них Сіверяни, ще дальше на північ Кривичі і Словени. В нинішній Галичині сиділи Дулїби і Хорвати, в лїсах над Припятю Деревляни. Одно племя від другого [illegible], відділене лїсами або степами. Осередком кождого такого племени був город, місце укріплене, куди ховали ся підчас нападу ворогів. Городи, ті то почини пізнійших славних міст: Києва, Чернигова і т. д. Начальника не мали ніякого над собою. Коли треба було залагодити щось, що тикало ся цілого племени, збирали ся чоловіки на якім свобіднім місци і там радили. Рада така звала ся вічем. Віра тих наших предків була поганська. Вони почитали сонце, вітер, громовицю і приносили їм жертву часом й з людий.

Одно з тих племен, Поляни, у яких городом був Київ, почали скорше розвивати ся і кріпшати, чим другі племена. На се вплинуло їх корисне положенє, положенє на великім торговельнім шляху, що вів до Греції. Саме в часї, коли починає ся наша історія, племя то дійшло до такої сили, що почало загортати до себе і сусідні племена. Рівночасно виступає у Полян також один начальник-князь. Перший знаний руський князь звав ся Олег.

З того часу полянські князї, що сиділи в Києві мало-помало заволоділи цілою нашою землею від Сяну аж по Тмуторокань. Так повстала держава, що звала ся Русию а всї, що в ній жили Русинами. Тепер настав лад зовсім не той, що перше. Віча тепер знесено, а про всї справи рішав князь зі своєю дружиною — боярами. Свобідних хліборобів закріпощено і з погордою названо їх смердами. Князь стягав з них податки. З часом княжий рід розмножив ся, а що кождий хотів панувати, то й стали ділитись. Простора руська земля почала розпадати ся на дрібні уділи і з часом дійшло до того, що рівночасно 72 руських князїв сиділо по містах і місточках. А що кождий дбав тільки

Co. 8

про себе, щоби як найбільше заграбити від другого, вийшли сварки і війни, які нищили нашу Русь більш 250 літ. Взявши на увагу ще то, що зі всіх сторін прийшло ще оганяти ся від сусідів; зі сходу від диких орд Печенігів та Половців з півночи від Литовців, з заходу від Поляків, а з полудня від Мадярів, вийде, що не конче весело жило ся нам під своїми князями. Правда й тоді за деяких князів були добрі часи, як за панованя Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, що сиділи в Києві, або за Ярослава Осмомисла, що сидів в Галичи — але се лише на хвилю проблискувало сонце. Небавом спало нове лихо на Русь.

На далеких степах північного Китаю жили з поконвіку дикі племена тоїж подоби, що Китайці: низькі, темно-жовтавої краски, а коротким пласким носом, та рідкими вусами і борідкою. На тих степах волочили ся вони з місця на місце, випасаючи свій товар. Начальникови одної такої орди, або племени удало ся злучити всі ті татарські орди і кинути ся добувати сьвіт. В короткім часі загорнув він майже цілу Азію. Внук його Батий кинув ся на захід і натрафив перш всего на Русь. При сварні, яка тут між поодинокими князями була, не прийшло ся йому тяжко заграбити наш край. Ціла наша простора вітчина лежала в руїнах а спопелілі міста і села вказували, куди йшли Татари. Князї поутікали в сусідні краї а нарід мусів ховати ся в дебрах і лісах. Се стало ся в 1241 р. по Хр. себто 672 літ тому. Русь стала тепер провінцією татарського хана а руські князї мусїли їхати бити йому чолом.

Як раз під ту пору починає ся розділ Руси на дві великі половини. На північний схід від Київа тягло ся так зване Залїсє, себто краї покриті лїсами і замешкані Фінами, людьми також як Татари жовтої раси. Туди переселялись гурмами наші люди, коли їм у себе було за тісно. Тут змішали ся оба племена разом і витворили нарід відмінний від руського, нарід російський або московський, столи-

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

СТЕПОВА МОГИЛА.

цею якого стала опісля Москва. Для відріжнення від тих поселенців назвав себе нарід, що остав на давних оселях русько-українськім, бо головна його сила мешкала на Україні.

Під Татарами оставала українська Русь мало що більше як сто років, підчас коли московська Русь о много довше. Однак не освободила ся вона сама а лише змінила пана, при чім знов поділила ся на дві части, котрих судьба була нерівна. Галичина дістала ся в 1340 р. під пановане Польщі, а Україна в 1362 р. під власть Литви. Литовський нарід жив розкинений серед густих лісів, на північ від Галицької Руси, поділений на дрібні племена, подібно, як колись Русини. Литовці злучили ся в одну державу доперва в 350 літ по основаню руської держави. Однак сила їх зросла скоро так, що сто літ опісля, як ми вже згадали, відобрали Україну Татарам. Під литовським пануванєм вело ся Русинам Українцям хорошо. Вони стояли що до осьвіти о много висше, чим дикі Литовці, і мали проте над ними перевагу. Не много часу минуло а урядовою мовою в литовській державі стала мова русько-українська, нею балакали князі на своїх дворах, східна віра стала також пануючою; найважнійші уряди діставали Русини а й сама держава звала ся литовсько-руською.

Зовсім не так жило ся нам під кормигою польською. Король польський Казимир вибрав галицьку Русь своєю добичию, позносив давні права, поселив цілими купами по краю чужинців — головно Поляків та Німців, та наділяв їх більшими свободами чим місцеве населенє. Попри се Казимир всіми силами ширив латинську віру, а Русини приймаючи її, покидали свою мову і народність, стаючи польськими перевертнями. В той спосіб, дали ся заманити головно наші дуки-вельможі, всї вони тепер Поляками, а лише з історії знаємо, що предки їх були колись Русинами. За те простий нарід сильно держав ся предківської віри і звичаїв.

Тай під литовським володінєм не довго втішали ся Русини свободою. Литовський князь Ягайло оженив ся з польською королевою та засів на престолї в Кракові. Під впливом польських вельмож поклав собі за ціль зілляти Литву з Польщею в одну державу і один нарід. Длятого ширив подібно, як колись Казимир в Галичині, на Литві віру латинську. Польська мова стала ту що раз більше брати верх і випирати руську мову. Правда, Литовці і Русини не зараз подали ся та найшли в братах Ягайла — Витовті і Свідригайлї оборонців своїх прав. Але коли тих не стало, опір виходив щораз слабший, бо за Поляками була сила. Послїдним борцем за самостійність Руси литовської

був князь Михайло Глинський, але і той згинув в московській тюрмі. Поляки загортали щораз більше урядів на Литві, законні постанови виходять щораз сильнійше в користь Поляків, що слідно на трех виданях збірника прав т. зв. »Статута Литовського«. Остаточно в 1569 р. на соймі, в Люблині, заключено славну »польсько-литовсько-руську унію«. Сим кинено Литву і Україну на поталу Польщі. Слідом за »унією« політичною пішла і релігійна. Поляки бачили, яке сильне заборало мають Русини в своїй східній вірі і церкві. Спонукали тому кількох епископів руських, що підчинили руську церков Римови — лише східний обряд позволено їм задержати. Пани уважали сю унію лише містком до цілковитого переходу на латинську віру, тимто й силували до неї своїх підданих. До клясового гнету пана над хлопом прилучив ся й релігійний гнет.

Не дивота, що таке поступоване викликало небавом в народі невдоволенє і бунти. Ми вже згадували висше про великий напад Татарів на Русь. Дикарі ті усадовили ся на східних границях Руси і незабаром стали набігати нашу землю. Вони забирали весь добуток, що не могли забрати, палили а людий гнали у свої оселі, звідкиля перевозили їх на турецькі базари та продавали за невільників. Серед таких обставин ніхто не був певний житя і селянин сіючи не знав чи вспіє зібрати засіяне. Длятого почали думати, чи мож би оборонитись від Татар. Звичайно збиралась купа людий, яка поселювала ся в степах. Тут жило ся їм свобідно, полювали дикого зьвіра, а коли появили ся Татари, сейчас давали знати своїм, щоби завчасу заховали добуток; самі утікали в ліси. Неволя, у яку попали наші мужики під пановаием Польщі а й переслідуваня релігійні заставляли много сьміливійших кидати ціле домівство і утікати в степ. В сей спосіб число молодців усе більшало; вони приняли звичаї, відповідні свому положеню. Поселили ся на островах ріки Дніпра, укріпляли свої оселі валом та частоколом та вибирали собі начальника атамана, що удержував між ними лад. Ціле житє переводили майже на кони і длятого прозвали ся козаками, себто по татарськи їздцями.

З початком XVI століття козаків назбирало ся вже десятки тисяч. Тепер нападали вони вже самі Татар; коли ті вертали з Руси з добичею, відбирали невільників і пускали на волю. Щоб пімститись за руйнованє своєї землі, заганяли ся під сьмілими атаманами у землі татарські і турецькі та завдавали поганцям такого чосу, що ті вже не посьміли так часто нападати на Русь.

З тих козаків отже вийшли оборонці руського народу. Але не проти самих Татар треба було боронити українські землі. В нас був ще другий ворог, може тяжший чим перший, себто пани. Коли через люблинську унію Україна перейшла цілковито під польське пановане, гурмою сипнула ся шляхта на схід добувати щастя на нових землях. З королівськими грамотами в руці, згортав кождий землі кілько хотів, не питаючись, до кого вона належить, а попередних її властителів, наших мужиків, обертав на своїх наймитів-рабів.

Житє вели ті пани роскішне, а коли на все не ставало гроша, видушували з селянина послідне. Таке поступованє надоїлоби скотині а не то людині. Хлібороби гурмою збігали ся до козаків і разом підносили бунт проти панів. Перший такий бунт був за атамана Косінського. Відтак часто він повторював ся. Атамани Трясило, Сулима, Павлюк, Остряниця йшли палити панські двори. Тут не ходило о борбу Русинів з Поляками, а лише в першій мірі о борбу хлопів проти панів, борба ся звертала ся й проти руських панів (як князя Острогського) а попри се за віру.

Всї ті бунти були соціяльними. Вони не вдавали ся, бо не було начальника, котрийби вмів повести ними як слїд. Пани розбивали військом мужиків і гнет відтак наступав ще гірший. Доперва Хмельницькому удало ся зібрати таку силу, що прогнав панів гет з України та вельможну Польщу кинув під свої ноги. Так щож! Хмельницький зумів побіджати ворогів, та не умів похіснувати ся побідами. Попри се він поповнив той блуд, що роздїлював інтереси козацькі від інтересів селян — мужиків і через се поклав перший почин до роздору. Остаточно не чуючи відваги удержати ся власними силами він піддав ся московському цареви. Се стало ся в 1654 р. як раз отже 260 лїт тому назад.

Незабаром показало ся, що Хмельницький утїкаючи перед вовком попав ся під пазурі льва. Московська держава, що як раз почала що раз кріпшати і розширювати ся, не могла стерпіти свобідного козацтва під своїм боком. Так вони й умовили ся з Польщею та подїлили Українську Русь на дві половинї; Київ та краї лївобіч Днїпра прийшли під Москву, краї правобіч Днїпра остали ся під Польщею. Так подїлений кусок лекше було стравити. Тепер починає ся безнастанне обмежуванє козацьких свобід. На Україну висилають московських урядників, військова власть козацького гетьмана стає що раз менша. Недовго — а вже московський цар видумав собі право самому наставляти гетьманів. Коли гетьман Мазепа бачучи до чого йде, хотїв висвободити Україну при помочи Шведів, та се йому невдало ся, настали ще гірші часи. Козаків почали забирати у глубоку Росію, казали копати їм канали, гетьманів замикають

Digitized by Google

ВИД КИЇВА.

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

у тюрму, або засилають на Сибір, аж вкінци цариця Катерина II. знесла українське козацтво, а Січ зруйнувала в 1775 р. отже 140 літ тому назад. В той сам час розпала ся спорохнявіла Польща і сваволя шляхоцька убила її. Польські краї забрала Росія, Австрія та Пруси. Так дістала ся майже ціла українська Русь під пановане московської Руси. Лише мала частина, себто нинїшна східна Галичина та Буковина опинила ся під рукою Австрії.

За зруйнованєм Січи здавало ся пропав слух про українську Русь — вороги думали, що вона потоне у московському мори, або знімчіє та зляшіє в Австрії. Та зрубаний пень пустив нову вітку: Україна віджила тим, що видала людий вчених та поетів, які нашу мову піднесли до значіня літературної мови, які почали просьвічати нарід на рідній мові, та вказувати хто ми, хто нам ворог а хто приятель. Московський уряд зміркував сейчас, що се розірве кайдани, які він на Україну наложив і перед 37 роками заказав друкувати книжки в нашій мові. Сим думав знівечити народні змаганя. Та жерела не заткаєш камінцем. Русинам-Українцям в Галичині прийшлось знова боротись проти старого ворога — польської шляхти. Тяжко йому й тут живе ся, так все таки при безнастанній борбі він все поступає вперед. Колиб наш нарід підніс ся трохи більше матеріяльно і просьвітно — тоді сьміло глянути можемо в будучність, бо вона до нас належить.

ПОЛЬСЬКИЙ І РУСЬКИЙ КІТ.

Несе мясо руський кіт,
Польський вигляєсом;
Що ти котику, несеш?
А той каже: «Мясо!»
Та як «мясо» висловляє,
Мясо і упало,
І з ним польського кота
В мінуті не стало.
Несе мясо польський кіт,
Руський і питає:
«Що ти котику несеш?»
— «Мясо», відвічає.
Та як «мясо» вимовля в,
То так стиснув вуби,
Що бідняка руський кіт
Лиш облизає губи.

Степан Руданський.

ЗГУБА ДУШІ.

Раз пропали на стену
В чумаків сокира,
До одного всї взялись:
«Ти най ти шукаєш!»
Той їх годить, зміняє,
Той їх розважає,
Вже й клянеть ся на чім сьвіт,
Богом присягає,
Нї, не вірять. І чумак
Проти неба глянув:
«Коли я сокиру взяв,
Хай я лягом стану!»
«Стій чумаче, не губи
Нї душі, нї віри!
Вірим, вірим! Ти не брав
Нашої сокири!«

Степан Руданський.

Податки.

Ходять слухи, що небавом будуть оподаткованї слїдуючі предмети: 1) Чоботи, бо лїкарі доказали, що здоровше є ходити босо; 2) Хустки до носа, бо для носа маємо десять пальців; 3) Хлїб, бо кажуть, що не лише хлїбом чоловік жиє але і духом; 4) Чистий воздух, бо можна дихати і вонючим воздухом, от як в Пітсбурґу; 5) Думанє про більший заробок. Чим більша охота до дальшого заробку, тим висший податок.

«Вчера бачив я автомати, що видають страву і напої». — «Ну гарне урядженє, правда?». — «Гарне, але нецїкавіше, бо не можна брати у них на кредит».

Google

МІЙ ОТЧЕ!

Всїм чудесам землї, мій Отче,
Ти сьвітло й жерело єси;
Як ясність дня, так велич ночи
Від Тебе йдуть, як тїнь краси.
Кругом від Тебе відблиск бє
І все, що тїшить нас, Твоє.

Коли на облак підвечірний
Пращальний промінь дня паде,
Мов ясну браму в сьвіт безмірний
Відчинює і в рай веде —
Той чар красок в красї цїлій
З танцями промінїв є Твій.

Коли знїметь ся над землею
Орлом о крилах зоряних
Могуча ніч і понад нею
Повисне в тїнях золотих —
Тодї й той зоряний спокій
У тїнях золотих є Твій.

Твій дух тепло в той легіт вносить,
Що ним земля голубить нас,
Твій погляд з під землї виносить
Весь чар квіток у лїтний час.
Кругом від Тебе відблиск бє
І все, що тїшить нас, Твоє!

В. Щ.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ІВАН ФРАНКО.

Вона горить! Та Троя-Україна

— — — — — — — — — —

Так ангел дзвонить молотом з Алмазу
Він бє у хрустальний неба звід.
Ох! заболіло страшно тут від разу
Всї давні рани...

КОЗАК-НЕВМІРАКА

(відмолоднїлий, з бандурою виходить із-за могили. Іде зразу понурий, у задумі та звільна його рухи роблять ся енергічні, голос міцніє).

Здорово проспав ся, бачу,
По козацьки, сотню літ.
Ну, та виграю чи втрачу,
А погляну ще на сьвіт,
На ту рідну Україну,
Що колись як рай цвила,
Що менї над все на сьвітї
Наймилїйшою була.
Хто то в нїй тепер панує?
Хто то в нїй тепер живе?
Як говорить, як сьпіває
Поколїнє те нове?
Боже, серце жах стискає;
Адже-ж певно нинї в нїй
Вже нїхто не зна, не тямить
Нашу мову і пісні!
Десь Калмуки та Кірґізи
Топчуть степ, де ми лягли;
Чудь, Мордва, Чухна та Фіни
Наші села заняли.
Боже, по що з вікового
Сну менї велїв ти встать?
Чи щоби з розбитим серцем
Я в могилу ляг назад?

(Поступає наперед. За сценою чути хорову пісню — зразу рівнізіпо, потім чим раз сильнїйше, та все таки притишено, мов з віддаленя):

Ой гук мати, гук!
Де козаки йдуть!
Та щаслива тая доріженька,
Та де вони йдуть.

А де вони йдуть,
Там луги гудуть,
А перед себе свої ворженьків
Облавою прут.

Козак

(з виразом найвисшої радости):

Боже! Наше рідне слово!
Наша пісня ще живе!
І про нас ще памятає
Поколїнє те нове!
Ще сьпіває про козацтво,
Про його кровавий бій!
Ах, значить, що не в могилї
Той народ коханий мій!

(Озирасть ся по сценї):

Ах, значить, оті цьвітучі
Села, ниви і садки,
Се українські оселї,
Се України вінки!
А оті могили-гори,
Де борцї старії сплять,
Уквітчали любі руки
Знать українських дївчат!
Ще Українець збирає
Із сих нив для себе хлїб,
І не топче чужениця
Нашу славу і наш гріб!

(Поступає ще далї наперед і озирає публику):

Ах, а тут! Предивне диво!
Тайна поміж тайн страшних!
Сеж Енеєві потомки!
Та що стало нинї з них?
Ті, що перед сто лїтами,
Як згорів наш рідний дім,
Накивать йому питами
Не задумались зовсїм, —
Ті від материні крилї
Знов згорнули ся в любві,

Digitized by Google

І бажають в рідній хаті
Рай зготовити собі.
І дивіть, горять їх очи
Тим самим огнем сьвятим,
Як горіли тої ночи,
Коли друг мій, побратим,
Коли славний безталанний,
Щирий батько наш Богдан
У важкій годині скликав
Запорожців на майдан.
Тямлю ніч сю як сьогодні!
В коло нас реве Дніпро
І клекоче Ненаситець,
Камяне гриве ребро.
А в степу напроти Січи
Се не хижая сова
А кодацька ляцька кріпость,
Свої кіхті висува.
У Богдана сльози в оці,
Та огонь в душі, в словах.

»Згинем, брата, або в гору
Піднесем свободи стяг!
Згинуть нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
Хто ненавидить кайдани,
Тому війни не страшні!
Чи послабли ваші сили?
Потупили ся шаблї?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалї?«

І гучнїйше хвиль Дніпрових
Крик козацтва заревів:

»Або ляжем головами,
Або вибєм ворогів!

В жовтім сьвітлї смолоскипів,
Що горіли серед нас,
У очах козацьких блисло
Десять тисяч іскор враз.

Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, братя, той підпал,
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну вал
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, брата, той [illegible]ах,
Що історію Вкраїни
Повернув на инший шлях.
Бачу, бачу тії іскри!....
Мовиш: мало їх? Невже-ж?
Що? На трийцять мілїонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовиш: де нам взять Богдана?
Тілько ти придатний будь
На сьвяте, велике дїло!
Загартуй думки і грудь!
До високого лїтаня
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовим кождий з вас, —
Кождий може стать Богданом,
Як настане слушний час.

Мовиш: нинї инші війни.
Ну, то иншу зброю куй,
Ум остри, насталюй волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!
Лиш бори ся, не мири ся,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не кори ся,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кождий думай, що на тобі
Мілїонів стан стоїть,
Що за долю мілїонів
Мусиш дати ти одвіт.
Кождий думай: тут, в тім місцї
Де стою я у огни,
Важить ся тепер вся доля
Величезної війни.
Як подам ся, не достою,
Захитаю ся мов тїнь, —
Пропаде кровава праця
Многих, многих поколїнь.

У таких думках держи ся
І дїтий своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, —
Буде паска й коровай.
Чи побіди довго ждати?
Ждати — довго! То й не ждиж!

Нині вчи ся побіджати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром цьвіт розцвия ся!
Чейже буде з цьвіту плід.
Таж не даром пробудив ся
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!

Чей нові мечі засяють
Управицях у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Доси нас наруга жре;
Та ми крикнім:
Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмре!

СЬМІШНЕ.

Ми Українці маємо на совісти три великі злочини в очах наших ґвасів:

1) Що вони від часів «Круля Каїмвжа» вчать нас по польськи, а ми вще не вміємо.

2) Що вони все бажали забрати собі нашу хату а ми не давали.

3) Що вони вще нині хотять нас мати за «льокаюф» в своїй ліберії а ми хочемо бути своїми господарями.

НЕВИННИЙ МОШКО.

— *«Куди, Мошку, так ідеш»?*

— *«На війну вихожу»!*

— *«А чогож то пізно так»?*

— *«Ще два-три положу»!*

— *«А як тебе часом хто схоче положити?»*

— *«А кожуж я винен що? За що мене бити?»*

Степан Руданський.

ПОТІХА.

Рабівник обдер якогось панка в лісі, що вийшов з міста перейти ся, але дав йому своє лахмать. — «Деж я тепер піду?» — бідкав панок. — «Як я в таких лахах покажу ся з ліса?» — «Не журіть ся паноньку. Прийде зараз жандар і возьме вас з собою», — сказав вдоволено рабівник і пішов далі.

БОРЗО ПОЛАПАВ СЯ.

Чоловік пересиджував до пізна в корчмі і вертав звичайно пяний. Того було бідній жінці за богато. Намислила перебратись за чорта і настрашити його, як буде вертати з корчми. Як намислила так зробила. Перебралась і стала на дорозі, щоб мав переходити її чоловік. Десь коло півночи суне пяний, а вона вилазить зза дерева, як яка відьма. — «Хто то?» — питає чоловік зляканий. — «То я чорт!» — муркнула жінка. — «Но то ходи сюди близше, най привитаюсь», — сказав чоловік, — «бо я маю твою сестру за жінку».

ЗАПИС ДЛЯ ДУРНИХ.

Один адвокат зробив перед смертю такий тестамент: «Я записую цілий свій маєток на заведене для дурних, бо я дістав його від дурних, то є від таких, що вічно процесують ся.

МОТОРНИЙ.

Один добрий католик, високого роду, здибав раз малого хлопчика, який йому дуже подобав ся. Пан зачав з ним розмову, а видячи, що хлопчина на всьо дуже докладно відповідає, задав йому питанє з катеїзму.

«Скажи мені, люба дитино, де є Бог, а як вгадаєш, то дам тобі помаранчу».

«А ви скажіть мені де Його нема, то я вам дам дві». —відповів хлопчик.

ХОЛОДНО.

Сидить голий циганчук,
Аж мало не плаче
— «Тату! — каже — холодно!
— Зуб до зуба скаче»!
А той йому пояснив:
«Та на! не жури ся!
Коли тобі холодно,
То підпережи ся».

Степан Руданський.

Мамо, мамо! У діжку з капустою миш впала!

— Щож ти витяв її мій любий?

— Ні, мамо, вона пряде! Я викинув туди кітку, щоб вона її зїла.

Digitized by Google

БОРИС ГРІНЧЕНКО.

ОЛЕСЯ.

Це було давно, ще тоді, як Україну шарпали Турки і Татари а гетьмани українські ходили з козацтвом бити ворогів.

Тоді на Волині було невеличке село. Вкруг села були ліси. В селі жили прості люди хлібороби. Якби не Татари, то жити булоб непогано. А то часто й густо набігали Татари. Вони рабували, палили і руйнували українські села. Старих брали вони в неволю, а молодших продавали рабами на тяжкі роботи Туркам. Іноді гнали Татари з України тисячі нещасливих людий.

У цій слобідці довелось зазнати лиха, але, поки ще Бог боронив, тільки один раз. Вона заховала ся в лісах і найти її не було легко.

Край слобідки стояла невеличка хатка. Коло її пишавсь рясний садок. У садку гули бжоли. Там була пасіка.

У цій хатці жив старий дід, Данило. Колись він козакував, був в турецькій неволі але визволивсь відтіля. Тепер він жив дома, пасічникував. Жінка його давно вмерла. Він приняв до себе двоє сиріт: дівчину — Олесю і хлопця — стрибуньця Михайлика. Олеся була вже невеличка дівчина, років 16.

Дід був щасливий з дітьми, а діти були щасливі з ним. Він розказував їм про Україну, про Січ, про гетьманів. Він розказував їм про турецьку і татарську неволю. Бувало сидить дід у пасіці, робить що небудь коло вулія, або там граблі чи що. І Михайлик теж щось ту майструє, і дівчина, Олеся, сидить з шитєм. Сонце сяє, пташки щебечуть, бжоли гудуть, а Михайлик:

— Розкажіть, дідусю, про неволю турецьку.

А дідусь:

— Та я вже розказував, — ти-ж чув.

А Михайлик та Олеся:

— Ще, ще, дідусю! Так гарно слухати.

І дід починає оповідати, а діти слухають і очий не зведуть з його. Олеся схилить чорняву головоньку на руку, а Михайлик, стрибунець уже не стрибає, а теж сидить та слухає.

А дід розповідає, як був він у турецькій каторзі.

— Три роки був я в каторзі турецькій прикований до місця. А каторга це корабель такий. Там гребли ми веслами, везучи судину. А за те наші голі плечі раз-у-раз списували доглядачі нагаями та колючою червоною таволгою.

— І кров текла? — скрикує Михайлик.

— Текла, — каже дід.

— Яб їх усіх побив, тих Татар та Турків проклятих! — гукне хлопець стискаючи кулаки. Олеся нічого не каже, тільки все обличчя її зблідне. А дід далі:

— Покалічено тоді мене добре. Як визволили мене козаки, — не здатний я вже був козакувати. Вернув ся до дому. Тут я ваших батьків зазнав і твого, Олесю, і твого, Михайлику. Ви були сусіди; Михайлик був тоді ще дуже малий — років до два йому було! А тобі, Олесю, років з сім було, і ти бігала вже швиденько. Жили ви гарно. Коли набігла Татарва. Що тут казати? Відбивались ми люто, та нічого не вдіяли. Село Татари спалили, богато людий повбивали, богато у неволю забрали. А дехто поатїкав. Отсї втікачі вернулись сюди потім, тай знов тут побудовались. Мене вдарено чимсь важким по голові видко. Тихо скрізь. Коли гляну круг себе, аж я на пожа-

Google

рині, а круг мене трупи, трупи... Прийшов ранок. Пішов я поміж трупами і знайшов тебе, Михайлику. Ти лежав і плакав біля мертвої матері. Тут і батько твій був з розрубаною головою.

— Прокляті! Ой прокляті! — скрикує Михайлик.

— І твій тут батько й мати були, Олесю, — мертві. — А тебе вже я потім найшов у лісі. Ти забігла якось туди. От і все.

— Змовкне дід. Олеся сидить, — не ворухнеть ся. У неї обличя бліде, в очах палає вогонь. Дід гляне на неї тай похитає головою:

— Гай, гай! — каже. Засмутив я тебе, моя ясочко! Але що-ж робити? Без лиха не проживемо. Не журіть ся діточки: ваші батьки полягли доброю смертю, рідний край боронючи. Кождий чоловік повинен боронити від всякого ворога свою рідну країну, не жаліючи свого житя.

— Еге, не жаліючи свого житя!.. промовить дівчина тихо, тай замислить ся ще дужче, і кілька день замислена ходить.

Ото одного разу була неділя. Олеся з Михайликом лагодились йти в ліс по ягоди а дід казав:

— Глядіть, діточки, далі від багновища, а то лихо буде.

У лісі було величезне болото-багновище. Іноді, не знаючи, надбреде на него людина та й утоне. Дід і боявсь, щоб і з дітьми чого не було. Олеся каже: — Не бійтесь, дідусю; хіба ми не знаємо?

А Михайлик стрибунець і собі тоненьким голосочком.

— А вже-ж знаємо!

Побрали діти глечики та й пішли. Дід довго дививсь їм у слід.

Михайлик каже:

— Олесю, сестричко! ходім аж на той бік лісу! Ліс не можна було перейти, бо-ж болото там було серед лісу. А обходити ліс, верстов шість. Олеся каже:

— Але-ж це далеко.

— Нічого — каже Михайлик — так ягід там богато. Ходім голубонько.

— То й добре! — каже Олеся.

І вони пішли. Вони не пішли у ліс, а пішли по узлісю. З одного боку був височезний старий темний ліс. А з другого боку простягав ся степ. Дівчина і хлопець йшли швидко. Вони вже верстов на пять відійшли від дому. Коли се Михайлик скрикнув:

— Глянь, Олесю, — що се таке?

Олеся глянула. Серед степу їхали люди. То були не наші люди. Островерхі шапки маячіли з далека. Таких шапок наші не носять. Олеся богато чула дечого від діда. Вона пізнала сих людий; се були Татари.

Татари! Вони приїхали на Вкраїну палити села, вбивати, або в неволю забирати людий. Ось, ось вони побачать їх і заберуть. Олеся вхопила Михайлика за руку і мовчки потягла в кущі.

— Що таке? що таке? — питав ся Михайлик.

— Цить! Татари!

Михайлик так й занімів. Страх обняв його такий, що він і слова не міг вимовити. Олеся з-за кущів бачила, як Татари їхали просто на ліс, як поводили сюди й туди головами. Се вони шукають, де слобода. Ще кільки часу й вони знайдуть її... Що тоді буде?...

Село запалять, людий повбивають... І дідуся вбють... Боже мій! треба бігти, треба сказати! Алеж Татари їдуть кіньми, вони доїдуть швидше, ніж вона добіжить. Як-би вони тут загаялись!... Та як-же те зробити, як се їй зробити?

Бідне серденько у Олесі мучилось. А Татари підїздили все ближче, та ближче.. Уже видно погані облича... І відразу Олеся надумала!..

Вона вхопила Михайлика за плече:

— Братіку, біжи лісом до дому.

ОЗ

скажи дідусеви, що їдуть Татари! Чуєш? І вона потрусила хлопця за плече. Він немов прокинувсь з того і глянув на дівчину.

— Біжи, а то дідуся вбють.

— А ти-ж — спитавсь хлопець.

Олеся штовхла його, щоб біг і каже:

— Я знаю сама, що зроблю, не бійсь! Ніколи балакати, біжи! Хлопець не думав довго. Він кинувсь у ліс і побіг з усієї сили. Олеся зістала ся сама. Вона постояла ще кілька хвилин. Обличе її було бліде. Але вона не бояла ся. Вона вийшла з-за куща і пішла попід лісом зовсім не в той бік, де була її слобода. Вона йшла так, що не бачила Татар. Але Татари її побачили. Вони кинулись до неї. Олеся скрикнула і побігла що-сили далі. Та бігла вона не довго. За хвилину Татари наздогнали її, щось закричали, загукали, ухопили. Їх було чоловіка 30. Вони зупинились і почали проміж себе балакати. А далі один високий підійшов до дівчини. Він забалакав по нашому, але так погано, що дівчина ледви зрозуміла, що він каже:

Хороша дівчина! Хороша дівчина! Ми тобі нічого не зробимо, пустимо на волю, тільки ти нам покажи, де тут єсть слобода.

Олеся каже:

— За лісом. Оцей ліс перейти та й слобода по той бік.

А Татари їй:

— То ти нас проведи цим лісом, а то ми дороги не знаєм.

Олеся каже:

— Проведу!

А Татари знов:

— Та не одури, не тікай! А то бачиш оце! — І він виняв з піхви криву остру шаблюку і лиснув нею перед очима дівчини. Бачиш оце?

Олеся каже:

— Бачу.

Олесі накинули на шию аркан. Високий Татарин взяв той аркан у руки, пустив дівчину поперед свого коня і каже:

— Веди!

Олеся повела, але вона йшла зовсім не в той бік, куди побіг Михайлик. Вона ще трохи обійшла ліс, тоді найшла стежку, що бігла у ліс з степу і пішла по ній. Татари їхали слідком за нею. Де далі, ліс усе густійшав: Олеся вела ворогів просто в середину лісу, де було болото. Вона вела й думала: »Чи добіг вже Михайлик до дому? Чи сказав-же дідусеви? От хочби мені довше поводити бісурменів, поки він добіжить.

І вона йшла тихо, іноді звертала у бік, тоді знов назад верталась. Татари сердились, а високий кричав:

— Що ти плутаєш? Веди гарно, а то ось. І він показував рукою на шаблюку.

Дівчина казала:

— А ось зараз ліс скінчить ся, там й слобода.

І вона вела далі. Ліс зробив ся страшенно густий. Алеж Олеся добре його знала. Вона так часто ходила сюди по гриби, по ягоди. Вона знала де болото. Невеличка смужка твердої землі вганялась у дряговину. Олеся повела Татар туди. За деревами болота не було видно. Вона вела їх аж до краю твердої землі і зупинилась. Навкруг було темно і пуща така, що тільки той, хто добре знав ліс, міг відсіль вийти, не загрузши в болоті. Татари-ж лісу не знали.

Високий Татарин скрикнув:

— Чогож ти стала? Веди!

Дівчина повернула ся до ворогів. На блідому обличі палали темні очи. Вона глянула ворогам у вічи і тихо промовила:

— Я далі не піду.

Татарин підїхав аж до неї, показав їй нагая і виляв. Дівчина осьміхнула ся.

— Я не поведу вас далі, хочби ви й вбили мене. Я вас ворогів завела у цей ліс і ви не вийдете відсіль.

Google

ПО НАПАДІ ТАТАР.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

В сю-ж мить ніж блиснув у татарській руці і вдарив дівчину в груди. Як билина підрізана впала вона до долу. Але вона ще не була мертва.

Вона підняла руку.

— Кождий повинен рідну країну боронити... Знайте це вороги...

Її головонька схилилась і чиста душа покинула тіло. Татарин плюнув на неї і всї вороги повернули назад.

А Михайлик тимчасом побіг до дому. Він казав, що Татар, хто й зна кілько є. Люди покидали все і повтікали в ліс. Дід Данило думав, що він там і Олесю знайде.

День просиділи люди у лісї. Потім їм не стало їжі. Треба було вертати ся. Другого дня післали одного парубка подивити ся, що в селї. Парубок вернув і сказав, що в селї все добре. Люди зрозуміли, що Татари їх обминули і вернулись до дому. Алеж Олесї там не було. Дід Данило попрохав кілька чоловіка, й всї узброївши ся, гуртом пішли шукати її в лісї. Михайлик привів їх до того місця, де він покинув Олесю. Тут знайшли татарські слїди. По тих слїдах пройшли у лїсову пущу. Довго йшли аж поки побачили кілька татарських коний, що позагрузали в болотї, Татар не було. Мабуть вони позлазили з коний та й потопились у багнюцї.

Дїд Данило йшов попереду. Він перший побачив Олесю. Вона лежала мертва, з ножем у грудях. На шиї у неї був татарський аркан. Тут зрозумів дїд Данило і всї люди, що вона своєю смертю вратувала рідне село. Зробили мари з гілок і понесли дороге тіло до дому.

Другого дня ховали Олесю. Подруги дївчата несли труну. В нїй лежала Олеся, убрана як до вінця. На голові був вінок. Навкруг сьпівали пташки, в горі сїяло сонце. А вона лежала тиха, спокійна. Навіть здавалось, що на обличю її сїяла радість. Їй же можна було радїти...

Ридаючи проводили її до холодної ями, ридаючи засипали землю. Не сам дїд Данило плакав; плакали усї і старі, і малі, чоловіки і жінки і подруги-дївчата. Але як кинули на могилу останню лопату землї, дїд Данило підвів голову. Він уже більше не плакав. Облича його було поважне. Він простяг руки над могилкою і сказав:

— Кождий повинен боронити свій рідний край, не жалїючи житя! Дай Боже усякому такої смерти!

❀❀❀

МИКОЛА ГОГОЛЬ.

НА СІЧ.

Не довго гостювали молоді сини полковника Бульби в родиннім домі. Нині вони вернули з Києва, де учили ся в Академії, а завтра з батьком мали їхати на Січ.

Старий Бульба тішив ся заздалегідь думкою, як він явить ся з двома своїми синами на Січи і скаже: »От подивіть ся, яких молодців привіз я до Вас«! Бідна мати рада була надивити ся на синів та налюбувати ся ними, але не сьміла нічого казати, бо полковник Бульба був страшно впертий. Ковтаючи слези ладила вона одяг і білє для синів і для мужа в дорогу.

А Бульба вештав ся по обійстю, вибирав коний і збрую та давав всілякі прикази. Осаулови Товкачеви передав свою власть над полком і наказав ставити ся з військом на кождий зазов. Вибрав також й слуг, що мали разом з ним їхати в дорогу. Не забув він нічого; навіть коний казав напоїти і дати їм грубозернистої пшениці. А по вечері відозвав ся до синів:

— Ну, діти! Пора нам спати. Завтра будемо робити, що Бог дасть. Тільки не стели нам мати постелі, бо ми будемо спати на дворі, по козацьки!

Він розвернув ся на коврі, накрив ся богряницею і скоро став хропіти.

За ним пішли сини і весь двір.

Тільки бідна мати не спала. Вона приклякла в головах своїх дорогих синів, розчісувала гребенем їх розбурхані кучері і зрошувала сльозами.

Вона з жаром, зі слезами, як степова чайка припадала до своїх синів. Тих синів, тих її любих синів беруть від неї — беруть на те, щоби їх не побачила ніколи! Хто знає, може в першій битві Татарин зрубає їм голову і вона не знати ме, де лежать їх покинуті тіла. Розклює їх хижа птаха, а вона за кожду каплю їх крови віддала би себе цілу.

Ридаючи дивила ся їм в очи, а всемогучий сон почав склеювати її повіки.

Так просиділа до рана і в душі бажала, щоби ніч протяглась як найдовше.

Аж ось від степу пронесло ся звінке іржанє жеребця; червоні смуги блиснули на небі; Бульба отворив очи.

— Ну, хлопці, годі спати! — гукав зриваючи ся на рівні ноги. — Пора, пора! Напувайте коні! А деж мати? Скорше готов нам їсти: дорога перед нами велика!

Бідна полковниця, втративши останню надію, поплелась у хату.

Заки подала сніданок, Бульба виніс для синів новий одяг. Хлопці в мить перемінили ся з бурсаків в козаків. Замість давних, заболочених чобіт на них явили ся червоні сапянді з срібними підківками, козацький жупан рожевої краски прикрив їх стрункі постати, куті турецькі пістолети були застромлені за пояс, шабли побренькувала по ногах.

Бідна мати! Як побачила їх, то й слова не могла промовити, тільки сльози капали з її очий. — Ну, сини, нічого гаяти ся! — заговорив вкінци Бульба. — Тепер по звичаю християнському треба перед дорогою всім присісти.

Всі сіли з повагою.

— Тепер благослови, мати, своїх дітий! — сказав Бульба. — Моли Бога, щоби вони воювали хоробро, боронили все рицарської чести, щоб стояли за віру Христову, а ні... так

нехай радше пропадуть! Приступіть, до матери: материна молитва і на воді і на землі спасає!

Мати обіймила їх, виймила дві невеличкі ікони і наділа їм ридаючи на шию.

— Нехай вас заступить... Мати Божа... Не забувайте, синки, матери своєї... подайте хоч вісточку про себе..

Дальше не могла говорити.

— Ну, підем, діти! сказав — Бульба.

Під хатою стояли осідлані коні. Бульба скочив на свого Чорта, що бішено тряс ся, почувши на собі вагу двайцяти пудів.

Коли мати побачила, що вже і сини її сіли на коні, кинула ся до молодшого і припала до його стремен. Два крепкі козаки взяли її і занесли обережно в хату. Та коли батько з синами виїхали за ворота, вона з бистротою дикої кози вибігла з хати, здержала коні і обіймила одного з синів з якоюсь божевільною, без памятною горячкою...

Молоді козаки їхали сумно, на силу здержуючи сльози. Батько був теж трохи не свій.

День був сірий; зелень полискувала ярко; птахи щебетали якось в суміш недоладно.

Молоді козаки, проїхавши кусень, оглянули ся. Хутір їх наче запав ся в землю, тільки два димарі сторчали і верхи дерев колисали ся над видокругом.

От уже лиш журавель над колодязем самітно сторчить під небом; вже рівнина, яку проїхали, видає ся горою і все собою заступає.

Прощавайте, дитячі літа, ігри і все і все!

ВИТОЛКУВАВ ЙОМУ.

Двох галицьких жидків їде до Америки. На широкім морю зачинав корабель потопати. Один жидок зачинав ломати руки і кричить:

— Мойше, Мойше! Ґевалт, корабель тоне.

— Який ти Шулим дурний! — відзивав ся другий. — Ти не потрібуєш так кричати, бо то не твій корабель, тільки капітана, то нехай він тим журить ся.

ПРИЄМНІСТЬ.

Жінка збираючи ся, каже до чоловіка: — Мій Петре, іду до зубного лікаря. Так мене зуб заболів, що мушу казати собі його вирвати. — Чоловік не підоймаючись від роботи. — Іди, іди моя люба, чейже знаєш, що я тобі ніколи приємности не відмовляю.

В ШИНКУ.

Один гість до другого: «Я тепер веду дуже порядне житє: не сплю, не п'ю, лиш пива і о десятій годині вертаю до дому».

Другий: «Гм, то і я тримаю ся того самого рахунку, тільки з другого боку: пю десять чиклянок і о другій вертаю до дому».

ЛЬОГІЧНО.

Мала Марися: — «Мамо, чому то ви маєте тілько сивого волоса?» — Мама: — «То дитино тому, що ти богато клопоту мені робиш». — Марися: — «Ад, мамо, то ви мусіли бабці дуже а дуже богато наробити клопоту, що вони такі біли як сніг.

Подорожний (до панка, що сидить при столі і їсть). Пане добродію. Я бідний подорожний, іду з далеких сторін, а не маю анї цента на дорогу. Спроможіть чим ласка.

Панок: «Грішми, братіку, тебе не спроможу, але доброю радою. Як не маєш гроший на дорогу, так сиди дома а не ринай ся.

Digitized by Google
URBANA-CHAMPAIGN

ФЕРДИНАНД ШЕРЕР.

ГІРНЯК-ГЕРОЙ.

Люта груднева буря ревла в р. 1805, понад сельцем Міттер-Олянґ в пустертальській долині в Тиролю. Та хоч був пізний вечір, у сільській гостинниці було ще людно і шумно: молоді Пустертальці сьвяткували Сильвестра.

— Ану, Петре, сядь но коло нас і оповідж, як Ти в битві при Кальдієро взяв до неволі високого офіцира? мовив господар гостинниці, старий Сіґмаір, до свого сина.

— Се було на третий день битви, — оповідав Петро. — Мій полк стояв під Радецьким. Я мав кільканайцять крепких хлопців під своєю командою і подаючись взад нароком, звабив за собою одного офіцера, за котрим ішла ціла купа Французів. Піф-паф! — І від наших куль передні попадали на землю, задні кинули ся навтїкача, а офіцерови я так догодив баґнетом, що він випустив шаблю з руки; я крикнув, що беру його до неволі. На моє превелике диво офіцер розумів по німецьки і запитав мене:

— А ти що за один?

— Коли вернеш колись до Парижа, відповів я до него, — то розповідж, що тебе взяв до неволі, австрийський капраль, Петро Сіґмаір з Міттер Олянґу у Пустерталю в битві під Кальдієро.

— А пустиш мене, коли тобі дам отсю мошонку повну золота? — запитав мій полковник.

— Тиролець не продає своєї чести! — відповів я і запровадив офіцера до инших полонених Французів. За се полонене французького полковника Бруссіє, поручив мене Радецький найвисшому командантови архикнязеви Каролеви і я одержав золоту медаль хоробрости.

Минуло після сего три роки. Одного літного пополудня 1808 року була поблизько села Підер-Олянґ велика забава. Хоч тепер Тироль належав до Баварії, та Тирольці не покидали ся своїх звичаїв. Чимала громада парубків стояла довкола стрільниці, купка старших чоловіків сиділа осторонь при столї. Они, здавало ся, були заняті якоюсь важною розмовою та переривали її зараз, скоро наблизив ся якийсь «не свій», якийсь Баварець. А якраз кілька Баварців замішало ся між тирольських парубків, та в сьому товаристві було їм якось неприємно й вони мало говорили або й зовсім мовчали.

Тілько один із тих баварських зайдів виступав сьмілїйше. Се був один із тих, що прийшли до Тиролю разом з баварськими вояками та урядниками і служили тут новому урядови за шпіонів та аґентів-провокаторів, а потім за добру плату при обжаловану виступали як сьвідки.

Така також була огидна урядова дїльність Ганса Яхенауера — так звав ся той парубок, що служив возьним при баварськім суді в Брунеку. І при стріляню в Олянґу рад був Яхенауер щось вишпіонувати; зазирав усюди, а до стола, де сиділи старші, рад би був простягти оба уха. Коли один із гостий завважав се, почав острими словами дорікати Гансови. Швидко дійшло до острої сварки, а конець її був такий, що Петро Сіґмаір зовсім неделїкатно показав шпіонови, як можна найкоротшою дорогою через зелений живопліт перелетїти на улицю.

Google

Одного дня в лютім 1809 року стояв у горішній порядній сьвітлиці Петро Сімаір обік своєї молодої жінки і потішав її; горячі сльози текли у неї по лици.

— Чи думаєш, що справді швидко почне ся війна? І чи справді тобі також конче треба до неї йти? — питала жінка свого чоловіка.

— Чи і коли війна почне ся, се поки що знають наші проводирі. — А що Петро Сімаір мусить там бути, се наказує мені голос, що промовляє в душі кождого чоловіка, який любить рідну землю, де родив ся і виховав ся, де весело і безжурно гуляв дитиною і де хоче заснути по смерти. Сей голос назвав би мене трусом, як би я не боронив тої своєї землї, своєї вітчини.

В тій хвилї в сїнех почули ся якісь голоси. Петро напружив слух і мовив:

— Заховай се в найглубшій тайнї, що знаєш про наш намір освободженя рідного краю! Я мушу вийти. Власне прийшов гостинник Губер з Брунека. Він був у Відни у архикнязя Івана і у нашого цїсаря Франца. Від тих звісток, які він приніс, залежить будуччина Тиролю.

Швидко вийшов Петро до гостинної комнати, де сидїв Губер окружений кількома господарями. Він як раз кінчив своє оповіданє:

— Оттак натїшивши нашу душу, попращав нас добрий цїсар Франц і такий наказ привезли ми з Відня. Отжеж господарі, коли побіжать по Тиролю карточки з підписом архикнязя Івана, коли по вершках запалають огнї, а дзвони вдарить на тревогу всїм краю, тоді пора Тирольцям повстати. Тоді побачимо ся там, де нас дожидає рідна країна.

І вони побачили ся. Рано ще досьвіта дня 13. серпня 1809 року — в недїлю було — коли по всїм краю сигнали кликнули до боєвища то була за боротьба! Маршал Лефебюр мусїв зі своїм війском покинути Інсбрук і Тироль. Та не довго тривала радість Тирольців. Цїсарські війска побито і цїсар мусїв підписати в Шенбрунї дуже прикрі условини мира, де знов зрік ся Тиролю і відступив його Баварії. Тирольцям наказано було держати ся спокійно, ті, що були проводирями повстаня, мусїли ховати ся по горах або утїкати з краю.

* * *

Дня 22. грудня 1809 року в замковій салї в Брунек розмовляв французький генерал з Гансом Яхенауером.

— Амнестія, яку дав цїсар Наполеон Тирольцям, давно вже минула, — мовив генерал — а по горах усе ще Тирольцї стріляють на Французів і нїколи не хибляють, особливо тут у Пустерталю.

— Тут то й почала ся та стрілянина, докинув Ганс, — коли Баварцї 10. цьвітня хотїли не допустити австрийського війска на поміч Тирольцям і зірвали міст на ріцї коло сьв. Льоренца. Я тут знаю одного ватажка, що ще й тепер бунтує в Пустерталю і певно ще з іскри роздує здоровий пожар, що на нїм Французи і Баварцї знов попечуть собі пальцї.

— Хтож тут ватажко над тими бунтівниками?

— Петро Сімаір. Та він ховає ся десь у скалистій печері.

— Петро Сімаір? — скрикнув генерал і аж підскочив.

— Так, Петро Сімаір, бувший цїсарський капраль. Він там чимсь відзначив ся в битві під Кальдієро, а тепер підчас повстаня Гофер зробив його надпоручником на цїлий Пустерталь, — мовив Ганс.

— Достав менї того чоловіка, а дістанеш десять наполеондорів.

— Гм! Він жив в Оллнгу, та тепер його там нема. Та я знаю спосіб, як його вивабити з криївки. За двайцять наполеондорів скажу сей спосіб.

— Ось тобі гроші! Говори!

Digitized by Google

— Велїть пане ґенерале, зараз із поблизького Олянґа привести його старого батька і загрозїть йому смертю, коли Петро до трох днїв не ставить ся перед вами. Побачите, що Петро зі своєї криївки прибіжить просто перед карабіни ваших воянів.

Швидко опісля привела ескорта сивоволосого дідуся — старого Сіґмаіра. На його руках були тяжкі кайдани. Ґенерал понуро зирнув на арештанта, а потім мовив:

— У вас є син?

Є, дякувати Господу — чесний син і певно не забуде, що у него є старий батько, — відповів арештант спокійно.

— Де ваш син?

— Досить, коли його батько і його жінка се знає, відрізав старий.

Ґенерал покликав Ґанса і наказав йому:

— Возьми трубача і витруби та оголоси в Брунеку і в цїлій околицї Олянґа: коли через три днї від нинї, до 24 грудня зрана, не ставить ся перед французькою ґенеральною командою в Брунеку Петро Сіґмаір, що зломив мирний трактат нашого цїсаря Наполеона і заслужив на кару смерти, то його старий батько буде на основі военного закона застрілений перед власною хатою!

* * *

Три днї минули, син не ставив ся. По упливі речинця мусїв старий батько приняти кару смерти на порозї власного дому.

Ломаючи руки кинула ся молода жінка Петрова і його двоє дїтий на зустріч дїдусеви, коли сей наближив ся окружений своїми катами.

На команду ґенерала поставлено дїдуся при дверех, а шість бородатих ґренадирів готовили карабіни до вистрілу.

В тім близько почув ся нараз крик:

— Стій! Стій!

— Петро йде. Петро йде! — загомонів народ, що зійшов ся глядїти на смерть старого Сіґмаіра. На силу розпихаючи юрбу Петро пропхав ся до старого, що вже підняв був очи до неба, кинув ся йому до ніг і скрикнув.

— Тату! Даруйте, що я дав вам так довго глядїти смерти в очи.

— Ага, Петре Сіґмаір! — скрикнув ґенерал, роблячи конець тій сценї. — Ось як ми стрічаємо ся знов після битви під Кальдієро!

Тепер кинув ся старий батько і молода жінка Петрова ґенералови до ніг, дїти обіймали його колїна, всї благали його ласки і милосердія. Та надармо, за хвилину на розказ ґенерала зі старого Сіґмаіра знято кайдани а заковано в них Петра. Сей лагідним голосом мовив до жінки:

— Перестань ридати і нарікати! Прощай на віки, щира дорога жінко! Прошу тебе, шануй і люби мого доброго тата, як мене любила, а з наших хлопчиків виховай добрих Тирольцїв.

— Далї наперед! — командував ґенерал. — Я хотїв дати тебе застрілити ось тут на порозї твого батьківського дому, але хочу показати тобі ласку і велю виконати екзекуцію за селом.

— Я під Кальдієро показав ласку полковникови Бруссіє, взяв його до неволї, а не застрілив, хоч як вояк в часї битви міг се вчинити! — промовив Петро.

Рясний грохіт бубна заглушив останні слова нещасливого, заглушив риданє його жінки, лепетанє дїтий, молитву старого батька.

Кілька мінут опісля грянула сальва — і Петро Сіґмаір гірник-герой, закінчив своє молоде житє.

Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ІВАН ФРАНКО.

НАЙМИТ.

В устах тужливий сьпів, в руках чепиги плуга,
Так бачу я його;
Нестаток і тяжка робота і натуга
Зорали зморщками чоло.
Душею він дитя, хоч голову схилив
Немов дідусь слабий,
Бо від колиски він в недолі пережив
І в труді вік цілий.
Де плуг його пройде, зелїзо де розрив
Землї плідної пласт,
Там незабаром лан хвилясте жито вкрив,
Свій плід земляця дасть
Чому ж він зрібною сорочкою окритий,
Чому сірак, чуга,
На нїм мов на старцї з пошарпаної свити?
Бо наймит він, слуга.
Слугою родить ся, хоч вольним окричали
Богатирі його;
В нуждї безвигідній, погордї і печали
Сам хилить ся в ярмо.
Щоб жити, він жить і волю власну й силу
За хлїба кусник продав,
Хоч не кормить той хлїб і стать його похилу
Не випрямить і сил не додав.
Сумує нїмо він, а тужливим сьпівом оре,
Те поле, оре не собі,
А сьпів той наче брат, що гонить з серця горе,
Змагатись не дає журбі,
А спів той - то роса, що в спецї підкріпляє
На пів зівялий цьвіт;
А сьпів той — грім страшний, що ще лиш глухо грає,
Ще з далека гремить.
Та поки буря ще нагряне громовая,
Він хилить ся, проводить в тузї дни,
І землєньку сьвяту як матінку кохає,
Як матінку сини.
Байдуже те йому, що для добра чужого
Він піт кровавий лє,
Байдуже те йому, що потом труду свого
Панам панованє дає.
Коб лиш земля, котру його рука справляла,
Зародила опять,
Коби з трудів його на других хоч спливала
Небесна благодать.

* * *

Той наймит — наш народ, що поту лє потоки
Над нивою чужою.
Все серцем молодий, думками все високий,
Хоч топтаний судьбою.
Своїї доленьки він довгі жде століття,
Та ще надармо жде;
Руїни перебув, татарські литоліття
І панщини ярмо тверде.
Та в серцї хоч і як недолею прибитім
Надїя красная жиє;
Так часто під скали тяжезної Іранїтом
Нора холодна бє.
Лиш в казцї золотій, мов привид сну чудовий,
Він бачить доленьку свою,
І тягне свій тягар, понурий і суворий
Волочить день по дню.
В століттях нагніту його лиш ратувала
Любов до рідних ниє;
Нераз дїтий його тьма тьменна погибала,
Та все він пережив.
З любовю тою він мов велитень той давний,
Непоборимий син землї,
Що хоч повалений, опять міцний і славний,
Вставає у боротьбі.
Байдуже, для кого — сьпіваючи він оре
Плідний, широкий лан;
Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
А веселить ся пан,

* * *

Ори, ори й сьпівай, ти велитню, закутий
В недолї й тьми ярмо!
Пропаде пітьма й гнет, обпадуть з тебе пута
І ярма всї ми порвемо.
Не даром ти в бідї, пригноблений врагами,
Про силу духа все сьпівав,
Не даром ти казок чарівними устами
Його побіду величав.
Він побідить, порве шкарлуцї пересуду,
І вольний власний лан
Ти знов орати-меш — властивець свого труду
І в власнім краю сам свій пан.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

КОРОТКА ІСТОРІЯ ЗЛ. ДЕРЖАВ.

Сьвятим обовязком кождого Русина-Українця є знати передовсім свою рідну історію, історію свого краю і народу. І ми маємо се глубоке переконанє, що кождий з Родимців, знає історію свого народу, а колиб ми зглядом деяких одиниць в сім переконаню помиляли ся, то щиро радимо сим виїмкам познакомитись як найскорше з нашою славною бувальщиною при помочи відповідних книжок.

Для нас однак Українців, живучих постійно в Америці, конечним є знати не тільки рідну історію, але познакомитись також з історією Злучених Держав, тої другої, так сказатиб, прибраної нашої вітчини, до якої богато з нас прибуло, щоб поліпшити собі свою долю, якої не судилось знайти в старім ріднім краю.

Бачучи так отже конечну потребу запізнаня ся з історією краю, в якім живемо і перебуваємо, порішили ми бодай в коротці подати історію Злучених Держав.

Історія Злучених Держав природним способом, сама через себе, ділить ся на пять частин, а то:

1) Первісні мешканці

2) Відкритє Америки

3) Перші оселї і кольонїзація

4) Революція і війна о независимість

5) Розвій народів.

I.

Первісні мешканці.

В часї, коли перші Европейці прибули до Америки, була вона замешкана Індіянами. Подибувані однак ту і там слїди і памятки доказують, що ще перед Індіянами замешкувало ту часть сьвіта инше племя, яке що до просьвіти стояло далеко висше від Індіян. Тому племени, яке вже давно загинуло надали Анґлїйці назву »mound-builders« (будівничих могил) а то тому, бо в долинї ріки Міссісіпі аж по озера, аж до мексиканського заливу найдено могили, оборонні вали, які безперечно взнесені були в цїлях релїґійних і похоронних.

О новім сьвіті, о якім Европейці мали тільки слабе понять, народна фантазія витворила собі байки всїлякого рода. Глубина краю була для них тайною і розказувано собі тому всїлякі неймовірні перекази, о великанах і карлах, о людях з одним оком на чолї, о племенах, що не потребували нїякої поживи. Коли однак розумні люди перейшли і збагнули американські лїси і прерії, переконали ся, що всї мешканці від мексиканського заливу аж до півночи, так під зглядом будови тїла як також що до своїх прикмет, звичаїв і обичаїв не ріжнять ся нїчим від инших людий.

Всї індийські племена і роди були до себе подібні під зглядом фізичним, в моральних почуванях, в релїґії, в товариських і полїтичних інстітуціях: Всї вони були рудої краски тїла; простої, високої і симетричної будови; з чорними яркими очима; з чорним, довгим, шорстким і твердим волосєм, одарені великою силою і витревалостю. Калїк було обмаль, а недуги у них рідко прокидували ся. По своїй вдачі були лїнивими, малоговіркими і нетовариськими; незвичайно відважними, а в війнах часто великодушними; витревалими на біль, терпінє і муки; мстивими, непримиримими і підступними коли їх ображувано або кривджено; не все вдячними за одержані добродїйства; поважними і мудрими в радї; часами дуже краснорічивими; часами щирими і добрими приятелями, а тільки виїмково чемними і приязними.

Мущини займали ся війною і ловлею зьвірини і риб. Жінки займали ся домашним ґаздівством. В ловлї дійшли до досконалости, зломана галузка або подоптаний листок доводили їх на слїд неприятеля або зьвірини. Підчас подорожи жінки носили всї клунки, уставляли шатра, шили зі скір одежі, садили і збирали збіже, як кукурудзу, біб, бараболю, горох, каня і справлювано рілю. Одіж їх лїтом складала ся з легкої заслони, що звисала з бедер, а зимою прикривали своє тіло скірою диких зьвірят. Лиця їх були татуовані, значить ся, наколювані шпильками ріжні образці і натирані яркими барвами.

Індіяни не знали жадного письма, кромі гієроглїфів або образкового письма. Події племен, звіти з воєн,

ПЕРШЕ ВСТУПЛЕНЄ КОЛЮМБА НА АМЕРИКАНСЬКУ ЗЕМЛЮ.

мельони і тютюн. Инших плодів землї не знали.

Колиби (wigwams) Індіян складали ся з стовпів, покритих матами, скірами і корою, а цїле домашнє урядженє було дуже примітивне. Рівнож незвичайно простими були їх знаряди до працї, зроблені з каменя, черепків і костий, при помочи яких приладжувано їду, шито одежу, ставлено меш-

договори і геройські дїла переказував старанню батько синови а начальник даного роду свому наслїдникови.

Особиста і племінна гордість була одною з головних прикмет Індіян. Тимто й часто провадили вони війни, щоб відзначити ся. Звичайно виходили на війну малими відділами по 40 борців. Оружіє їх складало ся з лука з стріл, з кам'яних топірців

Google

і з кістяного ножа, яким побідженим ворогам обрізували скіру з голови (скальп) і здирали з черепа. В війні були підступними і рідко коли нападали ворога в отвертім поли. Засідки і несподівані напади були їх звичаєм. Воєнних бранців мучили а здерта з черепа скіра була ознакою їх побіди.

Індіяни зарівно як деякі східні народи, уважали жінки за щось підрядного. Супружество було у них тимчасовим контрактом — купна; — батько діставав від зятя за доньку дарунки, яка вже по кількох місяцях ставала ся звичайною служницею. Мущина мав право забити невірну жінку.

В великій пошані були у Індіян цвинтарі. Від зимної півночи аж до горячого полудня, всюди уживано, всюди відправлювано ті самі похоронні обряди. Небіщиків, завинених в скіру зьвірят, лежачих на довгих дручках, клали у неглубокі ями, або на високих руштованях так, щоби дикі зьвірі не мали до них приступу. При померших складано оружіє, начинє, фарбу і поживу, яка служити

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

САХЕМ, ВОЖД (НАЧАЛЬНИК) ПІДПІСЬКОГО ПЛЕМЕНІ.

мала небіщикови підчас його далекої і довгої мандрівки до позаземельного сьвіту. З того звичаю вносити можна, що Індіяни вірили в безсмертність душі. Свояки і знакомі плакали довго підчас похорону і після сумували ще довгий час.

Релїґія Індіян була дуже простою. Дуалїзм — поділ божества на дві части — є найстаршою наукою індийської віри. Вони вірили в істнованє двох великих духів; одного могучого і сильного духа добра — і другого менше сильного духа зла. За богів почитали також сонце, місяць, звізди, огонь, воду, грім, лискавицю і вітер і взагалї все, чого не вміли собі пояснити. Під всїлякими видами почитали також великого сотворителя житя, якого називали Маніту, уважаючи його за опікуньчого духа. Рівнож мали слабе і неясне понятє про покуту за гріхи і в сїй цїли приносили жертви. Впрочім кожде племя мало иншу традицію о своїм походженю.

Форма індийського правлїня не була рівномірною, тільки мішаниною патріярхального уряду з деспотизмом. Публична опінїя і давні звичаї були одинокими законами Індіян. Полїтичну силу мав в своїх руках Сахем або начальник, який часами був дїдичним князем, по більшій части однак заслужив собі на власть геройськими дїлами або краснорічивостию. Публична опінїя повздержувала його, підносила до слави і сили або спихала в долину — забутє. Наслїдником начальника не був рідний син, а син сестри, такий звичай був в цїлій Америцї.

КОЛИБИ ІНДІЯН (WIGWAMS).

Індіяни належали до кочуючих племен, вільні як небесні птиці не

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

дбали вони про богацтва землї, яку ногами доптали і не журячись нїчим, перебігали безкраї простори богатого нового сьвіта. Великий однак город західної землї потребував рільників до її управи; — прийшлї білі. Сї доперва цїлковито змінили стан землї і мешканцїв; блисло сьвітло цивілїзації а пильність і запобігливість добувала і добуває з землї великі богацтва, підчас коли число правдивих Американцїв тає щораз більше як снїг під теплими лучами животворного сонця. Єще кілька поколїнь а на сьвітї не буде нї одного наслїдника Індіян.

Ґеоґрафічне положенє Злуч. Держав.

Злучені Держави північної Америки — так зове ся край, в якім мешкаємо — лежить між 25 а 40 степенем північної ширини і 66 ст. 59 м. а 125 ст. західної довжини. Від сходу оточений є він Атлянтицьким океаном, від заходу Спокійним, від полудня Мексиканським заливом і державою Мексико, від півночи великобритійською посїлостию Канада. Своєю поверхнею займає (без кольоній) простір на сїм мілїонів, вісїмсот пятьдесять один тисяч, чотириста сїмдесять квадратових миль, отже, не много менше від обшару цїлої Европи.

Поверхня Злучених Держав визначає ся чотирма характеристичними відмінами, які різко розграничують два довгі пасма гір на сходї і заходї, Алегени і Кордилери. Східна відміна сеї поверхнї, від сторони побережа Атлянтицького океану, се край горбковатий, до півночи що раз визший, до полудня знова, особливо від Ню-Йорку, щораз ширший і кінчить ся при полудневій кінчинї гір Алегени в державі Елебама.

Північна частина сьої східної відміни, задля камінистої і легкої землї та досить острого клїмату, не надає ся до корисної управи рілї — поза управою вівса, мало поплатною є управа иншого збіжа. Зате вдає ся ту добре випас худоби. Середуща знова частина, від Ню-Йорку на полудне до ріки Потомек надаєть ся і задля якости землї і підсоня дуже добре до управи пшеницї і кукурузи.

Полуднева частина, з дуже плодовитою землею і теплим підсонєм,

НАПАД ІНДІЯН НА БІЛИХ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

надає ся знаменито до управи тютюну, бавовни і рижу.

Вздовж цілої Америки від крайної кінчини північної Америки в Аляска до крайної кінчини полудн. Америки простягають ся гори Кордилери. Задля дикого, пустинного характеру сьої частини, людність розсіла ся тут дуже слабо й дуже мало просторони занято тут під управу рілї. Головне занятє поселенців сьої частини є гірництво: добуванє камінного вугля, желїзної руди, золота, срібла, міди, олова і т. п.

Натомість побереже Спокійного океану є се вузкий пас землї, злегка гористий, а на подив плодовитий. Під зглядом підсоня, вегетації й краєвиду, подобає на европейські країни побережа Середземного моря, особливо полуднева її частина Калїфорнія, котра під зглядом краєвиду зачисляє ся до найкрасших частин теріторий Злучених Держав. Земля і підсонє уможливлюють незвичайно поплатну управу овочів всїлякого роду і саме Калїфорнія найбільше доставляє для Злуч. Держав овочів і вина . Крім управи збіжа розвинена ту ще на широку скалю управа гербати і годівля шовку. Із богацтв мінеральних перше місце займає золото і живе срібло.

Підсонє на території Злуч. Держав не є так рівномірне як в Европі. Зима, на тій самій географічній ширині що в Европі, є острійша; зате лїто є горячійше. І саме ті острі противенства між зимою а лїтом характеризують підсонє Злуч. Держав, як підсонє визначно континентальне. До тогож лучають ся ту ще лїтом часто клїматичні несподїванки. Зимні струї воздушні, що йдуть з півночи, а теплі з полудня, вдаряють нераз о себе й спричиняють такий воздушний вир, що в одну мить змітають з поверхні усе, на що натрафлять, зі скоростию і дикостию незнаною в Европі.

Підсонє знова побережа Тихого океану є більше рівномірне і лагідне. Тут вже теплі морські струї впливають лагодячо на підсонє сього побережа й спричиняють незвичайно лагідну зиму. Опади снїгові лучають ся тут дуже рідко — в часї зимових місяців перепадають лише часті дощі.

Відкритє Америки і кольонїзація.

Перші вісти про північну Америку принесли до Европи Норвежці з кінцем X. віку. Тодї Ерік Червоний відкрив Іренляндію. Около 1000. року поселенець Іренляндії Ліф пустив ся кораблем на полудне, до побережа нинїшної Нової Шкоції, звідки вступив на теріторію теперішних Злучених Держав, на землю нинїшних держав Мессечусетс й Род Айленд де й осїв з мешканцями Ескімосами. Се перше однак европейське поселенє в протягу слїдуючих столїть вигинуло — почасти вимерло а почасти зістало винищене через напираючі з полудня індийські племена. Індіяни виперли Ескімосів більш на північ до Іренляндії, які винищили останки норвежського поселення, що заховало ся ще було в Іренляндії. Властиве европейське поселенє починає ся доперва з відкритєм островів середно-американського моря, через Колюмба в 1492 роцї. З сьої пори починає ся безперервна кольонїзація Америки Европейцями і то з разу в північній Америцї — еспанська кольонїзація, а в полудневій (в Бразилїї) — португальська. Пошукуючи за золотом і сріблом не дбали Еспанцї про закладанє на сих землях сталих еспанських осад. На цїлім західнім побережу аж по ріку Місісіпі заложили ледви дві осади, але й ті не були дуже численні. Поселенцї сї займали ся управою цукрової тростини, до чого спроваджували з західної Індії невільників-муринів. Більшу за те увагу звернули вони на західні краї нинїшних Злучених Держав, на території нинїшних держав: Ню Мексіко Калїфорнію, Колорадо і Юта, звідки дійшли до них чутки про богаті в тих землях поклади золота, срібла й жи-

вого срібла. Великі добичі земельні Еспанців в півн. Америці рознесли ся голосною вісткою по Европі, почали творити ся торговельні компанії а плянову кольонїзацію почали переводити правительства Франції і Анґлії доперва з початком XVII. віку.

В тих кольонїзаційних змаганях Французів і Анґлійців і ґривалїзації їх з Еспанцями, Французи виявили зразу більше підприємчивости і меткости, як Анґлійці. Тількиж вихідна точка французьких територіяльних займищ не находила ся на території нинїшних Злуч. Держав, а в Канадї. Тут, при устю ріки сьв. Лаврентія збудовано в 1608 роцї сильний форт Квібек, звідки вдирали ся раз-враз нові виправи французьких купців дальше в глубину краю по футра, аж до Великих Озер, а в кінци й поза тії, на кітлину ріки Місісіппі. Весь сей шмат землї від гірського валу Алеґени по Кордилєри, проголосили вони в 1682 р. як займище французьке і назвали його в честь Людвіка XIV. Люїзіяною.

Анґлійські займища доконувано саме тодї на території нинїшних Злучених Держав і всю ту прибережну територію назвали тодї, з кінцем XVI. в. в честь анґлійської королевої — Вірджінією; а властива анґлійська кольонїзація на сїй теріторії почала ся доперва в XVII. віцї. Анґлійський король Яків I. надав в 1606 р. двом торговельним компанїям »вільні листи« — »чартерс«, для управи землї, веденя торговлї і ловлї риб. При полудневій території відданій льондонській компанії, полишено на дальше назву Верджінія, а північній надано нову — Ню Інґленд. Обі сї кольонії почали скоро заселювати ся, але від самого разу кольонїзація в обох сих кольоніях прибрала відмінний характер, так що до економічної, як і що до суспільної і полїтичної струк-

БОРБА ІНДІЯН З БІЛИМИ.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ІНДІЯНИ МУЧАТЬ БІЛОГО.

тури. І не много проминуло часу а витворили ся два ярко відмінні типи суспільностий, що в дальшім розвою північно-американської кольонїзації відограли дуже визначну ролю — доводили раз-враз до острих конфлїктів між одними а другими, а вкінци в XIX. в. в 1861. р. довело до знаної незвичайно крівавої війни горожанської.

В полудневій кольонії, в Вер-[illegible]кінії поселило ся [illegible] міньство й низша шляхта, через що від разу сї поселенцї надали цїлому суспільному житю сеї кольонії характер визначно аристократичний. Почали спроваджувати з Африки, до робіт на плянтаціях муринів-невільників і в сїй полудневій кольонії прибрала господарка форму великої посїлости при ужитю невільників. Введено конституцію, а законодавство передано кольонїяльному парляментови, що складав ся з двох палат — висшої і низшої. Висша палата »Кавнсіл« складала ся з іменованих

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

компанією визначних кольоністів-плянтаторів, низша »Ессемблиє« з послів, вибраних загалом кольоністів. Ніяке зарядженє компанії не могло набрати правосильности, коли не зістало затверджене двома палатами. На чолі адміністрації стояв рівнож компанією іменований ґовернер, але всі свої адміністрацийні зарядженя міг він переводити лише за згодою Кавнсілю. Конституція та стала відтак взором для конституцій решти нових англійських кольоній в північній Америці.

В північній кольонії, в Ню-Інґленд, відносини економічні і політичні розвивали ся в цілком иншім напрямі. Поселенці сьої кольонії звичайні собі, прості люди, із дрібноміщанської кляси, при тім до глубини душі пересякні релігійним фанатизмом своєї секти — переслідувані і гнетені в Англії новою державною церквою — анґліканською. Прибуло їх з разу в 1620 р. около 100 осіб, мущин, жінок й дітий і осіли на побережу нинішної держави Мессечусетс. Вони то надали собі питоменну свою конституцію, яку єще в дорозі на корабли собі виробили. Конституція та була на скрізь демократична з характером різко пуританським. Англії признавали лише одно право — право охорони.

Компанія плімавтська, на території котрої поселилась ся кольонія, затвердила сю конституцію, а англійське правительство перейшло над нею мовчки, легковажучи собі її.

Кольонія ся почала рівнож скоро заселятись новими поселенцями, які вже не були виключно пуританами а визнавцями й инших релігійних сект. Фанатична однак релігійна нетерпимість пуритан, котрі не могли стерпіти коло себе пришелців, змусила їх переселитись на инші землі. Одні осіли зараз побіч на полудни, в околицях нинішних держав Конектікут і Род-Айленд, а инші, головно квейкри, пішли ще дальше і осіли в околицях нинішного міста Філядельфії і дальше ще на схід, на території Пенсилвенії.

Політична незалежність тих нових кольоній — держав, тревала однак не довго. В 1691 р. Вільгельм I. змінив насильно конституції сих держав, надаючи собі право іменованя для кольоній ґовернерів, право обсади судових трибуналів і начальний нагляд над законодавством і адміністрацією. Дозволив однак осідати на цілім просторі сеї північної території ісповідникам всіх релігійних товариств і сект, признаючи їм всім рівні політичні права. І знова проголошенє сеї релігійної свободи стало приманювати сюди нових поселенців-протестантів, головно з Англії а по части і зі Шкоції та Франції. В той спосіб потворились знов нові кольонії, вже на північ від Мессечусетс, на території нинішних держав Ню-Гемпшир, Вермонт і Мейн.

Зглядно остре підсонє і не така могуча видатність землі, як в полудневій Верджінії, а також і суспільний склад поселенців — бідне дрібноміщаньство, витворили в сій північній кольонії цілком відмінні економічні, суспільні і політичні відносини, чим у полудневій. Тут не могла розвинути ся велика господарка плянтаторська, поселенці, бідні еміґранти мусіли мозольною працею добувати для себе насущний хліб на дрібних господарствах — фармах. При тім, задля малої видатности землі, сї північні фармарі змушені були віддавати ся ще й иншим заводам — ріжним ремеслам, риболовству, торговлі, що спричинило знова повстанє міст, в яких став розвивати ся щораз кріпше промисл і торговля. В полудневій кольонії для міст не було условій, там все економічне житє розвивалось на широких плянтаціях тютюну, бавовни й ріжу при праці спроваджуваних з Африки, в щораз більшій масі, невільників-муринів.

Ся відмінна підстава економічна витворила і два відмінні суспільні

типи — на півночи замкненого в собі, відданого виключно матеріяльним інтересам »янки«, на полудни безжурного товариського, привикаючого до розказів і аристократичного »Верджінієн«.

Між обома тими кольоніями остав ся ще однак пас землї, який до жадної з сих обох кольоній не належав. Отже на сей пас землї звернули ще в половині XVII. віку свою увагу голяндські і шведські купці. В 1613 р. висїдають на беріг ріки Гудсон перші голяндські кольоністи, які осїли на півострові Мангатен, назвавши сю осаду Новим Амстердамом. Се власне нинїшний Ню-Йорк. За сими першими кольоністами прибули нові і почали посуватись в глубину краю вздовж ріки Гудсон і цїлу сю землю назвали Новими Нїдерляндами. Рівночасно з сими голяндськими кольоністами стали напливати й кольоністи шведські і почали поселятись на полудневім скравку сього пасма над рікою Делавер — на території нинїшної держави Делавер і назвали сю кольонїю Новою Швецією. А що кольонії сї проголосили рівнож релїгійну свободу, то сим приманили ріжні народности з усїх держав західної і середущої Европи як: Анґлїйцїв, Голяндцїв, Французів, Шведів, Нїмцїв і т. д. Сї кольонії однак не довго були залежними від Нїдерляндії, а в 1674 р. одна й друга відпали до Анґлії. Кароль II. обнявши під свій покров сї обі кольонії, назвав цїлу сю територію: територією долини ріки Гудсон, а місто Новий Амстердам назвав новим іменем — Ню Йорк, проте цїле східне, приатлянтицьке побереже нинїшних Злучених Держав належало до Анґлії.

Війна о незавнсимість.

Опираючись на факті, що в 1497 р. венеціянець Кабот відкрив при анґлїйській підмоаї береги північної Америки і що з того титулу пізнїйші анґлїйські королї, переводячи кольонїзацію східного побережа (атлянтицького), визначали їй території, що сягали далеко в глубину кітлини ріки Місісіппі, піднесла Анґлія, ще з початком XVII в., свої претенсії на всї французькі посїлости в півн. Америцї. Із-за сего прийшло до конфлїкту, який перемінив ся скоро в сьвітову війну між Анґлією а Францією, в якій розходилось вже не лише о території північної Америки, але й о території азийські — Індію і в якій мало рішити ся, котрій з тих двох спорючих сторін має припасти домінуюче становиско в сьвітовій полїтицї. Війна ся остаточно покінчила ся парижським миром в 1763 р., яким Франція змушена зістала відступити Анґлії цїлу Канаду і всю територію між горами Алеґени а рікою Місісіппі, а Еспанії — всю решту території на захід від ріки Місісіппі, Еспанія зате відступила Анґлії півостров Фляріду. Так отже Франція перестала істнувати як кольонїльна сила на території північної Америки.

Недовго однак тїшила ся Анґлія своєю побідою. Кольоністи позбувшись на заході при помочи Анґлії французької запори, забажали позбутись тепер й опіки Анґлії. Вони вже давно відвикли від чужих полїтичних зверхностий і самі на стільки скріпились, що на власну руку почали навязувати торговельні зносини з всїми майже европ. державами атлянтицького побережа. Сїй обставині винна була сама Анґлія, що своїм поступованєм викликувала ворожий настрій між кольоністами. Зраду, коли розходи-

Digitized by Google

ТОРГОВЛЯ НЕВІЛЬНИКАМИ.

лось о те, щоби приманити як найбільше поселенців з Европи, надавала Англія кольоніям широкі самоуправні права, а коли кольонії з розвитком промислу і торговлї почали кріпшати, настав в політиці Англії супроти її американських кольоній зворот. Кинено отже гасло — піддати кольонії повній політичній зверхности Англії а їх промисл і торговлю знищити. Кольонії мали бути ограничені лише до плекання сирих матеріялів а перерібка їх на ужиткові товари мала бути застережена Англії, звідки доперва, по перерібці, могли вони вертати до кольоній і заспокоювати потреби кольоністів. Кольоністи на се не хотіли згодити ся і на всї зарядженя англійського правительства, що спиняли розвиток їх промислу, а навіть вимірені були на них, вони відповідали різким протестом.

На ті всї однак протести англійські правительства не звертали уваги і з раз наміреної політики супроти кольоній не то не уступали, але з чим раз більшою рішучостю висували свої претенсії до контролї політичного і економічного житя кольоній. Вкінци однак перебрала ся мірка терпеливости кольоністів і вони рішили чинно запротестувати. В сїй цїли зїхались в 1774 р. делеґати 12-ти кольоній до Філядельфії на конґрес і ухвалили, що почавши від 1-го вересня 1775 р. не будуть вивозити своїх товарів, передовсїм сирих матеріялів до Англії і до західної Індії. Правительство англійське не тільки не уступило, але рішило змусити кольонії оружною силою до улеглости, що викликало серед кольоністів таке огірчене, що вони проти англійського війска вислали своє війско. Рівно-

датну, виконуючу і судейську. Законодатна власть належить до конґресу, який складає ся з двох палат: висшої — сенату і низшої — репрезентантів. Кожда держава без згляду на територіяльний обшар й число мешканців, вибирає до сенату двох сенаторів, а до низшої палати — репрезентантів, вибирає послів відповідно до числа мешканців. Найвисша виконуюча власть лежить в руках президента, котрого вибирає загал горожан. До компетенції президента належить: 1) **право спротиву** (veto) однак лише при першоразовій ухвалї; 2) найвисше начальство над оружною силою; 3) іменованє урядників на визначнїйші уряди і 4) провід в полїтицї заграничній. У всїх тих однак рішенях не є він абсолютний, бо мусить мати дозвіл сенату.

Першим президентом Злуч. Держав, вибраним дня 4. марта 1789 р. був Джордж Вашінґтон — »перший в часї війни, перший в часї спокою і перший в серцях горожан«. На місце осїдку союзної власти назначено зразу Ню-Йорк, опісля Філядельфію, а від 1800 р. саме в тій цїли новозасноване місто — Вашінґтон (назване так в честь першого президента).

Розвій народів.

Скоро відтак поширюють ся посїлости Злучених Держав. За президента Джеферзона припадає перший, величезний територіяльний прибуток — цїле правобереже ріки Місісіппі по скалисті гори набувають Злучені Держави в 1803 р. від Наполеона I., котрий потребував тодї гроший на провадженє війни в Европі — за цїну 15 мілїонів долярів.

Незадовго опісля попала Еспанїя в спір з Францією, а що не мала сил боронити своїх кольонїй й потребу-

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ВИД ФИЛИДЕЛЬФІЇ В ДАВНИНИ.

G. Washington

БІБЛІОТЕКА
Ч.....
І. ФРАНКА ОДЕСА

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

вала гроший, відступила Злученим Державам обі частини Фларіди за 5 мілїонів дол. Крім сього зреклась ще Еспанїя в користь Злучених Держав всьої територіі побережа Спокійного океану повисше 42 ст. північної ширини. По сїм почали заходитись Злучені Держави, потайно, коло позисканя великої територіі на полудни —Тексасу, яка по скиненю полїтичної зверхности Еспанїї над середно-американськими кольонїями, припала мексиканській републицї.

Для заселеня сьої територіі, заключило було мексиканське правительство з кількома »емпрессаріос« зі Злуч. Держав умову, якою ті емпрессаріос зобовязались достарчити сїй територіі поселенців. Ті емпрессаріос справдї достарчили поселенців, але якраз зі Злуч. Держав і то в такім числї, що ті нові поселенцї скоро в двоє перевисшили число еспансько-мексиканських тубильців. Побачивши себе в перевазї, виповіли вони мексиканському правительству послух і 1836 р. оголосили незалежною цїлу ту територію від мексиканської републики.

По війнї з Мексиком, яка випала для Злучених Держав щасливо, признав Мексик в 1848 р. Злученим Державам Тексас по ріку Ріо Іранде, а кромі того відступив їм усї свої посїлости на західнім побережу, територію нинїшних держав Каліфорнїя, Арізона і Ню Мексіко. В роцї 1853. відкупили Злуч. Держави від Мексико ще й пас землї між рікою Ріо Іранде а полудневою границею нинїшної союзної держави Колоредо й ся границя осталась до тепер.

З сею полудневo-західною границею, в р. 1855. розширились Злуч. Держави до тих своїх границь на сходї й заходї, на півночи й полудни

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ПІДПИСАНЄ ДЕКЛЯРАЦІЇ НЕЗАВИСИМОСТИ АМЕРИКИ

— при котрих остались аж до нинїшних часїв.

Тепер розпочала ся незвичайно жива й пристрастна аґітація за знесенєм невільництва. Партия републиканська підняла гасло не допускати вже до нїяких компромісів і зближав ся рішучий момент, в котрім мало ся остаточно рішити, чиї інтереси мають бути міродайні для цїлих Злуч. Держав — полудня чи півночи, з чого повстала завзята борба по однїй і другій сторонї.

Тій визвольній боротьбі, о знесенє невільництва, прийшли саме в пору зі значною підмогою два публїцистичні твори: в 1852 р. оповіданє панї Герієт Бічер Стов: **«Хата дядька Томи»** повне разячих надужить плянтаторів над їх невільниками, яке зробило незвичайне вражінє на загал й викликало одушевленє для борби за знесенєм невільництва, і студія уроженця полудня Г. Р. Гелпера: **«Наближаюча ся кріза на Полудни»** видана в 1857 р., яка виказала щораз

ІНАВҐУРАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА В ВАШІНҐТОНІ.
ВАШІНҐТОН СКЛАДАЄ ПРИСЯГУ НА КОНСТИТУЦІЮ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

більший упадок полудня, супроти півночи, мимо красших услівій землї й підсоня, і то якраз — в наслїдок невільничої господарки.

Студія ся зробила велике вражінє на загалови полудневих, невільничих держав, головно на бідних осадниках, що самі без невільників управляли бавовну. Ся верства населеня, на яку все числили плянтатори і котра все попирала їх в боротьбі з федералїстами, почала від них відпадати.

Републиканська партія, виступаючи в обороні промислу, зажадала значної підвишки мита, а що саме зближав ся вибір нового президента (1861), то під сим окликом розпочала виборчу кампанїю. Вибір випав на її кандидата — Ейбрегема Лінколна. Се був рішучий удар для партії демократичної й репрезентованих нею полудневих плянтаторів. По цїлім рядї президентів-демократів, кандидатів полудня через протяг 60 лїт, перейшов кандидат републиканської партії, кандидат півночи. Що сей вибір мав означати — демократична партія зрозуміла відразу, і полудневі держави: Савт Каролайна, Місісіппі, Фларіда, Елебама, Джорджія, Луізіяна, Тексас, Аркензес, Верджіня, Теннеси і Норд Каролайна, не вичікуючи дальшого розвою справ, зголосили своє виступленє з союза Злуч. Держав і сотворили осібний союз **«Сконфедерованих Держав»** надали собі осібну конотитуцію, в якій, як основну тезу поклали невільничу працю й вибрали свого президента Джеферзона Дейвіса.

Злуч. Держави не узнали **»Сконфедерованих Держав»**, а виступленє їх з союза узнали як бунт, який треба оружною силою здавити. Таким чином прийшло до тяжкої, незвичайно **крівавої домової війни**, що тягнулась

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ВАШИНТОН — СТОЛИЦЯ (CAPITOL) ЗЛУЧ. ДЕРЖАВ.

A. Lincoln

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

4 літа — до 1865 р., в якій війско Сконфедерованих Держав зложило оружє і **Сконфедеровані Держави** перестали істнувати. Републиканська партія тріюмфувала й взялась зараз до використаня побіди з цілою безглядностю і новим додатком до конституції Зл. Держав — артикулом 13. знесла невільництво, чим значно ослабила економічну силу полудневих

віддала републиканська партія полудневі держави військовій диктатурі і вислала на полудне 70,000 союзного війска. Полялась кров — ребелянти покорились й мусїли згодитись ще на два нові додаткові артикули до союзної конституції — 14 і 15, які признавали муринам виборче право в поодиноких державах і в Союзї і право се з сього титулу, що вони

«БІЛИЙ ДІМ» В ВАШІНҐТОНІ, ПАЛАТА ПРЕЗИДЕНТА.

«ребеляитів». Надаючи муринам полїтичні права, а головно виборче право до законодатних інституцій, і в поодиноких державах і в Союзї, надїялась зломити їх полїтичну силу. Полудневі держави внесли рішучий протест, мотивуючи його тим, що сей закон противить ся конституції Злуч. Держав і виходить за компетенцію конґресу. У відповідь на се

чорноскірі, не могло бути нїколи їм відібране. Відповідно до сих нових артикулів союзної конституції мусїли полудневі держави змінити ще й свої, державні конституції і доперва тоді принято їх на ново на рівних правах до союза Злуч. Держав, як також припущено їх до участи в виборі репрезентантів до конґресу. Сила й політичне значінє полудневих держав

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA-CHAMPAIGN

упали, північ взяла рішучо перевагу над полуднем, інтереси великого промислу стали від тепер міродайними на цілий дальший протяг часу, аж до нинішних часів в економічній політиці Злуч. Держав. Всьо стало в услуги великому промислови — так союзний конґрес, як й союзне правительство і при підмозї сих обох розвинув ся він справді до незвичайних розмірів, так, що цілком заслужено будить подив в Европі а навіть заповідає вже в недалекій будучности заняти домінуюче становисно в промисловім житю цілої земської кулї.

Новійші територіяльні придбаня.

В 1898 р. набули Злуч. Держави острови Порто Ріко, а острови Куба і Гаїті піддали під свій протекторат, надїливши їх правом автономного полагоджуваня своїх внутрішних справ. Крім сього набули ще в сїм роцї на азийських водах, острови Филипинські, Сулю, Ґвам і острови Ґавайські. В 1900 р. набули знова на австралїйських водах острови Тутуїла і східну ґрупу островів Самуа, важні як точки опору в їх зносинах з Австралїєю. Вкінци в 1903 р. обняли протекторат над републикою Панама, підпомігши їй вибитись з під залежности від Колюмбії, за що одержали виключне право на проведенє незвичайно важного під аглядом мілїтарно-полїтичним і економічним — Панамського каналу. Тепер займають Злуч. Держави, разом з територіями (краями незорґанїзованими ще в держави) і з кольонїями, обшар землї в обємі: девять мілїонів, чотириста двайцять тисяч, шістьсот сїмдесять квадратових кільометрів. На се складає ся 48 держав і союзний дістрикт Колумбія (округ столицї Злуч. Держав, Вашінґтону) і 5 кольонїй. (Се ті трийнайцять перших держав, що злучились в Злуч. Держави).

ЗАГАДКА.

Позбирались дукачі!
Пють собі, гуляють,
Далї скучно їм чогось,
Жида закликають.
— *«Дай нам загадку яку!»*
— *«Якаж буде плата?»*
— *«Хто не скажее тобі з нас,*
Заплатить дукатa»!
«А богатож вам, пани,
На то часу дати»?
— *«Пів години»! — «Ну, терпи!*
Слова не вертати!»
«Скажіть менї, що у день
Чорне, аж чорніє,
Що білїє у ночі,
А ранком синїє?»

Задумались дукачі,
Пройшло пів години,
Але жаден не вгадав
Тої дивовини.
До кишенї, — певна річ!
По дукати дали
— «Що — жевтоньки, скажіть, таке є»?
Жида запитали.

«А по чім-же знаю я?
Жидок промовляє:
Та воно собі таке,
Що хто його знає!»
— *«Ну-ж бо Жидку не жартуй»!*
Та жарти до ката!
Я і сам собі даю
Цїлого дуката»!

Степан Руданський.

НЕ МОЇ НОГИ.

Серед лїса, серед гаю
У недїлешній обід
Заснув мужик у чоботах,
Прокинув ся без чобіт.
Прокинув ся, протер очі,
Разів кілька позїхнув,
Разів кілька босі ноги
З подивлїнєм повернув
— *«Не мої це, каже ноги;*
— *Присягаю на чім сьвіт,*
Що мої в чоботах були
А сї — босі, без чобіт».

Степан Руданський.

Google

В ГОДИНІ СМЕРТИ.

При одній улици Ню Йорку, в маленькій кімнаті бідної каменицї, лежить женщина, близька смерти. Кімнатка брудна, запущена і крім ліжка, стола, та двох крісел, нічого більше у ній нема. Давно не прані фіранки сьвітять познаками старости і знищеня. В кімнаті смуток і задуха.

— Тересо, маю спрагу! — прошептала хора жінка.

Тереса 58 літна служниця нахиляєть ся до ложа недужої, вливає води і подає хорій, підпираючи її руками.

— Нині мають пані великі болї, сказала вона лагідним милосердним голосом.

— Коби ти знала моя Тересо, як мене тут все болить і пече... мовби огнем палило — сказала хора, показуючи на чоло і груди.

Опісля зітхнула глибоко, впала на подушки, а студений смертний піт виступив краплями на чоло, попід очи і довкола шиї.

І хтож то є ся хора женщина?

Перед двайцятьма роками була то славна сьпівачка в однім нюйорськім театрі, іменем Аврора Фраки, що своїм прегарним голосом і красою царила над всіми і вела житє наче яка княжна. За вікнами великих склепів можна було бачити її портрет; всї ґазети писали про неї похвали, а на уличних оголошенях виднілось товстими черенками її імя. Всякий, хочби і найбіднїйший, купував тікет та йшов до театру, щоби побачити сю звізду, перед котрою богаті люди сипали цьвітами і грішми. Тоді то мешкала вона в перворядним готели, дорогі самоходи, пишні повози були на її услуги а паничі-міліонери надскакували навзаводи коло неї. Своїм голосом заробляла вона на один вечір тисячі долярів, але й одного вечера марнувала вона сї тисячі в веселім товаристві.

Як-же тепер те все змінилось! Нерозважне житє привело на неї тяжку хоробу — сухоти. Дорогоцінні брилянти, меблї, золотом ткані сукнї — все те пішло до заставного дому, на житє і на ліки. І колиб не доброта милосерного лікаря і старої вірної слуги Тереси, вона мусїлаб йти до шпиталя, бо свого вже нічого не мала.

— Тересо, — сказав одного дня лікар, прийшовши до хорої, — ти мусиш піти бодай на кілька днів до моєї сестри; я говорив вже з нею про те. Твої сили майже зовсім вичерпані; як кілька днів відпічнеш, зможеш знов сюди вернути і пильнувати хорої панї. Тимчасом прийде заступити тебе одна Сестра Милосердя. Се буде для тебе добре, Тересо, як гадаєш?

Стара Тереса не відповідала на се нічого, лише отирала фартушком слези, що білими перлами котились, по її лици.

Під вечер прийшла Сестра Милосердія. Тереса дала їй деякі вказівки, що до хорої і ліків і розпращавшись вийшла кажучи:

— В короткім часї я поверну!

Кілька хвиль сиділа Сестра тихенько на кріслї при хорій, що умучена кашлем уснула. Нараз вона збудилась і попросила о шклянку води.

Сестра привитала хору женщину сердечно, сповняючи чим скорше її бажанє. Помогла їй отже піднятись з ліжка і подала води. Хора піднесла свої очи і вдивилась в Сестру Милосердя. Подаючись в зад, немов перелякана, спитала ся вона зміненим голосом:

— Кілько літ має Сестра?

— Вісімнайцять.

— Вісімнайцять! — повторила хора, повільно зітхаючи.

— Чи Сестра знає про те, що я незадовго умру?...

— Менї не говорили, щоби з панею було так зле і я надїюсь, що лїкарська штука за Божою помочію уздоровить паню та піднесе з сего ложа.

— Уздоровить мене... піднесе? — відповіла хора слабим, непевним голосом. — Нащо менї довше жити? Молодість, краса, отсе житє; я вже й так вмерла моя дитино!

Сестра замовкла і отворила молитвенник. Тілько від часу до часу споглядала вона на хору, що з трудом віддихала зіпсутими грудьми. Хора раз примикала очи, немов би дрімала, то знов отвирала їх, вдивляючись із здивованєм і [illegible] молячу ся Сестру. Нараз запиталась:

— Сестричко, яке твоє імя?

Сестра Марія.

— Я питаю ся про твоє сьвітське імя!

— Монастирські правила не позволяють нам їх відкривати.

— Але Сестра може менї сказати, де мешкають її родичі?

— Я вже не маю родичів; мій батько помер.

ВИД НЮ ЙОРКУ В НОЧИ.

— А мати?

— Мати?... Я її не знала.

— Бідна дитино. — Зітхнула хора, — і ти мусїла в так молодих лїтах поховати себе в монастирських мурах.

— Панї, не знаєте, що говорите! — відповіла спокійно Сестра. — Ви панї, бачили сьвіт та його красу і богацтво, а однак мусите признати, що те все було лиш піною на филях води,

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

що се були рожеві злиднї. Я знов у своїм убожестві маю цїль та єсьм вдоволена і весела.

Хора підняла свої дрожачі руки до чола та знов глибоко зітхнула. А відтак сказала:

— Хоч Сестра має слушність, хоч те все було лиш піною і злиднями, то я таки бодай один рік була щаслива; іменно, се один рік мого пожитя з мужом, котрого за його любов і доброту я не повинна була покинути, но я його покинула.

При тих словах голос її дрожав, а сльози котили ся цюрком по лици.

— Я мала тодї так, як ти, моя Сестро вісїмнайцять лїт. Прошу взяти отсей ключик і відомкнути ось ту шкатулку, що стоїть на вікнї, там находить ся сьвідоцтво мого вінчання і метрика на моє правдиве імя: Анна Бильчер. О, колиб він був тепер при менї, колиб я почула з його уст ті слова: »Анно, я пращаю тобі!« як умиралаб я спокійно і весело.

Сестра Марія зблїдла і з великим напруженєм промовила:

— А чоловік, про котрого говорите, панї, чи не називав ся він Михайло Штахельгард?

— Так є! но звідки Сестра знає се імя?

— Він мене вихован; се мій батько!

— Те ти родилась в Люцернї, в Швайцарії, а твій батько, коли я його покинула, повіз тебе з собою до Німеччини?

— Так!... — сказала Сестра, і не була в силї більше говорити, лиш впала на колїна перед ліжком хорої та із сльозами цїлувала руки і ноги каючої ся матери. Хора пригорнула з надлюдською силою свою доньку до грудий та з радости плачучи, говорила: — Так, так, то ти моя єдина дитина! Боже мій Боже! Ти менї її привів! Привів до тої, що своїм житєм на те собі не заслужила. О Боже, велике Твоє милосердіє!

Потім взяла вона голову донї у свої руки і довго-довго вдивляла ся в ті невинні чисті очи, наповнені сльозами радости.

— Дитино моя! То ти не знала, хто я, колись сюди прийшла?

— Мій батько нїколи не згадував про сьпіваччу Аврору Фраки.

— А де і як умер батько?

— В маленькім місточку над Реном, там він мене виховував і там помер. Вмираючи, у правій руцї держав мою руку, а в лївій руку сьвященика, що сповідав його на смерть. Послїдні його слова були: »Моли ся за твою маму, щоб Господь Бог дав її щасливу годину смерти!«

Молитву батька і донї вислухав Бог. Хора зажадала як найскорше сьвященика та принявши Найсьв. Дари, як послїдну поживу на дорогу вічности, вмерла щасливо на руках своєї доньки.

Хлоп краде — пан дефравдує; хлоп бреше — пан манає ся з правдою; хлоп пє — пан уживає; хлоп ручить кожухом — пан гонором. Лиш оба мають одно спільне, що жид обох учить розуму.

ТАКОЖ ПИТАНС.

«Мамо,» — спитала мала Дося; — «як називали ся перші люди?» — «Адам і Єва», — відповіла мати. По хвилї спитала Дося знов: «Мамо, а хто носив їм ґрубі, як були малі?».

«Сину! всегда правду говори, бо брехати не байно!» — «Тату! вольний йде...! — «Скажи, що мене нема дома!»

Судія: «Як називає ся твоя жінка?»
Селянин: «А лихо тим її знає!»
Судія: «Но, як її кличеш?»
Селянин: Бабо! тай бабо, або стара, тай стара!
Судія: Но! но дяжкє звала ся, як була дівкою?»
Селянин: «Ей, дяжкє! коли ні єнє було!»

ОБ ОЗ

ВАСИЛЬ МИХАЙЛЕНКО.

ЗА ХЛЇБОМ.

(З ЦИКЛЮ »БРУКЛИНСЬКІ ОБРАЗКИ«).

ФОТОҐРАФІЯ З ЖИТЯ.

Яків Кирилюк підпер голову одною рукою і мов скаменїлий стоїть.

Його чотиролїтна донечка, Доцька, стоїть біля него і судорожно тримає його за полу цайґової маринарки.

Міссіс Мері Добруцька поставила на стіл каву і сказала:

— Годї містер Джеймс*) попадати в розпуку. Так вже видко Бог дав, щобисьте терпіли. Сїдайте тай їжте трохи, бо незабаром вже прийде офишл**). Шіфа либонь о 11 г. виїзджає до краю.

*) Яків.
**) Урядник.

Кирилюк автоматично звернув ся до говорячої і отяжіло сїв на крісло.

Два роки тому взад приїхав до Америки з жінкою і маленькою, дволїтною донечкою. Злиднї пригнали його за море. Походив з Покутя, з снятинського повіту і від маленьку служив форналем в дворі. Мимо страшенних злиднїв навіть не снив про Америку. Думав однак о тім його молодший брат, котрий вже пару лїт перебував в Злучених Штатах. Він то прислав йому шіфкарту та заплатив всю дорогу за него і за його жінку. Не надумуючись богато, про-

ВИД НЮ ЙОРКУ З ГОРИ (З ЛЕТУ ЛІТАХ).

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

дали Кирилюки хатчину з маленьким городом за 500 корон і поїхали до Америки. В Ню Йорку став він з братом до роботи при верченю тунелю, Пенсильвенської зелізниці, попід ріку Гудсон*).

Здавало ся що все піде гаразд і Кирилюки аж тут почнуть жити як люди. Вони замешкали спершу при сквері Мадісона в Ню-Йорку, а відтак перенесли ся на Milton Street до Бруклина. Він заробляв денно 5 долярів, а вона приняла кількох робітників на харч і також дещо складала. Не зле почало ся їм жити, мимо того, що робота була дуже тяжка. Але що то для него тяжка робота? Хиба він коли робив легку роботу? Маючи заледви 9 літ, вже мусів сам підносити тяжке ярмо, тай впрягати в него панські воли. Вони оба з братом вивозять грузь з тунелю; робота ся дуже тяжка, але зате добре платять тай ще за чоловіка мають. В старім краю, двірські посіпаки ставили його на рівні з робучою худобиною, а тут »містром« зовуть.

— Гей, мой! — говорив нераз Яків — Гамерика то не Ґаліція, що її присіла жидова тай всякі лахолатники, котрі з християнина кров пють, тай ще си з него попедерковують.

Але кого доля не любить, того й тверезого кине об землю.

Пів року тому як оба з братом дістали ся під візок з землею. Брат на другий день помер, а його доперва вчера вивели з шпиталю без одної руки. Між тим і жінка померла при полозі, а він навіть не знає, де її похоронили. Добре, що хоч дитина вродила ся нежива, то вже йому не буде клопоту з маленьким. Доцьку взяла до себе міссіс Добруцька, найблизша їх сусідка, котра також походила з снятинського повіту. Чоловік її помер перед шести роками, але до краю вертати не хотіла, бо тут вже має такі діти, що заробляють на себе тай на неї. Вона взяла до себе з милосердя Доцьку і тримала аж поки Яків не виздоровіє. В шпитали втяли йому ліву руку і призначили на депортацію. Хто в Америці нездібний до праці, того »добрий вуйко Сем« наганяє до старого краю.

Нині власне, може й за годину, прийде урядник з Ellis Island*) і заведе їх на корабель »Vaterland«, котрим поплинуть до Европи.

— Таже їжте містер Джеймс, знов говорила міссіс Добруцька, коли побачила, що нещасливий еміґрант забув про їдло. — Нащо задавати си тілько желю, тай туску!

Але він немов і не чув тих слів, лише звернув си до дитини і промовив дрожачим голосом:

— Доцько?

— Цьо татку?

— Ба, твоя мама де?

Доцька зачала плакати.

— Ба, ми нашу маму тут лишимо? Тут, в чужій чужиниці? За горами, за сьвітами, тай за морями?

Ади, кобис ми так вмерла, тобим те взяв за лабки тай у воду кинув, а відтак сам би пішов за тобов. Бо будеш бідити, ой будеш! Вжес си в таку планету вродила, що бідити будеш. Мама те відумерла малов, а я що тим штураком зароблю? Як те вігодую тим киктем?

Показав на втяту руку.

— Хиба торбу на плечі, тай між люди.

Схилив ся низько, як прибережна лоза і шептав вже сам до себе:

— Від маленького бідив. Таким так бідив, що ну! Лиш один Бог знає, яким бідив. Але тепер вже нема віходу, хиба в воду скачи.

Доцька взяла за татовий порожний рукав, що звисав немов підстрілене крило у птаха, а голову склони-

*) Тунель сей верчено три літ; багато тут покинило ся жертв людського житя.

*) Маленький острів в ню-йоркськім порті, де находить ся бюро еміґрантського уряду.

Google

ла на його колїна і жалїсливо хлипала.

— За хлїбом сми йшли, бо дома так бідно діяло си, що здикутник нераз остатний курман тєгнув за податки. За хлїбом сми йшли до Гамерики, бо дома не було. Наїв єм си, нема щс казати! Жінкум лишив і рукум лишив. Бо Бог каже: Дес си вродив, там гинь, а на чуже не пхай си, бо тє буду карати, тай тє буду карати. Тай єс нє покарав Боже, нема що казати... Навіть не знаю, де і поховали... Чужі люди ховали, а я лежєв в шпитали, тай навіть не знав... Ой Параньо, Параньо! Тос си нажила зо мнов, тай нагараздувала!...

Міссіс Добруцька знов почала його успокоювати, але він на її слова не зважав.

— Дома як було, так було, — говорив дальше — але й сердачинка була, й кожушинка була і в скрини якис курманок найшов си, — а тепер що? Ота одна дранка на минї, ота кацабайчина, що си вже розлїзає, тай тоті ногавиці, що вже далї через них голе тїло буде дивити си. Доробив єм си нема що казати... Без жінки верну, та без руки верну... З отов сиротов верну... Гей, покарав єс нє Боже!...

Він звернув ся жалїсно до дитини.

— Цить, Доцько, цить, або як вже плачеш то так плач, щоб аж пукла. Не бідила бис небого, а так біда ти вїст си, шо її нераз вчуєш аж в клуцах та в печінках.

НАЙВИСШИЙ БУДИНОК НА СЬВІТІ В НЮ ЙОРКУ.

Двері отворили ся і на порозї зявив ся урядник з Ellis Island.

Яків встав і підійшов до Міссіс Добруцької.

— Щоби вам Пан Бог вінагородив, що си в Него жьидаєте. Добрісте, нема шо казати — дякував бідний еміґрант. — Принялисьте сироту до хати, таєсте піклували тай пантрували єк своє. Бог вам заплать з високого неба.

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Звернув ся до Доцьки.

— Поцїлуй вуйну в руку, тай подякуй, що те тілько годувала, тай пантрувала.

Доцька припала до рук своєї опікунки, котра обцїлувала її головочку і подала в пакуночку трохи овочів на дорогу.

— А тепер ще си перехрести, тай проси Бога, щоби щесливо дозволив вернути си за воду. Там вже якось дамо си раду, а не, то посїдаємо дес під мур тай будем чекати, аж си хтось змилує над нами.

Доцька перехрестила ся три рази.

— Мнєоцяй Сєна, сьвітого Духоцька. Амінь.

— Мнєоцяй Сєна, сьвітого Духоцька. Амінь.

— Мнєоцяй Сєна, сьвітого Духоцька. Амінь.

— Бозєцьку помозьи... Бо-о-озєцьку помозьи... шептала дрожачим голосом крізь плач.

А Яків тимчасом вліпив очи в закурілий образ Вашінгтона, котрий видав ся йому якимсь сьвятим і потихо шептав те саме що Доцька. З вимарнїлим, то поораним бороздами обличем, в полатаній цайговій маринарцї з обвислим порожним рукавом, виглядав, як живий символ нужди і розпуки...

СЬМІШНЕ.

Молодий чоловік сидить зі своєю нареченою вечером в парку на лавцї: «Видиш серденько, що за гарний вечер. Над нами синє небо, місяць плиє над густими деревами, звізди заглядають на землю, а там ясніють електричні лямпи гостинниць і дзьонить музика. Не можна до сита надивити ся і до сита наслухати ся». — Знаєш Івасю, я не хочу до сита надивити ся, я воліла би до сита наїсти ся».

Учитель: «А тераз Іцик заспьвай мі щось патріотичне!». — Іцик: «Кракуєчяк «дин мял кунікуф шедим, поїхал на війни, пишюка шедемнаци». — Учитель: «Фе! Іцик. А може ту нема римів». — Іцик: Ну, що то значи риму, аль інтерес єсть».

Приїздить селянин з міста від доньки Ксеньки, що її «панєньо» перерробили на «Ксавєру» і каже до жінки: «Знаєш, стара, вже нема нашої Ксеньки. Пани її перехрестили на Ксавєру. А як вона вбрана! Як яка пані!»

Малий фільозоф: Тату поможіть менї зробити задачу разунковy, бо я не можу». Батько взяв задачу, але й сам не міг зробити. «На, маєш тут свою задачу; і я не можу зробити». — «Ну, то я завтра в школї дістану в скіру за те, що ви не могли зробити», сказав малий фільозоф.

Якийсь князь був дуже строгий. В дорозї попасав раз у якійсь зостинницї. Казав дати собі їсти. Господиня зладила скоренько, накрила стіл і подала страву. А було лїто. Мухи обсїли миску і зачали собі їсти. — «А до сто чортів господине, накрийте стіл окремо для мух!» — Господиня, не дурна, зробила як казав князь. За хвильку входить кланяє ся, і каже: «Накрити вже я накрила, а тепер лише сиятельство будуть ласкаві казати мухам засїсти до стола».

ВЕЛИКЕ ДОВІРЄ, ЧИ ЩО.

Прийшов мужик до каси зміняти паперову сотку на срібну монету. Касиєр взяв папір і дав стрібло. — Треба порахувати!» — сказав селянин, чи є всьо?» — «Добре — порахуйте!» — каже касиєр. Селянин зачав рахувати, рахує до 71. 72, 73... а решта шусть, вскуцв. — «Но каже — як доси є, то й далї буде».

Синок: «Мамо, на що сей папір?»

Мати: «Тріїти мухи».

Синок: «А що там написано на нїм?»

Мати: «Смерть мухам!»

Синок: «О так не, кладіть його, мамо, написаним наверх, бо як мухи перечитають, то нї одна не сяде на него».

Digitized by Google

ЯК ТАКА БОЖА ВОЛЯ...

В однім американськім місточку жив недавно тому один шторник. Бізнес йшов яко-тако. Люди привикли були вже до него і з всякими потребами не йшли до иншого. В сім тільки біда, що хоч до людий відносив ся доволі приязно, так вражав їх деколи своїми насьмішками з релігії. А його жінка була навпаки така добра, що в цілім місточку ніхто про неї не сказав ні одного лихого слова. Хто глянув на її здорове лице, сині очи і ясне волосє, то сейчас пізнав цілу красу і лагідність її душі. Займала ся щиро цілими днями своїм домашним газдівством, звертаючи все свої бажаня і чувства до гори, до неба.

— Як така Божа воля! — була се її звичайна пословиця.

Хто в роскошах жиє, тому і найменша недогода видаєть ся великою. Так було і з нашим шторником. Зі всього він був вдоволений, тільки ся пословиця його жінки лютила його невимовно.

— Що се значить: »Як така Божа воля?« — кричав він нераз до неї. — Перестань нісенітниці плести. А як говориш вже небилиці, то хоч так говори, щоби я не чув. Як може мудрий чоловік на кождім кроці повторяти діточі вигадки....

А його жінка не подавала ся. Вона чула се в парохіяльній школї, що кожде бажанє і кожду думку треба підпорядкувати Божій волї і сего придержувала ся від дитиньства. Говорила тоді до лютого мужа:

— А що-ж злого в тих словах? Чи-ж Господь Бог хоче для мене і для тебе чогось злого? Чи-ж та Божа воля не удержує і не веселить нас обоїх і нашої родини?

Кождий бізнес стоїть на хитких підставах. Так стало ся і зі штором. Один набрав на кредит утік з плейзу; другий попав в тюрму тай таки не міг віддати а инший знов таки зі злоби набрав товару на яких кількадесять долярів а далї сам перестав ходити до штору, щей другого відмовив; — досить того, що шторник задовжив ся і мусїв збанкротувати. Зжурив ся так страшно, що ходив мов тїнь; став мовчаливим і непривітним і оминав людий а навіть свою родину.

Побачила се його побожна жінка.

— Чого-ж бо ти такий сумний? Що тобі бракує?

— А що-ж ти менї поможеш?

— Коли не я, так Бог поможе, як така Божа воля, — одвітила жінка.

— Вже ти знов зі своїми глупими пословицями! — відворкнув муж.

— О, не дурні се пословиці, побачиш. Та кому як кому, а менї, жінцї, повинен ти сказати, який клопіт наляг на твою голову.

Слово по слові і жінка дізнала ся про близький крах в шторі.

— І нема тут вже жадного ратунку? — спитала вона.

— Думаю, що треба якось погодити ся з судьбою. Ратунку нема, — одвітив муж.

— Як така Божа воля, то і се треба перенести.

І з тими словами витягнула добра жінка чималу калитку з шуфляди і подала мужеви.

— Ось, бач: то всьо я призбирала своєю працею за час нашого подружого житя. І все коли цент складала до цента, то все додавала: »як така Божа воля« буде, що сего цента буде колись потрібно, то нехай він лежить.

Муж порахував призбирану суму і сказав з тяжким зойком:

— Се, ба жаль, за мало.

Тоді побожна жінка витягнула ізза пазухи шматину а з неї жмуток паперових гроший.

— Ось, може се ще дещо поможе. Як умирали мої тато, то дали мені сї гроші і сказали: »Возьми, доню, часом при лихій годині здадуть ся, як така Божа воля«.

Лице мужа прояснило ся.

— Се вже майже вистане ,— сказав радісно. — Однак, то всьо піде на мої довги. А що-ж ми тоді будемо робили? Чи-ж ти готова працювати зі мною знов від початку і спільною роботою доробляти ся?

— Як така Божа воля! — сказала жінка, підсьміхуючи ся.

І муж не противив ся вже тепер тим прекраснім словам, але обняв свою побожну подругу і промовив й собі:

— Як така Божа воля.

Від тоді жили в найбільшій згоді. Буря перешуміла скоро. Добробут вернув скоро через трудолюбивість і запопадливість обоїх. І серед любови і веселости повторяли вони при кождій нагоді сї прекрасні слова:

»Коли така Божа воля!»

ЗОЛОТІ СЛОВА.

Нїчо так не ганьбить, не компромітує національної чести народу, як неумінє виявляти належну честь найлїпшим синам вітчини.

Мировець.

Знайте, що нема нїчого сумнїйшого, нїчого більше обурюючого а страшного, як бачити, що один нарід гнете другий.

Гледстон.

Розумний тільки в очах розумного має вартість; в очах дурака розум його не має значіня, бо розум тільки розумом понимає ся.

Федорович.

Хто нїчого не боїть ся, не є менше могучим від того, якого всьо боїть ся.

Шіллер.

Як щасливо жив би людин, колиб він так мало журив ся о справи инших людий, як о свої власні.

Лїхтенберг.

Можливим членом в міжнароднім братстві може бути тільки той нарід, що найглубше в перенятий національною ідеєю і котрий здійснює свої права і обовязки як нарід.

Рузвелт.

Характер деяких людий подібний до образа, з одної сторони красне мальовило, а з другої чисте полотно.

Хто з инших сьміє ся, мігби найборше заплакати над самим собою.

Не преси инших о те, що сам можеш зробити.

Нїхто нїколи не жалував, що мало їв і мало говорив.

Колись гнївний, числи вперед до десять, заки зачнеш говорити; а колись розярений — числи до сто.

Лекше устерегти ся инших, як себе самого.

Коли лишуть нас на наші власні сили, то буде се перший крок до доброго поводження.

Коли дївчина вийде замуж, люди питають: »Чи добре вийшла замуж?« — То значить чи трафила на гроші, а не, — чи знайшла чесного, доброго чоловіка. Чи може що бути більше гідним милосердія, як повний мішок а пуста душа, велика хата а тїсний характер?

Google

Дещо про іміграцію до Америки.

I. Іміграція зарібкова.

Вже скоро, ще таки в самих початках европейської кольонізації на території нинішних Злучених Держав, давав ся відчувати кольоністам брак робучих рук, особливо в полудневих кольоніях, при управі рижу та плянтаціях тютюну і бавовни. А навіть і в північних кольоніях, з розвоєм промислу по містах і при портових роботах, при будові кораблів і т. п. давав ся відчувати що-раз більше брак робучих рук. А їх тяжко було дістати, бо всїх, що прибували до Злучених Держав, не манила залежна робота, наймицька, а всї йшли на плодовиті землї, щоби на них доробляти ся хліба — достатку, незалежно від всяких наставників, панів, котрі так тяжко давались їм в знаки в »старім краю«. Але зарада на се найшлась скоро, бо 1619 р. причалив до берегів Вірджінії, перший голяндський корабель, що висадив на територію нинішних Злучених Держав перший транспорт африканських муринів. І так, замість наємної праці — введено невільничу працю. Опісля вже не тільки з Африки але й з Азії — з західної Індії почали привозити що раз більше муринів-невільників і то так, що в деяких кольоніях чорні почали перевисшати білих поселенців.

В північних знова кольоніях введено від самого початку поселення систем наємної праці, бо маса простого люду, яка ту осїдала, вихована в »старім краю« на демократичних прінціпах, ніяк не могла погодитись з невільничою працею. Нові поселенці, що ту прибували йшли на незаняті землї й ту, як самостійні фармарі, змагались на свій хліб, а на роботу наймались лиш ті, що з нічим прибували до Америки та мусїли вперід дещо заробити, щоби були чим розгосподаритись, хоч таких прибувало не много.

Властителї кораблїв, порозумівшись з американськими підприємцями почали вербувати бідних а охочих до Америки робітників і стали перевозити їх через океан під услівєм, що титулом покритя коштів перевозу, згодять ся продати себе на якийсь час на роботу американським підприємцям. Страшні надужитя, яких допускали ся на тих »вільних« невільниках корабельні властителї і американські підприємцї, викликали скоро загальне обуренє і яркі протести так в Америцї, як також і в Европі. Остаточно сей рід наємної праці заборонено. Та еміграційна струя до Злучених Держав вже так змогла ся, що й без сьої продажи підприємцї діставали робітників. На се складалось много причин. Сеж були часи наполеонських воєн, часи суспільних і політичних переворотів, як також часи неврожаїв і торговельних кріз. Крім сих були ще инші причини, вже спеціяльно дотикаючі іміграції, а іменно: 1) більше урегульована й частїйша комунікація корабельна між Европою а Америкою; 2) докладнїйші вісти про зарібкові і господарські відносини в Злучених Державах; 3) опіка над еміґрантами ріжних товариств в портових містах Европи й Емерики; 4) а надівсе факт, що много з давних еміґрантів справдї доробились там майна, про яке й мріти не могли в старім краю. Як страшно росла іміграція до Америки показує се статистика. Коли в лїтах 1820—1830 виеміґрувало з Европи стоп'ядесять два тисячі, то в лїтах 1850—1860 число еміґрантів зросло майже до трех мілїонів. По сьвітлім 1873 роцї наступила звісна сьвітова кріза і число еміґрантів знова упало, а коли в 1910 роцї проминула

кріза, число еміґрантів знова пішло в гору. З повисшого бачимо, що іммі-ґрація до Злучених Держав не поступала рівномірно з року на рік а відповідно до політичних і торгово-промислових конюктур в »старім« і »новім« краю.

Суспільність Злуч. Держав се нація еміґрантів, а цілий край — край еміґрантів. Цілком проте зрозуміло, що суспільність Злуч. Держав відносилась від самого початку з повною прихильностию до новоприбуваючих еміґрантів і приймала їх з отвертими раменами, бо іміґрація була і тепер ще є одним з наймогучійших чинників зросту і розвою краю.

Аж в половині XIX в. почав витворювати ся між суспільностию Злуч. Держав, явно протиіміґраційний рух на західнім побережу Спокійного океану проти жовтих еміґрантів монґольської раси, Китайців. Саме у той час відкрито в Каліфорнії богаті поклади золота. Цілими масами кинули ся еміґранти зі східного побережа, між котрими були також напливші з Азії Китайці. Своїми відмінними обичаями, відмінним характером, скритостию й нехарством збудили вони до себе відразу у білих, яка скоро перемінилась в ненависть. Піднимаючись всякої хочби й найтяжшої роботи, за безцін, стали робити застрашаючу конкуренцію білим робітникам, через що розпочалась сильна і дуже завзята аґітація проти Китайців взагалі, а проти їхньої еміґрації зокрема. Аґітація ся проти

ПЕРШІ ІМІҐРАНТИ В ЗЛ. ДЕРЖАВАХ З ПОЧАТКОМ XVIII. ВІКУ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Китайців довела остаточно до заборони китайським робітникам вступу на територію Злуч. Держав. Тим протиіміґраційним законом з 1882 р. і пізнійшими, які що раз більше заострювали сей перший закон, заборонено китайським робітникам, з разу на 10 літ, а опісля цілковито доступ на територію Злуч. Держав; а кромі сього затверджено ще й заборону натуралїзації їх в Злуч. Державах. В наслідок тих законів еміґрація до Злуч. Держав майже зовсім устала. За тими законами, зверненими на разї виключно проти китайських робітників, пішли дальші закони, звернені вже й проти европейських робітників. Вправдї закони сї не йдуть вже в своїх постановах так далеко, як проти Китайців, всеж таки утрудняють вони значно европейським робітникам доступ до Злуч. Держав. Сьому причина була та, що рідкість населеня Злуч. Держав, а властиво їх північно-східного побережа не даєсь вже так сильно відчувати, як колись, і тому суспільність стає вже більше перебірчивою що до нових іміґрантів, а друге, що квалїтативна вартість новоприбуваючих іміґрантів замітно погіршилась.

До 80 років минувшого столїтя, головний контінґент еміґрантів достарчувала західна Европа як: Велика Британїя, Німеччина, Швайцарія, Скандинавські краї і Франція, котрим то завдячують Злуч. Держави свій початок, зріст і могучість. І супроти того зрозуміле тепер буде се, що коли в XIX столїтю іміґрація почала збільшатись, то радо витано її, сеж бо були люди »свої« тої самої, як не висшої культури. Починаючи однак від 80 років іміґрація з тих країв почала малїти, а натомість змоглась іміґрація з країв східної і полудневої Европи — країв, не лише під многими зглядами відмінної, але в многім й значно низшої культури. І саме та ріжниця що до квалїтативної вартости іміґрації з послїдної доби, настроїла дуже неприязно широкі

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПЕРШІ БОГОМОЛЬЦЇ, В ОБАВІ ПЕРЕД НАПАДОМ ІНДІЯН, ІДУТЬ ДО ЦЕРКВИ УЗБРОЄНІ.

круги суспільности Злуч. Держав до сьвіжо напливаючих імігрантів. Утворилась навіть **Ліґа для ограничення іміграції** в Бостоні в 1896 р., тільки ліґа ся своєю безглядностию а навіть безженадностию в вишукуваню і перекручуваню фактів, довела до заснованя, в Ню Йорку аж двох ліґ для оборони іміграції: **Національної Ліґи для свободи іміграції** і **Нової Ліґи для охорони імігрантів.**

Обі сї Ліґи в ряді брошур, які видали, збивали аргументи бостонської Ліґи, виказуючи при тім ряд фалшовань і перекручувань дійсного стану, яких бостонська Ліґа допускала ся в своїх публікаціях і на яких опирала свої висновки. Всї ті закони, ограничаючі іміграцію в Злуч. Державах, мали на цїли забезпечити суспільність Злуч. Держав перед імігрантами, які могли би легко стати ся або публичним тягарем (задля хороби, слабосильности або бідноти), або могли би стати ся небезпечними для публичної моральности, або для публичного спокою і тревалости політичного устрою Злуч. Держав, або вкінци могли би, стати ся — небезпечними конкурентами для місцевого робітника.

Еміґрацийний закон з р. 1907. заборонює таким катеґоріям людий вступ до Злуч. Держав: передовсїм хорим умово — ідіотам, божевільним і епілєптикам; тим, що в протягу послїдних пяти лїт мали напад божевіля; дальше — бідолахам, нуждарам, які правдоподібно стали би публичним тягарем, хиба, що хто за них заручить; сухітникам і хорим на відражаючі і заразливі хороби, а також матерям, що їдуть з хорою дитиною, котру, задля хороби, мусить ся завернути. Заборонений вступ й тим, що поповнили колинебудь який неморальний, ганьбячий вчинок, каригідний злочин, без згляду, чи сиділи за се в арешті, а згляду в слїдчі, чи нї. Заборонений дальше вступ політамістам, анархістам, або особам, що проповідують насильне усуненє союзного правительства. Вкінци заборонений ще вступ всїм контрактовим робітникам і усїм малолїтним, понизше 16 лїт, хиба що їдуть в товаристві родичів.

Наколиб комусь з висше вичислених катеґорій людий удалось таки через неосторожність іміграцийних урядників дістатись на територію Злуч. Держав, управнений є іміграцийний уряд відставити такого в протягу 3 лїт назад до його родинного краю.

Крім сих заборон суть ще приписи, що значно утруднюють доступ імігрантам до Злуч. Держав. Передовсїм приписи про поголовний податок іміграцийний. Той податок обовязаний зложити кождий еміґрант, і то платить його при оплаті пароплавної карти в квоті 4 дол.

Крім податку вимагаєсь ще від імігрантів, щоби виказались певною квотою гроший, на доказ, що в перших днях побуту в Злуч. Державах, поки знайдуть яке платне занятє, зможуть удержатись. Ся квота була ріжна, спершу домагались від імігрантів 10 дол., а в 1909 р. підніс імігр. комісар в Ню Йорку сю квоту до 25 дол. і її у кождого новоприбуваючого імміґранта вимагає ся, а крім сього жадає ся еще докладної адреси до знакомого або рідні. Всїх, що тим вимогам не вдоволять, завертає назад іміграцийний комісар до краю, не ждучи навіть означених іміграцийним законом приписаних 48 годин до евентуального відклику — до департаменту торговлї і працї в Вашінґтонї.

Сї зарядженя Вілїємса викликали велике обуренє і протести в пресї, прихильній іміґрації, та обуренє се не вплинуло на злагодженє тих зарядженъ, лише правительство вашінґтонське перенесло відкличну інстанцію з Вашінґтону до Ню Йорку. Ха-

рактеристичне при тім се, що предсїдателем сьої Відкличної Комісії назначено саме тогож Віліємса, задержуючи його на дальше в його дотеперішнім урядї як іміґрацийного комісаря.

В грудни 1909 р. зголошено в конґресї два нові проєкти нового іміґрацийного закона, один в палатї послів, а другий в сенатї, котрі ще більше заострюють іміґрацію, як постанови закону з 1907 р. Оба сї проєкти додають ще кілька нових заострень а то: вступ до Злучених Держав мав би бути заборонений ще й тим, що будучи в віцї висше 16 лїт, не уміють читати на якійсь одній з европейських мов; дальше мав би бути заборонений вступ дївчатам в віцї низше 20 р. житя, коли не їдуть в товаристві родичів, або до родичів; поголовний податок з 4 дол. мав би бути піднесений до 10 дол. крім виказаня ся квотою 25 дол.; кождий іміґрант мав би предкладати сьвідоцтво моральности, виставлене урядом місцевости послїдного замешканя іміґранта... Наконець жадають від кождого іміґранта, котрий зістав би вже перепущений до Злуч. Держав, щоби до року заявив в дотичнім урядї свого нового місця замешканя охоту стати американськ. горожанином т. є., щоби взяв »перші папери« горожанські, в противнім случаю обовязаний був би зложити податок в квотї 10 дол., а для контролї над ним, малоб ся ще його й відфотоґрафувати — в противнім случаю Уряд іміґр. був би обовязаний відставити його назад до краю з відки прибув. Проєкти сї порушено ще раз минулого року в конґресї та завдяки стараням теперішного президента Вілсона не зістали ухвалені.

На случай, колиб оба сї проєкти набрали силу закона, то іміґрація з східної і полудневої Европи зменшилаб ся майже до половини дотеперішного числа.

II. Портова контроля.

ЕЛЛІС АЙЛЕНД.

З усїх портових міст, через які вливають ся до Злуч. Держав раз-пораз сьвіжі филї новоприбуваючих іміґрантів, займає перше місце безперечно Ню Йорк. І цїлком природно. Сеж місто, що має найлекші, найпростїйші полученя пароплавні в цїлою Европою а при тім безпосередні полученя желїзними дорогами з всїми центрами великого промислу Злуч. Держав. Тим то й Ню Йорк майже змонополїзував у себе відбір іміґрантів і став доставцем робітників — для великого промислу, а рільників — для безкраїх степів. Другі портові міста, як Бостон, Ню Орлінс, Філядельфія і Балтімор, всї разом не можуть дорівнувати навіть тому числу еміґрантів, що приїзджають до Ню Йорку.

Коли отже приходить ся нам говорити тепер про ті формальности, яким мусить піддати ся кождий іміґрант, нїм вступить на »землю Вашінґтона« і при яких остаточно має ся рішити, чи взагалї дістанесь він до тої »обіцяної землї« — бо можливо, що прийдесь йому вертати назад до »старого краю« — ограничимо ся до зображеня сих формальностий, що мають рішаюче значінє на щасливе опущенє корабля в ню-йорськім портї.

БУДИНОК ІМІҐРАЦИЙНОГО УРЯДУ НА ОСТРОВІ ЕЛЛІС АЙЛЕНД.

Orl I Ifro
UNIVERSITY OF MINNESOTA
Digitized by Google

По довгих, тяжких, пекольних днях морської подорожи зближає ся наконець пароплав до ню-йорського порту. Портова сторожа сиґналїзує портовим властям його появу. І незадовго надпливає ід ньому малий паровець. Пароплав стає. З парівця пересїдають ся до лодки пільот і іммиґрацийний урядник, підпливають до пароплава і по линвовій драбинї, киненій їм з гори, дістають ся на поклад пароплаву. Пільот переймає провід над пароплавом і веде його дальше поміж підводні скали через порт до пристани.

quiry) і ся Комісія має по докладнїйшім розслїдженю зауважаних у подорожного законних браків, розсудити, чи вільно йому вступити на територію Злуч. Держав чи нї. Від сего рішеня прислугує ще евентуально подорожному відклик до висшої інстанції — до Департаменту торговлї і працї в Вашінґтонї.

Пароплав стає — причалив до пристани. З помосту закидують місток на беріг — і в одну мить усї каютові подорожні, не задержані іммиґрацийним урядником, вливають ся до великої салї, де й ждуть їх рідня і

КОНТРОЛЬНА ГАЛЯ ДЛЯ ІМІҐРАНТІВ В ІМІҐРАЦИЙНІМ УРЯДІ НА ОСТРОВІ ЕЛЛІС АЙЛЕНД.

Тимчасом іміґрацийний урядник переглядає предложену йому капітаном пароплаву лїсту каютових подорожних (І і ІІ кляси) і переводить контролю чи і о скілько подорожні відповідають приписам іміґрацийного закону Злуч. Держав. Подорожних представляють іміґрацийному урядникови і у кого він не зауважає нїякої законної перешкоди, тому дає дозвіл перейти вільно на сушу, а коли натрафить на котрого, що видаєсь йому, що не вповнї підходить під вимоги іміґрацийного закону, призначає його до »Комісії для спеціяльного розслїдженя« (Board of Special in-

знакомі. Ще одна формальність — митова ревізія, а відтак — йдуть вже собі вільні куди лише забажають. Вони вже в Америцї...

Тепер приходить черга на міжпокладових подорожних — на властивих іміґрантів. Та не ту завішений над ними Дамоклевий меч, попід який вони мають перейти... До пароплава надпливають парівцї іміґраційного Уряду, на які пересїдають ся іміґранти а з ними і ті подорожні каютові, що призначені зістали до »Комісії для спеціяльного розслїдженя«, і всїх їх відвозять тепер до Елліс Айленд.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Недалеко устя ріки Годзон (Hudson) в ню-йорськім заливі, побіч статуї Свободи, виринають з морських филь два островчики, получені з собою мостом, які вже з далека всім подорожним впадають в очи. Се — остров Елліс Айленд (Ellis Island). А зір подорожних манить великий будинок на тім острові, о разячих жовто-червоних красках, з вежами і хоругвою Злуч. Держав, збудований в несмачнім стилю Kurhaus-ів — будинок іміґраційного уряду. І ось ту, на сей остров, до сего іміґраційного Уряду висаджують іміґрантів.

Починаєсь ревізія. Велика галя, поділена від одного кінця до другого рядом перегород, обложених дротяними сітками до висоти чоловіка, з вузкими переходами — на одну особу. Перед входом до галї ждуть іміґранти. При вході стоїть лікар з кількома асистентами. Починають ся лікарські оглядини. Впускають по одному. Один бистрий погляд на еміґранта, опісля оглядини очий, устної ями, рук, часами ще одно-два питаня — і оглядини скінчені. Здорові йдуть на право, слабі назначені крейдою на рукаві — на ліво.

Слабих відставляють до стислїйших оглядин, а здорових впускають одинцем між перегороди, куди посувають ся вони на другий конець галї, де в довгім ряді один побіч другого, сидять урядники, всїляких народностий, що справджують лїсти іміґрантів. І знова тих, у котрих помічено законні браки, що до вільного вступу на територію Злуч. Держав, відставляють на бік до стислїйшого розслїдженя справи; тимже, у кого тих законних браків не помічено, дають зараз дозвіл на вільний переїзд на американський беріг. Їх і відпроваджують зараз до другої салї, де суть бюра всїляких желїзничих компаній, бюра виміни гроший, бюра спедицийні і т. п. і ту кождий іміґрант, при помочи урядників і краянів може приладитись до дальшої подорожи.

Тих знова, котрих задержано, а також і тих, що хоч пущено їх вільно, але вони ще зараз не відїзджають, переводять до прилежних саль: почекальнї, їдальнї і спальнї.

Спальнї се великі салї, осібно для мужчин, а осібно для женщин і дїтий, обставлені в довгих рядах подвійними лежанками, з дротяними сїтками і темними накривалами. Ту кождий «вільний» може переспати одну ніч, а инші так довго, поки не рішить ся їх справа. Побіч — їдальня. Ту можуть іміґранти дістати три рази денно їду, за дешевою оплатою, смачну, чисту і в досить великих порціях. Решту вільного часу проводять іміґранти в почекальнях. В почекальнях, звичайно крик, плач і зойк. Се плачуть ті, що очікують рішеня »Комісії для спеціяльного розслїдженя« і ті, котрим забрано до шпиталя мужа, жінку або дитину, а вкінци дївчата, молоді жінки і малолїтні, що прибули самі і тепер ждуть на батьків, мужів або братів, щоби прийшли їх відібрати, однак не довше як 7 днів, бо коли до сего часу не відбере їх нїхто з родини, відставлять їх назад до »старого краю«. Всї вони жиють в тривозї, а особливо ті, котрих справу має рішати Комісія.

Ту в тих салях вичікують свого рішеня і задержані українські іміґранти. І їх не мало задержують. Але ту і рішаєсь їх судьба — вони, звичайно, про право відклику до висшої інстанції нїчо не знають і рішенє Комісії першої інстанції — є для них послїдним рішенєм. В 1905 р. прибуло до Злуч. Держав 14,803 українських іміґрантів, а того однак завернено поверх 300. Головна причина задля якої їх завернено, се не хороба і не слабість, а нужда — брак гроший.

Ревізія скінчена. »Вільних« відставляють парівцем до Ню Йорку і

Ob 31

там їх лишають їх судьбі, а задержаних відставляють до тихже самих пароплавів, котрими приїхали до Злучених Держав, і на тих пароплавах відсилають їх, на кошт пароплавної компанії, назад до Европи.

А таки є ще один спосіб — для тих, що зістали призначені до повороту, принайменше для деяких з них — дістати ся, мимо рішеня Комісії, до Злучених Держав. Тим способом є запорука приватних, філянтропійних Товариств, так званих Еміграцийних Домів, які приймають на свою відвічальність деяких іміґрантів і їх на відвічальність тих Еміґрацийних Домів, іміґрацийний Уряд перепускає на територію Злуч. Держав.

Таким способом українські іміґранти на жаль покористуватись не можуть, бо не спромоглись досіль на заложенє свого власного іміґрацийного дому, тої так конечно потрібної філянтропійної інституції, що занялаб ся щиро долею прибуваючих з »старого краю« рідних братів і сестер, яких винародовлюють і обдирають несовісні аґенти чужих і ворожих еміґрацийних домів.

Першою отже і найбільш пекучою потребою являє ся як найскорше основанє свого власного українського еміґрацийного дому в ню-йорській пристани.

Загадки.

1) Без чого село не може бути?

2) В бочці така вода, що творить чудеса.

3) Два дивлять ся, два слухають, чотирох тупотить, а сімсот свище.

4) Двох хлопців за руки держать ся.

5) Є деревце — не полїнце, шість дірочок має, весело сьпіває.

6) Жорна і не жорна, а муку меле.

7) Звязаний панок в куті сидить.

8) Іде місом не тріснє, іде водою не плюснє.

9) Котре слово перше?

10) Летить, летить, тай все тиць.

11) Міст і не міст, так лиш на якийсь час.

12) На що пес кістку гризе?

13) Один чоловік лиш раз у рік вбирать ся, котрий?

14) Паде в воду не розібєть ся, впаде в воду, то розлиєть ся.

15) Руки в гору здоймив, зі збіжа порох зробив.

16) Сорока летить, а пес на хвості сидить.

17) Хто її засмакує, на віки бідує.

18) Червоний кольор а винний смак, камяне серце, чому то так?

19) Що росте без коріня? Що горить без полуміня? Що цвите без цьвіточку? розгадай сю загадочку.

20) Як уголь чорний, а пожиточний.

ШАРАДА.

Слово чуже що кусав
Хто сьвідомо в злім валявсь.
Три склади, як зуби мав:
Перший з третим, то »ю« знав
Вже дитина із »Письма«,
Що прогнала від мужа
Красну Агар, мужа любку.
Другий-перший, то ріка,
Що риб в неї ціла тьма,
Та болота також дрібку...
Другий сам лиш, то честь мови,
Так лиш кажем брат - — другови.
Третий-перший суть то роди
Ріжної у нас худоби.
Третий-другий присилати,
Щоб нікому їх не знати.
Разом, як єсть у »клейпері«
Недвижну »мир« відбере.

Google

Не продавай землї!

Гей, прийшли Магури та Жидки пейсаті:
- «Продай, Русин, землю, будеш гроші мати!
Дамо тобі гроший богато, богато,
Лиш продай нам поле, і ліси, і хату».
— Ідіть, люди з Богом, куди вам дорога,
Та не приступайте до мого порога!
Не носіть ви гроші, горілку, горішки, —
Землї в чужі руки не пущу нї трішки!
Сховайте сї гроші, без ліку, без міри,
Хто продав землю — не нашої віри!
Богатий ти, жиде, і мошонка повна,
Але заплатити за все — ще не годна.
Та прадідна земля і нам тут весело,
Рідні скрізь тут люди і знакомі села.
А хто заплатить нам за сонічко ясне;
Що дня воно гріє, веселе і красне.
Сонічко пригріє на гори, долини,
І у нашу хату сьвітлю й тепло кине.
Пійдуть твої гроші за поле, за хату, —
А хто-ж нам за срібний місяць дасть заплату?

Місяченько ясний над селом мандрує,
Сїє в ночи сьвітло, дорібку пильнує.
А хтож заплатить нам за присну біленьку?
На нїй ми сидїли, як були маленькі.
Вона й нашим дїтям простора і люба,
А продам, — пропаде, як лист сухий з дуба.
Як шумить лїс тужно на горі високій,
Як загремить потік в долинї глибокій,
Як зацвитуть квіти понад полонину
Та приберуть землю, моє райську царину,
Як пастух в сопілку стане любо грати,
А дївчата в поли як візьмуть сьпівати —
Як тодї тут гарно, як тодї тут любо.
Доси я не бачив, щоб де красше було!

А сей хрест похилий, що стереже хати,
Купиш його грішми, хотїв би я знати?
Як сонце загріє і птички сьпівають,
Дерева лїсами вже ся розвивають.
Весна прийшла красна, калина зацвила
І кує зозуля, сьвіт розвеселила.
І усе сьпіває, цїлий рай радїє,
-Ще в нас буде красше, - кожде ся надїє.
А хтож заплатить нам за погідну днину
І за тихий вечір, за ніч ясну, сину?
Он цвинтар в долинї. Там сплять усї мої:
Тато, дїд, і прадїд на рідному полї.
Над одним он хробом берізка плакуча,
Над другим калина все білоцвитуча.
Там рожі, васильок, там терне зростало,
Так в житю було, так тепер остало.
Зпід могили тихо старі позирають,
Чи добре газдую, чи гарад ся маю?
І щож вони, будуть та менї казати? —
— Що ти хочеш сину? землю продавати?
Не продавай сину! Ми тяжко стогнали,
Але землю рідну з рук не випускали!
Продам грунт чужинцям — деж ся я подїну?
Хиба десь під плотом із дїтьми загину?
А буде се гарно для всеї громади? —
Де гавда маючий, — чужинець засяде?!
Що дїти мої би на те все сказали? — :
Що дїдо доглянув, — то тато продали!
Тож йди геть, чужинче, бо не продам поля,
Нї хати нї ліса! Іди, куди воля!
Сховай собі гроші та забирай міри,
Хто продав землю, — не нашої віри!
Іди-же ти, чужинче, від моєї хати,
Не продам нїчого, хоч би й бідувати!...

За Конопнїцкою переповів Д-о.

ЗАГАДКИ.

Леонїд Глїбів.

I.

По полю ходить, носом оре
І розкидає по слїду
Одним шанобу, другим горе,
Тому привіт, тому біду.
Він оре скрізь: і на чужинї,
І в нашій рідній сторонї;
Колись і у моїй долинї
Він дещо виорав менї.

II.

Бачить — не бачить,
Чути — не чує,
Мовчки говорить,
Добре мудрує;
Кривду соромить,
Правди навчає,
Часом жартує
Сьмішки справляє;
Люба розмова;
Дай Боже дїти,
З нею до віку.
Знать ся, дружити.

III.

Мати доні молодїй
Огородик надїлила.
Розкошує доня мила,
Каже неньцї — тїсно їй:
«В земляній сиджу коморі,
А коса моя на дворі».

Google

МИХАЙЛО БЕЛЯ.

ОПУЩЕНА.

Маруся була круглою сиротою і, хоч родичі крім білого личка, сьміючих ся прегарних синих очий не лишили їй в спадщині майже нічого, вона тим не журила ся, бо довіряла своїй дівочій красі, котрою Бог обдарував її щедро.

І Марусю не завели її гарні сині очи. Коли ще була в селі пастушкою у пан-отця потрафила ними опанувати в двоє старшого Миколку, котрий хоч виїхав до Америки, не призабув на Марусю, а заслав їй гроші на подорож до сего краю, де й оженив ся з нею.

Нове американське житє для сироти, видалось їй просто раєм, таким про який в старім краю не снило ся їй навіть. Микола знов любував ся гарними очима своєї Марусеньки, котрій прихилив би неба, коби лише міг.

Але так то вже буває на сім Божім сьвіті, що нещастє не ходить по лісі, а поміж людий, тож і понад нашими щасливцями зависло якесь лихо, бо сусідки, поміж котрими вони тоді мешкали, зачали тишком поміж собою про щось шептати...

О чім ті сусіди поміж собою шептали не знати, але таки вишептали своє, бо коли Микола вернув одного вечера з роботи, не застав своєї Марусеньки дома.

Де ділась? Бог її один міг знати, хоч сусідки вже голосно поміж собою гуторили, що Маруся, сеся з тими красними очима тая... Впрочім по щож ту богато говорити? З Марусею повторив ся один з тих тисячних случаїв, які досить часто лучають ся в тім краю. Маруся покинула свого законного чоловіка і збігла з одним зі своїх »бордінгерів« в сьвіт за очи.

Зажурений муж ані на хвильку не тратив надії, що невірна жінка поверне назад до него, бо як говорив перед знакомими, молода вона ще і недосьвідчена.

Та коли Маруся і по двох літах не тільки, що не вертала, але й вістки не було чути про неї, Микола — зачав топити своє горе в чарці а опісля й сам пропав десь як камінь у воду.

* * *

При відчинених воротах, ведучих на плятформу красного зелізничого двірця в Гартфорд, стояла середнього росту молода ще женщина, держачи за ручку около пяти-літню дівчинку. Напруженим зором дивилась перед себе, дрожачи конвульсійно за кождим скорійшим кроком переходячих тамтуди мущин.

Дитина тулила ся до матери, дивлячись переляканими очима на переходячих людий.

Нараз перед входовими дверми зароїлось житєм, і посеред уживаючих ся ріжних послугачів, показав ся середного віку мущина. Говорив щось скоро ломаною польщиною і усьміхав ся, а товариші, котрі його провожали, відповідали йому сердечними вибухами сьміху.

Стояча з дівчинкою женщина, з виразом розпуки на лици притулилась до стіни та виговорювала своїми блідими устами якісь незрозумілі слова. Дзвінок на льокомотиві почав хитатись і видавати з себе жалісний, мідяний звук, на знак, що потяг ладить ся в дорогу. Згаданий висше мущина пересунув ся до поїзду попри скаменілу жінку, не поглянувши навіть на нещасливу.

Щось наче глухий зойк вирвалось з грудий стоячої жінки. Про-

Google

стягнула руки за відходячим, але один з товаришів заслонив його собою.

Перелякане дівчатко вхопило рученятами жінку за спідницю, і прошептало тихенько:

— Мамо! Мамо! Се татунцьо?...

Голос дівчатка протверезив нещасну. Вона пригорнула до себе ясну головку дитини і прошептала:

— Так, се татунцьо....

А в тих півголосом висказаних словах, чути було цілу розпуку і горе опущеної. Проймаючий свист льокомотиви роздер воздух і за хвилю поїзд зник в далечині, лишаючи поза собою білий дим, котрий почав ліниво розстелювати ся по вогкій земли.

— Відїхав... покинув... — прошептала нещасна, дивлячись за відходячим потягом і, хоч дворець опорожнів уже з веселої американської публики, а вона опущена ще довго стояла неподвижно.

— Покинув, щоб більше не вернути — прошептала нещасна ще раз і при тих словах взяла дрібну ручку дівчинки, тай відійшла непевним кроком з зелїзничого двірця. Віддалюючись приспішила кроків, а вабурене її лице прибрало постепенно спокійнійший вигляд. В красних її очах горів якийсь зловіщий огонь, а якого догадатись було можна о якімсь сильнім рішеню незнакомої.

Личко малої дівчинки набігло кровю, зі скорого ходу стала віддихати тяжко, так, що вкінци прошептала жалісно:

— Мамо! Ноженьки мене вже болять, я не можу йти так скоренько як ви.....

Незнакома звільнила кроків, а коли по кількох хвилинах надїхав тамтуди трамвай, мати з донькою умістила ся в нім і по короткій їзді опинила ся у себе, в просторім хоч пустім помешканю, в котрім молода наша незнакома стала розпалювати огонь в зелїзній печі.

— А що то буде, мамо? вечера? щебетало мале дівчатко. — То і татунцьо певнісько вернуть незадовго, може менї »кенди« принесуть?... А матунцю, — щебетало дальше дівчатко — де татунцьо поїхали? Може по суконочку для мене, яку менї обіцяли. — І сплеснувши в рученята, почало з радости танцювати по комнатї. Тимчасом огонь, в печі розгорів на добре. Мати мовчала уперто, тільки затиснені її губи дрожали якось нервово.

— Ходи тут до мене, моя голубко — відозвалась вкінци придавленим голосом мати — уберу тебе в чисту сорочку і підеш спати.

— А вечера, мамунцю? а татунцьо не вернуть сьогодня? — прошептало дівчатко....

— Завтра приладжу тобі смачне снїданечко. Чи ти дуже голодна? — поспитала мати.

— Не дуже, пожду на снїданє, — говорило дівча. — Ходім, мамо, спати, бо певно і татунцьо аж завтра прийдуть... І невдовзі маленький ангелик в чистій кошулинцї спочивав вже на білому ліжку, кліпаючи своїми сонними повіками.

Тимчасом мати все ще стояла при печі, держачи в руцї спору жменю листів і фотографію якогось мущини.

Крізь відчинені дверця в печі показувалось червоне полумя, осьвітлюючи смертельно блїде лице нещасної матери.

— Так кінчать ся мабуть всї незаконні подружа на сьвітї — прошептала вона глухим голосом. — То кара Божа! А хибаж я була тому що винна?

Ходила підмовляв, золоті гори обіцював. Повірилам нещасна! Зломалам щастє свого мужа і добродїя, котрий пригорнув нещасну... Але там незадовго осудять мене і... А я його так любила... забув, кинув а я йому віддала все, жертвувалам себе цїлу а тепер дивилам ся сама... са-

Google

місенька!... Усї мною погордили.... о яка я нещаслива. Договорюючи послїдні слова кинула листи і фотоґрафію в огонь.

В одну мить полумя обхопило папір а з поміж його червоних язичків виглянуло ще раз красне лице з фотоґрафії, на вид якого нещасна жінка аж крикнула з розпуки.

— Мамо! що вам? — запитало перелякане дївчатко.

— Нїчо, моя дитинко, вже йду до тебе, — прошептала розпучливим голосом мати. І роздягнувшись, поспішно положила ся при дитинї ,відкрутивши перед тим курок від ґазової рури.

— Притулись до мами, обійми мене за шию, от так — кріпко!... і тулила та цїлувала нещасна свою сирітку. Небавом цїлу комнату наповнив чад і смердячий ґаз. З ліжка заходив жалісний дитячий зойк і якесь безсильне шамотанє ся. Опісля чути було розпучливий шепіт матери: — Ратунку!... Ратуйте мою дитину!... Ох Боже, як вона мучить ся... ратуйте!... За хвильку все затихло.

Коли слїдуючого дня на жаданє сусїдів полїція виважила двері, очам присутних представив ся роздираючий серце вид. На ліжку блїда мертва мати, в обіймах тулила рівнож мертву свою дитину, котра конаючи не пустила рученят з шиї своєї матусеньки.

Була се, як пов. читачі мабуть догадують ся, знакома нам Маруся, котра за намовою свого столовника зрадила свого мужа, і жила якийсь час зі своїм любовником в рухливім містї Гартфорд, під чужим прізвиском.

Якийсь час жила собі Маруся щасливо з своїм незаконним чоловіком, котрий з початку направду старав ся їй у всїм догоджувати але невдовзї зрадливий Литвин покинув нещасну, лишаючи її з дитиною на сьміх і ласку її судьби.

Страх перед нуждою в чужім краю і встид а передовсїм заведена любов вивели нещасну з рівноваги і довели її до виж описаної траґедії.

Ой одна я, одна
Як билиночка в полї,
Та не дав менї Бог
Анї щастя анї долї;
Тільки дав менї Бог
Красу, карії очі,
Тай ті виплакала
В самотинї дївочій.
Анї братїка я
Нї сестрички не знала,
Між чужими зросла,
Долї-щастя не мала...
Деж дружина моя?
Де ви, добрії люди?
Їх нема.... Я сама,
А дружини й не буде!....

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЧУДЕСНА ЛОВЛЯ РИБ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

З манівців на прямий шлях.

В нужденній кімнаті лежить в колисці нежива дитина. Мале личко вкрите восковою краскою, рученята посинілі, усточка пів-отверті. Вже девята година рано. Крізь вікно, видко ясне сонічне сьвітло, що розлило ся по дахах сусідних домів; тільки не падає воно на чоло помершого немовляти... З поблизьких фабрик доносить ся стукіт і шум зелізних коліс, що мішаєть ся з накликуваннями пильних робітників, тільки в нужденній кімнатці, тихо без гамору.

Блїда мати на вколїнках клячить перед колискою. Більше вже не в силї плакати, слїз нема. Біля неї стоїть батько занепокоєний і глядить мовчки на трупа своєї дитинки.

Чути дзвінок. Се лїкар.

— Що бракувало дитині? — питає.

— Не знаємо, — одвічає в розпуці мати. — Вчора вечером зачала непокоїти ся, а нинї найшли ми її неживу в колисці.

— Гм... Жолудкова горячка; таке тепер буває дуже часто між дїтьми. Не журіть ся, бо журба не поможе.

І з тими словами вийшов.

Мати зачинає на-ново заводити. Серед розпуки кидаєть ся на колиску і цїлює студені рученята. Батько стоїть дальше, мов скаменїлий, біля стїни і його лице стає щораз темнїйше і темнїйше. Се біль розливає свої тїни. Його жінка не сказала нї словечка. Та що вона думає? Яку велику ненависть мусить вона відчувати до него, убійника рідної дитини.

Анна, манюсїнька Анна, пестійка його і її лежить мертва. Він хотїв найти своє щастє, а тимчасом сам нарочно його знищив. Чи може ще бути для него яка инша дорога до щастя?

— Нї, за пізно вже! — говорять, здаєть ся, його почутлї до Аж тепер, коли бачить блїдо-воскову тваринку своєї дитини в колисцї, приходить до переконання, що його щастє пропало!

В кількох хвилинах стануло йому перед очима цїле житє дотеперішнє. Дорога до щастя стелила ся йому доволї гарно, а однак: як далеко тепер він від осягненя мети! Яким він був нерозумним! Обоє пібрали ся серед любови. Він трудив ся день і ніч без випочинку, щоби вибити ся на-верх і придбати майна. І йому щастило ся. Небавом доробив ся чималого майна, побудував один дім, опісля другий. Добробут вернув до його хати. Нічого їм не бракувало. Обоє жили ощадно і на будучність памятали заєдно. Не дивниця отже, що майже що місяця відкладало ся дещо до банку на старість. І щастє їх, се тихе, незамітне для других щастє, було би тревало довго, коли-б він не був дав опанувати ся лихому демонови: шукати одинокого вдоволеня в призбируваню майна. І від тодї зачав ся великий неспокій. Не мав недїлї нї сьвята, не доїв, не доспав, все нові пляни, щораз то більші підприємства. Здавало ся йому, що в його нутрі горить якийсь дикий огонь, що підганяє його все вперед і вперед, зїдає його сили і рве нерви. Цїлими днями нераз не навідував ся він до жінки і до дїтий, відчужив ся від них цїлковито. Був, як кажуть гостем в дома. А безталанна жінка не могла жадним чином порозуміти, чому її муж тепер, коли їм добре поводить ся, більше працює ,як тодї, коли ще нужда заглядала до їх хати. Вкінци зачав надто остро відзивати ся до неї і до дїтий. Для нього не було більше теплоти родинного кружка; для нього не було мило побавити ся серед відпочинку з дїтьми; він пересяк бізнесом і на всьо задивляв ся тільки з точки бізнесової.

Digitized by Google

Вкінци прийшли спекуляції. Початково вело ся яко-тако, поки не прийшов перший удар: страти великої грошевої суми. За нею прийшли другі страти і матеріяльний добробут кудись подів ся. З маючого чоловіка став нуждарем. Минали дні за днями. Рідко коли бачила його жінка дома. На житє не ставало. До того захворіла небезпечно дитинка.

Вчорашного вечера він прийшов лютий домів. Ні для жінки ні для хорої дитинки не мав він ласкавого слова. Се була страшна ніч; однак він волів би тепер тисячу таких ночий пережити, щоб тільки дитинка ожила.

Жінка заводила а дитина плакала без упину. В його-ж голові огонь, що доводив його до божевіля. Він передумував свою нечайну руїну і проклинав цілий сьвіт за мниму кривду. Сей безнастанний плач дитини його гнівив, лютив. Вкінци скочив на рівні ноги, схопив колиску з хорою дитиною нервовими руками і викинув до сумежної кімнатки. А коли ще й жінка хотіла вийти до дитини, то заказав їй заводити. Тепер які докори чує в душі, що для нього були ненависні плачі хорої рідної дитинки і вірної подруги житя...

Коли слідуючої днини прийшла жінка до дитинки, з голосним криком розпуки упала біля колиски. А він, прочуваючи щось найгіршого, прибіг чим мерщій до неї і побачив бідну дитинку з восково-блідим лицем, скаменілими очима і судорожно затисненими рученятами.

Умерла! Мов лискавиця, перебігла йому через голову думка, що він став неначе убійником її. Здало ся йому, що якась незглубима пропасть отвирасть ся перед ним. Умерла! Казав лікар, що умерла на жолудкову горячку. О, се неправда! Він не знав правдивої причини! А коли ще до того глянув на поблідле лице своєї безталанної жінки, то біль його не знав границь.

— Маріє! — крикнув нечайно до своєї жінки і кинув ся перед нею на вколїшки. Рясні сльози покотили ся йому з очий. Закрив долонями лице і зачав голосно ридати.

— Маріє!

І знов переходять перед очима його душі важнійші хвилї всього того, що пережив. Який він був щасливий в перших лїтах житя супружого! А він погордив тим щастєм тихого родинного кутка а пішов шукати його на бездорожах!

— Маріє!

Нараз отямив ся. Чує, що його діткнула ся жінчина руки і що її горячі уста цілують його в чоло. А далї чує, як вона, си його найвірнїйша подруга в житю, говорить серед сліз:

— Йосифе! Забрав нам Господь Бог дитинку; сльозами нї розпукою її вже не вернемо. Та бодай, щоб я знов тебе назад дістала, щоб і ти для мене не був такий чужий, як від довшого вже часу.

Сей голос був для него неначе голосом з неба. В одній хвили він зрозумів, що не там шукати правдивого щастя, де він дотепер шукав.

— — — — — — — — —

Від того часу минуло богато лїт. Малої Анни не забувають. Частенько приходять родичі на її гріб. А коли на-ново повстає в їх серцях жаль за помершою донечкою, то перед відходом глянуть на себе спокійними, прихильними поглядами, пригадуючи собі давно-минуле... Мала Анна стала для них ангелом. Він має тепер ціль своєї праці; для пустого зиску не відчужуєть ся більше від родини і його діти учать ся під його доглядом набожности і второпної трудолюбивости; зі своєю жінкою ділить він добро і лихо, бо — він найшов дорогу до щастя, а радше само щастє.

Google

О. ОЛЕСЬ.

ВОНИ — ОБІДРАНІ, РОЗБУТІ...

Вони обідрані, розбуті...
Блїді, голодні і нїмі,
В кайдани, в сталь міцну закуті,
В крівавих ранах і ярмі, —
Сьогодня більше не раби:
Лунають гасла боротьби!

Ще вчора йшли вони за грати,
Терпіли мовчки глум катів,
Ще вчора могли їх топтати
І сїкти дротом батогів —
Раби — сьогодня не раби:
Блищать знамена боротьби...

Вони - гроза, вони, — герої:
Їх гнїв героями зробив
І верх за ними буде в бої,
Сам Бог попереду рабів!
Ти чуєш грім? грімлять раби:
За нами успіх боротьби!

ВІДГАДКИ НА ЗАГАДКИ.

(Стор. 106).

1. Без назви (також без болона). 2. Чорнило в каламарі. 3. Кінь (його очи, уха, ноги і хвіст). 4. Два дерева зросли з собою гильками. 5. Сопілка. 6. Млинок до кави. 7. Вінок. 8. Сьвітло місяця. 9. Треба. 10. Веретено. 11. Лїд на ріцї. 12. Бо тверда. 13. Мотовило. 14. Напір. 15. Вітровий млин. 16. Конї, віз і фірман. 17. Горівка. 18. Виноя (овоч). 19. Камінь, сонце, личко. 20. Коминяр.

(Стор. 107).

I.

Хтоже носом оре, — чи вгадали?
Під жартом [illegible]
Скажу, щоб [illegible]
Письменства нашого пера.

II.

Хтоже то такая
В сьвітї щаслива,
Мудра, правдива
І жартовлива?
Як не вгадали,
Стану в пригодї;
Річ коротенька
Книжка тай годї.

III.

Хочу сей раз штуку втнуть;
Не скажу, як дню звуть:
Вже до загадки вернїть ся,
З краю пильно придивіть ся.

Розвязанє шаради на стор. 106:

Сатира.

БЛ. П. ПАПА ПІЙ X.

НОВО-ВИБРАНИЙ ПАПА ВЕНЕДИКТ XV.

ПАПА ПІЙ X. І ЙОГО НАСЛІДНИК ВЕНЕДИКТ XV.

Дня 20-го серпня 1914 р. прийшла до нас пресумна вістка виповнюючи серця всїх вірних синів католицької Церкви неопиеаним сумом: Сьвятїйший Отець Папа Пій X. перестав жити. Не стало між живими одного з найбільших Пап, що одинайцять лїт так знаменито рядив лодкою Петровою та був так дорогою особою для серця кождого віруючого католика. Перестало бити те предобре серце, що так щиро любило всїх у Бозї, особливо терпячих і помочи потребуючих. Нема вже того Папи, що нам заморським Русинам дав двох Епископів в Злуч. Держ. і Канадї.

Прибитий своєю грудною недугою, а до того воєнними нещастями зносив свої болї і терпіня з подиву гідною терпеливостю; о собі не думав, а о тім нещастю, як убиває брат брата, як тисячі трупів вкриває земленьку сьвяту, як зневажає ся пяту і десяту заповідь Божу, як Божий сьвіт прекрасний у

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

пекло перемінюєть ся... І горячо молив ся Сьвятійший Отець в послідних днях свого житя, щоб Всевишний відвернув від дітий Своїх сю страшну грозу, — сю нелюдську різню. І неперебраний в Своїй доброті Бог, заощадив йому болів з причини воєнних окрутенностий, що їх так глубоко відчував Сьвятійший Отець і покликав його до вічного мира. І полинула чиста як слеза душа перед Престол Всевишнього, щоб там благати щедрих ласк і мира для нас.

* *

*

Папа Пій X. родив ся 2го червня 1835 р. в селі Різе, в бідній селянській хатині. Родичі, бідні селяни, не богато могли помочи свому доброму синови, хоч бачили великі його спосібности. В крайній отже біді прийшлось йому в 1854 році покінчити школи і стати сьвящеником. Був сотрудником, відтак парохом, каноніком, ректором семінара, професором, вікарієм генеральним, епископом, кардиналом, патріярхом Венеції а в 1903 р. вибрали його Папою. Був всім, перейшов всї степені і тому практику мав досконалу.

Учене катехизму дітий поставив наперед, а всїх старав ся наклонити до набожности і частого сьв. Причастія. Се має вартість перед Богом і між людьми, се дає житє. Щоби вірні могли як найчастійше учити ся і відновляти ся во Христї через сьв. Причастіє, подав як найдальше ідучі улекшеня і жадав, щоби діти як найскорше могли бути допущені до Евхаристийного Ісуса.

Діяльність покійного була доповненем, поглубленем і довершенем плянової праці його попередників: Пія IX. і Льва XIII. всїх трех нових пап, серед зовсїм змінених відносин. Коли Пій IX. був передовсїм почитателем Непорочного Зачатія Пречистої Діви, а Лев XIII. соціяльний папа сьв. Йосифа, то Пій X. самого Ісуса і відновлене в Нїм поставив яко осередок своєї діяльности. Тимто й називають Покійного: »Евхаристийним Папою«.

Коли в дни 3. липня 1914 р. явив ся наш Преосьвященний Владика Кир Сотер на послуханю у Його Сьвятости, щоб передати від всього руського народу в Америці заяву вдячности і синївської любови, висказав Покійний Папа сї незабутні слова: »Твоя дієцезія чи не найбільша в сьвіті, але Ти ще молодий і сильний духом. Знаю також о Твоїх злиднях по причині прикростий, які наносять Тобі неповинно чужі й свої і вір менї, що тяжко було менї на душі, коли я чуючи се не міг Тобі помочи. Їдь з довірєм в поміч Божу і передай від мене вірним дітям моє благословенє. Нарід руський не пропаде, бо має, як се знаю, два скарби, а то: набоженьство до Ісуса в Найсьвят. Евхаристії і особлившу любов до Матери Божої. З тими двома скарбами не може нарід пропасти«. Тимто й повинні ми Русини відноситись до покійного Сьвятійшого Отця з найбільшою почестию та затримуючи глубоко в своїм серци сї золоті Його слова, сказані про наш нарід переказувати їх на вічну память дітям нашим, бо справдї тільки так довго, як довго в душах наших леліяти будемо сї два скарби — не пропадемо!

* *

*

По смерти Сьвятійшого Отця, Пія X. і по відправлених величавих похоронах, зібрала ся 31 серпня 1914 р. Сьвятійша колеґія кардиналів в цїли вибору нового наслїдника сьв. Петра на осиротїлий апостольський престол. Голосоване кардиналів тягнуло ся від 31 серпня вечером до 3 вересня рано. Тогож

Google

дня о год. 11. перед полуднем проголошено вибір нового Папи в особі Архиепископа Больонії, кардинала Якова Делля Кіеза. Сей новий Голова Вселенської Церкви прибрав імя Венедикта XV.

Вибір нового Папи приняла велика тристаміліонова армія вірних синів католицької Церкви з великою радостю, тимбільше, що теперішна тяжка хвиля — братоубійчих воєн, вимагає умного проводу Церкви та покладає великі надії на апостольський престол в справі приверненя як найскоршого мира. Нововибраний Папа Венедикт XV. зрозумів добре вагу теперішної хвилї, коли по довершенім виборі сказав ось як: »Не можу ніяк уявити собі, щоби слабе моє єство виявзатись могло вдоволячо з сеї великої відвічальности, яка спадає під теперішну пору на мене, коли сьвіт цілий купає ся в крови братів своїх; коли над цілою Европою зависло марево пожежі; коли неперечислені товпи народу падуть жертвою страшної війни«. І справді, тяжка задача, велика відвічальність!

Папа Венедикт XV. уродив ся 21. падолиста 1854 р. в Пелії в дієцезії Ґенуенській, має отже 60 літ. Тайну сьвященства одержав 21 грудня 1878 р., в 1883—1887 р. помагав в нунціятурі в Еспанії, опісля був секретарем кардинала Рамполлї, в 1901 р. заступником папського державного секретаря, а в 1907 р. дорадником Папського Престола. Того самого року іменовано його також архиепископом в Больонії, головно в цїли поборюваня модерністичних, безбожних ідей, які там сильно защіпила своєю аґітацією національна демократична Ліга. Підчас свого побуту в Больонії видав теперішний Папа острий пастирський лист проти безбожних і неморальних ідей, особливо всяких неприличних і ексцентричних забав і танців, як »танґо« і т. д. Кардиналом зістав іменований недавно, бо ледви перед чотирма місяцями.

Папа Венедикт XV. є з ряду сто шістьдесятим Папою католицької Церкви а 174 літ минуло від хвилї, коли на апостольськім престолї сидїв Папа того самого імени, кардинал Просперо Лямбертіні, який в 1740 році вступаючи на папський Престол приняв імя Венедикта XIV і походив зарівно як сей з славного міста Больонії.

Папа Венедикт XV. рядити буде в дусї свого попередника Папи Пія X. в чім, заявляючи наше щире привязане до апостольської Столиці, до намісника Христового на земли від серця желаємо Йому в імени цілого руського народу як найщасливійших успіхів на многі літа!

З АРХЕОЛЬОҐІЇ.

На розкоп Іродів, як діти обивали
Бо за Ісусом Месією глядали,
Довженні ями скрізь полем копали
І так немовлята в спільний гріб ховали.
По літах многих, як то задавнилось,
Якомусь Анґлікови гріб найти судилось,
Де дрібних кісточок повно находилось.
На вид сей, аж серце у него забилось.
Тільки немовлятом — як то жель великий,
Житя позбавив, [illegible] великий,
Кісточки вибмає, точно обсипає

Велика різниця в очи му впадає...
Одні біленькі чисті, як вчорашні,
Другі зчорнілі і пліснев вже зайшлі.
Певно дівчаток, тоті кістки білі,
А хлопців, то будуть оттоті спліснілі.
Може відворотно — хто то може знати.
Задивлюсь, задумаюсь, не може вгадати,
Можеб котрий Русин став му помагати
Щоб преці Анґлїка трохи завстидати
(Ірод лиш хлопців вбивав).

10.000

КНЯЗІ РУСЬКОЇ ГР. КАТ. ЦЕРКВИ.

ІХ ВПРОСВЩ. МИТР. А. ШЕПТИЦЬКИЙ

ІХ ПРЕОСВ. С. С. ОРТИНСЬКИЙ

ІХ ПРЕОСВ. НИКИТА БУДКА.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ІХ ПРЕОСВЩ. А. ПАПП, Еп. мукач.

ІХ ПРЕОСВЩ. СТЕФ. МИКЛОШІЙ, Еп. гайду-дорогський.

ІХ ПРЕОСВЩ. ДР. СТЕФ. НОВАК, Еп. пряшівський.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Історія руськ. кат. Церкви в Америці.

Історія першої русько-католицької церкви в Shenandoah, Pa.

Властива українська іміґрація до Злуч. Держав — масова, починає ся доперва з кінцем 70-тих років минулого столітя. В 1877 р. прибув до північної Угорщини, до комітатів заселених Словаками і Українцями, аґент одної углекопної компанії в Пенсилвенії, де у той час вибух був страйк углекопів і звербував для неї більше число словацьких і українських робітників — страйколомів, котрі й розпочали масову українську іміґрацію до Злуч. Держав.

Українські еміґранти поселювали ся разом, осідали громадами. Першим таким осідком української громади було місто Шенандоа в Пенсилвенії. І хоч приходилось їм в початках зносити богато переслідовань і пакостий — то мимо того число їх росло з кождим днем, бо добрі зарібки, о яких в «старім краю» й мріти не могли манили все нових поселенців. Знайшовши в Америці — роботу і гріш, український іміґрант почав оглядатись за чимсь висшим, за чимсь, що виповнювало його душу, що переймало ціле його єство, за духовою поживою — за церквою і обрядом своїм. Населеня, яке знайшло ту тіло, не могла знайти душа руського еміґранта, яка вічно тужила, і безвпинно рвалась до тої сьвятої церковці в ріднім селї. І хоч духовні потреби наших еміґрантів в перших роках еміґрації заспокоювали польські ксьондзи, то привязанс до свого обряду домагалось неутишимо свого сьвященика, своєї відправи, своєї церкви.

Так було, так мусїло бути й у перших поселенців в Шенандоа. І коли вібрало ся їх вже яких 60-70 родин, почали думати, чого платити їм коллєкту на чужу церков, чого платити чужому ксьондзови, коли грішми тими можуть поставити свою церков і удержати свого сьвященика. Думка ся поклала перші підвалини під заложенє першої гр. кат. руської парохії. І в сїй цїли засновало ся перше братство імени сьв. О. Николая, яке на першім своїм мітинґу в 1882 р. за порадою Карла Райса (католика з Росії), ухвалило одноголосно, віднестись до тодїшного митрополита у Львові Преосьвященого Сильвестра Сембратовича з просьбою, прислати їм сьвященика.

Покійний С. Сембратович заняв ся щиро долею переселенців — писав до них листи, в котрім щиро напоминав їх, щоби заки

ПЕРШЕ НА АМЕРИК. РУСИ БРАЦТВО СЬВ. О. НИКОЛАЯ В ШЕНАНДОА, ПА.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

вишле їм сьвященика, тримали ся своєї віри та не дали баламутитись злим духам. Шенандорці діставши сю радісну вістку сейчас взяли ся до роботи. Урядили сейчас колєкту по всій околици на подорожні видатки сьвященика, а окремо датки на будову церкви. З признанєм навести ту належить імена тих, що найбільше трудили ся коло церковної справи а котрі відтак й першими кураторами вістали. Ось вони: Стефан Швець, Андрей Бішко, С. Крайняк, Андрей Косар, Григорий Гуретяк, Алек. Федорчак, К. Феціца, Семен Русин, Макарій Симочко, Василь Мизак, Павло Матяш, Н. Демянчик, Мих. Кушвара, Семен Коцур, Сем. Курила, Алек. Федорчак. Першим дяком був Мих. Кушвара. Імена повисших Шенандорців, основателїв першої гр. кат. парохії і церкви на американській Руси запише історія американських церков золотими буквами і передасть їх на вічну памятку грядучим поколїням.

Як розійшла ся поголоска, що до Злуч. Держав приїзджає гр. кат. сьвященик, польські ксьондзи приватно і офіціяльно заявляли, що се неможливе, бо Рим на то не позволить, а також правительство Злуч. Держав не пустить гр. кат. сьвященика, а до того ще жонатого. Наш малодушний і легковірний нарід вірив тим сплетням — і коли розіслані колєктори зайшли до Шамокін, Ексцелсіор і Гавлєтон, — мало хто хотїв що офірувати, бо мовляли: «з того нич не буде», бо так казав польський ксьондз на казаню.

В 1884 році приїхав вкінци о. Іван Волянський, котрий був не тільки першим парохом в Шенандоа, але й взагалї першим руським сьвящеником на американській земли. Які тяжкі часи прийшлось йому переживати видно з власних його «Споминів з давних лїт» в яких ось як пише:

«Я був першим руським сьвящеником в Америцї, бо приїхавєм до Шенандоа в грудни 1884 р. Митрополит Сильвестер Сембратович висилаючи мене на місію до своїх вірних дав менї також власть благословити чаші з приналежним, а також церкви, цвинтарі і дзвони, як рівнож власть розгрішати від гріхів задержаних архиєрейською розгрішеню. Рівночасно мав я порученє представити ся католицькому епископови дотичної дієцезії і познакомити ся з місцевими сьвящениками.

По приїздї до Америки поїхав я з Ню Йорку до Шенандоа, щоби познакомити ся з своїми людьми, а з відтам удав ся я зараз до католицького архиєпископа в Філядельфії, котрим був тодї Раєн. Сей однак був вже упереджений о моїм приїздї від польського сьвященика в Шенандоа і тому приняв мене злє. Сам не показав ся, а його ґенеральний вікарій заявив менї, що юрисдикції уділеної менї моїм архиєрейом не узнає і зі своєї сторони не позваляє менї на ніякі сьвященодїйства; заразом сказав, що для жонатого сьвященика нема в Америцї місця. В подібнім дусї приняли мене й католицькі сьвященики в Шенандоа (а іменно: польський нїмецький і айриський).

По нарадї зі своїми людьми прийшли ми до переконаня, що я маючи юрисдикцію від архиєрея свого обряду, не потребую позволеня від латинського епископа. Для певности однак зателєґрафував я до свого архиєрея до Львова, що архиепископ філядельфійський забороняє менї сьвященодїйств і що я розпічну душпастирство на підставі уділеної вже менї юрисдикції. Потім чекав я ще тиждень, а коли не наспіла збороняюча відповідь, розпочав я богослуженя в нанятій на ту цїль гали в п. Керн при Мейн стріт на І. поверсї. Там винанято також на перші два місяцї два покоїки для мене, поки не знайшлось осібного дому до мешканя у п. Фейнїго при Кол стріт. Отворенє тимчасової каплицї відбуло ся на саме Прен. Зачатє Пр. Богород. 1884 р. котре припадало в сїм роцї на недїлю і тому первісний титул церкви був «Пренепор. Зачатія».

З весною слїдуючого року взялись ми до будови церкви на Сентер стріт, на площі (2 льоти), купленій від державного інспектора копальнї Райна з Ашлєнд за 700 дол.

О. ІВ. ВОЛЯНСЬКИЙ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA-CHAMPAIGN

Плян на церков роблений був доривочно, як і ціла будова була проваджена на дни; роботу вів тесля Сміт зі своїми трома синами. Церков була 40 стіп широка а 70 довга, на поверсї, а під нею було тимчасове мешканє для сьвященика і галя на збори.

Підчас будови зайшов ще один припадок, котрий трохи приспорив роботи і змінив первісний плян будови; іменно, коли крокви на даху були вже уставлені, заки лати поприбивано, дах завалив ся і деякі крокви поломились так, що треба було дати стелю плоску хоч первісно було пляноване півсклепінє попід крокви і тому то висота церкви вийшла трохи замала, бо лиш 18 стіп. З тим всім укінчено церков в осени 1885 р. по сьв. Михаїлї і надано її титул сьв. Михаїла.

Переслїдуваня, клевети і напасти польських ксьондзів і кат. епископів не уставали. Хто важив ся ступити до гр. кат. церкви на посьвяченє угольного каменя, тому грожено виклятєм. Одна жінка-Полька, що була кумою при крестї Русинови не дістала за кару розгрішеня через 6 місяців. Коли о. Іван Волянський представив латинському епископови цїле нетактовне поступованє польського духовеньства, то той не тільки католиком а навіть сьвящеником узнати його не хотів і вислав до Риму протест жадаючи безпроволочного усуненя жонатого сьвященика, арґументуючи се тим, що то «скандал», щоби католицький сьвященик був жонатий. На тім одначе не покінчило ся. Латинський епископ о. Волянського суспендував і публично молитви відправляти велїв, щоби Господь не позволив гр. кат. Русинам церков збудувати, — забороняючи рівночасно ховати Русинів на кат. цвинтари. Маркантним приміром польської нетерпимости нехай буде факт, що одна дитина мусїла 4 дни лежати на ослонї, бо не було її де поховати. По сїм фактї зійшли ся Шенандорцї на мітинґ, на якім порішено приступити як найскорше до закупна власного свого цвинтаря. На бораї купили від протестантів один лот за 200 дол. дали поблагословити і там ховали померших. Скоро однак заповнив ся той цвинтар, бо привозили сюди мерцїв з Wilkes Barre, Olyphant, Kingston, Jersey City, і т. д. Всї хотїли бути похованими на руськім цвинтари. Тому то Шенандорцї приступили до закупна другого, більшого, за 800 дол. Се власне теперішний цвинтар.

Коли лише нарід довідав ся, що в Америцї є руський сьвященик почали його на всї сторони кликати. Инші знова почали ставляти церкви, — вичікуючи помочи від сьвященика. Поміч подала шенандорська церков однак на свою згубу. Був то час коли наші Русини не мали довіря до американських банків і гроші свої віддавали до церковної каси, дістаючи від о. Волянського посьвідку на вложену квоту. За зложені в сей спосіб гроші закуплено лоти в Hazleton Kingston, Olyphant, Jersey City, N. J. Minneapolis, Minn., Freeland, Pa. — а позісталу готівку вложено в церковні стори в Газлєтон Шенандоа і Олифант. Сторами тими завідували спроваджені о. Волянським з Галичини так звані між нашим народом «паничі», котрі їх й запропастили.

До помочи о. І. Волянському вислав Митрополит о. З. Ляховича, котрий по кількамісячнім побутї в Шенандоа а відтак в Кінґстон і Вілкес Бере помер нагло і похований зістав на новім цвинтари в Шенандоа, де над могилою його поставлено муровану каплицю за церковні гроші. По смерти о. Ляховича вислала Рада церковна до Митрополита п. В. Сїменовича з просьбою о сьвященика, бо на премногі скарги і протести латинських епископів, Митрополит приневолений був відкликати о. І. Волянського, а нарід боїв ся, лишити ся без сьвященика. В 1888 р. привіз В. Сїменович нового сьвященика в особі о. Константина Андруховича,

ПЕРША ЦЕРКОВ НА АМ. РУСИН ШЕНАНДОА

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA-CHAMPAIGN

котрому о. Волянський передав всї приходи і цїлий церковний маєток з правом власности і повновласти до сторів а також виказ всїх претенсій, які мали люди до церковної каси.

Першими заложителями сторів були Г. Вретяк і Мих. Кушвара; трохи пізнїйше заложив стор о. Волянський для своєї сестри, котра спродала його Яновичови. Сторами тими хотїв о. Волянський дати почин до заложеня сторів на спосіб «Народної Торговлї» в Галичинї. В сїй цїли за церковні гроші закуплено оба стори і віддано їх під управу Вислоцкому а Яновича післано до бізнесової школи в Філядельфії. Коли Янович вернув, віддано йому стор в Plymouth, Pa. а рівночасно заложено філії в Hazleton, Pa., Olyphant, (під зарядом В. Сїменовича), Shamokin, Pa. (під зарядом Івана Ілови і Ст. Мурдзи). Президентом всїх сторів був о. Волянський; без його підпису не вільно було підняти гроший з банку, нї давати якихнебудь розпоряджень. Відїзджаючи передав о. Волянський цїлий сей заряд з всїми правами о. Андруховичови.

Під проводом нового президента якийсь час справи йшли добре. Колиж однак «паничі-менаджери» почали надуживати своєї власти, виступив строго проти них о. Андрухович, за що «ображені паничі» на посьвяченю церкви в Шамокінї виповіли о. Андруховичови отверту війну, закидаючи йому неморальне житє і т. д., вибираючи рівночасно президентом Яновича. Почалась борба. О. Андрухович бажаючи знищити «паничів»,

ТЕПЕРІШНА РУСЬКА ГР. КАТ ЦЕРКОВ В ШЕНАНДОА, ПА.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

заложив другий стор, яким заряджували Д. Салей і А. Онущак, а люди бачучи лихо, повитягали свої гроші. Наслідок того був сей, що стори поупадали. Люди почали тепер скаржити о. Андруховича до Митрополита за непорядки в церковній касї. Розлрене дійшло до тої степени, що Митрополит змушений був вислати в друге о. Волянського в цїли полагодженя цїлої справи. О. Андрухович не хотїв однак пустити о. Волянського до церкви поставивши при дверех 12. полїсменів. Прийшло до процесу. видатки якого понесла церковна каса, а який покінчив ся нїчим, і о. Волянський вернув з нїчим до Галичини. Після повороту о. Волянського, вислав Митрополит о. Т. Обушкевича, котрий мав доручити о.Андруховичови суспензію і обняти парохію. При помочи полїсмена доручив о. Обушкевич суспензію о. Андруховичови, яку той не читаючи подер. Суспензія була проголошена в анґлїйських, польських і словацьких ґазетах. Положенє о. Андруховича в Шенандоа сталось неможливе і він предложив людям проєкт, щоб дали йому 1,500 долярів а він уступить ,на що люди й радо згодили ся. Перед відїздом однак, намовив ще людий, котрі мали свої гроші в церковній касї, щоб виставили церков на лїцитацію, в надії, що він сам її купить. Тимчасом викликана сума дійшла до 5,000 долярів і за ту цїну купив її І. Сміт з Mahanoy City, Pa., від котрого відтак громада знова відкупила. Через два місяцї заступав парохію о. Авґустин Лавришин а відтак 27 марта 1892 р. прийшов о. Корн. Лавришин.

В церковній касї було тодї 10 тисяч долярів довгу — а готівкою один цент, який знайдено при замітаню церкви. Колись однак мала церков готівкою в касї 65,000 долярів.

О. Корн. Лавришин був парохом в Шенандоа до цьвітня 1907 р. По уступленю його вибрано на парохіяльнім мітинґу одноголосно о. Л. Левицького, теперішного пароха. З приходом о. Левицького починають ся нові красші часи для Шенандорцїв. Сейчас приступлено до вишуканя і закуплення місця під нову церков і парохіяльний дім. Місце таке знайшло ся при найкрасшій улици міста ,за яке заплачено 30 тисяч долярів. По сїм вишукано, за цїну 25,500 долярів згоджено контрактора та приступлено безпроволочно до будови нової церкви при Chestnut St., так, що вже в 1908 роцї відправлено перше Богослуженє в новій церкві, куди в торжественнім походї перенесено Найсьвятїйші Тайни з старої церкви. Куратори згідно з сьвященником докладали всїх старань, щоб перша парохія в Америцї мала відповідну церков. В 1909 роцї відновлено іконостас, до якого закуплено нові образи. Брацтва фундували вікна так, що цїла церков з вікнами, лавками і електричним сьвітлом виносить около 32,000 дол. В великім сїм цїлї головна і велика заслуга кураторів, а іменно тих. котрі були в послїдних часах, як: С. Делочко, Вретяк, Д. Вандаїляк, П. Менько, Н. Демяньчик, П. Рагада, Г. Савуляк.

О. КОРН. ЛАВРИШИН.

В 1913 р. завязав ся окремий комітет до мальованя церкви а іменно: о. Л. Левицький, Гр. Савуляк, І. Хованець і Д.Вандаїляк. І справдї комітет сей постарав ся о доброго і дешевого маляра і нинї церков є прекрасно мальована. На славу кураторів піднести належить ще се, що з церковної каси не заплачено нї одного цента, все зроблено з добровільних датків, які збирали куратори при всїляких нагодах.

Так стже заходами теперішних кураторів при помочи Божій доведено до того, що дім Божий першої руської парохії в Шенандоа, красує ся тепер на цїлу околицю.

* * *

З першою парохією в Шенандоа, а ще більше з першим її парохом о. І. Волянським вяже ся тїсно не тільки початок церковного житя на америк. Руси але також і перші початки просьвітного руху. Не від річи отже буде навести уступ з «Споминів з давних лїт» о. Ів. Волянського, що відносять ся сеї справи. Ось він:

«В короткім часї по моїм приїздї почало зголошуватись до мене много людий з инших

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

О. ГРИГОРІЙ ГРУШКА.

місць, для заспокоєня своїх духовних потреб, так, що небавом зродилась у мене думка, для удержаня єдности нашого народа — видавати ґазету в нашій рідній мові.

Але як до того взятись, коли не було анї редактора, анї якого письменника, анї навіть друкарнї з нашим письмом в цїлій Америцї. Зачав я проте сам учити ся друкарства, спровадивши собі спершу малу ручну пресу з анґлїйськими черенками; відтак спровадив я руські черенки «кирилицю» з ставропігійської друкарнї у Львові, які мали ту недогідність, що були трохи висші від звичайних анґлїйських букв так, що в суміш з анґлїйськими неможливо було друкувати. Тою кирилицею зачав я друкувати першу ґазету, яку назвав я «Америка». Друкарства ходив я учити ся до друкарнї »Геральда« а опісля учив я своїх хлопців; першими моїми помічниками в друкарни були: Григорий Дольний, молодий дяк нашої церкви і ще молодший хлопець Василь Сарич. Черенки складали ми у себе, а друкували зразу на якійсь старій ручній працї, котру я купив в Ню Йорку. Скоро однак показалось практичнїйше, возити забитий склад в раму до друкарнї Геральда, де відбивалисьмо на анґлїйській машинї. Ґазета «Америка» виходила на чотирох сторінках великого формату. З початку черенок було обмаль так, що анонси треба було стереотипувати, а черенки розбирати до дальшого ужитку. Пізнїйше спровадив я гражданку, яка вже була одної висоти з анґлїйськими черенками загально уживаними. Редакцію провадив я сам і ґазета виходила 2 рази на місяць, але при моїх безнастанних густо-часто далеких подорожах і на те часу не ставало. Деколи помагала менї в редаґованю моя покійна жена, особливо в т. зв. »ножичковім редаґованю» п. заголов.: Вісти з старого краю — які нераз були вже зладжені заки я приїхав з якої місії.

Все те дїялось в 1886 роцї. Лекше трохи стало, коли в слїдуючім роцї приїхав до Америки п. Володимир Сїменович і обняв на якийсь час редакцію ґазети а опісля також фаховий друкар п. Бачинський. Обставини сї змінили нашу ґазету о стілько, що почала виходити в більшім форматї, частїйше однак як 2 рази на місяць видавати не було можна, бо й так до неї я мусїв докладати. Рівночасно з п. Сїменовичом приїхав був також о. Зиновій Ляхович, котрий однак небавом помер. В якийсь час пізнїйше приїхав о. Андрухович і на него, повертаючи сам до Галичини в червни 1889 р. зіставив не тільки всї церкви, які за той час побудовано (в

О. ЛЕВ ЛЕВИЦЬКИЙ, ТЕПЕРІШНІЙ ПАРОХ В ШЕНАНДОА.

Generated by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Шамокін, Джерзи Сіти, Фрілянд, Кінґстон, Міннеаполіс), але також передав йому цілу ґазету.

Яка судьба стрінула ґазету «Америку» по моїм відїзді, сего я докладно подати не можу, знаю лиш, що «Америка» перестала небавом виходити«.

Так отже заслуги о. Ів. Волянського для американської України безперечно великі. Він був першим ревним сьвященикомісіонарем, першим учителем і просьвітителем, першим оборонцем нашого обряду, першим сподвижником великої української ідеї на американській Руси, першим — в серцях перших українських еміґрантів.

Сю велику місіонарську і громадянську діяльність належито оцінив один з його найкрасших наслідників на американській Україні бл. п. о. Григорий Грушка, ось-якими словами:

«Розпука й жаль за утратою рідної вітчини спричинили, що наші переселенці бажаючи самі себе згуртувати і нову Україну основути, діло своє почали з Богом, ставляючи всюди де була більша громада, величаві церкви, деб могли почути і слово рідне і деб могли знайти розраду серця в неодних злиднях».

«В будові церквей на тоті часи великі заслуги для нашої іміґрації положив о. Ів. Волянський, перший русько-католицький сьвященик в Америці, котрий є тепер парохом в Галичині, в Острівци коло Теребовлі».

«Він то не вважаючи на своє здоровлє, по всїх усюдах Америки спішив з заохотою і порадою, щоби ставити католицькі церкви, знаючи з рідної історії, що церков зберегла наш нарід від загибелї, що церков наша католицька є найсильнїйшим лучником для опущених і бездомних!

«Діяльність о. Волянського тяжка і важка заслугує на вдячний спомин ще й задля того, що коло церков повставали зараз брацтва, в котрих нарід громадив ся, вчив ся, пізнавав всїлякі свої потреби і поволеньки щораз сильнїйше маркував своє істнованє за океаном, висилаючи в відраднїйших часах сердечні привіти на красшу будучність до старого краю.

«Хосенний сей труд о. Волянського величає ся тепер великим народним добутком, бо сотки церквей здвигнених щирими лепта-

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

УРЯД ЦЕРКОВНИЙ В ШЕНАНДОА ЗІ СВОЇМ ПАРОХОМ

ми варібників, доказують живучости і ідейности українського народа, поровсіваного в більших і менших громадах Америки так, що небавом по літах невсипущих трудів оказала ся потреба єрархічної орґанізації церковної, а в наслідок того бажання цілого народа і при видатній моральній помочи митрополита Шептицького, римський престол установив дотепер двох епископів для Америки, в цїли береженя нашого обряду під покровом римського святійшого Отця, голови вселенської Церкви».

«Яке значіне має для поневоленого, позбавленого своєї державности, епископат, кождий се в глубині душі своєї як найлучше відчуває. Епископат руський то одинока народна власть, яка лишила ся Українцям, і тому належить нашим Владикам їх працю під кождим оглядом уленшати, памятаючи, що Поляки завсїгди Українцям підсувають схиму, а Москалї заказують бути католиками, бо в сей спосіб лишень тоті наші сусіди-приятелї, можуть постійно сферу своєї діяльности посеред Українців до часу підтримувати, в обаві, щоби весь український нарід не сказав: «ми католики».

«Орґанізація церковна в Америцї нині вже сильнійша і посїдає трівку підставу в своїх Владиках до дальшого постійного розвитку на славу Бога і народа; і тішитись лишень треба, що щораз більше чільних становищ займають Українцї, бо тим пригадують сьвітови своє істнованє».

Так писав бл. п. о. Григорий Грушка основатель і перший редактор теперішної «Свободи»!

Тим кінчимо нашу історію не тільки першої русько-кат. церкви в Шенандоа, але також історію перших початків церковного і просьвітного руху серед наших Українців на земли Вашінґтона.

Руська гр. кат. церков «Преображенія Господ.» в Шамокін, Па.

Іван Мадаслин, Мойсей Демчко, Стефан Мурдак, Іван Ілова і Антін Лучковець, були першими еміґрантами, котрі в році 1880, прийшли в Галичини до Shamokin, Pa. В рік-два, прийшло їх вже більше. А тому, що число їх було за мале, щоби взяти ся до заложеня самостійної громади і будови церкви, належали всї до польської парохії сьв. Станїслава Костки, де й оплачували всї треби. Однак польський сьвященик поступав з ними по мачошому, тому в 1887 р. коли їх було вже до 150 членів, заложили Братство сьв. Кирила і Методія, а в році 1888, вибудовали невеличку деревляну церков, на збігу улиць Pearl і Pine. Того самого року посьвятив ту церков о. Іван Волянський, перший руський сьвященик з Shenandoah, Pa., який завідував гр. кат. церквою Шамокинською до р. 1890. Першим сталим сьвящеником в Shamokin, Pa. був о. Теофан Обушкевич, від 1890 до 1891 р.. Від кінця 1891 р. до 1-го мая 1893, не було жадного сьвященика, лише доїжджали або о. Т. Обушкевич, котрий заняв парохію в Olyphant, Pa., або о. Корнилий Лавришин з Shenandoah, Pa. Дня 1-го мая 1893 р. прийшов до Shamokin, Pa. о. Ів. Хр. Константинович де і до днесь сповняє душпастирські обовязки. Коли прийшов о. Ів. Константинович, застав невеличку громаду, зложену з 93 родин і до 150 самотних.

Громада однак більшала, і по 12 роках показала ся потреба будовати нову більшу церков. Ще в р. 1897 закупила громада за суму $8,000.00, (вісім тисяч дол.) від Mr. John Mullen, два лоти на N. Shamokin St., напроти аврийского костела. Дня 11. марта 1905 р. заключено контракт з East End Lumber Co. в Shamokin, Pa. на будову церкви за суму $46,000.00 Плани на церков, в византійськім стилю, виготовили архитекти E.E. Quife and Howe з Jersey City, N. J. Мармуровий ґраніт, з котрого церков є вибудована достарчили Rylston Stone Co. of Governeur, N. Y. Копули (пять) з чистої міди викінчили Horsh and Bros., Allentown, Pa. Вікна з образами виробили H. Smith and Bros. з Phila., Pa. за суму $3,000.00 В середині помалювали церков в р. 1911. R.J. Blanck and Bros. з Newark, N. J. за суму $3,000.00, а в р. 1913, поставила Dapralo Co. Chicago — New York, новий вівтар з маси rigalico за суму $1,250.00. Церков довга на 120 стіп, широка на 48 стіп, творить прекрасну симетрію.

Сидячих в лавках в церкві є на 500 людий а помістити ся може в церкві 2,500 людий.

Церков має днесь вартість до $80,000.00. Дня 27. жовтня 1907 р. Високопреосьв. Владика С.С. Ортинський, посьвятив камінь угольний під тую церкву.

В р. 1901, закупила громада дім на дві родини на збігу улиць N. Shamokin і Clay, притикаючий до лотів, на котрих мала будовати ся церков, за суму $5,500. В р. 1908, купило від Miss C.V. May великий красний мурований дім на збігу улиць Shamokin і Clay, зараз коло церкви за $13,500.00 Дім той є помешканєм для сьвященика. В р. 1912 купило другий дім, мурований, на дві родини, котрий єсть збігу улиць Clay і Franklin, якраз притикаючий до церкви, за суму $6,500

а дім котрий стояв на збігу улиць Shamokin і Clay, перенесено на вільну площу коло помешкання сьвященика, на збігу улиць: Clay і Franklin так, що церков стоїть цілком відкрита.

Громада шамокинська має свій власний великий цвинтар, положений між айрським і польським. В громаді шамокинській, котра днесь числить до 260 родин і до 250 самотних є шість Братств і одно Сестрицтво. Братства суть: 1) Бр. сьв. Кирила і Методія (старе Братство), котре заложило громаду, вибудовало церков, закупило цвинтар і взагалі найбільше причинило ся і причиняє ся до розвою громади і церкви, 2) Бр. сьв. Ап. Петра і Павла, 3) Бр. сьв. Арх. Михаїла, 4) Бр. сьв. Димитрія, 5) Тов. ім. Т. Шевченка 6) Молодече (хлопяче) Бр. сьв. Івана Крест. Сестрицтво Сьв. Анни числить до 200 членів.

В громаді шамокинській майже всі члени суть горожанами американськими (citizens), з виїмком тих, котрі ще не могли дістати паперів горожанських. При церкві є школа, дітий до 200, є хор, банда на дутих інструментах з 27членів і аматорський кружок.

РУСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКОВ В ШАМОКІН, ПА.

Google

ШКІЛЬНІ ДІТИ З ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. ЗІ СВОЇМ ПАРОХОМ О. Й. ЧАПЛИНСЬКИМ І УЧИТЕЛЕМ ІВ. ПЕРЕГОВСЬКИМ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Руська гр. кат. церков Непор. Зачатя Пр. Д. Марії в Ню Брітейн, Кон.

Ледви чи знайдесь парохія в Америці, щоби занисалась так сумними рядками в історії греко-кат. церкви в новім краю, як греко-кат. парохія в New Britain, Conn.

Початок сеї парохії сягає 1901 р. В тім році 23. жовтня скликав мітінґ в цїли зорґанїзовання церковної громади о. Ев. Волкай, парох в Bridgeport, Conn. і обслугував сю громаду до приходу о. Теодора Стефана, дня 24 жовтня 1902. Се перший сьвященик, котрий осїв стало і трудив ся до марця 1905. За него куплено лоту під церков при Beaver St., і розпочато будову церкви під іменем сьв. Тройцї. Оба згадані сьвященики походили з Угорщини. О. Іван Велигорський, сьвященик галицький обняв парохію в цьвітни 1905 р. однак вже того самого року в новембри її опустив. Він церков докінчив і за нього Служба Божа стала правитись у власній церкві.

В 1906 р. спровадив собі сам нарід о. Е. Волкая. В коротцї приходить між народом а сьвящеником до непорозуміня. Повстає процес. Корт замикає церков, сьвященик відходить. Парохія зістає пів року без сьвященика. О. І. Дорожинський, що прийшов тут з початком 1907 р. вже по двох недїлях опустив парохію задля злоби парохіян. Опісля обняв парохію о. Волошин, сьвященик з Угорщини, котрий дійствував до жовтня 1907 р. В септембри того року відбуло ся посьвященє церкви через Преосьвященого Владику Кир С. С. Ортинського. Того самого року в грудни приходить о. Роман Залїтач, який дійствує при церкві сьв. Тройцї до 11 жовтня. 1908, в котрім то дни приходить підчас Служби Божої в церкві до страшного проливу крови. Тут належить приастановитись над причинами, того нечуваного в історії церкви, злочинного дїла. До сего послужать записки протокольної книги де стоїть таке:

Громада парохіяльна при греко-кат. церкві сьв. Тройцї в New Britain, Conn. складалась при самім вже заснованю в значній

СЕСТРИЦТВО НЕПОР. ЗАЧАТЯ ПР. ДІВИ МАРІЇ В НЮ БРІТЕЙН, КОН.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

більшости з Русинів галицьких, а в меншости в Русинів угорських. Угорщани однак, мимо значної меншости попирані через перших на тій парохії сьвящеників Угрорусів, взяли в свої руки цілий заряд церковний і на кождім кроці нехтували Галичан. Се отже дало причину до роздвоєня громади.

Много причинились тут дещо відмінні обряди (церемонії) і напіви церковні, а також переконаня і стремлїня політичні і патріотичні. І росли непорозуміня і заострювались обставини. А коли Угорщани стали допускатись всяких неправностий і надужить в церковнім заряді, а по приїзді Преосьв. Владики в Америку, збороняли передати церков в руки тогож, тоді Галичани отямились, пізнались на їх нечестній роботі, згорнулись до купи і опімнулись о свої слушні права. Се не було до смаку і по гадці Угорщан, а в страху, щоб не втратити неправно здобутих привілеїв, виступили оповиційно і ворожо проти домаганя Галичан. Застрайкували і усунулись від поношуваня всяких церковних видатків, хотячи тим чином привести церков в неможливість фінансову, а в слід тої і моральну.

Аби сему запобічи, на правильно скликаних загальних зборах, вибрали Галичани новий церковний уряд і сему поручили адміністрацію церкви. Та ухвал нового уряду церковного не узнавали Угорщани за правні, а тимсамим викликували майже кождої неділї лайки і крики, а наконець дали почин до тої нечуваної в церковній історії, кровавої події, яка відогралась в згаданім храмі Божім, то є в греко кат. церкві сьв. Тройці в New Britain, підчас великої Сл. Божої в неділю дня 11 го жовтня 1908 р.

Сей памятний день розлучив Галичан раз на все від Угорщан. Пішли процеси о церков. З одної і другої сторони пішло богато людської праці надармо. Угорщани ситуовані ліпше матеріяльно, процес виграли, Галичани програли, стративши $1,310.97. Не мали однак потіхи в оскверненої церкви і Угорщани, бо того самого року церков ся згоріла до тла. Оповідають, що не сила людська була угасити огонь, неначе би очевидна Божа кара спала за оскверненє сьвятого місця.

Пішли братя одного народу по чужих галях молити Бога о прощенє вини. Угорщани відновили бейзмент на згарищах старої

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

БРАЦТВО СЬВ. О. НИКОЛАЯ В НЮ БРИТЕЙН, КОН.

церкви, а Галичани взялись до орґанізованя нової парохії. В р. 1910 закуплено лот під будову церкви при ул. cor. Winter і Clark Sts. за ціну 2,200.00 а в рік пізнійше приступлено до будови бейзменту нової церкви під іменем: Непорочного Зачатя Преч. Діви Марії. Церков піддано під власть Преосьвященного Владики і заінкорпоровано після прав стейту Connecticut. Здавалось, що нарід научений досьвідом, буде держатись разом, щоб чим скорше прийти до спільної цілі — до побудованя церкви. Но діявол незгоди не а взяли собі сьвященика незалежного без всякої юрисдикції в особі о. Грабара, який незаконно справував чинности душпастирські до своєго відходу в старий край з початком 1913 р.

Належить також згадати за церков сьв. Архистратига Михаїла в Terryville, Conn., прилучену до парохії в New Britain, Conn.

По висше згаданім кровопролитю в церкві сьв. Трейці в New Britain, парохіяни з Terryville, відлучились, і власними заходами, без ніякої посторонної позички побуду-

ТОВ. СЬПІВАЦЬКЕ „БАНДУРИСТ" В НЮ БРІТЕЙН, КОН.

спить. Починають ся роздори в новооснованій парохії. Непорозуміня між народом а сьвященником точать парохію. Основані церковні брацтва нидіють а церков очевидно хилить ся до упадку. Серед того всего обнимає парохію галицьку з порученя верховної власти о. Стефан Ващишин 1-го жовтня 1913 р., котрий дійствує до тепер.

За Божою помочию парохія розвиває ся красно.

Угорська гроко кат. парохія пішла на бездорожа. Люди поминули церковну власть вали власну, гарну церковцю під властию Преосьвященого Владики. Цареславс, яке запустило там своє корінє, — згинуло, а їх церков держить ся чотирма відступниками своєї віри. Тай ті вже тратять віру в свої сили, бо ледви охлапами московськими дихають. Честь нашим братям на Terryville, що так красно старають ся о розвій своєї церковці. В протягу 8 місяців справлено дзвін за $500.00 вартости, а тепер розпічне ся робота [illegible]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Гр. кат. угро-руська церков сьв. Николая в Old Forge, Pa.

Олд-Фордж лежить в околиці Скрентонській, де то далеко і широко як тілько очима можна засягнути, розкинені суть густо копальні твердого вугля. Зачав ту оселяти ся наш нарід так з угорської як і галицької сторони — ті послідні переважно Лемки з околиць Мушини, Криниці і Горлиць — ще перед роком 1890-им. Однак о церкві зачато думати аж в р. 1892, коли то спільними силами і Угорщан і Галичан, на подарованім від углевої компанії лоті, виставлено деревляну церковцю під іменем сьв. Михаїла, яку записано на місцеве брацтво сьв. Михаїла, в якім більшість творили схизмофільські Лемки, що й причинило ся пізнійше до цілковитого переходу сеї то церкви на шизму.

Першим сьвящеником сталим хоч на недовгий час був о. В. Балог (1894-95). Уже за того отця зачали ся заострювати відносини між Лемками а Угро-Русинами, а спір пішов о сьвященика. Одні хотіли галицького, а другі угорського.

Скінчило ся остаточно на тім, що Угро-Русини 1895 року відділили ся і зачали думати о своїй власній церкві, хоть числом були малі, бо ледви около 50 фамілій.

Тимчасом Галичани-Лемки чим раз більше склонювали ся на сторону російського цареславія, заохочувані до того аґентами Товта з недалеких Вілксбери, які вже таки на добре ґаздували там в часї душпастирювання о. Грушки, аж доки за батюшки Клопотовського церков ся цілком не перейшла під »правленіє російського Синода«.

Видима кара Божа спіткала аранжерів шизми. Оповідають, що шістьох їх до пів року поумирало наглою смертію, а других шістьох зі страху, гадаючи, що втечуть перед справедливим судом Божим порозбігало ся по цілій Америці. Церков та і так пізнійше в 1903 р. згоріла, а позаяк на мало що була обезпечена, то шизматики-Лемки мусїли ставити нову, де то часть їх ще дотепер тягне московське ярмо. Згоріла, як кажуть в само полудне а наші люди оповідають собі: Так Пан-Біг зробив, щоби шизматики не взростали нашою працею, яку ми на неї видали будучи ще разом.

Тимчасом Угро-Русини відлучивши ся 1895 р. від схизмофільських Лемків, якийсь час ходили до церкви до поблизького Скрентон, а коли узбирало ся їх 50 фамілій, почали (1897-го року) ставити собі нову церков, в котрій уже дня 3-го цьвітня (апріля)

О. ПАРОХ ПЕТРО СЕРЕДА В ОКРУЖЕНЮ ЦЕРКОВНОГО УРЯДУ В OLD FORGE, PA.

(Перший ряд стоячий, від лївої руки до правої: А. Солянник, Т. Шубелко, М. Лешко, М. Бреза. — Другий ряд сидячий: П. Тополянський, М. Сорока, о. П. Середа, Симко Грабовчак і Іван Пеняк).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

1898, о. Вал. Балог відправив першу сьв. Службу Божу.

З часом громада церковна виростала бо і сусідні плебаи прилучили ся так, що тепер та церков числить понад 250 родин, крім самотних, котрі точно платять місячну колєкту і є заосмотрена ві всьо потрібне. В церкві находить ся прегарний іконостас, і величаві три давони. Коло церкви є мешканє для сьвященика і простора школа, в котрій відбуває ся що дня наука дітий і мітинґи ріжних братств, а всюди і в церкві і в мешканю, і в школі є одно центральне огріванє. На всім тім нема найменшого довгу, так, що будучність тої церкви запевнена.

Однак відай чи не найбільше до розвою церкви причиняє ся цілковита єдність в думках і згода між Угро-Русинами і Галичанами, котрих ту також находить ся спора громадка і мають навіть свій відділ Союза. Від самого початку, коли Пр. Епископ приїхав до Америки, узнала ся церков Його за свою голову, приняла незмінено статути і від того часу стоїть ся церков все в першім ряді, ясніючи згодою і однодушностию між членами, любовію і великою преданностию до свого Владики, вдоровою — не скривленою сьвідомостию народною а будучи в своїй більшости угро-руською сьвідчить вона і буде сьвідчити наперекір інтенціям тих, що хтілиби ділити руський нарід і ще тепер бажали би угро-руський нарід звести на манівці а відтак до повної згуби. Що фалшива їх політика не має фундаменту в народі, але є йому накинена з гори від безідейної кліки, що даремні їх зусиля, бо нарід пізнав ся вже на їх роботі і зрозумів, що лише єдність вкаже йому дорогу і дасть силу скинути зі себе ненависне ярмо мадярського, ляцького і московського гнету.

Коротка історія гр. кат. церкви в Скрентон, Па.

Дня 18. липня 1908. Русини з Галичини відділили ся від Русинів з Угорщини і оснували за дозволом Їх Преосьвященства, осібну галицьку парохію. Духові потреби заспокоював о. Гривняк з Olyphant, Pa. В вересни Преосьвященний призначили о. Камінського на пароха. О. Камінський був парохом два місяці. По о. Камінськім прийшов о. Пристай, котрий дійствував около півтора року. Потім прийшов о. Левинський, котрий був тут парохом 8 місяців. По о. Левинськім був парохом о. Пелехович через пять місяців. По о. Пелеховичу прийшов о. Дерипрука, котрий був парохом півтретя року. По нім прийшов о. Лотович.

Церков Сьв. Володимира в Scranton, єсть деревляна. Що до братств, то тут на разі нема жадного стисло церковного, хиба братства належачі до старого і нового Союза. Закладасть ся тепер доперва сестрицтво Пр. Д. М., котре буде мати характер чисто церковний.

Руська гр. кат. церков сьв. Івана Хрестителя в Syracuse, N. Y.

Церков сьв. Івана Хрестителя в Сиракюз, як всі наші церкви в північній Америці числила з початку дуже мале число вірних, бо 13 родин і около 20 самотних. Початок сиракюзкої руської кольонії сягає 1900 року. О. Волкай а і о. Н. Дмитрів доїзджали перед великодними сьвятами до Сиракюз до сповіди, а сповідь відбувала ся або в польськім костелі або в німецькім. При великодних сповідях збирано колєкту на свою руську церков. В р. 1903 збудовано за $1,700.00 гейби капличку до чого причинило ся найбільше братство сьв. Івана Хрестит., яке належало до Соєдиненія. Першими сталими сьвящениками були Всч. оо.: І. Велигорський, о. Вас. Гривняк, Заклинський, знов о. Гривняк, о. І. Дорожинський, о. Двулїт, знова о. Гривняк і о. Гумецкий. За о. Гумецкого повстали великі роздори і сварні в парохії; прийшло до авантур, про-

РУСЬКА ГР. КАТ. ЦЕРКОВ СЬВ. ІВАНА ХР. В SYRACUSE, N. Y.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

О. АЛ. ПРИСТАЙ, ПАРОХ В СИРАКЮЗ, Н. Й.

цесів, шкандалів, а все се завдяки твердим убіжденім покійного Гумецкого. По його відході прийшов зараз відступник Крохмальний, але люди прогнали його. Спробував щастя і правдивий шизматик Скокоозов. Арсеній та і того прогнали Подоляки і часть вірних Лемків, бо друга часть Лемків збаламучена Гумецким дуже хтіла приняти шизму. Коли Арсеньому не удала ся штука, прилїа ще більший шизматицький місіонар Хстовіцкий, але таке саме принятє спіткало і сего царського посїпаку. В 1909 р. парохія і так слаба, знеможена сварками і процесами мала вже розпасти ся, та завдяки адвоката Александра Оберлєндера, Німця, котрому історія нашсї церкви єсть дуже добре знана (він видав брошуру по анґлїйськи о гр. кат. церкві в Злучених Державах і в старім краю), вступила на новий шлях. Обі спорючі партії тверда і гр.-кат. за порадою Оберлєндера вибравши з двох партий по 2 делеґатів і по одному адвокатови (Оберлєндера і Henry) удали ся до Високопреосьвященого Епископа Ортинського до Філяделфії і там по довгих торгах стало на тім, що обі партії згодили ся попросити Їх Преосьвященство о присланє їм доброго сьвященика, що і стало ся. Владика обсадив парохію в Syracuse о. Т. Царом (тепер в краю) і від того часу настав в парохії спокій і згода. По 2 роках виїхав о. Цар до краю, а його місце обняв о. Меренків а від 12 Липня 1911 сбняв парохію о. Олекса Пристай. Будова нової церкви, котра коштує $60,000.00 за-

Digitized by Google

РУСЬКА ШКОЛА В СИРАКЮЗ, Н. Й.

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

чала ся 1. Цьвітня 1913. Дня 7. Вересня 1913 посьвятив угольний камінь Преосвященний Владика Кир С. С. Ортинський а 2-го вересня 1914 відбуло ся посьвячене церкви викінченої рівнож Їх Преосьвященством Кир С. С. Ортинським. Люди днесь з дива не можуть вийти, видячи благословенні наслідки своєї предківської віри і братерської любови, чого найлїпшим сьвідоцтвом єсть нова на образку подана церков.

Руська гр. кат. Церков в Юнїстаун, Огайо.

Хоч парохія в Юнїстаун ще дуже молоденька, бо ледви пять лїт минає від її зорґанїзовання, то мимо сего повеличатись вона може не аби якими успіхами так, що служити може нинї за взір иншим парохіям в Злуч. Державах. Побожні парохіяни з Юнїстаун своєю жертволюбивостю довели до того, що за так короткий час побудовано прегарну церков і справлено великі дзвони, які величиною і красою тонів перевисшають всї дзвони в місцевих церквах. Посьвячене сих дзвонів, як се бачимо на нашім образку відбуло ся при великім зьвизї народу в місяци маю 1913 р. Головну заслугу так в зорґанїзованю, як також в розвою парохії признати належить місцевому парохови о. Василю Зацерковному, що за весь час свого душпастирства трудив ся щиро і ревно в користь своїх парохіян.

Нїхто не сподївав ся, щоб така мала горстка людий в так короткім часї могла довершити такого великого дїла. Та при Божій помочи і добрій волї побожних людий все побороли сьмо. І хоч на нашу церков напирали ріжні вороги і свої і чужі, все таки вона росла в силу і кріпшала, бо будовано її на сильнім фундаменті, на камени Петровім, бо за голову мала свого власного руського Епископа, а не людий, котрим анї на думцї добро руської Церкви і руського народу, хиба власний бізнес. Так отже від коли зачалась будовати церков, то протягом одного року зложили побожні парохіяни 18 тисяч доллярів. Ціла будова Церкви стояла 79 тисяч. Вершком тих старань і заходів побожних парохіян з Юнїстаун було величаве посьвячене угольного каменя під церков Їх Преосьв. Кир Сотером, довершене в 1913 р. Неперечислені товпи народа, що зібрались на се велике сьвято, були аплєзом тих почувань, які лелїє в серцях своїх наш нарід до своєї Церкви і свого Владики.

Саме місто Юнїстаун числить більше як сто тисяч мешканців, є дуже чисте і здорове, а що має богато фабрик зелїза, то звабило сюди тільки нових парохіян, що наша будучність запевнена.

Від року отворено в Юнїстаун правильну власну школу на взір других католиків. Айриців, де наша руська молодїж пильно прикладає ся до науки і кромі анґлїйського язика вчить ся і руської мови, катехизму і здорового руського патріотизму.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПОСЬВЯЧЕНЄ ДЗВОНІВ В ЮНІСТАВН, ОГАЙО (МАЙ 1913).

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Руська гр. кат. Церков в Мінеаполіс, Мін.

Церкоа русько-кат. в Minneapolis, Minn. під візванєм сьв. Константина побудовано 1913 р.. Єсть се гарна крижова будівля романського стилю в дуже гарнім положеню міста. Основателем і орґанізатором теперішної парохії був о. К. Курило, який прибувши сюди по Pittsburgh-у зібрав ту горстку галицьких Русинів, які дотепер належали до угорської гр. кат. церкви сьв. Йоана, яка ту вже віддавна істнує; і почав в нанятій гали відправляти для них Богослуженє. Вкоротці вдало ся йому купити на розі 6th Ave. і University, красні 2 льоти, де архітект В. Іорделла зробив пляни а будівничий Cheeney побудував гарну церков. Позбиралось більше парохіян, почасти вернувших ся з схіматицької (величавої і старої) церкви, почасти від польських костелів, яких тут два а один незалежний, та при посьвяченю каменя угольного в Серпни 1913. р. була вже чимала горстка Русинів галицьких.

Відновили також побіч церкви закуплений будинок на приходство, та почалось тягле гуртованє Русинів в неділї і сьвята в церкві, а вечерами у гали під церквою побудованій; тут то завязалось Брацтво Успенія Пр. Богородиці, яке приналежить до Р. Н. С. та числить вже звиж 60 членів. По при се заложено друге товариство молодече »Січ« до 40 членів числяче, з котрого рекрутують ся охотники до хору та до аматорських представлень.

З кінцем року 1913 уступив о. Курило до Wilton, N. D., а парохією управляв один місяць о. Уляницький. Розпорядженєм Преосьвященого від 1. Січня 1914 р. зістав іменований о. Емиль Бартіш, який і впав— можна сказати — жертвою свого заводу ту на тім досить невідрадним постерунку. Прибувши серед тріскучих морозів застав так церков, як і помешканє неопалене. В церкві не було нінкої печи, а в хаті попсований ґрамфон. Люди, які вже були повтїкали по других церквах, немали охоти вертати. Тоді взяв ся покійник гуртовати їх, по хатах ходячи, і в зимній гали, то мітинґи, то школи, то проби відбувати. Се погіршило його довготреваючу хоробу »appendicitis«; перестудив ся так, що мусів піти до шпиталю і ту по невдалій операції, та ще недбалїйшім доглядї, помер 15. цьвітня 1914 р. Помер в нїм одинокий подвижник сеї парохії, який зумів за так короткий час з нараженєм власного житя піднести сю парохію до уровени на якій стоять другі сталі вже парохії під опікою Впр. Владики.

Єсть тут до 60 фамілій і тілько-ж самотних; але все і все прибувають сьвіжі, бо як лиш чують, що є церков стягають ся близше неї. Люди переважають в Підгаєччини, хоч суть і з Коломийщини. Всї вони дуже жертволюбиві і ратують свою церковцю так, що хоч напирають сильно вірителї то таки се скрипливе колесо вже покотить ся дальше; Церков вже остане ся. Істнує ту також і школа парохіяльна, яка числить 18 дїтий, моглоб бути більше та задля великого віддаленя неможливо їм з противних кінців міста учащати. По смерти пок. Емиля Бартіша, заступає його місце тимчасово брат його Евген.

ЦЕРКОВ СЬВ. КОНСТАНТИНА В МІНЕАПОЛІС, МІН.

Коротка історія церкви сьв. Івана Хрестителя в Бофало, Н. Й.

Церков сьв. Івана Хр. в Buffalo, N. Y. на Black Rock побудовано 1907 р. Початок до заснованя і будови дало Брацтво сьв. Ів. Хр., котре заложив Всеч. о. Н. Дмитрів, в р. 1898. Дальшою орґанізацию сеї парохії занимав ся Всеч. о. В. Гривняк, за котрого закуплено площу під церков, а відтак о. Добротвір, за котрого розпочато будову церкви. По тримісячнім побутї, о. Добротвір уступає, а з днем 21. лютого 1907 р. обнимає парохію о. Велигорський. Він то посьвячує камінь угольний 17. марта 1907 р. і кінчить будову церкви. По короткім побутї о. Велигорського обнимає його місце о. Вол. Стех, котрий в листопадї 1907 р. відходить, а парохом остає о. Ів. Дорожинський. Сей остає в Buffalo до лютого 1908 р. По нїм нема сталого пароха при тій церкві, а обслугує

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ії о. Н. Воленський в East Buffalo. В листопаді того-ж року обіймає парохію о. Лев Сембратович, котрий по відході о. Н. Воленського стає заразом парохом церкви сьв. о. Николая на East Buffalo. В лютім 1910 р. виїзджає о. Сембратович на 2 місячну відпустку до Европи, а його заступає о. М. Кузів. У вересни 1911 р. покидає о. Сембратович церков сьв. о. Николая на East Buffalo, а обслугує лише церков сьв. Івана Хр. та орґанізує парохії в Rochester і Toronto в Канаді.

Причиною покиненя парохіян на East Buffalo, була незгода парохіян, котрі всегда домагали ся осібного сьвященика, хотяй не мали спромоги удержати його. Коли о. Сембратович покинув їх, Преосьвященний Владика сповняють їх бажанє і дають їм осібного пароха в особі о. Й. Бернацького, однак сей по трех місяцях їх покидає і парохом обох церков є знова о. Сембратович до марта 1912 р. По о. Сембратовичу обнимає обі парохії о. Вол. Довгович, а коли сей в листопаді відходить до Філядельфії, на його місце вістає о. Ів. Ортинський, котрий є парохом обох церков до кінця грудня 1913 р. В р. 1914 є він парохом лише при церкві сьв. Ів. Хр. на Black Rock — бо на East Buffalo, віджило знова бажанє мати осібного сьвященика — і по двомісячній перерві спроваджують собі виклятого Волощука з Jersey City, N. J.

ЦЕРКОВ СЬВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ В БОФАЛО, Н. Й. НА BLACK ROCK.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ПЕРШЕ СЬВ ПРИЧАСТІЄ ШКІЛЬНИХ ДІТИЙ В БОФАЛО, Н. Й., В СЕРЕДИНІ О. ПАРОХ ІВ. ОРТИНСЬКИЙ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Руська кат. церков в Форд Сіти, Па.

Від 30-ти літ майже мешкають наші руські люди у Ford City, Pa. Се переважно Русини-Лемки, яких незавидна доля у себе, в ріднім краю, так вараня вигнала у далеку чужину, за море, до Америки, глядати ліпшої долї. Стала, неустанна праця в Pittsburgh Plate Glass Co., яка майже нїколи не штапує, стягала все краянів, і вкоротцї зібралась їх замітна горстка. В початках своїх не думали ще о власній церкві, бо годї було, але ходили на Богослуженя до латинських костелів: нїмецького, словенського і польського. На сї костели складали свої жертви і колєкту а в заміну за се, припускали їх до урядів і навіть були тростісами.

Безперечно, треба приписати, лише впливам бл. п. о. Н. Стефановичови, що наш нарід почав застановлятись над потребою власної церкви і сягадка увінчалась вскорі успіхом, бо вже за часів бл. п. о. Н. Стефановича, повстає маленька, деревляна, як на тодїшні обставини, вистарчаюча церковця сьв. о. Николая. В сїй церковцї правилась у великі празники сьв. Лїтурґія, ту відбувалась пасхальна сговідь, ту сїялись зерна заохоти до дальшої працї около неї. Важним етапом в розвою Церкви сьв. О. Николая було, що 1904 приходить на сталий побут до Ford City Pa. перший сьвященик о. І. А. Заклинський, з Florence, Pa. І від того часу праця около піднесеня і прикрашеня церкви вже пливе широким і певним руслом. Гурт побожних і чесних людий як: Семен Баль, Михайло Варадий, Стефан Гнатів, Михайло Крупя-

НУТРО РУСЬКОЇ ГР. КАТ. ЦЕРКВИ
В ФОРД СІТИ, ПА.

ШКІЛЬНІ ДІТИ В ФОРД СІТИ, ПА. З ПАРОХОМ О. ІВ. КРУПЯКОВИЧА І ЙОГО УЧИТЕЛЕМ.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ник, Никола Теплий, Йосиф Драґан і другі, які від першого дня істнованя Церкви сьв. О. Николая по нинїшний день вірно при нїй стоять, готові для неї жертвувати все. Не дивно, що за час душпастирюваня Вс. о. В. Гривняка (29-7—1905 до 15-4—1907) і о. Ал. Павляка (28-4—1908 до 23-10—1908) побудовано гарне мешканє для сьвященика, а за о. І. Захарка (23-10—1908 до 14-7—1908), о. Евг. Барґіша (17-7—1910 до 17-4—1911) і о. М. Лукавського (17-4—1911 до половини 1912), побудовано величаву, муровану, нову Церков, а за о. Ст. Ващишина (10-6—1912 до 18-10—1913) прикрашенє середину сеї гарної сьвятинї красними, краєвими річами, як кивот, хоругви, фелони і пр. Завершенєм змагань і вінцем нагороди для труженників було торжественне, величаве посьвяченє церкви сьв. О. Николая, Їх Преосьвященством Кир Сотером, дня 16. вересня 1913. яке довго буде в памяти народу, ізза тих теплих, вітцївських слів Нашого Архипастиря.

ГР. КАТ. ЦЕРКОВ СЬВ. ТРОЙЦЇ В SYKESVILLE, PA.

Руська гр. кат. церков сьв. Тройцї в Sykesville, Pa.

Коло заложеня парохії в Sykesville, (Сайкевіл) потрудив ся найбільше о. О. Млей, довголїтний парох із Punxsutawney. Sykesville, Pa. лежить між двсма більшими містами: Dubois і Punxsutawney, 7 миль від Dubois а 14 миль від Punxsutawney. Тому, що в Dubois є мало руських родин (ледви 20) а до Sykesville почали доперва недавно звільна напливати наші поселенцї до майнерських робіт, то довгий час не було там жадного руськ. сьвященика і весь той час обслугував сї плейзи о. Млей. Його то заходами основано в Sykesville церковний комітет, якого завданєм було занятись збиранєм жертв на будову нової церкви, брак якої давав ся з кождим днем діймаючо відчувати. Жертви збирано через два роки, а в 1907 р. приступлено до будови нової церкви, яку тогож самого

ШКІЛЬНІ ДІТИ В SYKESVILLE, PA.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

року й викінчено. В великім сім ділї велику заслугу положили: о. Млей, о. Петро Понятишин, о. Мирон Данилович, а також члени вибраного церковного комітету: Мих. Маціщак, Григ. Андрейкович, Мик. Дубровський, Іван Млей, Лука Полянський, Іван Мороз, Семен Дрочко, Василь Чмель, Андрей Дрочко, Семен Ціклинський, Іван Оленик, Мих. Коваль, Іван Крапіняк, Стефан Павук, Іван Куруда, Мих. Митро і Мих. Коницький.

Колиб не роздор, який був тодї між угорськими а гал. прихожанами, що тягнув ся довгих три роки (1911—1914) то церков в Sykesville булаб одною із перших. В послїдних часах успокоїло ся трохи і є повна надія, що громада церковна в Sykesville вачне процвитати щораз красше на славу Бога і добро народа.

УВАГА. З огляду на се, що історії инших церков прийшли до нас за пізно, коли вже матеріял, призначений до календаря був замкнений, відкладаємо осталий матеріял до слїдуючого річника то є на рік 1916-ий.

ПЕРШЕ СЬВ. ПРИЧАСТІЄ В ОЛИФАНТ, ПА., В СЕРЕДИНІ О. І. КУЗІВ І Ф. ТИМКЕВИЧ, ДИКО-УЧИТЕЛЬ

УЛЯНА КРАВЧЕНКО.

Чи є що красше, як в тиші трудитись,
З очий не тратячи завдяня сьвітляного?
Слабих скріпити, за бездольних битись,
Самому-ж помочи не ждати ні від кого?

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

О. М. КІНАШ.

Про утечу Сьв. Родини до Єгипту.

(НАРОДНИЙ ПЕРЕКАЗ).

Як лютий Ірод напосів ся на житє новонародженого Месії, то сьв. Йосиф і Преч. Діва Марія мусіли утікати з маленьким Ісусом до далекого Єгипту. Дорога вела крізь густий, темний ліс. В тім то лісї жив опришок, котрий нападав подорожних, мордував їх; а як нї, то обдирав зі всього добра, лишаючи їм хиба одну душу. Коли сьв. Родина вступила в той ліс, зобачила дві дороги; одна вела на право, друга на ліво. Тая на право, провадила попри вільшину, саме попри хатину опришка; а та що на ліво, вела в густі корчі та вертепи. Дуже легко можна було нею зблудити. Сьв. Йосиф і Преч. Марія поручили ся Божій опіцї, набрали відваги тай пустили ся в гущавину. Вже стало смеркати, а холодний вітер пронибав і провівав так тїло маленького Дитятка, що воно бідненьке аж плакало. Жаль стало Преч. Марії любого немовляти, тож присїла під деревом і грудьми зачала кормити Ісуса. В часї того, впало кілька капель покарму на осет, що ріс у ніг Пречистої; звідси то на листках сеї рослини є білі пятна, щоб усякий знав, що се осет Преч. Діви. Ніч зближала ся, що раз ставало темнїйше, а ночувати серед ліса якось лячно було сьв. Родинї. Опришок, котрий при дорозї чатував на переходячих, почув в гущавинї людський голос. Утїшив ся дуже і чим борзїй поспішив в сторону звідки виходив голос, в надії певної добичі. Немов дикий зьвір хильцем та крадьком став продиратись крізь густі корчі близше і близше. В тім чує, що його костур пересяклий людською кровю, дивним дивом стає чим раз тяжчий, так що ледво не ледво може двигнути. Глянув перед себе і бачить блеск а в горі три місяцї. Протирає очи, а в гущавинї троє людий, котрі змокли і скулені дрожать від студени. Хоче спитати звідки йдуть, куда спішать?... а язик деревіє, коло серця млоїть і замість заговорити людським голосом, бурмотить мов дикий зьвір, а поступити ся анї суди Боже! Якась невидима сила вгнала його в землю, і годї зближити ся до сьв. Родини.

Сейчас зрозумів грішний душегуб, що не вільно йому піднести рук на подорожних, бо почув, що гейби якась запора станула межи ним а невістою, старцем і дитиною; а ті три місяцї над їх головами вказували, що се не є звичайні люди. Лютість щезла з його серця і завстиджений розбишака опустив очи в землю.

— Та якже-ж ви на такій слотї та ще й в лїсї хочете ночувати? спитав душегуб, добувши з тяжкою бідою, грубого голосу з грудий. — Ось там при дорозї в вільшинї моя хата, вступіть і заночуйте.

Сьв. Йосиф і Пречиста Діва послухали ради і вступили до загороди розбійника.

Його жена узрівши надходячих подорожних... перелякала ся; але привитала сьв. Родину і не відмовила хати. Вид дитини при грудях розбудив в її серцю милосердє, бо й сама була матерю; а ще як подумала, що її муж нарочно спровадив сю трійцю до хати, щоби опісля при догідній хвили умертвити і зрабувати. Милуючись над невинними подорожними, хотїла їх спасти від неминучої смерти, в тій цїли приступила близше і на пів шепотом каже: — Утїкайте, людоньки добрі, утїкайте поки час і покиньте нічлїг в тій хатї! Мій муж

Co. 8|2

як верне, то на певно заподіє вам смерть. Він є опришок, а я його жена!

Але Преч. Діва успокоїла перелякану невісту словами: — Не жури ся, з нами Бог!

Ще заки удали ся на спочинок, взяла маленького Ісуса до нецок, наляла води і стала купати. Тимчасом вже й розбійник повернув з ліса. Жена опришка, видячи як незнакома запопадливо ходить коло своєї дитинки, якось так жалібно глянула на свою дитину в колисці, що Преч. Марія зауважала се і відозвала ся:

— Возьми но свою дитинку і вложи біля моєї в купіль!

— Якже-ж я могу се учинити — відповіла жінка — коли мій синок має на цілім тілї проказу. Таку дитину купати разом зі здоровою є небезпечно.

Але Мати Божа велїла подати собі прокажене дитя і власними руками занурила в купіль коло свого Ісуса; а де лише вода діткнула ся тїла, там сейчас зникала проказа а рани гоїли ся. Пізнав опришок, що се чудо і совість зворушила ся; хотів золотом і сріблом платити, але зараз догадав ся, що Богу треба віддячитись не золотом, а душу з гріхів очистити і жертвувати її дитинї, котра прийшла, щоби сьвіт з прокази гріховної вилїчити. Як подумав так і зробив. Прирік сейчас цїлковиту поправу, навернув ся на дорогу праведного житя і щиро покутувавза всї гріхи свої. Коли вже розбишацьке дитя цїлком очистило ся з прокази, відозвав ся маленький Ісус до нього: — Як разом купаньсьмо сь, так разом помремо!

ЦЕРКОВ СЬВ. ЙОСАФАТА В РОЧЕСТЕР, Н. Й.

І так стало ся. Син наверненого розбишаки, дійшовши своїх лїт, не зважав на перестороги батька, вдавав ся в товариство розбійників і завернув на ту саму дорогу, котрої його батько давно вже вирік ся. І так випало, що саме в тім часї коли Христос мав на хрестї умерти, молодий опришок зістав прихоплений на убійстві і на Голгофтї разом з Ісусом на смерть засуджений.

Се був той самий, що в послїднїй годинї смерти промовив з хреста: »Помяни мя Господи...« До нього то звернув ся тодї Ісус зі словами: На-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

певно кажу тобі, що еще нині будеш зі мною в раю«!

А про ту спільну купіль лишило ся і до нині в народі повіре, що в городі, на тім місци, де жена оприш-ка виляла сю купіль виросли пахучі зіли, а котрих три Марії: Марія Магдалина, Марія Яковля і Марія Саломія виготовили олійки, щоби помазати тіло Ісуса в гробі.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

МОЯ ЛЮБОВ.

Не любив тебе я, Україно моя,
Як пес любить свою рідну буду,
Але поки житя, так як маму дитя
Щирим серцем любить тебе буду.

Я учивсь рідних слів не з пожовклих листків,
Не від книжників хитро учених,
А від темних лїсів, від квітистих лугів,
Від перлистих потоків студених.

Не від шкільних лавок — я набрав ся гадок
Про минувшину рідного люду,
А з казок, сьпіванок парібків і дївок,
На полях, у жнива, серед труду.

Буйний вітер летїв від широких степів,
На розмову до мене у хату,
Гомонїв і гремів про любов і про гнів,
Про кріваву народню відплату.

Зимова довга ніч, говорила про Січ,
Осїнь смутком мене вповивала,
Весняжаж ясна ніч зачаровану річ
Про красу неумирущу кидала.

Твої пини буйні, люди тихі сумні
Стали рідними з давна для мене —
І минуть мої дні і у гробі мені
Не забути тебе моя нене!

Google

ПОКАЯНЄ.

Неділя. Чи де так красно сьвяткують неділю, як у нас на Україні?

Хатки тобі повмаювані садочками, як дівчина шлюбними віночками, визирають з зелени садів маленькими віконцями тай білїють ся як діти в біленьких сорочках.

А вийдеш на улицю, подивиш ся, кругом глянеш, як мак в розцьвітї все пишаєсь. Ось тут тобі бавить ся весела дітвора, там обсїли парібки тай вигравають сумно на сопілках а під хатою розмовляють весело дївчата.

Сивовусі батьки тай старі мами посїдали на колодах під тин тай о всячинї розмовляють.

Старі, у сьвітї тай в козацькому войску бувалї, оповідають тобі про всякі бої, тяжку неволю тай всячину, а мами тай жінки чванять ся своїми синами тай чоловіками.

А на майданї гуде музика. Танцї, сьпіви, сьміхи, жарти сиплють ся, як горохом по сталевім тоцї...

Аж тут тобі і озвав ся з дзвіницї дзвін... Поплив його голос понад хатками, садками, по улицях, по майданї і гомоном одбив ся від густого бору.

Тай все нараз притихло. Втихла музика, урвав ся веселий танець, замовкли батьки тай мами.

Улицями поплила ріжнобарвна струя народа до церковцї на вечірню.

І в селї тихо стало, так тихо, що в кождім закутку чути було голос вечірної піснї »Сьвіте тихий«.

Ой ти сьвіте тихий, божий, красний! Не на віки тобі пишатись тим сьвятим щастєм і спокоєм. Прийде незадовго хвилина, що ті, котрі сьміялись, завтра заплачуть, ті, що нинї за віру і край рідний душу свою віддалиб, завтра відцурають ся своїх батьків, материй, свойого краю!

Чому се так?

— — — — — —

Ще не зоріло! Круглий місяць ховав ся за ліси та гори, мрака широкими крилами розпро-

ПЕРШИЙ СОБОРЧИК ПРЕОСВ. ПЕТРА БОФАЛОВСЬКОГО В СИРАКЮЗ, Н. Й.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

стерлась понад усім селом, як з далека заграли козацькі сурми і мов громом рознеслись по всьому селу.

Блиснули сьвітла, огники, збудилось зі сну житє...

В похід, на криваву війну поспішає військо козацьке, а за ним йде не один син любої матери, за не одним заплачуть очи.

Та дарма! Тяжкий ворог віри тай краю напирає, йти треба.

І заїхало військо в село...

Повиходили синовусі батьки, оглядають збрую, козацькі коні булані тай розповідають, як то давно було. З боку оглядають дівчата юнаків-молодців тай жалують, що може не один в тяжкій борбі поляже й вже більше і не вернесь домів.

А в старого Охрима Балабая в хаті празник...

Охрим і Настя діждались хвилї, коли свойого сина одинака мають виправити в похід, щоб він, придбавши там чести і слави, вернув домів і тою славою прикрасив усю рідню Балабаїв.

Вивели парібки вороного, виніс старий Охрим козацьку збрую тай рушницю, повісила стара Настя свойому одинакови на груди золотий хрест з Київа. Поблагословили, як годить ся тай виправили до гурту. Заграли сурми, заплакали мами і батьки тай лиш шапочки синї замиготіли за козаками.

II.

Не рік тай не два гуляє козацьке військо тай в крівавих походах слави шукає...

Молодий атаман курінний Іван Балабай веде перед усьому.

Не страшний йому ні огонь, ні вода, ні ворог лютий, бо в него одна думка: сповнити бажанє батьків і в славі вернути домів, або душу і тіло за віру сьвяту і вітчину покласти.

Сонічко огненною кулею пірнуло в бездонну глубінь синього моря, як край берегів гирла босфорського плив сильний відділ галер козацьких. Попереду їхав знаний нам отаман курінний Іван Балабай.

Галери і чайки посувались вільно, а за ними лиш вода хлюпотіла.

Веселе, як звичайно, товариство козацьке вело між собою живу розмову і так заскочила їх темна і чорна ніч.

На приказ атамана галери прибили до берега.

Розбили шатра, поклали огонь, зварили вечерю і утомлене товариство забралось по тяжких трудах спочити, щоб набрати сили до тяжкої, крівавої праці, яка що хвиля все наближувалась...

Важкий сон зломив усіх. Зломив і сильного відважного атамана.

Пригає огонь, лиш розжарені головні слабо осьвічували табор козацький, немов вказували слід, де спочив ворог бісурманський.

Тимчасом зза гори висувавсь звільна відділ бісурманських янічарів, що підарів табор козацький. Тихо і хитро як лиси підсувались чимраз близше, а колесом окружували козацький табор, який і не догадував ся, що його за хвилю зустріне...

Опершись о намет здрімалась і сторожа козацька, коли нечайно розніс ся дикий голос »аллаг« і янічари з острими шаблюками кинулись в табор.

Довго горіла завзята крівава боротьба. До послїднього боролось відважне козацьке військо, та оборона була даремна.

На тій самій галері, на якій приїхали славні козаки, повезли Турки закованого в кайдани гетьмана Івана і його щирих товаришів, а решта купалась в крови біля табора.

III.

Тюрма. Страшна, темна, камінна. Образ муки людської.

Прикуваний до великих стовпів

ІРЕНА-СЕМІНАРІЯ

лежуть півмертві козаки, а між ними славний атаман Іван.

Немила їм розмова. Вже тільки нажалувались над своєю бідою і наплакались, що не стало в очах сліз, а в грудех слів.

Сидять мовчки тай чекають, коли отворять ся двері і їм мов собакам кинуть сухих окрайців хліба.

І ось затупотіли кроки. Отворились зелїзні двері, а до тюрми увійшли янїчари з великим башою...

— Гей, каже баша! Слухайте пси негідні християнські. Хто хоче в розкоші і панстві великім зажити, най відцураєсь своєї віри християнської і поклонить ся нашому великому пророкови.

Оттоді козаки гірко ридали, башу проклинали а віри своєї християнської не покидались.

А Іван, славний атаман козацький, підніс до гори свої заковані руки і сказав:

— Башо великий музулманський, розкуй мене з сих тяжких кайданів, а я відцураюсь віри християн-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

НУТРО РУСЬКОЇ ГР. КАТ. ЦЕРКВИ В HERKIMER, N. Y.

ської і поклонюсь вашому великому пророкови музулманському.

І слуги баші приступили, Івана в кайданів розкували і на волю пустили.

Не так страшна неволя, як зрада свойого вірного товариша вразила козаків, що до землі припали і гірко, як діти ридали, а Івана зрадника і відступника тяжко проклинали.

Ой лихі часи настали від тоді бідним козакам невольникам. Не так тяжко знущались над ними янічари турецькі, ні баша- музулманський, як Іван зрадник, недовірок християнський.

Від тоді козаки лиш Бога просили, благали, щоб їм прийшла поміч з рідного краю, та щоб як найскорше увільнено їх від катовань недовірка, зрадника-брата.

І Бог вислухав їх щиро-сердечних мольб. Одної темної ночи загоріла столиця турецька огнями, прийшли козаки, розбили тюрми і пустили на волю своїх братів...

І бідні козаки — соколята, що так довгі роки в неволі лютій стогнали, з братами — козаками у Січ вернули і до своїх домів поспішили.

Визирали батьки сивовусі, тай мами старенькі своїх синів довго, довго аж ось і надійшли.

І радість завитала по всій Україні, лиш не радісно стало старому Охримови Балабаєви тай його жінці Настї.

Як діти-сироти заридали і його на віки прокляли.

IV.

Неділя. На майдані коло хреста бавить ся молодь, сидять старі батьки тай о всякому розмовляють. Сидить і мовчки старий Охрим Балабай з Настею, але вони обоє не радіють, не тішуть ся, бо прийшли до них сумні вісти, що син їх недовірок над народом хрещеним знущаєсь.

Аж ось і розніс ся великий гомін.

— Бандурист йде!

І вся молодь загомоніла: »Бандурист йде!

І дійсно надійшов старенький, бідний, обдертий сліпий дідусь, а його супроводжав малий хлопчина. Підійшовши до громади, поздоровив по християнськи тай сів на ослоні.

— Ану, заграй нам що на бандурі — озвались голоси, най почуємо, що діеть ся на Січи тай у тяжкій неволі бісурманській.

А дідусь виняв бандуру тай став грати і сьпівати про Івана, атамана козацького, що став недовірком християнським, запроданцем бісурманським, як то він знущавсь над братьми хрещеними, як опісля покаяв ся, втік з неволі, як його Турки — янічари зловили, очи вибрали і в сьвіт на покаянє пустили.

А стара мати Настя і батько Охрим пізнали свойого сина, кинулись до нього, здумілась дивом уся громада, а син заридав-заплакав і всьо з ним заплакало.

А серед того плачу чути було сї слова:

— Тату, мамо простіть, я поправив ся, покаяв ся.

Судія: (до злодія). Отжеж ви признаєтесь, що ви вкрали чоботи?

Злодій: Пане судійо! Та вони були такі діраві, що ніхтоб за них і десять центів не дав....

Судія: Кількож ви числите за ті чоботи — питав властителя.

Властитель: — Вони мене коштували шість доларів. Три рази підошви — доляра вісімдесять, чотири прищіпки — пядесять центів, а десять раз латанє — доляра десять центів; — то разом девять доларів і сорок центів.

Google

БУВАЛИЙ.

ДЕЩО З КАНАДИ.

Хотїли-бисьте почути дещо з Канади? От! Лїпше й не згадувати; бо чи може бути що доброго з Канади? Хиба як кому з вас в Америцї за горячо, то раджу поїхати до Канади на прохолоду. О, що вже до морозів, то вони ту крепкі; а зимі то кінця не видати. Приїхав сьвіжий »манїгрант« до свого вуйка, котрий ще торік по Покрові вибрав ся був до Манїтоби. Поздоровкались, привитали ся як Бог прикавав, вуйко випитав парубчака про »фамелїю«, хто в селї вмер а хто оженив ся, а сей розповівши всьо по чистім питає: чи то правда вуйку, що в Канадї лїтом дуже великі спеки? Господь сьвятий знає — відповідає вуйко — я, бач що йно девять місяців в Канадї, то не годен тобі ще нїчо про лїто сказати. — Але що там лїто — скаже не один — радше розкажіть про житє нашого народа в Канадї, про церков, про полїтику, про просьвіту і т. и. Добре, дїти, — всьо розкажу, лиш сидїть тихо тай не перебаранчайте.

О. М. КІНАШ, ПАРОХ З FORT WILLIAM, ONT., КАН.

Від себе я мало що знаю, бо недавно приїхав, але богато дечого довідав ся я від старих »манїгрантів«; чи правду менї розповіли — присягати не буду, але як вони брехали, то я за ними побрехуно.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MINNESOTA
CAMPAIGN

Рух, в нашім народі до Канади взяв ся на добре тому 16 літ; що року тисячами прибувало сюди наших людий з Галичини, з Буковини, з російської України, покидали старий край, стару біду і пустили ся за море шукати долі... — а знайшли новий край, нову біду та хто зна, чи для неодного не гіршу від старої. Не один з наших попав ся з під дощу під ринву. Але менша з тим, приїхав то нішо й нарікати; терни козаче — атаманом будеш. Досить що нині числять самих Русинів в Канаді вже на чверть міліона. Одні осіли на фармах, а другі лишили ся по містах на зарібках. Дякому поталанило і нині він богатир; а другий чорно бідує, бриндаю бо гірше як в старім краю. Але — що не говоріть, то такой сьвята правда, що котрий в краю був порядний, статочний, працьовитий, з господарського роду, то і ту дійшов до статку; а котрий був в краю нероба, марнотравник, валявайко, жидівський попихач, то такий і ту зійшов на пси. Фармарі в початках страшно білували; загнав їх агент в відвічні ліси, показав палицею 160 акрів непроходимого ліса, тай пішов до міста за новим набором; а ти бідний Русине без цента з жінкою і дітьми, корчуй пятьма пальцями своє богацтво. Один Бог знає, кілько то кровавих сліз полело ся по тих предвічних берах, кілько руських трупів дичина повідграбувала тай по вертепах пороятнгала, бо де хто умер, там і закопали. Що фарма то свій, родинний цвинтар. Сусід до сусіда як пішов, то «гопав» по лісі аж луна милями розходила ся; тижнями протинав стежку в гущавині. Та що було, минуло ся, і як то приповідають, мохом поросло. Нині вже не те. Сумовали наші люди в Канаді, тай нарікали — а на кого? Самі не знали. А ще на лихо тай на горе, не було своїх сьвященників, не було кому потішити, духа піддержати, надію на поміч Божу вабудити. Кількох оо. Василиян на цілу Канаду, тай хиба десь колись, раз на рік-два анвив ся рідний духовник в Америки. Про се найліпше міг би розказати о. Н. Дмитрів, бо він мабуть перший зі сьвітських сьвященників відвідав наших людий в Канаді і ніє духовну поміч та потіху рідному народови. А з людської біди скористав ворог. Бо як нині, так і тоді до Канади їхало богато чесних, побожних, працьовитих, — за роботою, за хлібом, за землею-дарємщиною; але за тим народом тягли ся нероби, печенірі, зволоч, одним словом такі, котрі не хотіли працювати, а жити легким коштом — промислом — ошукою. — Приїхали «паничі» до Канади з панірскою в губі, в мундистах, козирках, деякий-інший карбівник або керовуч в [illegible] похідав день-два по «штрітіє» тай біда! Ту край робітничий, лежаного хліба нема, годі — треба брати ся до шуфлі, до джагана. Вечером глянув на ручеьку — і аж забув ся! Вже перша шкірна геть асунула ся, а крижі як не свої. Звісна річ — тяжка робота. Біда тай годі! Прийде ся хиба з голоду загибати. Але від чого хитрість? І бачите, вся та зволоч зібралася на нараду, бо свій свого і за морем знайде, і урадили що їм-би найліпше було вістати ксьондзами. В Канаді наших сьвященників нема і хто зна чи так скоро будуть, а нарід домагає ся, то що нам шкодить задуряти хлопа і окликати ся попами. Головний «махер» до тої діявольської пропозиції був Іван Бодруг. Зібрані на тайнім мітингу підлічі, громадські писарі, гуисині двірські, форналї аж язика в роті забули, руки з радости затирали — бо де-ж їм коли могло таке і на гадку прийти. Кождий з них чуби ся був в семім небі, коли-би доля ласкава була поставити його дячком в Канаді, а ту стелить ся дорога до сьвященства. За підмогою деяких патріотів з Америки, вишпирали якогось пересланного, суспендованого батюшку Серафима і пустивши поголоску, що приїзджає до Канади православний Владика, спровадили його на «висьвячеке». Вони хотіли ужити до тої сьвятокрадської роботи католицького сьвященика, коли бо не могли нігде знайти між католицьким сьвященством такого Юду, котрий би відважив ся занапастити свою совість і висьвячувати таких «шубравців» на сьвященників. Бачите людоньки, що може Канада. Приїхав той нещасливий Серафим а головний кандидат Бодруг повіз свого владику вже до Манітоби, на кольонію Сіфтон яких тисяч англійських миль від штицької границі. Там в Сіфтоні він мав «випроплювати» тих всіх дячків і писарів на духових пастирів для бідних, галицьких Русинів католиків. Аж подумати лячно. Як о тім довідав ся нарід, то зі страху аж руки ломив, бо такого не видав і не чував, щоби двірського пастуха висьвячувати на сьвященика. Шукали в цілім Сіфтоні за хатою для «владики» і не могли знайти; жадеи фармер не хотів позволити аби в його хаті відбувала ся комедія, бо всі боялн ся кари Божої. Допера якийсь Анґлієць позволив їм свого млина, і слухайте брати, той ніби владика Серафим пішов до того млина на архиєрейську відправу і потягнув за собою всю ту голоту, аби там, в млині, викропити їх на сьвященників. За викроплене кождий зложив тому Серафимови по $50.00. Бачите, що за Юда! Тайну сьвященства продавав за гроші. Народа, цікавого на грішне, нечуване діло зійшло ся богато-богато. Одні плакали зі страху, другі кричали і рвали волосє, а кождий з тих шубравців приніс з собою фелон уши-

тий в цирати або зі старих хусток, кадильницю з мельоника та шнурків, і тішили ся наперед парафіями. Серафим вачав богослуженє а всї комедіянти поставали до ряду. Відтак вхопив Серафим в руки кропило, замочив в путни і давай всїх кропити. Позатраскував їм очи до решти; потім — так менї наші фармері розказували — взяв кусник старої солонини і мастив кождому голову, що аж капало. От вже готові попи! Розбила ся зволоч по кольонїях шукати парафії. Однї люди за ними »бекали«, другі гонили з подвіря костуром, а були й такі темняки, що приймили їх. Службу Божу правили на калиновім соку в горнятку, а навіть на горівцї. Як вже перший наклад тих комедіянтів пустив в сьвіт, знижив цїну на 25 долярів, а при кінци викроплював по 3 доляри за штуку. І тілько намножило ся викроплених Серафимчуків, що кожда кольонїя мала їх по 3. або 4. Та що-ж з того, коли католицькі сьвященики французькі, і часописи перестерегли перед ошустами, і нарід анї чути не хотїв про »Серафимчуків«. По 5 лїт дїтий не хрестили, а до »викропленого« не понесли. Зобачив Бодруґ, що бізнес не йде, — а був він по відїздї Серафима »біскупом« межи викропленими і мав навіть свій консистор — і рада в раду рішили запродати ся протестантам. Протестантська місія думала, що через них перетягне руський нарід до своєї секти, приймила їх всїх з охотою і визначила кождому місячну »пейду«. Зараз попалили свої »ризи«, повикидали кадильницї, познимали зі своїх капличок образи і так до нинї »попують« тай обдурюють дурного Русина в Канадї і Америцї, виписуючи несотворені річи на віру католицьку в своїм »Ранку« і »Союзї«. От вам історія русько-протестантської церкви між нашим народом за морем. Ще доки не було нашого Епископа, доки не було ладу, то ще яко тако крутили сьвітом, але як рік тому сьвятїйший Отець назначив Преосьвящ. Н. Будку на Епископа для канадійських Русинів, то тим протестантським, викропленим попам приходить дуже скрутна година. Правда, що в своїй скажености брешуть, що слина на язик наднесе, бо потопаючий і бритви хапає ся, лиш біда, що вже їм нїхто не вірить і за підшите не має.

Та не всї паничі пішли на попів, деякі бояли ся гріху і пошукали собі иншого біз-

ЧИТАЛЬНЯ »ПРОСЬВІТИ« В ФОРТ ВІЛЛЯМ, ОНТ., КАН.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

несу . Одні поробили ся нотарами, адвокатами і поотвирали свої »офіси« тай роблять гроші, а другі взяли ся видавати ґазети. Що правда, межи ними є богато чесних людий, але є досить і ту дрантя. Кілька літ уходили через свої часописи за патріотів, провідників народа бо ніхто не мав відваги викривати їх погані справки; аж з приїздом Епископа многі з них побояли ся за свій патріотизм і щоби себе забезпечити перед сподіваною компромітацією, давай від разу рити під Епископом. Вмісто, щоби тішити ся з народом, що на владичім престолї засяде такий муж, як Преосьв. Н. Будка, такий горячий патріот, Українець, вмісто щоби привитати теплими словами свого рідного Епископа, зближити ся до нього, помочи своєю щирою радою, розказати, що як і куди, то наші »патріоти-редактори« навіть не уважали собі за обовязок, хотьби задля самої цікавости прийти, побачити і кілька слів поговорити, так гейби приїхав не руський Епископ а якийсь еспанський. Чужі анґлійські редактори поробили візити нашому Владиці, навіть провідники масонів заінтересували ся руським Епископом і були у нього — лиш наші руські редактори якби в рот води набрали. Справдї можна сказати словами сьв. Письма: »До своїх прийшов і свої Єго не приняли«! Весь нарід тішив ся і тішить ся своїм Епископом, горне ся до свого Батька духовного, любить цїлим серцем — бо хто би не любив такого мужа, як наш Владика — а вони завзяли ся і до нинї риють, хотяй нічого, буквально нічого не могуть йому закинути, хиба се одно — аж сьмішно згадувати — що жадав запису церков під власть духовну. Сам чорт не зрозумів би їх політики. Перше бувало, то бодай десь колись станули в обороні рідної церкви, народности, мови, в рядигоди виступали проти ассиміляції, проти злочинної, народної роботи наших протестантських викроплених прічерів, а тепер звязались з усїми ворогами церкви і народа і гурра на Епископа, то на катол. церков. Збили ся в один »кагал« і мара знає, що за причина, що боять ся кождого старо-краєвого інтелїґента як чорт сьвяченої води. Приїхав до Канади проф. ґімн. Карманський, обняв посаду учителя української лїтератури в учительськім семинари, — гурра на нього. Так довго уїдали, так довго брехали, аж сей знеохочений покинув Канаду і вернув до краю. Вигриали вже одного ворога; бо не стерпів »промисловцям« і публично скартав їх за підлу роботу. Приїхав на редактора Канад. Русина, Др. Сушко — і той їм не на руку, і того постановили за всяку цїну позбутись. Крижановського уникають, Петрушевичови не довіряють, одним словом кождого розумнїйшого від себе боять ся. Знать, що мусять мати дуже »закопчену« совість; коли вони так боять ся людий. Дуже тяжке положенє нашого Владики, але не диво — бо се перший Епископ руський, та ще й в такій здеморалїзованій і релїґійно і політично Канадї. Робота першого каменяра є найтруднїйша, але певна річ, що такої міри муж, як наш Владика не злякає ся жадних перепон, і своєю щирою працею в народї прорубає гущавину і промостить собі путь до народного серця, і добуде для себе любов і довірє навіть проти волї »патентованих народних демаґоґів« — промисловців . — Але історія своє зробить і на сором та ганьбу буде мусїла імена українських патріотів помістити біля протестантського »Ранка«. — Але бачу, що Канада під тим зглядом не гірша від Америки, — бо послїдними часами Американський Владика Сотер дочекав ся подібної щирости і від своїх.

Що до економічної сторони, то нашим

ДІМ РУСЬКОГО ФАРМЕРА В КАНАДІ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

фармарам в Канаді живе ся несогірше, орґанізують ся в парохії, ставлять церкви, будують народні доми, закладають на старокрасвий лад читальні Просьвіти, кооперативні крамниці, а по школах учать таки наші русько-анґлійські учителі, покінчивші публичні семинарі учительські. Тілько, що то всьо ще початкове, примітивне, молоде, треба би ще яку пядесятку літ, аби Канада зможе конкурувати зі старими краями. Щоби читачі Календаря мали яке-таке понятє про наше житє, то подаю тут кілька знимок фотоґрафічних як: читальню, дім фармерський і т. и.

Що до зарібного народу по містах, то в ними не конче добре. Роботу мають добру лиш літом, в жнива і в осени; за те зимою половина з них без роботи, а що найгірше нищить їх матеріяльно і морально та створкрасва склонність до пияцтва — і гра в карти, тай куді. Може воно прийде колись до лучшого, може наш брат прийде до розуму, але я все своє кажу, що заки сонце зійде, то роса очи виїсть.

Москвофілів у нас дуже мало, бо між нашим сьвященством нема вже Крохмальних і Гумецких.

На тім кінчу і дав би то Бог, щоби на слідуючий рік можна було краще згадати про нашу прибрану нову вітчину — Канаду.

Що то є Галичина?

Галичина є край, в котрім стоять по селах корчми, «шинкулі» і «косцюлкі», а по містах «вендзяли повятове» і «ради школьне окренгове».

Яке є головне місто?

Головне місто називають через похибку Львів але треба його вже раз перехрестити на «Macków». Місто лежить на добре оподаткованій долині межи костелом Єзуїтів а різнею.

Які є тутки памятки?

До недавна не було ніяких памяток, але тепер ставлять що року каменних і зелізних «богатерудф» з деревляними шаблями і косами.

Як ділить ся мешканців Галичини?

Мешканців Галичини ділити треба на обивателів, які будують «одчизне» і на «хлопуфф», о яких не випадає в сальоні говорити.

Як ділять ся «хлопі»?

«Хлопі» є двоякі: «пожондні» або «гайдамаци». «Пожондні» говорять всім панам «падаждонуг» і цілують панську рукавичку. Гайдамаци будують школи для себе і хотять Галичину розкраяти на дві половини, одну з «обивательським» а другу з «хлопським намісником». То є елемент небезпечни.

Чи «пожондні» розпадають ся на партії?

«Пожондні» є ріжної сорти. Перші є такі, що думають, але «не хотять зачіпати ся», другі є такі, що нічого не думають, а треті є горі на уми і всьо «хлопське» нищать.

До тих дуноватих розбійників належать «хрунї», «перекинчики» і «кацапи».

Що то є хрунь?

Хрунь то є такий дуноватий, що все бажає виборів, як каня дощу. Підчас всяких виборів перемінює ся за гріш або за дреглї в безрогу.

Що то є перекинчик?

Перекинчик то є такий умово горий, що вирік ся своїх родичів і йому зісох язик. Длятого говорить лише: «Co, co, co?» або «wiec, wiec, wiec, wiec.»

Що то є кацап?

Кацап то є такий біснуватий, що вирікає ся так довго батька, матери, діда, прадіда, аж йому спух язик. Длятого не може інакше говорити, лише: «Да, да, да», або «что, что, что, что».

Яка є культура в Галичині?

Культура у «обивателі» стоїть найвисше в Европі. Де нема «обивателі» там стоїть культура «ніско».

В якім стані є наука?

Всюда по містах і селах читають пильно оповіданя о «Краку́сє», «Вандзі» і «Ягелі». О инших річах читати не вільно, бо вони «ніц не варте», отже була би страта часу на нісенітниці.

Но а богата тота ваша Галичина?

О певно. Сего року кілька тисяч господарів зліцитували. Було що.

ПОРАДИВ.

Салдатови російському вимірила старшина 30 буків кари, які йому мали всипати по черзі його товариші. Та підчас виконаня кари ошибились в раховаю, а чого прийшло до сварки». — »Вже одинайцять буків дістав!» — каже один. — »Ні дванайцять!» — відозвав ся другий. — Караний, бачучи, що сварці нема ні кінця, ні ладу, відозвав ся гнівно: «Ет! дурнів з вас, що і числити не вмієте. Зачинайте на раз, та не кінчіть ажеї»

Google

ІВАН БОРДЕЙНИЙ.

ЗАКЛЯТА ЯМА.

(ПІСЛЯ НАРОДНОГО ПЕРЕКАЗУ).

На східно-північній части села Молодієво (Молодія) на Буковині, підносить ся великий горб, котрого східне убоче стрімко паде в діл. Півкругом обнімає тут сей горб разом із своїм протилежним сусідом досить глубоку кітловину, яку нарід називає »Окопом«.

Західну границю села творить невеличкий потік Дереглуй. Він пливе наче той зарозумілий молодець, котрий не бачив ще сильнійшого противника. Аж тут показує ся ворог. Ще кілька хвиль, вони вже близько. Дереглуй і окіпський горб стоять на против себе. Грізно зморщивши своє молоде чоло, з диким ревом кинув ся юнак на ворога. Роздав ся оглушуючий лоскіт — кавал глини відлупав ся, та впав у долину. Вода заклекотіла, борець затриюмфував. Упертий горбище затиснув губи.

»Чого молодику! Гадаєш, що посунеш старого козарлюгу з місця? Відай не знаєш ти козацької натури!«

І підставив свої сильні плечі. Дереглуй зібрав усі сили і гримнув собою, аж шум виступив на цілім тілі! Даремна мука! Не побідити мусі вола! Із лютю та клятьбою неміч ного хлопця звернув ся потік до за ходу. Скорим кроком помчав він по-

ПАРОХІЯНИ З HERKIMER, N. Y. ЗІ СВОЇМ ПАРОХОМ О. СТ. ГАЛАГАНОМ.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

при стопу впертого велита. Вступивши ся свому ворогови, зістав парубчак заздрісним і мстивим. Вічно стараєть ся він оскорбити старого упрямника, вриваючи ся в його нутро лупаючи береги, нищучи поля та дерева, котрі творять найбільшу окрасу сего прастарого діда. Обійшовши горба, заглядає потік до Окопу, та хутко перечисливши тамошних кільканайцять хат, неначеб бояв ся погоні, втікає в околицю Остриці, щоби там злити ся з могучим батьком Прутом.

З боротьби сих двох противників виходить деяка користь. Показуєть ся, що окіпський Горб пишав ся колись неабиякими мешканцями. На ріллї і сїножатах находить ся богато цегли, з берега вилупуєть ся много грубих, слабо палених, сивих черепів із стародавних горшків. Викочують ся і давні чужі монети. А коли би Дереглуй не був таким непривітним і скупим, він би обдарував шукаючого неодним старим мідяком а може і — злотаком. Хто знає чи не лежить десь в тім горбі котел повний червінців. Може — а може й нї!

На облупаній части горба показала ся печера, котра провадить скісно в долину. Не одна граюча ся овечка впала в сю печеру і не вернула ся більше. Се здивувало людий.

»Що се за яма? Відки вона? Хто її викопав?« — питали цїкаві, своєї приятельки фантазії. А ся собі нїчого, лише стискає плечима.

»Ти мусиш знати, мусиш менї сказати!« — зажадав один завзятїйший козацький потомок.

»Псс — не кричи! Я тобі скажу!« І підвигши його високо на своїх кри-

ШКІЛЬНІ ДІТИ В BARNESBORO, PA. З ПАРОХОМ О. В. ДОБУШОВСЬКИМ.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

лах, положивши на мягку хмарку, наче на перину, та колишучи ся разом в небеснім просторі, розповідала фантазія:

»В тих часах, коли на місці теперішного села ні кури не піяли, ні пси не гавкали, а там, де твоя хата вовчиці з вовченятами грали ся, коли лучі сонця з трудностю перекрадали ся через густе, зелене листє дерев, щоби поцілувати молоду, плодовиту землицю, тоді жив на сім горбі в своїм замку дуже скупий богатир. Кілько оком засягнув, все було його: ліси, ріля і сіножати. Коний, корон, волів і овець мав без ліку. Тисячі корців пшениці, жита, кукурудзи і т. д. перетримував у гамбарах. У великій зелізній скрині, в пивниці лежали червінці, котрим не знав рахуби. Жінок ненавидів, тому не женив ся. Навіть на службу не приймав женщин а лиш мущин. Ніколи не подарував нікому ні найменшої дрібниці. Жебраки не приходили до його двора бо знали, що шкода їх труду.

Так жив сей скупендряга з дня на день, не зазнаючи в житю ніякої переміни ані жадної иншої приємности, крім втіхи над червінцями. Постарівши ся, посумнійшав і став ще суворійшим. Ніколи він не виявляв людям своїх задушевних бажань ні терпінь, але тепер, коли ворушила ся в його серцю їдовита змия, що грозила розгромити його душу, рішив ся запитати о пораду у свого найвірнійшого слуги.

»Тимофію!« — заговорив пан, як в кімнаті лиш вони два знаходили ся. — »Ти мені вірно служив десять років. За той час я переконав ся, що ти чоловік чесний, працьовитий і розумний. Тому можу і я тобі з дечим звірити ся«.

»Що-ж я зможу помочи панови?«

»Вислухай а побачиш! Знаєш, що у мене є великий маєток.«

»Знаю! Слава Богу, що є!«

»Бачиш, що я [illegible] ся...

І нераз вже я дякував Богови, що не маю ні жінки ні дітий, котрі могли би мій маєток, мої любі червінці прогайнувати. Жінки і діти то розбійники, нікчемні марнотравці, котрі не шанували би моєї керавиці! Коли я лиш подумаю, що мій маєток міг би дістати ся в чужі руки, зараз запановує мною неописане обурене. І тоді я в силі такого злочинця лупити живцем. Я би йому живому очи виймав, відрубував би губи, ніс, пальці, руки і т. д. Величаю Тебе Господи за те, що не дав мені жінки! Так! Тепер слухай! Як умру, то всі мої червінці покладеш коло мене в гріб!«

»Боже сьвятий!« — скрикнув Тимофій.

»Що тебе вразило? — Всі! розумієш?

Бо як буде мені бракувати один червоний, то я в ночи подушу вас що до одного! Запамятай собі се!«

»Матінко сьвята, змилуй ся! Запамятаю, запамятаю, паноньку!«

»Але в мене є ще богато иншого маєтку: земля і худоба. Купців нема. І се не дає мені спокою. Скажи мені, вірний слуго, що маю я робити з тим майном?«

»Коли би вельможний пан хотіли мене вислухати, я гадаю, що моя рада була би добра.«

»Ну, ну скоро! Яка рада?«

»Ясновельможний пан не можуть з собою взяти ліси і поля.«

»Я знаю, говори до річи!«

»Я думаю, що ясновельможний пан зробили би дуже велике діло, як би — подарували свій нерухомий маєток бідним людям.«

Сї слова громом вдарили в скупаря. Він сильно поблід, а потому почервонів, скочив з крісла, затиснув кулаки і закричав, як божевільний:

»Зраднику, падлюко! Так ти мені говориш? Мій маєток — дарувати? Дарувати? Кому? Лінюхам, нездарам, нікчемникам таким, як ти? Дарувати? Мій маєток? Марш мені в очий! Марш

з мого двору! Забирай ся за всї пороги, аби я слїду твого не видїв!

»Прошу ясновельможного пана! Милости!«

»Забирай ся, гадино їдовита, бо голову тобі розторощу!«

Тимофій знав тверде серце скупаря, вклонив ся і вийшов. Переночував десь у лїсї а потому прийшов у двір ще раз просити пана о принятє на службу. Стрінув його на подвірю.

»Ти чого тут шукаєш? Хочеш обікрасти мене? Злодїю!« — гримнув богатир.

Твоє серце — кавалок твердої, студеної скали, а твоя душа — дурне, золоте теля! В тебе один марний червоний більше значить, як сотка дуже тяжко бідуючих людий. Людоїде! Я йду, але ти мене попамятаєш! Знай, що ми ще побачимо ся!«

По сих словах скорим кроком попрямував до лїса.

Скупара так здивував сей наглий, острий виступ його бувшого покірного слуги, що не сказав на сю лайку анї слова. Нїмо постояв кілька хвиль,

БРАЦТВО СЬВ. О. НИКОЛАЯ, ВІДДІЛ XVIII. »ПРОВИДІНЯ« В НОРТГЕМПТОН, ПА.

Селянин впав на колїна, склав руки, як до молитви і почав:

»Ясновельможний добродїю! Змилуйте ся! Я бідний сирота. Куда я — «.

»Заткай хавку! Тебе приймити? Зраднику? Забирай ся менї з очий, бо застрілю, як собаку!«

Сього вже було за богато. Тимофія взяла лють. Він скочив на ноги, випрямив ся, остро подивив ся скупареви в очи і промовив рішучо:

»Пане! Ти мене відогнав, як непотрібну стару собаку. Погана звірюко! потому гордо підняв голову і взяв ся до свойого дїла.

Минуло кілька тижнїв. Лїтна пора вже перейшла. Наступила тепла осїнь.

Досьвіток. На східній части небосклону заяснїло перед приходом сьвітла. Земля неначе хоче вбирати ся в золотисту одїж, але не має повної відваги, когось ще очікує. Лїс покритий найріжнороднїйшими барвами. Жовте, кукурудзяне, вишневе, червоне, зелене листє в суміш творить всїлякі комбінациї фігур. Ось там на

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS URBANA-CHAMPAIGN

убочу стоїть величезний чоловік з довгим колом в руці, а там маленький коник стрибає на дубовий корч, там над яром летить величезна ластівка просто до неба, а от в кутику під берегом рогатий чортик ґралями дразнить розюшеного медведя. В сім фантастичнім звіринци давалось чути глухе ковтанє ковтача, прораз'ливе скреготанє сороки та веселе цьвірканє синички. А потік сотав ся поміж дерева, як грубезна гадюка.

Аж тут викотив ся батько сьвіта. Ціла природа звеселіла. Привиди зникли. Завмираючі листки з вдячностю поглянули на цілуюче сонце і жалісно зашепотіли: Відай вже в послідне ти нас голубиш, о ангеле небесний!« Заграла риба в воді, заблищали діяментом водяні краплі, збили крильцями пташки, забреніли мушки, втішили ся дикі звірі і все засьпівало одним могучим хором: »Радуй ся жерело сьвітла, краси, любови! Во віки тобі слава!«

Сонце заглянуло у вікно скупаря. Він прокинув ся. Змучений був. Цілу ніч не спав. Перевертав собою на всі боки, не міг заснути. А все той масток не дав йому спокою. Хутко одяг ся і вийшов на двір.

»Дмитре! Заклич Петра і до стебелця заберіть солому і лабуз, що знаходять ся межи стиртами а хатою. Се місце має бути цілком чисте! Розумів? Хутко!«

Слуга побіг.

»Пан дуже страшний виглядає. Мені аж лячно від него« — говорив Дмитро до Петра, йдучи на місце чищеня подвіря.

»Ет, безбожник!« — відворкнув сей. За хвильку знов надійшов пан.

»Ще не скінчили? Лінюхи! Їсти не дам як собакам. Я вас вирихтую!« Парубки мало не вривали ся під тяганєм соломи.

»Вже прошу пана!«

»Ти позбирай отті стебла соломи, а ти принеси мені з хати віники! Але на одній нозі!« Слуга приніс. Скупар повільним кроком приступив до крайної стирти збіжа, шаркнув сїрником і підпалив її.

»Господоньку сьвятий! Сила небесна! Паноньку! Що робите? — скрикнули слуги.

»Що тобі до того? Мовчи, ані пари з уст!« — гримнув пан.

Огонь з початку бликав несьміливо, пожираючи лише по кілька стебелинок, але його сила хутко росла. Вже занялась ціла стіна стирти, вже і кріпля, от вже обхопив палкий ворог всї чотири стіни. Тепер він пан — о, грізний він пан! Скупар пішов до кождої стирти і кожду підпалив з окрема. Потому став на боці, та з усьмішкою божевільного глядів як огонь пожирав хліб. Високо підоймались стовпи диму, на милї виднів ся червоний язик на теперішнім окіпськім Горбі. Огонь горів і горів. Скупар обернув ся і побачив всю челядь за собою. З блїдими лицями стояли вони мовчки та стискали лише плечима.

»Що витріщив пульки оден з другим« — боєтнув пан. — »Дурні ви! Гадаєте, що вам лишу? Отак згорить і ліс, так і голови ваші погорять!«

Зайшов до хати. Не найшов заняття. Вийшов до хорім, отворив двері в підлозї і зліз до пивниці. Засьвітив сьвітло. Розімкнув зелїзну скриню. Подивив ся в середину і впав на коліна. Довго дивив ся на червінці. Очи його заіскрились, лице зарумянилось кров у жилах заграла. Він скочив на ноги. Як несамовитий, зачав скоро ходити по пивниці, радіючи, та все говорячи:

»Червінці мої! Мої любі червінці!« Потому нагло вхопив ґарнець, взяв великий металевий цебер і почав міряти гроші, пересипаючи їх з каси до цебра. Довго бавив ся коло них. Вже сонце зайшло а він все міряє і тїшить ся ними.

Слуги позаходили до кімнати, дивували ся та сміяли ся із старого

Google

скупендряги. Нараз вдарив огонь у вікна. Вони посхоплювали ся, повибігали на двір. Дім був цілий в огни. Чи іскра залетіла від стиртів, чи може хтось чужий кинув грани на хату, досить того, вона так сильно заняла ся, що слуги втратили надію на ратунок. Сидячи в кімнаті, вони чули тріскане горіючих предметів, але думали, що воно походить від стирт. А знов не дуже вони й жалували суворого пана і не інтересували ся його майном.

»Що тепер робити?« — почулись голоси. —« Шукати пана! Де він? Пане! Огонь! горимо, огонь! Пане, де ви? Огонь, ратуйте, ратуйте! Івавт, люди, ратуйте!« Пан відай у пивниці! — крикнув один і розігнав, ся туди.

»Стій!« — роздав ся строгий і приказуючий голос. Всї звернули ся в той бік. Зза угла показав ся Тимофій з кількома товаришами. Всї узброєні.

»Опришки!« — вирвалось комусь з рота.

»Стій, бо застрілю!« — загремів Тимофій і звернув дуло пістоляти до пивниці. »Я піду до нього з моїми людьми!«

Тимофій і два товариші зайшли до хорім, щоб злїзти до пивниці. Решта опришків лишило ся на дворі. Зійшовши сходами перед пивничні двері, розбишаки там нагло стали. Якісь дивнозвучні слова, повні звірської дикости, нагнали їм нерішучости. Тепер чути цїлком виразно: »Горе тому, котрий вас порушає! Всї пекольні муки, вся гадюча їдь, всї чортівські чидумки, впадуть на його голову! Анцихристе, ти чортівський отамане, батьку пекла, причино всякого пекольного і земного лиха! Анцихристе! Заклинаю тебе самою пекольною смолою і завзиваю: Зараз зяви ся тут зі всїм твоїм чортівським насїнєм і возьми отсї мої дорогі червінці в свою опіку! Твої чортівські лаби нехай стережуть їх, твій пекольний віддих нехай обкурить їх! Твоя гаспидська, кланцата хавка най зломить карк тому, кому забажаєть ся моїх гроший! Проклятий най буде він! Пекольним огнем най буде печений, хто положить руку на них! Про-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ТОВ. СПІВАЦЬКЕ »БОЯН« В ІЛЛЕНЛЛЬЙ, ПА.

клятий, проклятий! Чортами мучений! На віки проклятий!«

Страшно звучали ті слова,! Неописаний переляк огорнув опришків! Наче пекольною силою викинені, опинились вони на дворі.

Стеля хати затріщала, із стукотом впала на підлогу та прикрила вихід з пивниці. Горіючі бальки, кавалки даха, валячі ся стіни попадали на купу. З красного двору зробило ся велике згарище.

»Се місце нечисте! Гасити не вільно! Хто кине головню, душу свою запродасть чортови!« — розказував Тимофій.

Оттак задушив ся скупар коло своїх червінців...

Пішла поголоска, що богатир вмер а маєтку нікому не записав. Зі всїх околиць приходили люди і оселяли ся тут. Ліс корчували, землю орали. І зробило ся тут нове, молоде село котре назвали Молодієво або Молодїн.

Про скупаря майже забули. Ніхто не думав о нїм. Хиба діди та баби хрестячи ся —розказували малим внукам о тій страшній події. Де був двір, лишили ся лиш малі кавалки цегли. Аж стало ся,що частина горба усунула ся. І показав ся вхід до пивниці.

Одному чоловікови впала вівця в ту печеру. Господар собі подумав: Влїзу, та витягну її. Його перестерігали, але він сьміяв ся з тої байки. Засьвітив сьвічку і спустив ся в печеру. За кілька мінут дуже зашуміло і загуркотїло в горбі. Нараз вилетїло тїло з ями, підлетїло до гори, а потому з лоскотом впало на землю. Люди перестрашили ся, приступили до того чоловіка, він мертвий.

Від тоді нїхто не важить ся лїзти до печери, хоть богато звірят там вже пропало.

Не лиш на цвинтари
Часть ся гребає,
Що з тамтой пустари
На нас виглядає.

По ділї напраскім
Часто так буває,
Що у серци власнім
Цвинтар виростає.

SIMILIS SIMILI GAUDET.

Свій все радий з того
Як побачить свого
Все то так буває
Нїчо в тім дивного

В готели питають
Гостїв у пятницю
Вон ю ейтс ор поркчап?»
«Ейтс» — відповідають
Анґлїки, — лиш Грицьо,
що там ся харчує
«поркчап» — каже дати...

Не може дивуватись
Він щасливий чувсь,
що до себе подібне
буде оглядати, —
як брат брата в чужинї
Свиню тягне до свинї.

Жувачі бувають
І поміж людьми,
Що гадков сягають
В свої давнини
Звірі страху жують
Зараз по їдї
Люди гадку снують
Як суть у бідї. —
А гадка, що плине
з людського житя
Єсть часом «єдиний»
Друг нашого житя.

МИЛОСЕРНИЙ.

Напав злодій на чоловіка, що вертав в ночи з міста і обдер його з усього, що при нїм знайшов. Годинник, ланцюшок, перстенї, гроші впиняли ся у него. Коли обдертий устав з землї, поглянув на него рабівник, всьміхнув ся і сказав: «Нате, маєте тут пять долярів; там нижче чекає мій спільник, як вас злапав і нїчого не знайде, буде йому дуже маркотно.»

Google

ГРИЦЬ ЗАДОРОЖНИЙ.

ЛЕМАКИ*).

(ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАНЄ ДЛЯ ЛЕМКІВ).

Присьвячую жертводавцям для голодуючих.

Діяло ся се дуже давно. Далеко від нас далеко, бо аж на самій середині земської кулї, в нинїшній Европі, сусїдували зі собою три могучі держави, то є три великі народи, а се: Героїнцї, Мошкіти і Ляхути. І хотяй споріднені були з собою мовою, і віроісповіданєм, то мимо того одні других страшно ненавиділи, поборювали завзято. Цїлі віки провадили кроваві борби, одні на других нападали, нищили всяке добро і забирали достатки. Так довгі часи кров текла потоками і земля прогноювала ся людськими трупами і засївала ся високими могилами. А що вже найгірше, то як раз земля Героїнців, найбільше напила ся крови таки своїх рідних синів і найбільше покрила ся такими могилами.

Можеби того всего і не було, якби земля тота не була така богата, і гарна, а то на диво, Бог обдарував її всяким добром, як описують старі книги, текла вона молоком і медом, а золота, срібла і инших металїв, мінералів, соли, нафти і всякого иншого добра було також доволї. Всякої звірини, домашної, дикої, риб, птацтва, ріжнородного збіжа, як нїгде в жадній державі. Отже тоті великі богацтва, манили до себе добрих сусїдів і кождий той сусїд бажав тим добром поживити ся, тай як не один то другий, чергою нападали на героїнські землї, народ мордували немилосердно, або забирали в неволю, а достатки їх грабили. А як котрому з тих сусїдів вдало ся героїнські землї прилучити до своєї держави, то тодї уважав себе за найбогатшого в сьвітї, бо посїдав не лише всї богацтва землї, але і моря. Приміром, як Ляхіти здобули тоті землї, то говорили, що вони в праві прилучити їх до своєї держави, бо сеж не жадні Героїнцї, а таки прямо Ляхіти, от і наріче їх подібне до ляхітської мови. А як Мошкіти дістали їх в свої руки, то знов проголошували перед цїлим сьвітом, що то один і той самий нарід нїчим не ріжнячий ся від чистокровних Мошкітів. Тай таке з Героїнцями діяло ся довгі віки. Але вони нїяк не думали піддавати ся своїм сусїдам і не зважали нї на смерть, нї на муки, а бороли ся то з одними то з другими, до послїдної каплї крови, щоб тільки здобути своїй земли спокій, а собі щастє і волю. Все мусїли стояти гейби на вартї із оружєм в руках боронити своєї батьківщини і проганяти, диких робітників і злодіїв.

Часами було і попадали в неволю, а тодї Ляхіти цїлими масами вивозили їх до свого міста Атови і там палили на кострах, або здіймали живцем шкіру. Значнїйших Героїнців палили в мідяних кітлах, а жінкам, що приходили до Атови з маленькими дїтьми при грудях, просити за своїми мужами, відрізували груди і тими грудьми били мужів по лици. Дїтий маленьких, та чернь атовська, серед міста живцем палила на желїзних решетах. А тоті дїти з витягненими до неба ручками так жалібно ридали, що звід небесний тільки що не лопнув на двоє від тих страшних дитячих стонів.

Кілько разів Ляхіти побідили Героїнців, то завсїгди розставлювали по цїлій героїнській землї свої війска, що насилували жінок і дївчат, і щоби пильнували порядку, виловлювали провідників бунту, проти ляхіт-

*) Лемки-Українцї — решту дорогий читачу догадай ся.

ської власти. І для таких спійманих провідників придумували найлютіші кари. Їх четвертували, колесували, жили з них витягали, вбивали на палі, а відтак відрубували голови, обвожували їх по всіх закутинах землі і показували Героїцям для постраху, щоби раз на все не важились бунтувати ся проти ляхітського царства.

Але і сего славні Героїнці не дуже то страхали ся і оружія з рук не кидали ніколи. Раз зібрали ся на раду, і постановили всі разом або умерти, або добути волю. На тій раді сказали, що ліпше славна смерть як соромна неволя і під проводом великого вожда Бохамеля, дали Ляхітам такого прочуханця, що їх держава вже раз на все стратила силу. Вона хилила ся... хилила, аж вкінци таки упала. І державу, якою Ляхіти не уміли правити, розділили між себе чужі зовсім племена — Шеби і Паруси; а тільки одна частина її дістала ся Мошкітам.

Тай Героїнці не мали иншої ради, бо ті їх довголітні борби кроваві, цілковито підірвали їм сили так, що вони о своїх власних силах вже не могли більше устояти ся, і мусіли оглядати ся за помочию, щоби забезпечити свої землі від ворогів то є від нових сусідів. Кілька літ надумували ся, а вкінци таки рішили получити ся з Мошкітами бо тії обіцяли їм поміч. І дійсно з початку поводило ся їм добре, мали своє військо, свої каси, уряди і школи, але незадовго відтак стало показувати ся, що не добра була тота їх спілка. Мошкіти стали щораз то більше насилати їм своїх чебеїв, т. є. урядників відтак і війска, а Героїнці не приглядаючи ще до сили не могли відразу так і проти того виступити, лише спокійно дивили ся, що буде дальше. А тимчасом Мошкіти не спинювали ся в своїй роботі, тільки щораз то дальше залазили за шкіру своїм сусідам і сусідам, стали помало зносити їх вольности, а дальше то вже цілком почали замінювати їх на своїх підданих.

Се вже розуміє ся мусіло Героїнців обурити до живого — і они стиха ладили ся дати відпір. В тільки літних борбах з Ляхітами загартували ся, навчили ся любити свій край, свою рідну мову, свої славні думи і пісні і тому то за жадну ціну, за ціну крови не хотіли допустити до того, щоби ворог доптав їх ногами.

І чим більше Мошкіти їм докучали, тим більше стали вони їх ненавидіти, і придумували над тим, як би то ся знов розділити. Ненависть щей виходила з того, що між одними а другими, заходили величезні ріжниці. Мошкіти се була мішанина ріжних пів диких племен, а Героїнці, то був одноцільний нарід. Мошкіти любили рабство, а Героїнці свободу; мова звичаї і пісні одних і других були цілком відмінні. Мошкіти почитали Білого Медведя, то був їх бог — пан житя і смерти, а Героїнці почитали Кудлатого Льва. Героїнці варили страви щодень і кожду з осібна, а Мошкіти раз на тиждень і мішали всі разом, бо любили їсти їх в сквашеню. Перші мали вроджену лагідність, були гостинні, з добрим серцем і чутливі, а послідні були не отесані, грубі, дикі і ординарні. Почутє релігійне у Героїнців стояло високо, а Мошкіти вірили в сьвятість Білого Медведя. В них білий Медвідь був неомильний; і що зло на земли діяло ся, то без його волі. Він паном цілого сьвіта, всіх царів на земли, а хто поважив ся проти нього виступати, або хулити, то того чекала кара смерти. Взагалі понятя релігійні, були у них майже поганські. Угодників Божих по сьвятинях малювали в мундурі Білого Медведя, а сьвятий Футима мав ще до того на голові і фуражку. Духовників своїх Мошкіти ненавиділи, і не лише що зневажували але при пиятиці, по корчмах нераз побивали їх до крови. А і таке бувало що оми-

Google

нали їх при стрічі та метали за ними соломою, як за якою заразою, щоби яке зло їм не приключило ся. Взагалї були забобонні. Тому то в їх державі витворило ся величезне число ріжнородних сект і безвірство.

Дальше, хати у Героїнців були чистенькі і повибілювані, саміж мимо того, що були рослі і гарні на лици, носили ще чистенькі і чепурні строї, так, що аж любо було дивити ся на них. А Мошкіти самі брудні нехлюйні обдерті з заростом на голові і на лици, мов дикі звірі по лїсах, а хати у них були ледачі і нехарні. Отже тоті величезні ріжниці були також не малою причиною, що Героїнці Мошкітів бридили ся і чули до них таку расову ненависть, що не лише з ними нїколи не женихали ся, але і здибати ся з ними не хотїли.

ЛЕМКІВСЬКІ ПІСНІ.

ПО ГОРАХ ХОДИЛА.

По горах ходила, дитятко носила
Все глядить ся в Кошицку страну
Чи може по пути не ідуть рекрути
З мадярської войни до дому.

Цить не плач Параню, поверне наш нянько
Поверне ся як лем мир будзе
Принесе дитятку білу дзімку, ябко
І меню притисне до груди.

Загуло по пути, — вертають рекрути.
Скрикнула невеста з уцехи
Обмию росою личенько сьвіжою,
Бо нянько наш вертат до хижи.

І слези обтерла і в менту ся вбрала
І личко си вмила росою
Як птах полетіла напроти і стала
При пути на скалу стромую.

Вертають рекрути. Гей! братя! чи чути
Де мій муж? Чи може він з вами?...
Жено! Бог з тобою! Твій муж упав в бою.
Гей під Кошицкими мурами!

Невеста скричала, поблїдла зридала,
Притисла до серця дитину...
Боже! Будь милостив! мі грішній одпустити!..
І гвергласъ з ягідков в глибину.

ДАВИДОВА ЖЕНА.

Давидова жена лежить тяжко хора
А Давид єй не вере (гей)!
Ставай Олено моя млада жено
Бо тебе нич не боле.

Давидову жену уж на лаву кладуть
А Давид єй не вере (гей!)
Ставай Олено моя млада жено
Бо тебе нич не боле.

Давидову жену уж до гробу кладуть
А Давид єй уж вере
Од ставай Олено моя млада жено
Бо ня барз серце боле.

КЕ СИ ШОВ.

Ке си ішов з Керинтури ку Прадзе
Спітькало ме шварне дзєвче на драдзе
Іди! іди! шварне дзєвче до дому
Не заставай ти на драдзе нікому.

МАМУСЬ МОЯ.

Мамусь моя куп ми коня,
Най не сиджу дармо дома
Най си житя не корочу
Най си ходжу кади хочу.

ГЕЙ КЕ СИ ПШОВ ОД ФРАІРКИ.

Гей ке си ішов од фраїрки
Гей збіркалї-ми подковейки,
Гей подковейки збіркалї-ми
Гей чарні очка плакалї-ми.

Гей чарне очко где ідете?
Гей уж ви мої не будете.
Гей уж ви мої не будете
Гей бо на войну поте будете.

Digitized by Google

ПРИЙШОВ БИ Я.

Прийшов би я до вас кождий вечер
Абисте ми дали штоби я хтів;
Тото дзевче шварне што ма очка чарне
Я бим го взяв.

ТАМ ЗА НАШОВ ХИЖОВ.

Там за нашов хижов купа сена (2 рази)
Вчера було дзевче (2 рази)
Днеска жена.

Вчера було дзевче под вінечком (2 рази)
А днеска невеста (2 рази)
Под чепечком.

Вчера було дзевче матусь мя (2 рази)
А днеска невеста (2 рази)
Шугайова.

Я СЕМ ХЛОПЕЦЬ СПРАВЕДЛИВИЙ.

Я сем хлопец справедливий
Никто на ме нич не зна
Лем та моя фраїречка
Она на ме не позна

Хоцби і поведзец мала
Но поведзец не може
Бо мі сама висилала
До заградки по рожи.

Я БИМ ОРАВ.

Я бим орав, я бим жав,
Я бим тото дівча взяв,
Штоби вміло косити
І за плугом ходити!

ЯКИЙ ТИ ЯНІЧКУ.

Який ти Янічку як ружа,
Не би ми тя дали за мужа;
Анї бим ти робиц не дала, не дала,
Лем бим тя за красу тримала.

О. ОЛЕСЬ.

ЧУЄШ, КРАЮ МІЙ?

Для всїх ти мертва і сьмішна,
Для всїх ти бідна і нещасна,
Моя Україно прекрасна,
Пісень і волї сторона.

Поглянь: народ твій — раб з рабів
Чужими і рідними забутий,
Гниє віки в недолї лютій
І віру в долю загубив.

О дух України! орел!
Дух вільний, сьмілий і високий
Злети, стурбуй сей мертвий спокій
І влий житя з своїх жерел.

Мовчиш? заснув? ганебно спи...
Нї, певно ти поліг в курганах,
Бо ти не зміг би буть в кайданах,
Як цї невольники — раби...

Ти дужий в вільности своїй,
Розвіє би хмари і тумани,
Розбив би всїх неволь і кайдани
Розбив би... чуєш, краю мій?....

Google

ЯК ДІЙТИ ДО БОГАЦТВА?

ПРИМІРИ З ЖИТЯ ВЕЛИКИХ КУПЦІВ.

(За С. Смайльсом).

Кождий чоловік бажає улекшити собі житє і зробити його вигідним; кождий хоче дійти до заможности і богацтва. Ріжними дорогами йдуть люди до сеї цїли: один працює на рілї, инший в ремеслї, ще инший кидаєть ся до промислу. Кожда дорога доводить до мети; до чого небуть взяти ся, можна здобути маєток, як тільки працювати витрівало і розумно. Але найбільші користи дає нинї торговля, купецтво.

В нинїшних часах кождий є по трохи купцем. Бо купцем є не тільки сей, хто веде сам якесь підприємство, але й кождий, хто що небуть продає або купує. Але як мало таких, що справдї розуміють ся на торговлї і вміють пильнувати своєї користи! Неодин через власний нерозум і незнанє сам приносить собі шкоду і руїну! Стати купцем — легка річ; але бути добрим купцем то завданє тяжке і трудне. Хто хоче дійти до маєтку на купецтві мусить пізнати ся з основами торговлї, приглянути ся докладно купецьким звичаям, присвоїти собі купецькі прикмети.

Перша прикмета, якою визначаєть ся добрий купець, се віра у власні сили. Кождий, чи він родив ся в палатї, чи в сільскій хатї повинен оглядати ся тільки на себе самого, бо лиш тою дорогою зможе дійти до заможности і щастя. Вірити в свої сили — се не легка штука; самостійність розвиваєть ся поволи і треба довго у нїй вправляти ся. Той, хто оглядає ся на чужу поміч, сам собі шкодить; хто виховав ся в великих вигодах за молоду, той на старість живе звичайно в нуждї. Лїпше працювати від дитинства, зростати серед перешкод і недостач, як лежати на мягенькій постелї і чекати, коли щастє саме прийде до чоловіка. »Все так буває, — каже Шульце а Деліч, відомий орґанїзатор кас, — що челядники й робітники талантом, витрівалістю вибивають ся з нужденного місця на перше становище, обіймають провід в найзначнїйших підприємствах, доходять до значного майна або принайменше знаходять собі спокійне забезпеченє на старість. А противно бачимо часто, що сини богатих батьків, що стоять в найбільш успішних умовах на початку карієри через неспосібність, лїнивство, марнотратність запропащують маєтки і зовсїм зникають з промислового сьвіта, або знайшовши науку в нещастю, на ново мусять зачинати карієру. Таким способом все відбуваєть ся переміна і рух між крайними місцями в промислї — від великого підприємця до найбіднїйшого робітника, і на відворот. Причина сього лежить в людській природї. Кождий знає, що незвичайно тяжко вибороти собі висше становище, особливо коли так стало ся, що чоловік родив ся в найбіднїйшій суспільній верстві але як раз тому, ізза тих перешкод і непоборимих трудностий, знаходять ся люди, що працею і витрівалістю успішно розвивають се тяжке завданє. Се лежить в природї чоловіка, що його спосібности й прикмети тільки тодї розвивають ся вповнї, коли лишимо його на власні сили серед тяжких проб долї. З другого боку, коли нема конечної потреби, примусу, коли одідичені засоби позволяють виконувати дїло без напруженя, — чоловік легко уступає перед перепонами, тратить зацїкавленє до працї, хоче уживати без труду, — а все те веде до знесиленя і деморалїзації...«

Можна подати богато прикладів з житя купців і промисловців, які зачинали з голими руками, а вірою у власні сили і невсипучою працею дійшли до великих богацтв. Стефан Жірар, що вмер у Філядельфії 1831 р., лишив маєтку 75 міліонів франків. А до Америки приїхав в дванайцятім році житя без найменшого майна, як простий хлопець на кораблі; незвичайною витрівалістю, сьміливими підприємствами, не оглядаючи ся на нічию поміч, дійшов до становища одного з найбільших купців на сьвіті. — Таким самим способом дійшов до майна Німець, Яків Астер. Також був сином бідних батьків, виїхав до Америки з невеликим засобом товарів. В часї подорожі пізнав ся з якимсь купцем, що торгував футрами, а той змалював йому користи такої торговлї і намовив до такого підприємства. Приїхавши до Ню-Йорку, Астер вступив до одної великої торговлї футрами, підвчив ся, чого було треба, і заложив з малим капіталом власний склеп; вів його з таким розумом і працею, що по шістьох роках зібрав 200.000 долярів. З часом розширили ся його відносини, його торговля футрами обняла цїлий сьвіт, а його кораблї були на всїх морях. По смерти 1848 р. лишив майно 30 міліонів долярів. Всїм відома історія родини Ротшильдів, славних міліонерів. Основу під богацтва сього роду положив Анзельм Ротшильд, Жид, роджений у Франкфуртї 1743 р.; до маєтку дійшов з нічого великим розумом і працею.

Кождий сам є паном свойого щастя. Кому не щастить ся, то звичайно його власна вина. Один Анґлїєць пише: »Всї жалї на сьвіт є неоправдані; не бачив я нїколи заслуженого чоловіка, якого люди не оцїнили-б; недолю завдячуємо звичайно самі собі«. А инший Американець говорить: »Все, що люди говорять про недоцїнені заслуги, се звичайно говоренє людий неповоротних і нерішучих, які хочуть скинути на сьвіт причину свого нещастя. Хто має знанє і хоче працювати все знайде собі місце дїяльности. Сьміливі люди, на яких так часто нарікаємо, що забирають нам хлїб, звичайно визначають ся великою енерґією і рухливістю, і длятого доходить до богацтва«...

Пильність се також прикмета, без якої не може обійти ся анї купець анї всякий инший чоловік. »Пильність се мати щастя«, каже Венямин Франклїн. »Лїнивство все робить трудним, пильність все улекшує. Лїнивство лїзе так поволи, що легко може дігнати його біда. Лїнивство як ржа — нищить більше як праця; ключ, якого все уживають не тратить блеску. Працею і витревалістю маленька мишка перегризає велику линву; малі удари сокири валять найбільші дуби. З лїнивства пливе журба, з непотрібного відпочинку нудьга«. А инший письменник каже: »Лїпше дїяльне пекло, як лїнивий рай!« Хто не пильнує своїх інтересів, сам готує собі руїну.

Один властитель великого маєтку через лїнивство і невмілу господарку так підупав, що мусїв продати половину своїх дібр, а решту пустив в аренду на 20 років. Ще не минуло 20 років, коли одного разу питає арендар дїлича, чи не хотїв би продати свого майна. »Чи може ви хочете купити?« відповів здивований пан. »Як згодимо ся на цїну, то дуже охотно«. Пан здивував ся ще більше: »Скажіть менї, як се може бути: я не міг удержати ся, хоч мав доходи з маєтку два рази більшого і не потрібував платити чиншу, а ви господарите на половинї майна, платите за аренду і ще заложили такі гроші, що хочете купити землю?« »Се дуже просто«, відповів арендар. »Ви сидїли собі спокійно і тільки кликали: ідїть до роботи; я був все на ногах, сам доглядав всього, сам працював — і тепер збираю овочі своєї працї«.

При пильності треба купцеви точність, порядок і докладність в кождім дїлї. Всяку роботу, навіть найменшу, треба виконувати старанно

Google

і докладно. Недокладність, поверховність приносить велику шкоду навіть пильним і роботящим людям. Не можна мати довіря навіть до чесного чоловіка, коли він є неуважний або недокладний; кожду роботу треба оглядати подрібно, бо не можна вірити йому на слово; його недокладність приводить все неспокій, заводи, непотрібні труди.

Характеристичною прикметою анґлійського політика Карла Якова Фокса було се, що кожду справу переводив дуже докладно і сумлінно. Коли вже був на високім уряді, хтось скритикував його письмо. Фокс зараз приняв собі учителя каліґрафії і писав з взірців як малий ученик, поки не поправив собі характеру письма. Практичний купець, що має богато до писаня, дуже велику вагу привязує до читкого письма своїх помічників і се нераз рішає про долю молодих купців.

Ще більше потрібна точність що до часу. Хто в означенім часі сповняє се, що обіцяв, знаходить у кождого пошану і довіре. А хто є неточний в часі, тому і в инших справах не можна вірити. Коли один з секретарів Юрія Вашінґтона оправдував ся, що не прийшов на час і складав вину на годинник, Вашінґтон відповів спокійно: »Або ви знайдіть собі инший годинник, або я знайду собі иншого секретаря«.

Порядок і точність се прикмети, без яких купець не може обійти ся. Звичайна причина, чому упадають ріжні підприємства се те, що в їх веденю нема ніякого пляну і порядку. Основою кождого інтересу, є точні купецькі книги. Хочби обсяг інтересів був найменший, має бути в нім лад і порядок. А до порядку належить записувати в книжках все, що наше майно побільшує або поменшує, приходи й розходи, належности й довги, щоби в кождій хвилі мати докладний образ, як стоять наші інтереси. Хто може без такого знаня робити ощадности в домашнім житю, як вони потрібні? Коли записаний кождий видаток, легко можна знайти сї позиції, які на будучність треба зменшити, щоби прийти до рівноваги. Помиляють ся той хто думає, що можна спустити се на память. Навіть при найменшім інтересі память не вистарчає. Коли наші довги записані, лекше пригадуємо собі, що треба їх заплатити і дбаємо, щоби вирівнати їх в відповіднім часі, а через те збільшаємо наш кредит і знаходимо людий, що нам в потребі поможуть. Коли списуємо наших довжників, також лекше стягнемо з них, що нам належить ся; довжників треба пильнувати: чоловік заплатив би малий довжок, якби йому в час пригадати, поки довг не став дуже великий. Недостача докладної бухгальтерії є часто причиною, що купець не знаючи добре своїх приходів і розходів, накладає на свої товари ціни такі низкі, що сам руйнує ся, або знов такі високі, що відганяє покупців від своєї крамниці. Щож ліпше остерігає нас перед небезпекею, яка наступає на наш маєток, як не рахункові книги? Кілько-ж разів впадає в безвихідне положенє родина, коли умре несподівано батько, який вів свою бухгальтерію тільки в голові або лишив тільки доривочні, на листку списані відомости про стан свого маєтку? А прецінь так мало треба часу до веденя невеликої книжки приходів і розходів, позичок і довгів!...

Купець повинен цінити незвичайно час. »Час се гроші« говорить приповідка і се глубока правда. Анґлійський письменник Вальтер Скот так писав до одного молодого чоловіка, що просив його о раду: Старай ся все займати ся хосенним ділом і не марнуй часу на дрібниці. Кличем твоїм нехай все буде: робити! Се що має бути зроблене, зроби зараз; відпочинкови і забавам віддавай ся все по праці, ніколи перед працею. Підчас походу війска в зад-

Google

них рядах приходить до безладу, коли передні не поступають все і безнастанно. Так само є у всякім ділї. Коли се, що маємо зробити з початку небуде зроблене точно, старанно і основно, то назбирасть ся так богато працї, залеглости стають такі тяжкі, що тяжко дати собі з ними раду. Так само говорить Венямин Франклін: »Коли любиш житє, не марнуй часу, бо се матеріял, з якого житє утворене. Кілько-ж марнуємо часу, сплячи довше, як потреба; забуваємо про се, що сплячий лис не зловить курки і що в гробі мати мемо досить часу до спаня!«...

Анґлійський адмірал Нельсон замовив раз товари у купця і просив його дуже, щоби відіслав йому їх о 6-ій годинї ранком. »Буду мати честь віднести їх особисто о 6-ій рано«, відповів купець. Нельсон покивав головою і сказав з усьмішкою: »Се не досить, ви повинні бути у мене чверть години скорше.« »Добре, буду при ваших дверах три чверти на 6-ту«. »Гарно, любий добродію, все лїпше чверть години скорше; тій чверти години завдячую все добре і корисне, що я зробив в моїм житю«.

Один французький мінїстер полагоджував все в час свої справи і не мав нїяких спізнених робіт, та ще ходив щоденно на забави; коли його питали, яким способом може погодити працю з забавою, відповів: »Се легко зрозуміти, — не відкладаю нїколи на завтра справ, які нинї треба полагодити.

Вичислили ми важнїйші прикмети, якими відзначасть ся добрий купець: пильність, докладність, точність, порядок. Можна-б ще додати богато иншого: обережність, рухливість, рішучість, витрівалість в намірах. Товариський такт се також важна прикмета для купця, а можна її набути не тільки через виховане з дитинства, але й в пізнїйшім віцї через пильну обсервацію і досьвід.

Але найважнїйша прикмета купця, яка приносить йому правдиве щастє — се ч е с н і с т ь. Чесність заробляє найбільше і заходить найдальше. Чесність так само як добра монета платить в цїлім сьвітї. Один досьвідчений купець говорив свому ученикови: »Лїпше як міра буде за велика, як за мала, а зле на тім не вийдеш. »Один богатий анґлійський пивовар приписував зріст свого майна головно тому, що все давав богато солоду до пива. Ішов від бочки до бочки, кушав з кождої і говорив: »Ще за тонке, додайте ще міру солоду«. І справдї його пиво було знаменитим напитком і принесло йому чесне імя і богацтво.

Нїякий фах не виставляє чоловіка на такі спокуси як торговля. Через купецькі руки переходить велика сила чужої власности, товарів і готівки, що іде на руки купців, їх субєктів, касієрів, посередників і т. ин.; все те незаможні люди, а таки надужитя трафляють ся рідко, — се приносить велику честь купецькому станови. Деколи ще знаходимо нечесних купців, що використовують своїх клїєнтів надто високими цїнами або поганим товаром, касієрів, що втікають з чужими грішми, фабрикантів, що фалшують товар. Але такі випадки є нинї досить рідкі. Більшість купців мерзить ся такою поганю і цїле житє іде чесною дорогою. І таким купцям ідуть інтереси найлїпше! бо вони всюди мають довірє ,— а се основа людських відносин.

Часто чуємо думку, що житє купця має на цїли виключно матеріяльну користь, що купець тільки про се має думати, щоби добре вести інтерес і заробити як найбільше гроший — а поза тим нїчого. І справдї стрічаємо таких купців, що поза своїм крамарством сьвіта не бачать і тільки збивають гріш до гроша. Такі люди не цікавлять ся нїчим більше, а навіть не знають, що робити з добутими грішми. Але ж робили-б велику кривду купецькому станови, якби думали, що всї купці такі вузкоглядні. Противно — жили і живуть все

Google

купці з широким сьвітоглядом, що побіч своїх інтересів не забувають про загальні справи, купці, які не тільки ведуть добре торговлю, але взірцево сповняють горожанські обовязки. Знаємо богато купців, які щиро цікавлять ся наукою, штукою, суспільними питанями. Є між ними люди, що великим коштом збирають книжки, закладають собі цілі бібліотеки, щоби йти все з поступом науки. Инші знов основують музеї і галерії образів, купують найгарнійші твори штуки, опікують ся незаможними артистами. Ще инші беруть участь в політичнім житю, досліджують пильно суспільні справи. Такі купці вміють уживати розумно свого маєтку. Гроші вважають не метою житя, але дорогою до мети; гроші, се тільки засоби, при помочи яких можна сповняти великі і славні діла. Неодин купець записав тестаментом все своє майно на добродійні цілі, на школи, стипендії для бідної молодіжи, на бібліотеки, музеї і инші публичні інституції. Такі люди заслужили память, вдячність і пошану цілого людства.

Щоби показати, що все, про що дотепер сказано, може в житю адійсити ся, приводимо тут житєписи двох знаменитих купців, що можуть служити взірцем для всього купецтва.

Петро Гаєнклевер родив ся 1716 р. в Німеччині, був сином властителя фабрики зелїза. В семім році житя віддав його батько до діда, що мав фабрику бавовняних виробів. Тут стало улюбленим занятєм підростаючого хлопця приглядати ся роботї ткачів; безнастанний вид робітників вже з малечку навчив його шанувати і любити працю. В школї був одним з найпильнїйших учеників і тут вже показав, чим буде пізнїйше, бо найлїпше полюбив науку географії, описи далеких країв і чужих звичаїв. Але хоч проявляв охоту до купецтва, батько взяв його наперед до своєї фабрики, бо знав добре, що хто хоче бути купцем мусить мати практичний досьвід в фабрикації. Чотирнацятилїтний хлопець пізнав ся з рахунками і бухгальтерією, а потім пішов до кузнї; мусїв як простий робітник переходити всї фабричні степенї. Чекала його тут тяжка робота, скромний харч і просте ліжко. Сам признає, що робота, яку йому давали, переходила його сили. З малими перервами працював від 5-тої год. рано до 9-тої вечером; снїданя й обіди їв на стоячки й аж вечером сїдав разом з иншими робітниками до лїпшої вечері. Та хоч тяжкі були його терміноторські роки, — наслїдки сього були дуже гарні. Гаєнклевер говорив пізнїйше, що роботящий спосіб житя зміцнив слабе тїло і дав йому змогу зносити невигоди підчас далеких подорожий. Його товариші жалували ся звичайно на їду й невигоди, а він їв все смачно і нїчо йому не шкодило. Найтвердше ліжко було для нього мягке й вигідне; непогоди й злі дороги не відбирали йому гумору. Казав часто: »Бажаю всїм батькам, щоби призвичаювали свої дїти до поганої страви і невигід, бо богато людського щастя є в тім, щоби знати в кождім часї примінити ся до всяких обставин«.

Коли Гаєнклевер в девятнайцятім році житя відбував першу подорож до Парижа, познакомив ся в дорозї з одним поважаним стариком, який дав молодому такі науки: »Бачу, що ти чужосторонний і може їдеш до Парижа, щоби побачити велику і гарну столицю Франції і пізнати звичаї нашого народа. Ти є молодий і не знаєш ще сьвіта, — то й хочу подати тобі деякі ради, які знаю з довголїтнього досьвіду. Давнїйше був я лїкарем і мав широку практику; тепер зложив собі стільки, що можу пережити решту житя в спокою і вдоволеню на селї. Памятай про се добре: хто хоче заховати здоровлє і бути щасливим, мусить берегти ся трох річий, — пїянства, гри в карти й товариства легкодушних жінок. З пїянства походять всї инші нещастя. Підчас моєї

Google

практики лічив я тисячі молодих людий, що з тих причин втратили здоровлє і щастє; богато з них вмерло, инші зруйнували собі житє. Слухай моїх рад, а в старости будеш мене згадувати з вдячністю«. — Молодий чоловік запамятав ті перестороги. Газенклевер перейшов пішки Францію аж до Піренеїв, і потім повторив ту саму подорож ще пять разів в інтересах свого батька. Але батько через нещасливі обставини втратив цілий маєток; вкінці син мусів лишити рідний дім і шукати в сьвіті щастя: батько збіднів так, що не міг йому дати на дорогу ані сотика. Але Петро порадив собі в житю, бо з молодого віку виніс найгарнійші прикмети: відвагу, працьовитість, пильність і чесність.

В 1742 р. став Газенклевер подорожним агентом при підприємстві свого кревняка, що мав фабрику тютюну в Аахен. Обїхав Францію і Німеччину, їздив також до Росії і дуже побільшив доходи фабрики своїми розумними заходами. На Шлеську вивчив ся полотняного промислу, якому потім мав віддати важні прислуги; вислав навіть пробки шлеських полотен свому стриєви, що був купцем в Лісабоні і так отворив тому товарови новий,корисний ринок, а якого і сам пізнійше користав. Свояк з початку обіцював, що прийме його як спільника до свого підприємства; але як Газенклевер вернув до Аахен з довгої подорожі по Іспанії і Португалії і пригадав обітницю, той відповів, що має пятьох синів і мусить про них дбати. Невдячний чоловік не тільки недопустив Петра до співучасти в користях, але ще й казав заплатити йому половину коштів дороги. Газенклевер обурений такою несправедливістю, кинув інтерес того свояка. Навязав переписку з своїм стриєм в Лісабоні; той відписав, що готов приняти Петра як спільника, коли вложить до спільної торговлї 8.000 гульденів. Газенклевер не мав навіть половини сеї суми; але його примірне поведенє, чесність і купецька рухливість, здобули для нього довіріє чужих людий і один знакомий купець позичив йому потрібні гроші, цінячи його прикмети. Як приїхав до Лісабони, стрий вже не жив, а інтерес був в руках двох молодих свояків. Злучив ся з ними під фірмою Лянґ і Газенклевер, оженив ся і жив щасливо чотири роки. Потім виступив із спілки і заложив нове підприємство в Кадиксї. — Щоби помочи батькови в удержаню родини, добрий син взяв на себе вихованє трох наймолодших братів.

Се був час дуже тяжкий для купців; численні банкроцтва рознесли страх в торговельнім сьвіті. Але Газенклевер не втратив ані на хвилю рівноваги ума і вийшов побідно з усїх проб. Щоби навязати нові зносини і оглянути найлїпші фабрики в Европі, відбув знов довгу подорож по Франції, Англії, Голяндії і Німеччині. Всюди, куди звернув ся, лишив корисний слїд; дбав не тільки про себе, а й про загальний поступ промислу. І так у Франції купив партію полотна і розділив її по шлеських фабриках для науки і заохоти тамошним ткачам. Так само впливав в Оснабрік на поліпшенє полотничого промислу і через се доброта виробу піднесла ся о 25% і в тім самім відношеню також доходи фабрик. Коли запрошено його до Берлїна на нараду в справі піднесеня шлеської торговлї, Газенклевер зробив замітку, що в Іспанії і Португалії жалають ся на нерівну ширину шлеських полотен і через те не хочуть їх купувати; завдяки сїй замітцї пруський уряд видав розпорядженє, щоби фабрики робили полотно в однїй ширинї. — Протягом сеї подорожі придбав собі Газенклевер богато знаня і став справдї одним з найвизначнїйших купців.

Вернувши ся до Кадиксу, застав тут немилі несподїванки. Спільник в його неприсутности господарив погано; Газенклевер розлучив ся з ним і завязав нову спілку з двома иншими купцями. Розширили ся його зносини з Америкою і зросла торговля шлеским полотном, до якої сам дав початок давнїй-

Digitized by Google

шою пересилкою. Річний прихід його дійшов до кількох міліонів. Але полудневе підсонє шкодило його здоровлю і Газенклевер за радою лікарів переніс ся з родиною до Льондону.

В 1761 р. приїхав знов до Лісабони, де мало не знайшов смерти підчас страшного трясеня землї (30 цвітня). Слідуючого року відбув подорож в иншу частину Европи, а саме обїхав північні краї, головно Швецію, щоби скріпити давні торговельні звязки і навязати нові, а також, щоби виконати плани, яким здавна займав ся його рухливий ум. Купці з за Атлянтику донесли йому, що в північно американських кольоніях Анґлії (нинїшних Злучених Державах) знаходить ся безмір зелїзної руди і що ґрунти разом з лїсами можна купити за безцїн. На тім будував Газенклевер свої пляни. Знав Анґлію і довідав ся, що сей край потрібує річно більше як 400.000 бочок зелїзної руди і за неї а також за дерево, поташ, лен і коноплї платить за границею 2 міліони фунтів стерлїнґів (10,000.000 дол.) Обчислив далї, що ті продукти можна дістати за низшу цїну, як де инде, а тим самим плоди инших країв не зможуть витримати з ними конкуренції на анґлійськім торзї. Так отже рішив ся підняти сей великий інтерес. Перед тим ще придбав технїчні відомости потрібні в такім підприємстві; в подорожах вивчив ся докладно найлїпшої управи льну і конопель; з гірництвом пізнав ся добре в Швеції, а фабрикацію зелїза і сталї знав, як знаємо, ще з молодечих лїт з фабрики свого батька. Щоби добути відповідний капітал, злучив ся з двома Анґлїйцями, що вложили до спілки 21,000 фунтів стерлїнґів (101,000 дол.) Величезне поле дїяльности лежало тепер перед підприємчивим Газенклевером, але він не злякав ся величезної працї, бо в тяжкій школї житя привик до зелїзної витрівалости і пильности. Зумів зєднати для справи уряд і богатих купців, що також приступили до спілки і коли вже всї приготовленя були покінчені, виїхав 1764 р. до Нового Сьвіта.

В Америцї знайшов все так, як йому описували. Купив копальню зелїза, ґрунти і лїси на просторі 52 морґів, спровадив з Німеччини моторних гірників, ковалїв, вуглярів, теслїв і ин. робітників, виставив поверх 200 будинків усякого роду, маґазини, відливарнї, кузнї, м лини і т. ин., отворив нові копальнї зелїза, ставив мости, копав великі збірники на воду, щоби млини могли навіть серед посухи сповняти своє дїло, — одним словом розвинув незвичайну дїяльність. Копальнї зелїза розвивали ся добре, а витоплений метал був такий знаменитий, що в Анґлії знайшов відразу великий покупц. Все йшло дуже добре. Газенклевер без сумнїву був би провадив з успіхом се велике підприємство, якби мав до дїла з чесними людьми. Але несподївано мусїв вертати до Анґлії, бо головний його спільник, Сетен, знайшов ся на дорозї до банкротства; виїзджаючи лишив на своїм місци кількох директорів, яких уважав добрими людьми. Коли приїхав до Анґлії, банкротство Сетена вже було всїм відоме; товариству він був довинний 15,000 фунт. стерл. Щоби вратувати свою честь, Газенклевер зложив зараз членам американського підприємства докладне справоздане; се зробило таке корисне враженє, що спілка вислала його знов як свого повновласника до Америки. Тут чекали його нові клопоти. Поставлені ним директори допустили ся всяких надужить і позатягали великі довги. Щоби забезпечити підприємство Газенклевер виставив векслї, але вірителї не хотїли їх приняти. Газенклевер жалував ся на се перед зарядом товариства, але тут йому заявили, що відбирають йому уряд. Очевидно спільники хотїли його відсунути, щоби зібрати се, що він заслїв. Газенклевер анї на хвилину не втратив відваги. Щоби заспокоїти вірителїв, продав свій удїл в американських посїлостях, а потім виточив товариш тру процес, щоби

Google

примусити спільників до виповнення належних йому зобовязань. Найзнаменитші купці англійські й американські, які знали його чесність і бачили інтриги його ворогів, висказували йому глубоке поважанє, а сам міг сказати спокійно про себе: богато я терпів, богато втратив, але заховав се, що найбільше вартне — імя чесного чоловіка; втратив 280,000 долярів, а крім сего мусів платити з власної кишені довги товариства. Аж двайцять років пізнійше виграв процес зі спілкою.

Газенклевер переніс ся з Анґлії на Шлеськ, і тут з останками майна розпочав на ново широку купецьку діяльність, працював невпинно й богато робив для загального добра. Підніс шлеську торговлю полотном, заложив плянованї давно маґазини на лен і прядиво, завязував товариства для піднесеня просьвіти між фабричною людностю і т. ин. В 1787 р. краяни в доказ великого признаня для його заслуг вислали його до Берліна, щоби робив заходи у правительства в інтересі вільної торговлї. Сей діяльний чоловік умер в 76 р. житя, лишаючи по собі память на довгі роки.

Готліб Натузій родив ся 1760 р. в Бранденбурґії. Батьки його були дуже бідні. Віддали сина хлопцем до Берліна на науку крамарства. Тут мусів сповняти всї найнизші прислуги: носити листи і пакети, розносити товари, витирати столи, замітати крамницю і т. ин. При тім справа була погана, а купчики робили йому всякі прикрости. Між иншим хотіли його примусити, щоби кождої суботи виносив потайно з крамниці каву, цукор і инші товари; чесний хлопець ніяк не хотів на се пристати. На щастє довідав ся господар про цілу справу, перевів слїдство і винуватих прогнав з крамниці. Натузієви відтепер було ліпше. Своєю працею і сумлїнністю здобув собі довірє властителя, так що той 1780 р., коли скінчив ся час науки Готліба, давав йому 30 долярів річної платнї, як схоче при нім лишити ся. Натузій згодив ся, але щиро бажав перейти з сеї невеликої крамниці на ширше поле купецької діяльности. В крамниці, де працював, бачив тільки перші елементарні початки торговлї, бо не було тут навіть правильної бухгальтерії. Властитель був щирим чоловіком, але без ширших поглядів. Натузій не міг ніяк у такого купця поширити круга свого купецького знаня. Одинока дорога до сеї цїли була самоосьвіта: молодий Натузій віддав ся їй з великою витревалістю і аж дивувати ся приходить, як він зміг побороти всї перешкоди. Був занадто бідний, щоби купити собі дорогі книжки, мусів взяти ся на инший спосіб. В кождій крамниці уживають до пакованя товарів старих ґазет і всяких паперів; Готліб переглядав пильно сю макулятуру і все, що відносило ся до торговлї і промислу, відкладав на бік, щоби вечером по замкненю крамниці, або на другий день рано, або вкінці в найблизшу недїлю уважно перечитати сї листки. Такою дорогою навчив ся богато. Нарешті відшукав кілька аркушів якоїсь знаменитої книжки про торговлю. Кілька разів читав сї картки з великою увагою і тоді отворив ся перед ним новий сьвіт понять, пізнав, що має робити справді образований купець, який хоче відіграти в купецькім сьвіті значнїйшу ролю. Щоби заспокоїти жадобу знаня, то тепер видавав на книжки навіть сї гроші, що були призначені на сніданє. Так здобув собі поволи ріжні знамениті твори, головно про торговлю і політичну економію. Між иншим роздобув книжку славного Анґлїйця Адама Сміта (Smith) п. з. »Про натуру й причини національного богацтва«, і читав її стільки разів, що вкінці вмів її майже на память. Крім сього вивчив ся сам без ніякої помочи купецької аритметики, подвійної бухгальтерії, науки про векслї, монети, курси і т. ін. Але невдовзі пізнав, що сї наука не доведе до нічого, як не матиме відповідної практики. Тому вправляв ся в писаню вправ

БОГ

на купецькі теми, видумував якісь фікцийні інтереси, ніби війшов в зносини з ріжними купцями, вів ніби з ними ріжні торговельні справи, переписував ся, завів книги довжників і кредиторів і таким способом зібрав кореспонденцію, що займала кількасот аркушів разом з відповідними дневниками, книгами і т. ин. Сю ріжнородну роботу робив в тайні, сам для себе, так що ніхто про се не знав. Навіть такі науки, що на перший погляд лежать поза обсягом купецької діяльности, були предметом його студій, а саме природні науки, а головно хемія.

Чим більше поширювало ся його знанє, тим більше бажав кинути дотеперішне обмежене поле діяльности і вступити до великого купецького дому. Його купець підвисшим йому, правда, в двоє платню, але Натузій не міг так видержати і написав широкий лист до Зенгевальда, шефа славної тоді купецької фірми в Магдебурзі; описав там історію свого образованя і просив, щоб на пробу дали йому хочби найнизше становище в конторі. Зенгевальд пізнав із змісту і форми листу, що має до діла з незвичайно талановитим чоловіком і відразу подав йому почесне місце бухгальтера в своїй конторі. Натузій був незвичайно порушений сею офертою і почував ся безмежно щасливий, що його бажанє так скоро і успішно сповнило ся. Коли повідомив свого шефа, що має намір опустити крамницю і перейти до Магдебурга, старий купець дуже дивував ся й остерігав Іотліба, щоби не переціновував своїх сил і не приймав обовязків, до яких не має ані талану ані науки; вкінці заявив йому, що на 4 тижні лишить йому вільне місце, щоби міг вернути ся на давне становище, як покажеть ся невідповідним в магдебурськім купецькім домі. Але Натузій вже не вернув ся. Щоби доказати, що знає добре бухгальтерію, приступив до іспиту і зложив його так гарно, що зараз давали йому місце в міністерії. Але він, як обіцяв, вступив до дому Зенгвальда і взяв там зовсім новий і взірцевий порядок, так що знайшов велике довірє у нового шефа і поважанє у товаришів. Давний його опікун хотів дістати його назад до свого склепу, давав йому місце спільника, а навіть обіцював зробити його наслідником цілого майна, бо не мав дітий. Але Натузій не згодив ся. В короткім часі майже весь заряд підприємств Зенгевальда знайшов ся в його руках, а коли Зенгевальд умер несподівано, знайдено його тестамент, де він дозволяв на дальше істнованє своєї фірми, тільки під услівєм, що Натузій стане спільником дому. Стало ся, як бажав, і Натузій перший раз мав нагоду розвинути свої великі спосібности.

З початку мав богато клопотів; але відваги не втратив, працював витревало й побільшив кредит своєї фірми через ощадний і розумний спосіб житя, як і щасливими підприємствами. Свою купецьку зручність показав в ряді сьміливих спекуляцій, які приносили йому великі доходи. Як обережно приступав до діла, видно з такого прикладу: Його дім мав участь в перевозі тютюну; раз прийшла відомість, що транспорт прийшов до Гамбурга дуже знищений. Натузій поїхав сам до Гамбурга і пересьвідчив ся, що шкода не така значна, як йому донесено; купив отже на ліцитації велику частину того тютюну, привів його до доброго стану і заробив на тім інтересі 30,000 долярів. Коли по смерти короля Фридриха II. знесено в Прусії тютюневий монополь, Натузій заложив фабрику тютюневих виробів; його фабрикати мали такий покуп, що попит був більший, як подача і протягом року продано більше як за 700,000 долярів. При своїм підприємстві війшов в зносини з ріжними урядами і навіть давали йому посаду члена тютюнового заряду в Прусії з титулом тайного радника; але посади не прийняв, бо монополізація торговлі тютюном, яку проектувало правительство, не сходила ся з його переконанєм.

Google

Коли Наполеон I. заснував для свого брата Сроніма вестфальське королівство, Натузій забрав свої капітали з фабрик тютюну і купив коло Маґдебурґа монастир з сусідними добрами. Ся посілість, в величині майже пів квадратової милї, положена на незвичайно родючім ґрунтї, стала тепер основою живої промислової і рільної господарки. Наперед поліпшено рільне господарство в усїх напрямах, потім поставлено на найлїпших взірцях бровари, горальнї, млини, заложено величаві огороди і оранжерії, в кількох добрих місцях засаджено 30,000 овочевих дерев, побудовано цегольнї, фабрики фаянсу і порцеляни, також фабрику цукру, — а на чолї всього того стояв давний крамарський ученик... Такі обовязки можна було виповнити тільки при помочи взірцевого порядку, що все проникав. Порядок був головним кличем Натузія. Щоби мати перегляд всеї роботи, Натузій подїлив свої заведеня на відділи і над кождим поставив окремого управителя, що був за все одвічальний. Один управитель другому мусїв за все платити готівкою. Навіть домашне господарство вело ся відповідно до купецьких правил і за все платило готівкою. Над всею тою машиною наглядала докладна і строга контроля бухгальтерії. Всї управителї відділів складали при кінцї тижня звіт до центрального бюра, де був осїдок головної бухгальтерії. Від часу до часу Натузій збирав ріжних управителїв до спільної наради. Щоби улекшити зносини між поодинокими частинами заведеня, видано навіть власну паперову монету: навіть в околиці приймали її охотно, бо в кождій хвилї можна було виміняти її на срібло в центральнім бюрі.

Але Натузій не тільки дбав о власні справи; добро загалу також було його метою. Тисячі давав на річ нових відкрить і винаходів на полї механїки і хемії. Творити щось корисного — се була провідна ідея всїх його підприємств. Дбав також о долю своїх робітників, заложив для них щадницю і касу хорих. До кінця житя Натузій не перестав працювати над своїм образованєм. Все шукав товариства людий, від яких міг чогось навчити ся, безнастанно читав найлїпші твори економічні, купецькі, технольоґічні і природничі. Умер 1835 р. в богацтві, лишаючи по собі взірцеве господарство. Так високо дійшов з малого крамаря завдяки працї й освітї.

ШАРАДА.

Таким словом звуть ся люди
Що хотять того, що не буде,
Як сьвіт, сьвітом не стояти.
З трех воно складів складаєсь
А дві гиди в нутрі мав.
По чім можна їх пізнати
Третий-перший єсть то власне
Що в них кождого є ужасне
Несноснїйше і хмарне.
Другий-третий, то рогаті.
Що все скачуть, як напяти,
І лиш нікоду тим справляють,
Цїлком як стіл поскакали
Разом, суть то свині дикі,
Що злюдьми звались негідні

З А Г А Д К И.

Біла як сніг, надута як міх, лопатами ходить, а рогом їсть.

Висить ґість, та ніч їсть.

Через гору дорога, а кінця її найти не можна; сьвіт її видать, а піти нею не піде.

ВИЛАКШЕ ДУМАЮТЬ.

«Ти чуй, хлопе!» — каже пан шуткуючи до нашого селянина. — Ти собі новинен обтяти вуха, бо вони трога за великі на чоловіка!»

«Но видишеч, — каже селянин. «Я знов думав иньший, що ся з тебе хтось натягнути, бо за малі на пана».

Google

МОНАХИНЯ КОРМИТЬ ГОЛУБИ.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ПІДГОЛИВ СЯ.

Сиділи рядом на лаві, пакали люльки тай раз враз сплювували на землю. Зговорились були про »політичне«, але якось не складала ся бесіда.

— Ет, що ми про таке будемо говорити, як ми в тому товку не знаємо — говорив Тимко Кострубий, ануно діду Гнате, скажіть но от нам, як то ви у Львові голили ся. Файна сторія — нема що казати — прихвалював діда Гната перед своїми товаришами, що сиділи на лавці, пакали люльки тай раз враз сплювували на землю.

Підбадьорений похвалою дід Гнат ніби трохи уймав ся, не хотів, але як за Тимком вся громада стала просити, то й дід пристав.

Присунув стільчик, що на нім все сидів, близше на середину хати, пошолобав мізильним пальцем в люльці, пакнув міцно зо три рази тай зачав:

— Зле темному на сьвіті, бо адіт, всякий го ошукає, одурить тай ще висьміє, бо тепер такий сьвіт настав, що не пошанує і тебе сивого, як ти дурний. З поконвіку, відколи я затямив, я все голив ся в небіщика Івана Зарічного, царство йому небесне. Воськовий був, там голив, тай ми в селі мали вигоду. Бувало в суботу посходились як на празник... Іваниха милить а Іван шах-шах тай вже обшкрібав як мандибурку. І цирулик ліпше не оголив би.

Але раз якось Іван затяв мене. Я щось розлостив ся, тай вже другої суботи не йду голити ся. А тут борода росте. Заріс як дід жебручий. І якась нечиста сила вмовила в мене, як в жида хоробу: Їдь — каже — до Львова, раз як пан обголити ся. А в мене, то не купити. Воли є, віз є. Заложив ярмо, взяв сіна тай корж кукурузяний на дорогу, тай поїхав.

Тай перший і послідний раз приїхав я до Львова. А там жидів тьма тьменна, бо то кождий, що в сурдутині, в мене жид; біс їх знав, що то між ними є і пани великі.

Здибаю я одного тай кажу: жидку! де тут голять? а він тик пальцем: оттут каже.

Йду я в ті двері. »Славайсу Христу.« Дивлюсь, а там за столами сидять пани тай пишуть.

— Тут голять? — питаю.

— Тут, тут — відзиваєсь якийсь ніби пан — хлопську шкіру.

— Та не шкіру, а бороду.

— То все одно — сідайте.

— Поставив я батіг в кут тай сідаю. Десь зараз принесли мила тай милять мене. Обмилили скрізь цілого тай кажуть:

— Ми тут милимо, а ви йдіть у ті двері, там голять.

Підійшов я під двері, а мило в очи пече, що глянути не годен.

— Запукайте — каже панок.

Я пукнув раз — тихо, я другий раз — ще тихо, ах як не гримну обцасом в двері, мало не розскочились.

— Ентре! кричить якась мара.

— Як не тре, як мене мило гризе — крикнув я в люти тай бух у двері.

Хтось крикнув проразливо, а мене викинули дверми на двір.

Став я на дорозі, як гаман на посьміховище. Обмилений, обмуранний як варіят.

А тут збігли ся люди, як на комедиянта дивлять ся.

Надійшов поліцай тай до мене.

— А ви що тут?

Та що, кажу, ходив-єм оттут голити ся.

— Та до уряду податкового?

— А мара його знала, що то уряд.

Пішов я до керниці, обмив ся, а люти здавити не годен.

Google

Ото бісова мати тим панам, як вони вміють хлопа одурити.

Чекай — гадаю — піду я і на злість хоть і зїм те, що пани їдять.

Йду улицею тай дивлю ся. Кругом склепи тай склепи усякі а з їдлом нема.

Але зирк, висить ковбаса в вікні.

Ввійшов я до склепу.

— Тут — кажу, жидку, можна дістати то, шо пани їдять.

— Тут — а що вам треба, вибирайте. І отворив мені поличку, а відти аж занесло пахощами.

Ов — гадаю, буде добре, коли пахне.

— А нуно, кажу, дай мені отто червоне з верху.

Дав він мені, попросив сїсти. Сїв я тай їм. Вкусив раз, пахне, але таке млаве, як мило. Та надкусив, приймити не хотїв, мусїв я зїсти.

— Гей, кричу, горівки, бо буду вертати.

Дав горівки тай закуску, якесь таке гливке тай теж недобре.

Виймив я свій корж тай ледви з коржем докінчив тото їсти.

— А нуно дай пива.

Дав він мені пива, а потому вина. Заплатив я тай пішов і клену на паньску їду, бо ніби пахне воно, а чисте мило.

Десь під руки нагодив ся жидок, що продавав квашені огірки. Купив я пять і вмить всї сперіщив. Та нїм зайшов на пляц до волів, Боже, твоя сила. Як зівялить мене під грудьми. як заболить в середині, так мало серед дороги не впаду. Ледви доплентавсь до воза. Сїв я тай боржій з міста, а тут в очах аж темно. Виїхав я з місто, нема ради. Перевісив голову через полудробок, а з рота, як з коновки, так мене розібрало.

РУСЬКА ГР. КАТ. ЦЕРКОВ СЬВ. ЮРІЯ В НЮ ЙОРКУ.

Та коби то раз, а то вибачайте, ллесь без престанку, аж в грудех дух віднїмає.

Серед таких мук вїхав я чи не милю, аж надходить жидок.

— Пане ґаздо, каже, а куда дорога до Львова.

— Йди туди, кажу, куди я вертав, то зайдеш там, де я їв.

Від того часу, вже я не їздив до Львова голити ся. Що суботи бувало ходив до Івана, аж поки той не вмер, дай му Боже царство небесне. А відколи Іван вмер, вже таки не голю ся.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

МИХАЙЛО ЯЦКІВ.

ПОВОРОТ.

Хлоп віз жінку зі шпиталю. Товкла головою до полудрабків та поганяла рясні сльози. Як сліз не стало, то хлипала. Думки студеними стрілами прошибали серце. Кулила ся до серця, горнула як теплий огник, аби вітер не загасив.

— Чуже нещасте я виділа та все відітхнула, коли згадала, що воно чуже. А тепер Ти, Боже, зіслав на мене кару, та свій біль лиш я буду терпіти. Прийшла я на таке, що нікуди кинути ся. Зробила би смерть собі, та гріх за діти; жила би, та нема як. Маєш, Федю, сліпу жінку — вбий її, або роби, що хоч. Вези дітям маму, вона буде їм у вічних потемках сорочки латати та кров з ігли втирати, буде їм їсти варити, та руки собі опарювати. Або поклади її за образ та диви ся на неї. Бодай ти був недочекав такої потіхи від своєї жінки, бодай була в землю запала ся...Ти Федю, не жури ся. Вивчи мене отченашів, та я собі хлібець постараю.

— Цить, жінко, бо смерть собі зроблю!

Впала лицем до соломи і душила ся від горя. Як утихла, то спитала, чи далеко до села.

— Вже коло царин.

— Зелена нивонько, ото я діждала ся тебе повитати, тебе оглядати. Не мені, небого, на тобі з серпом стати, не мені перед вести, не мені твій колос у снопки вязати! Знайди собі иншу, бо я вже каліка, на віки вічні темна.

Знов упала на солому... Підняла ся і шепотіла як у молитві:

— Як надійде хто, то стань, най помилую ся з ним. Нікого не помини, я з усіма була в добрій згоді. Закрила лице в подолок.

— Слава Йсу!

— На віки Богу слава. Тпруу! Полагно, от наша кума Матіїха з дітьми.

Цілувала ся з Матіїхою, цілувала її руки і трясла ся як трепета. Матіїха розраджувала її і сама плакала.

— Не завдавайте собі жалю, Полагно! Господонько ласкавий! Ми от з кумою Максимихою та Настунею навідаємо ся до вас.

— Прийдіть, прийдіть любі, бо видите, яке моє...

Федь зліз із воза і піднимав Матіїшині малі діти до жінки.

Тулила їх ясноволосі головки.

Як приїхали домів, він зняв її з воза і вів поволи у хату.

— Ото радість собі ведеш. Пороги потріскають, серце розколе ся, а просьвітку не буде.

Діти заплакали в один голос, вона ластівкою припала до них.

— Не буду видіти, Іванку, як обстрижуть твої кучерики! Не буду видіти, Оленко, як станеш у барвінковім віночку...

СКОРО ЗАСНУВ.

Селянин досьвіта стукав в Іцкові двері і кричить:

— Мойку, ти спиш?

— Ні! Чого хочеш?

— Позич мені пятку!

— Я сплю, я нічого не чую!

ТАКОЖ СПОСІБ.

— Де ви кумо несете когута? На продаж?

— Але де там! Несу до годинникаря, щоби зрихтував! Десь перше все будив нас о 4-тій годині рано, а тепер як заволе ся тай пів аж о 6-тій годині!

Digitized by Google

ЛЇНИВА.

(КАЗКА).

То були собі чоловік та жінка і мали одним одну дитину-дочку. Люди заможні, а дитина вдала ся гарна та втїшна; вони давай її пестити. Вони пестять, а дитина росте; виросло, не навчившись нїякої роботи, тільки танцювати. Коли прийшлось вже й до людий, так вони порадившись, бачуть що самі винні, тай кажуть женихови.

— Ми свою дитину надїлимо всїм добром, тільки, щоб вона в тебе нїчого не робила, бо вона нїчого не уміє.

Ото поткнувсь один, поткнувсь другий, але на таку умову не пристають. А далї батько побачив ся з приятелем, тай розговорились:

— А що — каже — товаришу, у тебе дома дочка — вже пора заміж, а в мене син жених — чи не будемо сватами?

— Чому? — каже. — Тільки умова така, щоб моєї дочки не заставляти до роботи, бо вона нїчого не вміє.

— А як навчить ся? — питає женихів батько.

— Добре, — каже батько дївчини — тілько з тим, щоб її не силувати, бо вона буде на мене плакати.

А той подумав, тай каже:

— Добре, давай руку — нехай Бог помагає!

— Ну, присилай старостів!

Посватались, дївчина згодилась; відгуляли весїлє, може тиждень їздили від одного до другого — гуляють та гуляють, сказано, люди заможні, а нарештї вже й годї.

Рано вставши батько порядкує: одного сина туди, другого туди, третого теж, невісток теж, дочок теж — розпорядив всїх, собі роботу знайшов, стара мати теж щось взяла робити, дочка взяла варити, обідає друга до якоїсь роботи взялась, а молода невістка сидить — нїхто їй нїчого і вона нїкому нїчого. Коли пора вже була обідати, сходять ся всї, сїдають за стіл — батько питає кождого, хто що зробив? Усякий за себе відповідає, а одна дочка мовчить. Батько до неї:

— А ти доню?

— Я тату, нїчого не робила, — відповідає.

— Ну, то вжеж ти знаєш порядок, — батько каже.

Вона відійшла від столу, сїла на лавцї коло мисника (тоб то коло порога) тай сидить, а молодої невістки не питає ся нїхто, вона сїдає, обідає.

Пообідавши знов до роботи. На вечеру сходять ся, знову тимже порядком батько розпитує. На сей раз уже друга дочка нїчого не робила — остає ся без вечери. Молода невістка придивляє ся і прислухує ся (зви-

О. АРХИДЯКОН ПЕТРОВСЬКИЙ, ПАРОХ НЮ ЙОРКУ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA-CHAMPAIGN

чайно як нова людина в сімї) а далї й питає потихесенько якоїсь братової: — чи воно все так буде?

— Так, — каже — сестрице.

— А чом же мене за роботу не питають?

— Бо ти, — каже — серце, у нас гостем.

Ну, минув ще день, може й другий, вже і мати зіставалась без обіду, чи там без вечері — молода невістка дивить ся на все те (не знає, що то вони так намовились), а далї, вставши рано, питає матери:

— Щоб я, мамо серце, робила?

— Возьми, доню, — каже мати — віничок та повимітай хату та сїни.

Взяла молода, повимітала. Геть, геть, сходять ся до обіду. Батько розпитує кождого, а вона бачить, що її не питає, тай сама обзиває ся:

— А я, таточку, хату та сїни повимітала.

— А, моя дитино кохана! — каже батько — я тебе й не питаю. Я знаю, що ти доброго роду, розумного батька й матери, ти часу не змарнуєш, тим я тебе не питаю.

По обідї всї до роботи, молода знов питає матери, що робити, — мати посилає води принести відерцями. Принесла вона. Перед вечерою батько пожалував, поцїлував в голову. На другий день теж щось зробила, на третий теж, а далї помалу помалу, — уже і обідати наварить, а далї за приводом уже і хлїба напече. Сказано, чоловіка любить, а сїмя вся голубить її та добрим прикладом учить до працї.

Ото вже якось у тиждень чи в два мати рідна каже до батька:

— Пішов би ти, старий, та навідавсь до дитини. Я щось нездужаю, а тобі й байдуже: віддали дитину в чужий двір, Бог знає як вона там привикає.

Старий каже:

— Може й справдї.

Убравшись поїхав ісьмаченьку. А

О. НЕСТОР ДМИТРІВ, ПАРОХ ЙОНКЕРС.

було то на другім селї. Приходить батько, застає, що вона варить обідати сама. Звичайно, зрадїла йому, привитала, попросила сїдати, а сама знову до роботи. Та так з тими горшками порядкує, що батькови аж дивно. От він і питає:

— А що тобі доню, чи добре дїє ся?

— Добре таточку.

— А щож ти вже умієш варити обідати?

— Умію, таточку. Та у нас таке таточку, — додає дочка, — що хто не робить, то той і не їсть.

— Ну, дитино моя, у всякого господаря свій порядок, — відповів батько — то ти може, моя доню, і голодом мерла, поки ти привчилась до роботи?

— Нї, тату, не нагально вчать, так усе помаленьку.

— Ну, добре, моя дитино.

Свекор бачив, як прийшов сват, але переждав: нехай трошки з дочкою перебалакає, а далї і йде до хати. Сват виглянув у віконце, побачив

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

свата та взяв на лаві свиточку, що хлопці задріпали, та вже висохла тай чистить болото сидячи. Входить господар, привитались по братерськи, посідали, а гість знову за свитку, та все чистить, витирає та обтріпує. А господар:

— Що то ви, свате, робите? Покиньте!

— Еге, свате, добре кажете, та колиж я сьогодня ще не обідав.

— А так, так, свате, се в мене такий давний порядок і хвалити Бога, мені добре з ним.

— А вжеж, свате, у всякого господаря свій порядок, а як він добрий то нащож я мав би його псувати.

СЬМІШНЕ.

ЗЛОДІЙ І АДВОКАТ.

Адвокат (до злодія); Я боронив вас, пане Терлецкий, як свого сина!

Злодій: А хто з нас ліпший злодій я чи ваш син!

ДІТИ І ВУЙКО.

Діти: Добрий день, вуйко!

Вуйко: А добрий день, куди ви так рано ходили?

Івась: На прогід за місто!

Микола: Ми виділи за містом два осли: один був малий такий як я, а другий великий такий як вуйко.

Марися: Миколю, та що ти говориш? Який ти дурний! Такого великого осла як вуйко нема на цілім сьвіті.

ЖИЄ ЧИ НІ?

— Ти казав, що батько тої Парані з Поляківки не жиє, а я довідав ся, що він сидить в кримінали...

— А яке то жить в кримінали?! Ворогови свому ябы не желав!

У ВІЙСЬКОВІМ ШПИТАЛИ.

Лікар: Чи є що нового?

Підофіцир: Пане штабсарцт, мельдую послушно, що нічого тілько в ночи вмер той канонір, що то удавав хорого, аби з війска викрутити ся.

НЕ АБИ ЯКИЙ!

Кацап: Слово чести вам даю,!

Українець: Ви не маєте чести. Ви дістали в Бродах на середині ринку в лице.

Кацап: Овва Броди, яке мекі місто, от плюгавий ранок. Я в Но-Польку брав в лице і нічто мені чести не ...ло. А ...ж говорите за такі Броди.

ТУРЕЦЬКІ ЖАРТИ.

До одного скупого Турка прийшов сусід позичити осла.

— Власне мій син поїхав ослом до міста, каже скупий Турок.

Але в тій хвилі заричав осел в стайни.

— А кажеш, що осла нема дома? — повідав сусід.

— То ти більше віриш ослови ніж мені чоловікови?! — сказав спокійно скупар, покурюючи файку.

Один Турок припровадив до турецького учителя свого сина і просив його, щоби навчив читати і писати.

— Добре, сказав учитель, даш за се сто пястрів!

— Алеж я за сто пястрів куплю осла, сказав Турок.

— Купи — відповів турецький учитель — а разом з сином будеш мати два.

В ШКОЛІ.

Учитель: А ти Івасю, чому не пишеш задачі?

Івась: Бо мені прошу пана, Гриць випив чорнило.

Учитель: Грицю, а ти чого робиш такі дурниці? А ти не знаєш, що можеш отруїти ся?

Гриць: Ні, прошу пана. Я закусив бібулою, то вона там витягне чорнило.

МІЖ ДІТЬМИ.

Малий Петрусь. (дивить ся на образ, що представляє Адама і Еву в раю): Ану скажи Стефане, котрий то Адам?

Стефан: Або я відкіц знаю? Вони не повбирані, то не можна пізнати.

Google

ОРІХ.

На дворі мороз. Земля загорнула ся в грубу білу свитину. Вершки гір іскрились сріблом від сонця, що стояло над ними. А однак на улицях велика, весела товпа людий. Майже кождий з перехожих ніс в руках якийсь клуночок і спішно перебігав улиці. Власник великої робітні зелїза належав до малого числа тих, що не мали нічого в руках. А однак і він мав свій клуночок, але сей був так малесенький, що сховав його до кишені. Скорісенько перебіг головні улиці і станув перед малою палаткою, що утїхла поза місто. Крадькома війшов до своєї хати, скинув в присїнку футро і капелюх; по дорозї зайшов до спижарні, взяв малий кошичок оріхів і спішно побіг до своєї комнати, замикаючи за собою двері на ключ. Витягнув обережно клуночок, розвинув папір, а в руках показала ся мала, синим оксамитом оббита коробочка. Отворив її, а з неї блиснула диямантова звіздочка; обернув кілька раз звіздочкою, а она в світлї сонця сипала іскрами на усю кімнату. Усьміхнув ся старий Бошінґ до себе, бо відай прийшла йому гадка, яку радість буде мати його жінка, коли вечером при сьвітлї ялинки побачить сю звіздочку, що її так подобала ся цяця, але його жінка сего варта, бо була і любячою женою і доброю матерію.

Та в сїй хвили, мов на злість, найшла на него немила гадка. Перед його очима виринув заплаканий Юрий Ріх, котрого недавно відправив з фабрики. Давнїйше любив Юрия, бо се був справний чоловік. Чи то де його післати з якою орудкою, чи приказати чого допильнувати, чи поручити яку роботу, то справить ся було так, що лучше й годї. Але від якогось часу приходили до Бошінґа листи, з яких остерігали незнакомі перед Юрием і закидували йому невірність. Довго не звертав Бошінґ уваги на сї безпідписні листи, бо й справедливо думав, що они походять з простої зависти, аж раз склало ся таке дїло. Юрий находив ся в комнатї фабриканта, щоби відобрати припорученя на слїдуючий день, втім покликали Бошінґа на кілька хвиль до фабрики. Вертає Бошінґ до канцелярії, глядить, а на столику нема вже 100 марок, які перед відходом мав під руками. Доперва тепер прийшли йому на гадку остерігаючі листи перед проневірством Юрия. Підозрінє упало на Юрия, бо в тім часї нікого не було в кімнатї. При першій неточности Юрия виповів йому місце. Юриєви ринули сльози з очий, але не сказавши нї словечка, зі сльозами опустив фабрику. Незадовго потім показало ся, що всї анонімні листи не мали найменшої підстави. Від сего часу ставав часто перед очима Бошінґа заплаканий Юрий. Нинї особлившим способом мучила Бошінґа гадка, що може Юрий невинний а він скривдив того чоловіка, що не має тепер кусника хлїба і в нинїшнім дни терпить голод. В його серци обудив ся якийсь жаль і співчутє для Юрия, але за хвильку його черти лиця стали строгі, бо »хтож міг украсти,« подумав Бошінґ, »як не Юрий, що сам один тодї находив ся в кімнатї. Перше справедливість, а опісля милосердіє«.

Бошінґ любив малі жарти. От і тепер хотїв зажартувати з своєї жінки. Вибрав найбільший оріх, отворив його осторожно ножиком, вийняв ядро, очистив обі лушпинки; завинув в вату брилянтову звіздочку, вложив в лушпинку, приложив другу лушпинку, намастивши її теплим ляком і обі лушпинки зійшли ся разом. Анї слїду не позістало, що оріх був отвираний. Положив коло того оріха з новим серцем инші оріхи, але й

сам не міг пізнати, котрий з них містив сьвяточний дарунок. Бошінї затер з радости руки.

На коритари відізвав ся дзвінок. Війшов слуга і подав депешу. Бошінї перечитавши, закинув на себе загортку і побіг спішно до фабрики, щоби ще перед її замкненєм вислати важне замовленє.

В тім часї жена Бошінїа приготовляла до вечери. Понакривала столи біленькими скатертьми, поприготовляла для всїх різдвяні дарунки, до ялинки поприв'язувала сьвічочки. Недалеко ялинки на маленькім столику розложила для чоловіка дарунки, а щоби він перед часом не побачив, накрила їх старанно обрусом.

Панї Зофія Бошінї була добродійною жінкою. Її любов обіймала не лиш мужа і дїти, але й убогих. Особливо перед Різдвом була щедрою для кождого, що запукав до її дверий. Знали о тім бідаки, і тому то нинї двері майже не замикали ся. Панї Зофія давала, що могла, і одежу і печиво і яблока і оріхи. Вкінци не стало оріхів — але довідавши ся,

Digitized by Google

О. ВАСИЛЕНКІВ, ПАРОХ РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ІВАН ФРАНКО.

ПРИТЧА ПРО ПРИЯЗНЬ.

Вмираючи покликав батько сина,
Що був його єдиная дитина.

І мовив, звівши голову стару:
«Мій синку, швидко я мабуть умру.

«Дав Бог мені прожити много літ,
Добра надбати і пізнати сьвіт.

«Добро тобі лишаю. Не марнуй
Його, тай понад міру не цінуй.

«Не думай в нім мету житя знайти, —
Се сходи лиш до висшої мети.

«Та крім добра ти маєш, синку, те,
Що найважнійше — серце золоте,

«Досить науки і здоровий ум,
І вже пройшов ти молодости шум.

«Одного лиш бажаю ще тобі,
Щоб мав ти друга щирого собі».

Син мовив: «Татку, дяка вам і честь!
Та в мене другів щирих много єсть».

«О синку, много при їді й вині,
Та в горю помогти — напевно ні!

«Я сімдесять пять літ проживши вспів
Знайти одного лиш — тай то на пів».

«Ні, татку — мовив син ,— з моїх друзяк
Піде за мене кождий хоч на гак!»

Всміхнувсь отець. «Щасливий, синку, ти,
Та я би радше пробу кавести.

«Заріж теля і запакуй у міх,
А нічю йди з тим до друзяк своїх.

«Скажи: «Біда! я чоловіка вбив!»
Проси, щоб захистив тебе і скрив.

«Своїх отак попробуй, а потім
Застукай і в мойого друга дім».

Послухав син. Як смерклю ся цілком,
Пішов важким навюченим мішком.

До друга найлюбійшого воріт
Застукав: «Живо, живо отворіть!»

Явив ся друг. «Се що тебе жене?»
«Я чоловіка вбив! Сховай мене!»

Та сей не відчиняючи воріт
Сказав: «Тікай! Чи ще мене й мій рід

«Ти хочеш у тяжку біду вплескать?
Адже-ж коли почнуть тебе шукать,

То де ж підуть на сам перед? Сюди!
Бо знають, що я друг твій! Геть іди!»

Пішов по инших своїх другах син, —
Не скрив його, не втішив ні один.

А дехто мовив: «Забирай ся ти!
Я зараз мушу властям донести.

Адже-ж всі знають, як дружили ми, —
Ще скажуть, що до спілки вбили ми».

Оттак всю ніч продвигавши свій міх,
До батькового друга він прибіг.

«Ратуйте, дядьку! Я людину в вбив,
Та вже й у місті шуму нар оби!

«Ось труп! Там десь погоня вже жене!
Ой пробі, скрийте трупа і мене!»

Старий живенько замки відкрутив
І з мітом парубка в свій дім пустив.

«Ну, ну, ходи, небоже, скрий ся тут!
А трупа десь я впру в безпечний кут».

Замкнув ворота, взяв на плечі міх —
Та парубок упав йому до ніг.

«Спасибі, дядьку! Не турбуйтесь, ні!
Ніяке зло не стало ся мені».

І він сказав йому батьківську річ
І все, що діяло ся з ним сю ніч.

І як подвійно тут він скористав:
Фальшивих другів збувсь, а вірного пізнав.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ЧАСТЬ ЛІКАРСЬКА.

(Др. ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ).

БІБЛІОТЕКА Ч. ..... І. ЧАЙКОВСЬКОГО

ДЕЩО З ПАТОЛЬОГІЇ НЕДУГ.

У сій розвідці хочемо подати в коротці основи науки, котру звемо патольоґією. Патольоґія є то наука про хоробливі функції людського тіла.

Знаємо, що наше тіло або орґаніям, складає ся з ріжних частин, як з костий, мязів, нервів кровоносних судин, внутрішних орґанів і т. д. Наука, котра описує всі ті складові части називає ся анатомією. Знаємо дальше, що всі ті складові части жиють і виконують свої правильні житєві функції. Знаємо, що легки служать до віддиханя, провід кормовий до травленя, серце до помпованя крови, око до баченя, ухо до слуханя і т. д. Про усі ті житєві функції, як вони відбувають ся учить нас наука, котру називаємо фізиольоґією. Дуже часто однак знаходять в анатомічній будові і фізіольоґічних функціях зміни, а тоді кажемо, що наступив в нашім тілі стан патольоґічний, себто хоробливий. Про сю патольоґію людських недуг хочемо сказати тут кілька слів, та пояснити, що є в сій науці найважнійше і найцікавійше.

I. ЩО ТО Є НЕДУГА?

Недуги є се появи (функції) житя, які відступають від правильних житєвих фізіольоґічних появ. Збоченя сі виступають часом виразно, так що кождий на перший погляд пізнає, що тут заходить недуга. Ясне є се при зовнішних ушкодженях, часами також при внутрішних, коли якісь незвичайні складники виступають з отворів тіла, як пр. кров з носа, уха, або кишок. Ясні є також появи недуги, коли виступають зміни в вигляді орґанів, які відразу стають видні, як пухлина, згрубінє, скривленє, стверджене, зменшенє і т. д. З другого боку, може знов лучити ся, що чоловік є хорим, хоч при оглядинах його тіла не можемо ствердити нічо хоробливого. Се лучасть ся при певних недугах, які не потягають за собою нїяких явних змін орґанів, як пр. при падалиці (епілепсії), при якій лиш що місяця або й рідше виступає один напад, або при каміних жовчевих, де тільки в довших відступах являє ся болючий напад, викликаний тиском каміня. Сі приміри показують, що в недугах ходить о забурени в тілесним або душевнім житю, які однак ніколи не виступають постійно, лиш деколи, і то тільки серед особливих обставин. Коли запитаємо дальше: що є властивим сеством недуги? — то відповідь на се буде така: «є се забурене в властивостях і чинностях орґанів».

Вже з того виходить, що кожда недуга має якесь місце. В дуже многих случаях обмежуєть ся недуга на се місце і з тої причини ділять ся і описують ся недуги після навіщених орґанів. Розріжняємо проте недуги: скіри, мязів, костий, нервів, грудий, серця, кровоносних судин, нирок, мочевого проводу, укладу дишного, кормового і т. п. Осідок недуги дасть ся нераз ще точнійше означити, бо ми майже завсїди можемо подати, котрі частини хорого орґану є найбільше захоплені, пр. при звичайнім нежиті (катарі) заражують ся клітини слизної болонки носа, яка напухає, а кровоносні судини виділюють рідку, водниту або ропниту теч. При жолудковім рану бунюють клітини слизної болони жолудка. Вони витворюють більші або менші тверді гузи, які затикають вихідний отвір жолудка і сим можуть довести до безнастанних блювань і до голодової смерти. При т. зв. блідачці (левкемія) занедужують орґани, які є осідком витвору крови, як селезінки і кістний стриж. Се спричинює сильне намноженє білих тілець, а в тяжких случаях убуток і зміну червоних.

Несьвідомі люди стоять на становищи минулих віків і кажуть, що недуги суть наслідком злих соків. Річ однак має ся як раз противно. Лихі властивости крови бувають звичайно аж наслідком занедужаня якогось орґану, а в многих випадках недуг, кров зовсім не зміняє ся в своїм складі.

С без сумніву недуги, що з обігом крови переносять ся на иншу частину тіла, а навіть на всї орґани. Хтось випив прим. з заміром отроєня їдку отрую. Насамперед вїсть вона слизну болону уст, ґнниці й жолудка і спричинить сильний нежит. Відтак дістане ся вона до кровоносних судин, а згодом до усїх орґанів.

Хорує також цїлий орґаніям при всїх недугах, що ідуть з високою горячкою. Горячка то збережене того осередка шкірного, що управляє теплотою тїла, а забурення тї повстають наслідком діланя отруї хемічної що виділяєї бактеріями. При

горячці витворює ся більше тепла, тож теплота тіла підносить ся й серце бє скорійше. І коли горячка дійде до 40 с. С., то треба її знижити, инакше скіпають ся важні для житя хемічні складники тіла.

II. ПРИЧИНИ НЕДУГ.

Звісні є ось які причини недуг:

1. Механічні впливи: зломане кости наслідком сильного удару або упадку, аранення в наслідок пробитя або скалїченя ножем і т. п. Тут належить також ношенє одїня яке через постійний утиск допроваджує до зміни форм, и пр. за тісна обув, що веде до скалїченя пальців і ніг, шнурівка (юрсет) яка викликує зміну грудної кліти і опадиєня черевних органів.

2. Хемічні впливи: Спаленє їжниці наслідком вилитя їдкої отруї, затроєнє через спожитє затроєного мяса, затроєнє оловом через уживанє кухонного начиня з лихою оловяною поливою, ртутею (живим сріблом), тютюном і т. д.

Дуже важним є завиродніня органів в наслідок постійного, надмірного уживаня алькоголю. Через се повстають зміни майже всїх органів: заник нирок і печінки, побільшенє серця, жолудкові недуги, кишок, мозку, нервів і т. д.

3. Фізикальні впливи: за високі і низкі температури: рани в попеченя, відмороженя, сонїшний удар, простуда і електричні впливи (грім) і т. д.

4. Недостача поживи. Недостача вапна в поживі шкодить ростови костий, брак воздуха і сьвітла цїлому організмови. Возьмім на увагу блїдий вигляд міських дїтий, а сьвіжий вигляд дїтий живучих на селї.

5. Пересиченє. Надмірне споживанє товщевого і мучного корму може допровадити до отилости, а споживанє надто обильних і нестравних страв до розширеня жолудка. Споживанє за много плинів (пива) спричинює розширенє серця.

6. Надмірне напруженє органів. Кождий орган терпить в наслідок надмірного напруженя; однак надмірне напруженє, по котрім наступає потрібний відпочинок є менше шкідливе, як тревале напруженє, яке дає організмови за мало відпочинку. Згадаймо лишень напруженє мозку, до якого змушують чоловіка нинїшні соціяльні відносини, які потягають за собою тяжкі нервові і умові недуги.

7. Недостаточне уживанє організмів і вплив недужих органів на здоровї. Постійне уживанє поодиноких органів є конечно потрібне для піддержаня їх функций. Нїхто не може бути здоровим, хто не уживає постійно своїх мязів. Скоро зломану ногу мусить ся лишити якийсь час в спочинку, то мязи ноги починають заникати. Дальше виступають часто тісні взаємини між поодинокими органами, так що занедужанє одного потягає за собою хоробу другого, пр. заник нирок або звапненє бючок (артерий) доводить до розширеня серця.

8. Душевні впливи. Безнастанна журба спричинює чахненє, несподїваний перестрах, — корчі або пораженє а кавіть і смерть. Сильний душевний біль у людий нервових, доводить до збоченя душевного (божевіля).

9. Унаслїдженє. Далеко би нас завело розводитись обширнїйше над сею справою. Вистарчить зазначити, що в деяких родинах унаслїджують ся потворні калїцтва (пр. шестий палець), наклін до витворення злоєливих наростів, як рак, сухоти і т. инше. Також деякі недуги, як гостець мігрена, забурени душевні, мають виразний наклін до унаслїджуваня. Вроджена є також певна вражливість на певні зовнїшні впливи, т. зв. індіосинкразія, пр. повстанє кропивки у деяких людий по спожитю раків, суниць, і особлива вражливість проти деяких отруй, як кокаїна, йод, морфіна, так що найменша, на лїк зажита, скількість викликує появи затроєня.

10. Заказженє (інфекція): При кождім заказженю розходить ся о галапасів, котрі дістають ся до тїла і розмножують ся його коштом. З роститних галапасів треба згадати про грибки, які спричинюють недуги. Знаємо грибок, що спричинює т. зв. «пархи» на голові, або волокнистий грибок, що поводує т. зв. «сверблячий лишай». З звіринного сьвіта є загально звісні: сверповець що жиє в скірі і спричинює звісну недугу звану коростою, волосинець (тріхіни) які споживаємо з вепровим мясом і які викликують оєївни в наших мязах смертельну недугу трихіноау, вкінци звісні ціпки (цьлїтери), що жиють в кишках людий.

Найчастїйшою причиною недуг є одначе дуже малі, видимі доперва мікроскопом (дрібновидом) при 500—1000-нім побільшеню, живучі сотворіня. Вони називають ся мікро-організмами або мікробами, т. є дрібними животинками, або бактеріями. Ділимо їх після їх вигляду на прутні (бацилї), кулькоподібні точки (сверлики). Можна також ділити поділ мікробів після їх діланя на людські і звіринї тіла: такі, що викликують недуги і такі, що не виклику-

ють (себто шкідливі і нешкідливі). Звичайно уживає ся назви бакцилї зглядно бактерії для всїх мікробів, що не викликують тут нїяких недуг, але противно, сповнюють дуже корисну роботу, переробляючи доретти складові части нашої поживи, а котрими соки травленя не дали собі ради.

Найважнїйші мікроби, що спричинюють недуги, є слїдуючі: а) кульочки (кокки). Вони спричинюють: ропінє (материзованє), мандруючу рожу, запаленє легких, египетське запаленє очий (трахому) і інфлюенцу. б) прутиї (бакцилї): карбункул, дифтерію, черевний тиф, чахотку (сухоти) сифілїс, прокляту і чуму. в) сверлички і спірілї: азийську холеру і наворотний тиф. Але се ще далеко не всї галапаси. Є ще инші висші будови животини, які спричинюють також недуги. Вони називають ся первені (протозоя). Такі протозоя, як певно доведено, є причиною пропасницї (малярії, фебри), і деяких форм тропічної червінки (дизентерії).

Деякі заиндуганя бувають лише в певних околицях та місцевостях, пр. пропасниця (малярія) лучає ся лиш там, де є мочаристий грунт. Се походить відси, що зародні сеї недуги переносять певні комахи, котрі на мочарах жиють, і через укушенє впускають галапаси до крови чоловіка.

На доказ, що сї малї животинки викликують сї або тї недуги, маємо ось які доводи.

1) що певні бактерії можна усе найти при певній недузї в тканинах хорих.

2) через плеканє бактерий з недужої частини тїла. Для тої цїли защіплюють ся їх на відповідне підложе, де вони при певних заходах (в вогкім теплї) сильно розмножують ся. Такі підложа є: булїон, кров, бульба, желятина або агар.

3) Скоро виплекані бакцилї вприсне ся здоровим звірятам, та можна витворити первісну недугу.

III. ПОВСТАНЄ НЕДУГ.

Як повстають недуги, не є тяжко зрозуміти, коли тямимо, що при кождій недузї іде о борбу і відпорність організму з причиною недуги. Та сама причина недуги може дїлати в ріжних степенях. Приміром, може бути цїлковитий брак корму, так що він в зовсїм короткім часї доводить до голодової смерти, або може бути лишень одна складова частина потрібного корму, приміром те, що творить червоний складник крови в за малій скількости, так, що з того повстає тільки блїдниця. Коли хто через довший час цїлковито не спить, то вмирає в дуже короткім часї. Коли одначе хто лиш через довший час не досипляє, то сей дістане хиба лише роздражненє нервове. Те саме відносить ся й до бактерий. У того самого бакциля є ріжні степени трійливости. Тою ріжноманїтною трійливостю животин дасть ся між иншими пояснити ріжний характер пошестий. Є пошести шкарлятини і дифтерії з дуже тяжкими хоробливими появами і високою смертностю, а инші знов з легкими появами і малою смертностю.

Щоби якась недуга повстала, мусить на організм впливати якась причина недуги.

Щоби запобічи заваженю отруйними бактеріями, є далеко певнїйше х о р о н и т и с е б е перед перенесенєм і бороти ся з самими бактеріями, ніж хотїти змінити наклін організму. На сїм принципі основує ся цїлий поступ гігієни (наука про здоровлє) і цїла антисептика, то є запобіганє недугам, які повстають з заважених ран. Гігієна старасть ся знищити зародні недуг і держати їх здалека від чоловіка. Знаємо недугу очну новороднїв, що повстає від заваженя виплиьами материньскими (блєнорея), вона лїчить ся вприсненєм розчину ляпісу. Сим способом тисячі новороднїв забезпечуєть ся перед сліпотою. Дуже важним є нищенє зароднїв походячих від хорих, як харкотинє сухітників, відходи недужих на холеру, тиф, червінку і т. д.

Бактерії є се сотворіня, які потребують до житя вогкости і тїни. Найлегче їх проте знищити за помочию сьвітла і висушуваня. На тім полягають корисні успіхи для здоровля людий через усушуванє землї (дрєнованє) і каналїзацію міст. Малі скількости бактерий дають ся знищити при помочи високої теплоти або хемікалїй (дезінфекція одїжи, біля, мешкань).

Звісним є, що через перебутє найдовшої віспи узискуємо відпорність, яка майже все через ціле житє хоронить нас перед новим заваженєм. Коли віспа навістить вагітну жінку то і плїд западає на віспу і родить ся вже відпорним. На сїм досьвіді, що перебутє певних недуг х о р о н и т ь нас на довший час перед н о в и м з а в а ж е н є м полягає т. зв. х о р о н и т и в а к ц и н а. Воно є випробуванє принципу: щепи віспи, дифтерії і скаженини. Коли кость защіпимо коровячу віспу (коровянку), то виступає легке

Google

занедужанє, яке довший час хоронить перед зараженєм людською віспою. Трохи инакше має ся річ в щіпленєм сировати проти дифтерії після Берінґа. Воно основує ся на тім, що кров коний, яким защіплено дифтеристичні бацилі знеснує прикмету, через витворенє протиотруї убивати дифтеричні бацилі і робити невыдними витворені ними отруї. Дифтеритна сировать (Берінґа) вприснена чоловікови здоровому, хоронить перед заваженєм дифтерією і лічить хорих, помагаючи їм в борбі з бактеріями.

IV. ПЕРЕБІГ НЕДУГ.

Є недуги, які дуже скоро — в кількох днях — допроваджують до видужаня або смерти, переходять отже скоро (остро); инші знов, що потребують більше тижнів (півостро), а ще инші що перетягають ся на місяці, літа й десятки літ (хронічні — проволочні). При сих послідних виступає на довший час природний застій в недузі, який представляє ся недосьвідному лякови вилїченєм. Коли минула недуга на ново виступить, то се назвесть ся н а з в о р о т о м недуги (рецедив). Се лучає ся при наворотнім і звичайнім тифі, жолудковім прищи, ракови і т. п.

Та сама недуга може одного разу перебігати инакше, а другим разом инакше. Се вже основує ся на ріжній отруйній силі бактерий, що мусять бути легчі й тяжші случаї недуг а усіми можливими переходовими границями. З другого боку може знов правильний перебіг недуги змінити ся через долучене якогось нового другого або третого заваженя. Такі «мішані» заваженя не є рідкі. В ослаблених бацилями чахотки сухітників розмножують ся дуже часто в легких ріжні кульки, в наслідок чого повстає висока горячка сухітників.

Також і властивости недужого орґанїзму є для перебігу недуги рішаючі. Менше відпорні орґанїзми підпадають часто иншому заваженю і погіршують підставну недугу.

Найбільша частина недуг перебігає одначе після правил (типічно). Но заваженю чує ся чоловік якийсь час, заки виступить недуга в цілій повні саме цілком добре — ч а с п о в с т а н я н е д у г и (інкубація). Час сей при ріжних недугах є дуже неоднаковий. Він виносить при собачій скаженині 3—8 тижнів, при віспі 10—14 днів, при дифтерії 2—7 днів, при шкарлятині 4—7 днів. Відтак слідують поодинокі періоди: п о в с т а н є, в и с о т и і с п а д е н я недуги. Горячка може бути так правильна, що з самого перебігу теплоти тіла можна розпізнати недугу.

V. ВИСЛІД НЕДУГ.

Многі недуги кінчать ся самі з себе видужанєм, а тіло вертає до давного здорового стану. В инших случаях лишають по собі тілесні недомаганя. Ті недомаганя можуть бути цілком без значіня, як пр. вирази (близни) по вилїченю малих прищів, ран, однак можуть також перешкаджати сильно дальшому правильному діланю орґанів. Близни по великих операциях роблять ужиток попареного члена (рамени, ноги) неможливим. Стягнене одної з заставок серця, яке наступає після запалення серцевих заставок, може допровадити до звуженя відповідного отвору серця і до застою крови в серци. Ся хиба вирівнює ся по части через побільшене серцевого мяза, бо через се сила, що гонить кров, скріпляє ся. Але таке серце нездібне вже ніколи до виконуваня своєї правильної праці, і хто має таку хибу, мусить вистерігати ся всякої тяжкої праці і утомленя. Вилїчене прища жолудкового може покінчити ся так, що через стягнене звужить ся отвір жолудка до кишок. Се потягає за собою накопичене змісту жолудка, а через се розширенє жолудка. Таке звуженє не дасть ся усунути ніякими внутрішними ліками, тільки операцією.

Але є і невилїчимі недуги. Вони можуть трівати роками і не спричинюють смерти. Можна пр. мимо повторюючих ся раз в раз нападів падаличі, мимо тревалої душевної недуги або мимо постійного жолудкового нежиту, дожити дуже поважного віку, а вмерти на иншу якусь недугу, який нещасливий припадок або навіть зовсім старечий. Одначе найбільша частина невилїчимих недуг має змагаючий ся перебіг і доводить скорше чи пізнїйше до смерти.

Смерть наступає коли устануть важні для житя функциї обігу крови і віддиху. Се може наступити через уплив крови з жолудкового прища або легких, або, як через згущенє легких нема достаточної виміни газів; дальше наслідком знищеня осередків мозку, які кермують віддихом і рухами серця (пр. наслідком якогось удару в голову або від кровотоку мозку в наслідок розірваня судин). Смерть наступає дальше і від отроєня хемічного, або отруями бактерий (при пошестних недугах) вкінци теж від постійного чахненя і недостаточного відживлюваня.

Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

На конець хочемо дещо сказати про природне і штучне лічене. Здібність орґанізму до вилічення полягає вкінци на тім, що воно є спосібне до протиділяня шкідникам, які ввійшли до него. Вложім якесь чуже тіло, пр. кусник звіринної кости до тіла або до кости, то воно, скоро не є зовсім чисте, виділить ся через ропіне (материзоване); коли воно було після лікарського розуміня зовсім чисте, то засклепить ся і може навіть по літах розійти ся. Подібно діє ся і з бактеріями. Вони гинуть в тілі і виділяють ся потом, мочию, ропою, або засклеплюють ся і є підчас того засклеплення нешкідливі. Крім того має орґанізм спромогу виділювати отруї з себе природними дорогами. Воно може також заступити утрату ткани новим приростом. Звісно, що рани поростають на ново скірою. При аломаню кости витворюють ся нова кість, яка лучить аломані кінці. На ранах тіла творять ся так довго мясні бородавочки (дике мясо), аж бородавки обох берегів рани стрінуть ся і зростають ся. По них лишаєть ся стягаюча ся близна. Та природне лічене має свої границі. Воно не може вирівнати кожду хибу. Вже стягане може допровадити до небезпечних звужень в важних проводах тіла. В таких случаях мусить наступити штучне лічене, вирізе ся стягнену близну і сьвіжі береги рани позшивають ся, то гладкі береги зростуть ся в прямій лінії, без поганої стягненої близни. Так само з костию; аломане кости може вилічити ся без відповідної перевязки скісно і кінчина буде нездібна до ужитку, що при правильній перевязці з шинами дасть ся оминути. Коли витворить ся прірва кишки і кишка зістане увязана, то з часом стіни кишки завмирають, кал зайде до черевної пни і хорий гине. Вчасне а вправне освобожене кишки з того увязнення, чи то пальцями чи дорогою операційною, не допустить до відумертя кишки і хорий буде уратований.

Орґанізм не є також в стані витворювати проти кождої отруї протиотрую, але ми можемо підперти єю працю через штучне подане відповідних протиотруй. Проти затроєня отруйними грибами, мохоморами, вприскує ся з успіхом підскірно атропіну, сильну отрую походачу з вовчої ягоди, бо вона є протиотрую мускарини, отруї мухоморів і півочить її лише діланє.

Але й инші шкідливі складники не може часом орґанізм з себе виділити. При ропіних в глубині не може нарва (ропа) перебити ся через грубі над нею лежачі тканини на верх і хорий може згинути на заражене ропними коками, скоро ми не поможемо ножем і не розріжемо тих грубих тканин, щоби зробити нарві свобідний відплив. Цінях (солітер) може в нашім тілі жити 20—30 літ, а відповідними ліками можна виснати його зараз. А що вже говорити про дентистику і чи є на сьвіті ще такий нерозумний чоловік, щоби хотів лічити свої спорохнявілі зуби природним способом?

Проте є великий нерозум говорити, що природа не вилічить, то не вилічить і лікар! Треба лише знати докладно будову людського тіла його прикмети і здачі, треба розуміти наукову патольоґію недуг, вміти недуги добре і вчасно розпізнати (зробити діяґнозу) і треба вкінци розуміти взяти ся в відповідний спосіб до недуги.

Се є задачию і основою наукової лікарської штуки.

ПРО МЕШКАНЄ.

Ціль мешканя (хати) є: давати нам охорону перед поганими і нам немилими впливами погоди. Мешкане є аж тоді добре, коли воно має все сьвіжий воздух, много сьвітла, коли є цілковито сухе і як можна в нім утримати таку теплоту, яка нам при звичайнім нашім одіню є наймилійша. В мешканю творимо собі неначе штучний клімат, що не підпадає так сталим і частим змінам, властивим клімптови нашого краю.

Таке повинно бути наше мешкане, але чи воно справді все таке є? На жаль ні. Дуже много маломісточкових наших хат та великомійських мешкань по офіцинах не відповідають і в части сим вимогам.

Такі мешканя є рішучо злі, вони бувають за холодні або за душні і темні без сонічного сьвітла, не даючі ся добре провітрити, переповнені поганим та нездоровим людським сопухом. В таких мешканях є стан здоровля людий лихий, діти виглядають блїдо і нуждено, хорують на блїдницю, а часто западають на шкрофульозу (золи), що є лише відміною туберкульози і на анґлійську недугу, кривуху (рахітис, мягкі кости).

Copyright

І старші люди, замешкуючі таке мешкане, мають вигляд блідий і зівялий, та часто западають на гостець (ревматизм), нежит віддихових доріг, а особливо часто лучає ся у них чахотка (сухоти).

Дуже много впливає також мешкане на настрій у людий. Звісно, що як дни мрачні, які невеселі та тужні думки вони на нас насувають, а скілько прикрійшим є перебувати постійно в темнім вогкім мешканю, що радше подібне до тюрми як до людського прибутку. Кілько то може уковано злочинних плянів в такій понурій норі, а кілько то людий з найбіднійших суспільних верств спішать радше до шинку, та тут нищать себе на майні та здоровлю, і падуть морально чим раз низше.

ЩО ТО Є СОН?

Звісно, що чоловік в ночи спить, а як утомить ся то і в день спить, випочиває. Що тоді діє ся з ним? Знаємо, що у сні чоловік немає сьвідомости о зовнішнім сьвіті. Осідком нашої сьвідомости є мозкова кора. Відси кермують ся усі наші духові і тілесні чинности. Тут збігають ся усі вражіня, які приймають наші змисли. Що око бачить, що ухо чує, що скіра почуває, що язик смакує, що ніс нюхає, все те викликує в мозковій корі почуваня, а вони витворюють образи з теперішности і спомини з давнійших пережитих хвиль. У сні перестають частинно і хвилево деякі полоси мозкової кори діяствувати (функціонувати). Бо скоро мозкова кора довший час діяствувала, то настає втяжність і утрудненє її ділання. Зразу не відчувають ся так сильно і виразно вражіня змислів, вони не викликують докладних образів і не дають ся уже ужити до цілевого духового мисленя. Виобразня і спромога думати никне, чоловік тратить частинно або цілком сьвідомість, мязи не порушають ся — чоловік спить, а часом як мязи піднебіня рухають ся, хропе. Згодом попадають дальші полоси мозку, а навіть частини хребетного стрижа в безділє, т. є. стан супочинку, через те віддих стає повільнійший, акція серця слабше, судини кровоносні мозку стають менше повні: сон стає глибший.

Скоро сон тріває довший час, потрібний до відпочинку мозку, і ніхто сплячого не розбудить, то сплячий починає потроха почувати вражіня, що доходять змислами, як шелест сьвітло, утиск, зразу слабо і невиразно, опісля виразніше і творять виображеня, що спричинюють сни. Вкінци стає сплячий цілком сьвідомий своєї особи, свого окруженя, свого положеня і він — будить ся, прокидасть ся.

Перед засненєм і пробудженєм є на пів сонний стан, який звемо дрімотою.

ЛІСНИЙ ВОЗДУХ.

В горячу пору року є ліс найліпшим і найздоровійшим місцем побуту для осіб вразливих (нервових), слабовитих і реконвалесцентів (тих, що приходять до здоровля). Але й здорові повнокровні знайдуть тут відсьвіженє і прохолоду. Просто спасенно ділає темна зелень ліса на напружені, слабі і хорі очи. В лісі має велике значінє пароване великих мас води з листя і уміркована вогкість воздуха. Після наукових дослідів випаровує один дуб з 700000 листя в часі свого животіня т. є. від 18 мая до 25 жовтня 120.000 кг. води себто в 24 годинах великанську масу води до 750 літрів. Всї дерева, корчі, мохи, папороти і т. п. ділають тут як збірники, які віддають воздухови воду виссану з землї і дощу. Та вогкість творить добродійний контраст в протиставленю до воздуху на вільних просторах, що

Google

БРАЦТВО НАЙСОЛОДШОГО СЕРЦЯ ХРИСТОВОГО В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ З СВОЇМ ПОКРОВИТЕЛЕМ ПРЕОСЬВЯЩ. КИР СОТЕРОМ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

висушує при віддиханю слизні болони уст і носа. Ліс охороняє заразом від змінчивих струй воздуха. Ріжниці температури денної і нічної, є в лісі менші як на поли, а зміни погоди не так наглі і значні. І якраз та одностайна і більше управильнена теплота має велике значінє для слабих і хоровитих людий навіть в инших порах року, на що ще мало звертасть ся уваги. В осени і зимі, коли панують острі вітри, особливо східні, проходи в лісі булиби дуже вказані.

Гіґієнічне значінє ліса підносить надзвичайна чистота воздуха, свобідного від диму, саджі, випарів і шкідливих ґазів, затроюючих воздух міст. Численне галузє і листє ділає тут як фільтри задержуючі порох і бактерії. Порох занесений з гостинців і доріг відбиваєть ся від листя дерев і корчів, а в самім лісі не може утворити ся нічкий порох, бо вітри тут слабі, а земля вкрита вогкою збитою верствою листя, моху і т. д. Як-же цінний такий воздух, свобідний від пороху і бактерий, богатий в озон, для нашого здоровля, для людий хорих на груди і горло! Міліони листя витворюють під впливом сьвітла сонця великі скількости так потрібного для людий кисня, зуживаючи шкідливий для нас углиний квас. Так часто примінює ся в лічництві кисень — а тимчасом сама природа подає нам той чудесний лік змішаний з ріжними етеричними олійками; такий воздух приневолює нас до глубших віддихів, груди розширюють ся, житєві сили кріпшають.

Уживаймо отже побуту в лісі.

НАЙВАЖНІЙШІ ҐІҐІЄНІЧНІ ПРАВИЛА.

Лікар Др. Г. Крафт зібрав, на бажанє шлеського товариства до поборюваня туберкульози в двайцяти коротких реченях найважнійші правила плеканя здоровля. Береженє сих правил причинить ся основно до зрозуміня от сеї провідної думки всякої ґіґієни: Без сумніву много лекше уникнути хороби, як розвинену недугу вилічити.

1) Здорові органи се скарб, якого не можна безкарно надуживати. Великий надмір шкідливий, всяка одностороннїсть в способі житя, відзвилюваню, праці, відпочинку, забаві, спорті є хибна. Пересїдженє таке шкідливе, як недоїдженє, лїнивство як перепрацьованє.

2) Плекай своє тїло з пошани для себе і з огляду на твоє окруженє.

3) Мило і воду може роздобути всякий, щоби змити ся щодня від голови до ніг. Тим способом усуне зі скіри весь виділений бруд, а всї пори будуть отверті, і змогуть сповнити свою конечну роботу.

4) Мий руки милом і чистою водою скільки разів сїдаєш до їди; тим способом охоронш ся перед недугами, які як хороби зроджені нечистотою дістають ся до нашого тїла через уста.

5) Чисть зуби щодня, найрадше перед спанєм, або рано. Збереженє добрих знарядів жуваня є невимовно важне для удержаня здорового жолудка. В тій цїли добре є їсти випечений разовий хлїб.

6) Не їдж страв надто горячих нї надто зимних: не пий й таких напоїв; інакше будеш нищити свої зуби і жолудок, якому дуже шкодять зимні напої, коли він розігрітий.

7) Не пий з поспіхом анї лакомо: страви пережуй добре; добре стравленє вимагає, щоби пожива входила до жолудка як найдокладнїйше розжована, бо тоді лекше виділюють ся потрібні до стравленя соки. Вважай, щоб дїланє соків не стримувало ся через надмірне уживанє напоїв.

8) Не перетяжуй жолудка надто

Google

великою скількостию поживи, бо тоді вимагає травленє значних сил, яких не достає опісля при твоїй роботі.

9) Привчи жолудок, щоб правильно віддавав всьо, що вже не дає ся зужитковати. Постійна неправильність в тім є нездорова, викликує всякі недомаганя і спричинює забуреня в цілім тілі. Многим вистане один лик сьвіжої води натщо, щоб привести жолудок до правильности.

10) Не забувай, що чоловік, се сотворінє, якому до житя конечно потрібний воздух. Дбай отже, щоб добре провітрювати ті комнати, в яких пробуваєш так в часї роботи як і спаня. Навчи ся віддихати повною грудию, як йдеш до праці або вертаєш від неї. Віддихай все носом при замкнених устах! Тим способом сам вже нюх остереже тебе перед нездоровими випарами.

11) Купай кождого рана своє тіло у воздусї, а се при тій нагоді, коли миєш ся. Роздягни ся тоді а вікно відчини. Колиб се було неможливо з огляду на сусїдів то заслони вікно легкою заслоною. Нема красшого средства загартувати тіло, нема лучшого способу спричинити живійший обіг крови в скірі. Та перестань, нїм стане тобі голодно, а коли се холоднійша пора року, одягни ся сейчас тепло.

12) Як маєш змогу купати ся під тушом, то використуй се по занечищуючій або спричинюючій почене праці щодня а найменше вже раз на тиждень. Довгі теплі купелї томлять; короткі, холодні підбадьорюють. В зимі не замочуй при тім волося.

13) Маєш нагоду купати ся в чистім ставі, мори або ріці користай з неї пильно, але не купай ся нїколи за довго. Не поликай в часї купелї води. Злучи воздушну купіль з водною так, щоб не чув ся опісля утомленим або щоб не стало тобі холодно, лиш щоб був сьвіжий стрепнув при тім миле тепло.

14) Сонїшних купелїв уживай більше обережно чим воздушних. Не роби сего більше як два до три рази в тиждень, а кождого разу не довше як 20 до 30 мінут; готову бережи при тім перед прямим сьвітлом сонця; що пять мінут роби чверть звороту, щоб охоронити ся від соняшного удару. Тиж не маєш обсмалити скіру на чорно як у якогось Мулята, а дуже легко можеш собі зашкодити, а не помогти.

15) Дбай про чистоту свого біля і одїни, так як тіла. При занечищуючій роботї відложи своє звичайне одїнє до праці або до ходу.

16) Не одївай ся за тепло, бо розігріеш дуже при праці своє тіло. Не бери неперепускаємого одїня, хиба, що сего вимагає конечно твоє званє; таке одїнє відбирає тілови важну можність управильнювати теплоту та збувати ся всяких нечистих материй, які виділює скіра. Ноги вбирай тепло і сухо, а голову холодно!

17) Працюєш умом, то не погорджуй потрібною для тіла ручною роботою. Сам рубай дрова; з тріскамн дерева втїкають з голови мухи.

18) Коли працюєш руками, то напружи у вільні хвилї і свій ум; кождий з нас має все ще дещо довчити ся, чим житє стає вартнїйше. Праця в полї і в городї є найкрасшим зрівноваженєм для того, хто працює в замкненій кімнатї або ночию. Рухавка се найлучше занятє для того, якого праця не напружує тіла.

19) Сїм до вісїм годин сну вистане для дорослого на відпочинок. Щоб сон був скріпляючий, старай ся, щоби був доступ сьвіжого воздуху. Як твоє тіло вимагає короткого спочинку в полудне, то зроби се радше перед як по їдї. Прийдеш до стола випочатий і лучше буде смакувати їда. Що з 24 годин дня остане тобі по твоїй праці, а сего добру найку посьвити своїй рідні, а другу твому дальшому образованю.

Google

СВАТАНЄ В БОРЩИ.

Богатий Яким Князь мав гарну доньку одиначку, а звали її Олена. Моторна була собі дівчина, тай красавиця на ціле село. Старий батько вмираючи, лишив її гарне ґаздівство, ще й повну скриню гроший. Олені вже вісімнайцятий минав, як з усіх усюдів посипались богацькі сини, а кождий заклинав ся, що буде її любити, шанувати, порох з перед неї замітати, коби лиш вона схотіла стати йому подругою. Але Оленка, добре і побожно вихована, лишень румяніла ся і зі всім звіряла ся матери а потім на всі примилювання парубоцькі відповідала коротко а чемно: »Я ще не надівувала ся і хотілабим ще з кілька літ подівувати а потім, як буде така воля Божа і моєї матери, то побачимо.

По якімсь часї однак зрозуміла мати і дочка, що при так великій господарці без мужеської голови не піде. А ту Оленка анї думає віддавати ся. Вона заєдно говорила, що поки дівчиною, то і до церкви лекше піти і до сьв. Тайн і молити ся може доволі а потому то вже буде тяжше. Її тепер так любо, коли може свобідно з Богом порозмовляти на молитві, а потому вже так не буде, особливо якби ще і муж трафив ся який недобрий.

Не було иншої ради, як наймити якогось здорового чоловіка, і йому поручити заряд цілого господарства. Порадили ся, розпитали, найшли. Був ним Павло Веселий і він став завідателем всього добра. Хоч Веселий мав заледви двайцятьшість літ, а застидав би неодного і найстаршого господаря. Робив як машина, до всього забирав ся розумно і справно, челядь тримав в порядку, притім був для всіх ввічливим і любим. Заслужену платню складав до сотика, через його уста не перейшло недобре слово. В коршмі його ніхто ніколи не бачив, за те він все був в церкві і часто приступав до сьв. Тайн. Всїй челяди наказав рано і вечер разом голосно молити ся. Ціла господарка йшла під його проводом мов в годиннику. Обі женщини, мати і дочка не могли Павла досить нахвалити ся. А до того Павло досить був гарний, вродливий хлопець.

Тож не диво, що з часом припав він Олені до вподоби. Тай Веселому нераз зробило ся горячо коло серця, як глянув на Олеську. Та він старав ся вибити собі її з голови. Він слуга, а Оленка так богата віддасть ся, що хоч иного ґрафа шукай її до пари, тому він думав, що Олена анї не дивить ся в той бік. Та він дуже милив ся, бо Олена не то, що полюбила його, але ще й так полюбила, що за другого навіть і не пішла би.

Минуло два роки від часу, як Веселий прийшов в ґаздівство. Одного дня закликала мати Олену до себе тай сказала: »Час би доню вже подумати о відданю ся«. Дівчина зразу почервоніла, але по хвили набрала відваги і сказала зовсім сьміло: »Мамо, я хочу бути перед вами щирою і кажу отверто, що я хотілаби віддати ся, та один лиш припав мені до серця, і то так дуже, що як за него не вийду то й за жадного в сьвіті«.

»Ото сесе красота« — здивувала ся, але зараз спитала цікаво мати: Ну, а хтож то такий?

Дівчина ще раз спаленіла: »Може й ви здивуєте ся, може спротивите ся, але така вже видко моя доля«.

Ну, прецінь та кажи вже, може і не спротивлю ся — ну, котрий?«

»Павло, наш господар«.

Мати не могла повстримати ся від сьміху. »Га, як ти собі його аж так вподобала, то я і не думаю противити ся, бо хоч він і не богатий, то за те господар з него так добрий, що ліпшо-

ЧЛЕНКИНІ КРУЖКІВ 1—5 НАЙСОЛОДШОГО СЕРЦЯ ХРИСТОВОГО В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

го не найдемо, а маєтку маємо досить. А чи ви вже з собою говорили що?«

»Анї слова! Я від него здалека а він від мене також. Він навіть не знає о тім, що менї припав до серця!

Мати видко тїшила ся з вибору доньки, але в голову заходила, щоби то зробити, щоби Павло про се довідав ся, тай сказав, що він думає.

Олена була дуже стидлива і чемна і нїяково було її питати Павла. Вона і мамі не казала о тім з Павлом говорити. »Якби то виглядало — казала вона — »прецінь він сам повинен прийти і просити мене о руку«.

Обі стали від тепер обходити ся з Павлом дуже сердечно. Познакомили його зі всїма родинними і маєтковими справами, дали йому ві всїм повну власть, так немовби він був паном і властителем цїлого маєтку.

Веселий дивував ся і не розумів, що з ним дїє ся. Він був за скромний, щоби догадувати ся, що заміряють обі женщини. Почав навіть тимбільше здалека тримати ся від Олени.

Довгий час вже шептали між собою слуги, що Олена віддає ся, що всьо до весїля вже приготоване. Лиш не знали за кого. Веселий став сумувати, але нїкому не звірив ся з тим, чому то йому сумно. При нагоді так промовив до ґаздинї:

»Як Олена віддасть ся, то вам вже більше мене не треба, тому скажіть менї, щоби я міг собі де инде знайти місце«.

»Та що тобі пан Біг дав? Чекай не спіши ся! Чи тобі може у нас зле? Весїля перед »трома сьвитителями« не буде, а за той час хто знає, що ще буде!«

Веселий і сего натяку не розумів, лиш похитав головою і пішов до своєї роботи. Незадовго пішла чутка, що Веселий покидає службу і йде до ґрафа на економа. Оленка стала тепер вмисно дивити ся трохи боком на Веселого, але і се не помогло. Він замкнув ся і на дальше замкненим в собі. Олена вже побоювала ся, чи Павло не є для неї байдужий. — Так минав тиждень за тиждням, час весїля зближав ся, і люди на всї боки випитували ся, хто буде Оленчиним чоловіком. Але нїхто не міг сказати, як називає ся той вибранець. — Веселий і Оленка ставали з дня на день сумнїйшими. Мати дивлячи ся не те, уважала, що пора вже всьо розяснити. Закликала Павла до хати, щоб виплатити йому заслуженину. Веселий був нинї незвичайно нїжно настроєний, він сильно зітхнув і промовив:

»Дуже вам дякую за всьо, а найбільше за вашу доброту і прихильність для мене. Не беріть менї нїчо за зле! Якби я міг то лишивби ся ту і до судного дня«.

»Ти прецінь не мусиш відходити, хтож тебе віддалює?

»Так так, як Олена спровадить тут свого чоловіка, то вам вже не треба завідателя«.

»А однак ми хотїлиби, щоби ти такой був завідателем!«

Так не може бути, бо се булоби господареви стидно« — сказав Павло трохи невдоволений, але сейчас злагіднїв, знижив голос і дуже нїжно промовив: »Колиби лиш Оленка була з ним щасливою! Менї так того дївчати жаль. Коби то я міг її на відходнім, ще чимсь прислужити ся«.

Ґаздини стало тепер ясно, яким серцем Веселий відносить ся до Оленки і тому зачала инакше.

»Та весїлє ще не є зовсїм певне — сказала — дївчина трохи соромить ся, а суджений нїчо і чути не хоче про него«

»А то вітрогон! — скрикнув Павло. — Оленка повинна би дати йому по зубах щоби аж повилїтали, а собі другого найти. Зараз їх копами буде мати. Бо дївчина богата, мила і гарна як чічка, другої такої нема на цїлім сьвітї«

Ґаздиня засьміяла ся з вдоволенєм і говорила дальше:

»Алеж бо Оленка нїякого не хоче, лиш той один вліз їй в голову«.

»І він її не хоче!?«

»Гадаю, що хоче, лиш нічо не каже. Не знаю, чи за гордий, чи не сьміє«.

»Не сьміє? За гонорний? А щож то він король який, чи цісар?«

»О, так далеко то ні, його батько був зарібником«.

»Зарібником? А то ціп! А то бовдур! А то стовп! То він ще гонорує ся?«

»А може він лиш уст не сьміє втворити«?

»Но то заяць, труc, жаба, у рака собі очий позичив! — А чи він знає, що Оленка його хоче?«

»Мігби знати, якби лиш ліпше очи отворив«.

»І Оленка за такого сліпцуна хоче вийти?«

»Ще й як! Вона в нім на смерть залюбила ся«. Розмову перервала дівка, що принесла до обіду борщ в широкій мисці. На приказ господині, поставила під печею на лавочці і вийшла.

»Я не знаю, що почати з тою дівчиною — говорила дальше газдиня. — Павле, можеби ти потрафив того жениха якось справити на добру дорогу, щоби він вже раз сказав своє слово.«

»Газдине, сего я не можу зробити« сказав трохи немов ображений.

»А кажеш, що хотівбись Оленці чимсь прислужити ся«.

»Дуже радо зроблю для неї всяке добре діло, але бути сватом якомусь там дурисьвітови — не вмію«.

»А однак ти можеш з тим женихом ще найбільше собі порадити, він найскорше би тебе послухав, бо то твій великий приятель«.

Павло витріщив очи.

»Що мій приятель!? То не може бути... Я таких стовпів як він за приятелів не беру...! А звідки він? він тут в селі?«

»Так, навіть дуже близько«.

»А як він зве ся, той гольтіпака?«

»Називає ся Веселий!«

»Веселий? — Веселий? — Веселий? Я такого не знаю. Хиба він є і що ту в селі робить?«

»Він є завідателем в богацтвах красної відданиці Оленки Князівної« сказала газдиня з уданою повагою, притлумлюючи в собі сьміх.

В Павла немов грім вдарив. Він подав ся взад і посуваючи ся геть аж до лавки під печею, кричав на всї заставки:

»То я мавби бути тим женихом Оленки? То мене, мене так Оленка полюбила? Мене? — мене?— мене!?

Веселий з радости не знав де подїти ся. А щоби трохи прийти до себе, тицьнув, не дивлячи ся на лавку і шубовсть просто в широку миску з борщем.

»Павле, схаменись! Диви но, що ти робиш?«

Але Веселий не бачить, не чує, не знає, що з ним діє ся, сидить неповорушно в борщи. — На крик мами, прибігає перелякана Оленка, бо гадала, що яке нещасте стало ся. Колиж побачила Павла в широкій роздушеній мисці, немов на якім тронї, не могла стримати ся і засьміяла ся на всю хату. А Павло ще не опамятав ся. Простягає руки до Олени і кричить:

»Моя добра Оленочко, коли ти так мене любиш, коли ти мене хочеш, то бери мене, бери яким я є...! Ти мене робиш найщасливійшим чоловіком на сьвіті, я тебе буду на руках носити«.

Олена подала йому обі руки, витягнула його з борщу і заходячи ся ні сьміху, сказала:

»Я тебе хочу, але не в борщи«.

Тепер доперва спостеріг ся Павло, що з ним стало ся. Почервонів аж по вуха і скоро скочив в двері, щоби в своїй кімнатці перебрати ся.

В дві неділї відбулось гарне величаве весїлє. Павло і Оленка жиють щасливо і Бог їм благословить: йому за його скромність, роботу, чесність і вірність, а її ще й за то, що не погордила Павлом, не шукала за богатим, а пішла за того, котрого Бог її післав.

Бог благословить не захланности, а щирій любві.

Digitized by Google
ORIGINAL FROM
UNIVERSITY OF MICHIGAN

ЧАСТЬ

МУЗИЧНА

ТЕРЦЕТ.

ГЕЙ ЗА МОРЕМ ЗА ШИРОКИМ...

Гимн американських Українців.

Слова О. Грицая. — — — Музика С. Людкевича.

Мотто: **„Для України живем"!**

Хоть за морем ми, далеко,
В нас український в дух!
Горду мрію він леліє,
Над козацький лине луг!
Там престол нам заяснів
Встануть нам нові князі,
Ще добудемо ми слави,
Як у бій підемо всі.
Як прийдеть ся стати разом,
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім сьвіті
Для України живем!

Ми Українці до скону,
В нас є сила козаків!
Не розлучать нас ні море
Ні межі чужих країв!
Сонце всюди нам принесе
Подух нашої землі!
Клич її ми все почуєм
І за морем в чужині.
Як прийдеть ся стати разом,
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім сьвіті
Для України живем.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ИЖЕ ХЕРУВИМИ.

Адаціо-Maestoso

И—же Хе—ру—ві—мы, Хе—ру—ві—мы тай—но

по—бра—зу—юще обра—зу—ю—ще.

ОЙ: ДИТЯТА, СОКОЛЯТА...

Адаціо Поважно. За збірки: Федора П. Потрагимовича

Tenor Solo

Ой ди-тя-та, со-ко-ля-та Зма-гай-те са на кри-ля-та

Я бо я-ку-ся ста-рий, Та ма-ю хра-бро-ю ма-ла-ний.

Google

Ой! дитята, соколята,
Змагайте ся на крилята,
Бо я уже сокіл старий,
Та на крилах поламаний.

Я пережив вже свою жизнь,
Днесь сьпіваю послідну пісь,
Пісь послідну для вас милих,
Соколиків сизокрилих.

На Бескиді в рідним краю,
На сім мені милім раю,
Де узрів сьвіт — там лежати,
Хоч вічно спочивати.

Поховайте мня в дуброві,
При скалах в густій темряві,
Самі здорові сьпівайте,
А на батька памятайте.

КОЛО МЛИНА, КОЛО БРОДУ...

Вони пили гуркотіли,
Крилоньками злоиотіли,
Го-о, го-о, гоя, гоя,
Така голубяча доля.

Крилоньками злоиотіли,
Гняли ся, полетіли,
Го-о, го-о — і т. д.

На тополі посідали,
Та по свому розмовляли!
Го-о, го-о — і т. д.

Google

Пісня гурсова.

Marcato.

1. Гей! там ді - тно - ра ру - ська йде!

Гей на не - ре - ді стає не - се,

А кра - ска стя - гу жов - тий цьвіт

на сн - ім по - ля, як бла - кить!

Пти ї ластівка.

Andante М. К.

Ла - сті - вої - ко, ще - бе - ту́ш - ко

При - не - сý нам вé - сну гó - ну

деж від вас ти птéчко йдéш що ти нам з чу-

при - не - сý нам рóжу - цьвіт лиш у - чіть ся

ritard 1-ша

жé - го сьвіта з тéплих країв приле - сéш?

лю - бі ді - ти

У - ся

ой у - чіть ся ді - ти вчіть.

Google

НАША РІДНА МОВА.

1. Простір української мови.

В устах 37-мох мілїонів людей говорить наша українська мова. Український нарід стоїть щодо числа на семім місци поміж европейськими народами, а поміж славянськими народами займає друге місце по Москалях. Збитою масою заселює наш нарід цїлу східну Галичину, полудневу підгірську частину західної Галичини, північну та західну частину Буковини і північно-східну частину Угорщини. Але головна сила українського народу, бо цїлих девять десятих живе в російській державі. Там займають Українцї отсї губернії (одна губернія велика менше більше як цїла Галичина): полтавську, чернигівську, харківську, катеринославську, київську, херсонську, подільську й волинську, більшу частину т. зв. кубанської области та частину таврійської, воронїжської, минської, гродненської, сїдлецької і люблинської губерній. До вичислених земель треба додати менші і більші, рідше і густїйше заселені Українцями оселї в Австро-Угорщинї (Боснї, Славонії) й европейської тай російської Росії, Румунії, Туреччинї, північно-американських Злучених Державах, Канадї і Бразилії.

Всїх Українцїв в двоє більше ніж Поляків, явно в четверо більше ніж Чехів, в семеро більше ніж Болгар, а в осмеро більше ніж Сербів (без Хорватів). Не тільки майже в двоє численнїйші від нас Москалї, але й значно менші народи від нашого, як болгарський і сербський нарід, мають власні держави.

Простір, який займає наш нарід в Австро-Угорщинї, виносить 72,000 квадратових кільометрів, а в Росії 780,000 квадр. кільометрів. Разом займає український нарід 850,000 квадр. кільометрів простору, значить, девять разів більше, ніж цїла Галичина. Простір української землї більший від простору цїлої Австро-Угорщини о 180,000 квадрат. кільометрів, а 400,000 квадратов. кільометрів від простору цїлої Росії. На жаль, хоч так дуже численний український нарід і такі широчезні простори заселює, не має він нинї власної держави, нї навіть не здобув собі такого становища та впливу в державах, в яких живе, як здобули собі два рази менше численні Поляки та явно у четверо менший від нашого чеський нарід.

2. Наша мова давна. Сього одинокого скарбу не мали сили забрати нам вороги.

І ми мали колись протягом більше ніж пятьсот лїт власну державу. Початки нашої державної орґанїзації сягають ще девятого віку. Але в порівнаню з початками колишної нашої держави українська мова далеко старша.

Княжі міжусобицї довели до упадку українську державу. В першій половинї XIV. віку увійшла галицька Україна в склад Польщі, а в другій половинї тогосамого століття прилучено київську Україну до литовської держави, яку також пізнїйше підбила Польща. Протягом многовікового історичного лихолїтя татарського, турецького, польського і московського затрачував наш нарід поволи все те, що складає ся разом на національне добро. Звичаї і обичаї переживали ся або підпадали сильним чужим впливам. На місце богатев наступали чорною хмарою нужда, злиднї, недостаток. Лютий ворог загарбав українську землю, а її дїтьй, колишних вільних горожан, зробив панськими підданцями та наємниками. На тім не перестали сильні переможцї. Поважали ся навіть заглянути в душу того народу, обмежали на кождім кроцї свободу віри. Перестиями і гідностями приманили вищі українські верстви на свій бік. Вони перейшли в польський і московський табор, або розвивали таку дїяльність, яка не наразила би їх на лежку їх наставників. Всетаки не могли нам видерти вороги нашого найцїннїйшого скарбу, нашої української мови. Заслуга в тім селянських і міщанських верств українського народу.

Digitized by Google

ВІЗД БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЇВА.

3. Правдива просьвіта та культура можлива тільки в рідній мові; доказы з нашої історії.

Більше ніж триста літ тому побачили наші предки, що наш нарід по утраті державної самостійности марнуєть ся в безпросьвітній темноті. Тому доложили всіх заходів, не щадили грошевих жертв на школи, на друкарні, на книжки, бо зрозуміли сю правду, що просьвітити нарід можна тільки найрозумнійшою для нього отже його рідною мовою. Дитина найкрасше розуміє се, чого її вчать у школі, коли її виленює се учитель в мові, яку з молоком виссала з материних грудий. Чужої мови треба щойно навчити ся розуміти, а се потягає за собою страту богато дорогого часу й дуже утруднює початкову науку. Зрозуміли се давно наші предки, розуміємо й ми нині, розуміють се всі просьвічені народи. А школа се одинока дорога до культури, до всього того, що дотикає осьвіти і просьвіченого житя: письменства, науки, штуки, доброго уладження родинного, громадянського й народнього житя та господарського добробуту.

До початку XVIII. століття українські землі все стояли висше від московських під зглядом просьвіти, шкіл і взагалі культури. За гетьмановани Богдана Хмельницького переїздив через Україну один Грек зі Сирії з міста Алепа. Він описає свою подорож. Дивував ся, які гарні порядки були тоді на Україні, які роботящі і розумні були наші господарі, як дуже дбали про спіріт, про бідних і калік, як щиро дбали за просьвіту. Усі діти навіть дівчата були письменні. В кождім селі була школа. В ній учили своєю рідною українською мовою. Письменних тоді було може більше ніж нині.

До першої половини XVIII. віку йшли з України в Московщину люди, що заводили там школи, закладали бібліотеки, були учителями, писали і друкували. Довгий час всі висші духовні в Московщині були з поміж Українців, довгий час Московщина жила українською наукою. За царя Петра Великого Українці були головними його помічниками при перетворюваню Росії на новочасну культурну державу. В нагороду за те стогне ще нині девять десятих нашого народу під московським кнутом у безпросьвітній темноті, бо українські діти мусять вчити ся у школі в чужій московській мові.

4. Народна творчість. Її велике значінє і виховуюча сила.

Знаємо з власного досьвіду, що в нікій чужій мові не можна красше висловити наших найглубших бажань, які ворушать ся в нашім серци, як у рідній мові. Свій розум, своє серце, свою душу, своє чуте, свої думки, свою радість і журбу, сум і розпуку виявив наш нарід у власних творах, які стали гідними подиву в усіх культурних народів і здобули признанє найбільших учених сьвіта. Дітям оповідали чудні казки. Історичними переказами, повними щирої любови до рідної землі і свойого народу, защіплювали вони привязанє до всього, що своє і гарне. Свій житевий досьвід висловували в коротеньких жартовливих або поважних, сумних або веселих, а все дотепних і розумних приповідках, поговірках, примівках, і поговорках. З таких приповідок довідуємо ся про характер і сьвітогляд нашого народу в давнині, про се, що український нарід уважав добрим, а що злим, що шанував і поважав, що висьміває, де бачив правду та справедливість, а в чім брехню і кривду.

Сьвітову славу здобули собі пісні нашого народу. Найбільші вчені на сьвіті, найріжнородніші народи: Поляки, Москалі, Німці, Французи й инші признали наші пісні одними з найкрасших на сьвіті. Українські пісні відзначають ся великою музикальностю у доборі слів і мальовничістю. Коли слухати нашу пісню, стає перед нашими очима як живе або мальоване все, про що сьпіваєть ся у ній. Велика ніжність наших народних пісень, щире чуте, вилите в них, надзвичайна сердечність і дібрана гарна мельодія — все те складаєть ся на велику поетичність наших пісень. Українська пісня робить на нашу душу дуже сильне враженє. Не рідко буває, що як хто гарно та з чутєм засьвіває сумну пісню, витискає сльози з наших очий, а весела пісня так й підносить наші ноги до танцю.

Зі сказаного видно, як надавала ся наша гарна, гнучка, милозвучна, поетична і богата мова, відкіль істнує український нарід (а він так давний, як усі инші славянські) до висьпівани найріжнородніших пісень, від найвеселійших до найсумнійших! від найбільше жартовливих до найповажнійших. Складали такі пісні й инші твори, що переходить з уст до уст серед народу, з одного поколіня до другого, ріжні українські стани та верстви: хлібороби, дружинники княжих часів, лицарі козацької доби, чумаки, невільники, письменні і неписьменні, дяки, вихованці київської Академії й инших шкіл, кріпаки і бурлаки, панщинники й паки. Одним словом всі українські стани та верстви всіх часів брали в сім участь.

Закон України Християнство, довго [illegible] весільні пісні

Google

в ріжних порах року: колядки, веснянки, русальні пісні, весільні, похоронні і господарські. Крім того оповідали собі наші поганські предки ріжні казки, мали оповідання про своїх поганських богів, байки, загадки, приповідки, заклинання і т. д. По принятю християнства вчало духовенство викорінювати все, що виносило поганством. Тому народні твори з поганських часів підпали сильним змінам або й забували ся. Нові історичні події, зміна житя зроджували нові твори; преріжні історичні переказаи, пісні про Володимира Великого, про княжі усобиці, про татарські і ізнайші турецькі напади, про козацьких лицарів, про Гайдамаччину, про опришків, про панщину, про кріпацтво, про бранку, словом про все, що зворушило народну душу.

5. В нашій устній словесности та в літературі замкнене богатство української мови. Літературна мова. Шевченко раз на все ріпив її долю.

Збір таких творів в українській мові, про які була щойно мова, називаємо українською устною словесностию. Хто зложив сї твори, приміром безліч коломийок, таких людий по найбільшій части не вміємо казати. Инакше мають ся річ з писаними творами. Знаємо що Шевченко написав велику поему «Гайдамаки», що Грицько Квітка є автором повісти «Маруся», що «Наталка Полтавка» се твір Івана Котляревського. Збір усїх писаних творів українського народу, передовсїм збір так званої красної літератури (белетристики), отже поезий, драматичних творів і таких прозових творів, як оповідання, повісти, байки, називаємо письменством або а латинська «літературою». З устної словесности та з літератури можемо пізнати всю красу та ціле богатство української мови. Наша устна словесність і література, се найбільший скарб укр. народу. Висловив в них наш нарід усї свої радощі і горе, всї свої невдачі і здобутки, всї почуваня, змагання, полишив вічний памятник свойого сьвітогляду та стану просьвіти в ріжних часах історичного житя.

Як у всїх просьвічених народів, так і в нас мова писаних книжок ріжнить ся в дечім від щоденної мови, бо звичайна щоденна мова вічно розвиваєть ся і змінюєть ся, а писана мова приймаєть ся одна для цїлого народу і так добираєть ся, щоби її розуміти можна у всїх закутках укр. землї, хоч в її говорах є найріжнороднїйші відміни та відхилення від літературної мови.

В щоденній мові кажуть ріжниці. Наш нарід розвинений на дуже широких просторах. Мова се ніщо инше, тільки висловлюване наших думок звуками. Як люди живуть близько себе, висловлюють свої думки однаково. Чим дальше віддалені люди, тим більші ріжниці повстають у висловлюваню таких думок. Так знаємо, що Лемки дещо відмінно говорять від Гуцулів і від Поділян, що на російськім пограничу галицький і російський Українець говорить однаково, а вже трохи инакше Українець з Харкова. Менші відміни у мові називаємо говорами (говір лемківський, бойківський, гуцульський і т. д.), а більші відміни — наріччями.

Живу українську мову вивів в українську літературу щойно при самім кінци XVIII віку Іван Котляревський з Полтави. Перед тим друковано в нас книжки штучною мовою зложеною з церковно славянських і українських слів. Слїдами Котляревського пішов харківський гурток письменників в Грицьком Квіткою на переді. Геніяльний наш кобзар Шевченко доказав придатність української мови до поетичних перлин всесьвітного значіня. Він увів українську мову в ряд тих мов, що видали найбільших геніїв на поли літератури. Чим є Шевченко в розвою української літературної мови, дуже влучно висьпівав се наш славний поет Володимир Самійленко в отсїй гарній поезії п. з. «Українська мова».

Диямант дорогий на дорозї лежав, —
Тим великим шляхом люд усякий минав
І хто не пізнав диямента того,
Йшло богато людий і топтало його.
Але раз тим шляхом хтось чудовий йшов
І з виду на шляху диямент віц найшов,
Камінець дорогий він відразу пізнав
І до дому приніс і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець
І уставив його у коштовний вінець
Стелось дива тоді: камінець засяв
І промінєм ясним всїх людий здивував
І палючим огнем кольористо блисщить,
І промінє його усїм очи сліпить.

* * *

Так в виду на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усї сили свої,
І в народний вінець, як в оправу вклала,
І як зорю ясну вище хмар віднесла,
І на злість ворогам засяяла вона,
Не алмаз дорогий як та зоря ясна,
І сяяти ще їм поки сонце стоїть,
І лиши ворогам буде очи сліпить!
Хай же ті вороги поймуть скорійш,
Нашим мова сия що годиня ценїйш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилї Тарас,
Щоб воскликнувши сам на створінє своє,
Він побожно сказав: «Відділя нас сіє!»

Своїми поезиями виховав Шевченко цїлу українську інтелїґенцію з її змаганнями й ідеалами, отже сотворив з нас новочасну

Digitized by Google

націю. Своє слово поставив Шевченко на сторожі кого національних прав українського народу на самостійнє культурне та політичне життє. Від часів Шевченка розвинула ся наша література високо як у російській Україні так і в галицькій, де ввів народну мову в книжки Маркіян Шашкевич, а також в буковинській, де нову добу української літератури розпочав Юрій Федькович.

До вироблення української мови на літературну причинили ся пізнійше дуже богато: Панько Куліш, Панас Мирний, Іван Левицький, Степан Руданський, Борис Грінченко, Олександер Кониський, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Іван Франко й богато инших письменників. В українській мові маємо найріжнороднійші часописи та фахові підручники. Українська мова є в галицькій і буковинській Україні викладовою в народних середних школах і в університетах. Нікіци у нас українська мова має в урядах після закона рівні права з польською.

6. Науковий сьвіт про українську мову.

Так здобуває тепер українська мова се признанє, яке мала вже лишьсот літ тому і яке визначив її науковий сьвіт. Ще в XIV. столітю підбили Литовці Українців оружною силою, а Українці Литовців культурою. До часів Жиґмонта Августа була українська мова мовою урядових грамот і законодатних книг. Українські мови вживали на дворах польських королів. Українська мова була урядовою мовою у зносинах з Туреччиною і Молдавією (Румунією).

Великі учені признали красу та самостійність нашої мови. Польський учений Бандтке уважав українську мову найкрасшою між усіми славянськими.

Найбільший польський поет Міцкевич казав, що українська мова красша від московської і білоруської. Польський учений Мацієйовський назвав нашу мову гарнійшою від чеської, а другий учений Раковецький жалував, що наша мова не стала пануючою у цілій Росії. Навіть московський письменник Даль-Луганський признав нашій мові першенство перед московською мовою, як народною так літературною.

Найбільші сьвітлі, значить ся, такі вчені, що науково досліджують ріжні славянські мови, й Петербурська царська Академія наук признали українську мову самостійною, окремою від московської. З між сими вченими представники ріжних славянських народів. Ось кілька імен таких учених, щоби не наводити богато: Шлейхер, Миклошич, Шафарик, Копітар, Ґастіє, Шахматов і богато инших. Навіть самі московські вчені доказали, що вже в часів панованя синів Ярослава Мудрого маємо письменні сьвідоцтва, що вже тоді українська мова була цілком відмінна від московської. І від тоді ще більше віддаляли ся від себе московська і українська мова, а нині без попереднього вивченя не порозуміє Українець Москаля а Москаль Українця.

Зрештою був час, що й Поляки не признавали нашого народу осібним народом, а про нашу мову твердили, що се повітощина польської мови. Минуло кількадесять літ і тепер вже тільки деякі оголошені шовіністами Москалі вважать ся відмовляти нашій мові прав до школи, письменства й науки. Такі Москалі радіби элити нас зі своїм народом.

7. Шануймо нашу рідну мову.

Доля нашої мови спочиває у наших руках. «Як ся постелиш так і виспиш ся» — говорить народна приповідка. Дорогу показали нам Румуни, що в XIX. віці вичистили свою мову з жерумунських слів, і Чехи, що всі чужі слова заступили своїми. Норвежцям, яких усього вісім міліонів, доражували Німці (такеж як нам Москалі) не розвивати своєї норвежської мови, а взяти готову німецьку. Наша мова красша від вашої — говорили Німці до Норвежців — а що більше, в нас є велика й краска література. Але — Норвежці доложили всіх заходів, щоби в рідній мові розвинути як найгарнійшу літературу. І кілька твори норвежської літератури можуть гідно стати поруч найкрасших творів німецької літератури.

Шевченко є дуже гарним доказом, що наші найтонші почуваня, що все що найдорожше нашій душі, що думки скриті в глубинах нашого серця, можемо найгарнійше висловити тільки в рідній мові. Хоч Шевченко знав добре не тільки українську але й московську мову, його пісенями, котрі писав в українській мові, любуєть ся цілий сьвіт, величає їх і перекладає на ріжні мови, а в піснях Шевченка, котрі він писав по московськи, нема вже сеї краси та сили, що в тих славних його творах в українській мові.

Московські вчені доказали, що Українець Микола Гоголь став по правда знаменитим письменником і в московській мові. Але він думав по українськи й українську думку вбирав в московську одіж.

Один мудрець сказав такі слова: «поневолений нарід, що хоронить свою мову, держить ключ від своєї вязниці у своїх руках». Не забувати нам на се. Через рідну мову станули ми на ноги, вийшли в сімю просьвічених культурних народів. Підемо тим скорше й повнійше, чим більше

Google

Українців все та всюди устно й письменно буде вживати своєї рідної української мови. Є се прикмета рабського, панського льокая а не свобідного горожанина закидати в рідній мові всякими чужими словами й аворотами. Культурний чоловік буде також усе говорити гладко та делікатно. Щоби добре знати рідну мову, треба її вчити ся від малку до гробу, в школі і поза школою, а книжок і від людий. Хто знає, що треба, та вміє пошанувати свойого батька і матір, той зрозуміє, яку пошану винен він рідній мові.

Без мови нема розуму, без рідної мови нема власної літератури і культури, без власної літератури і культури нема народу.

НАШІ ЗЕМЛЇ.

Великі і просторі сї землї, де живе наш нарід, велика наша Україна. Простягасть ся вона від Карпат аж по Кавказ здовж на 1,000 кільометрів, а вшир на 6,000 кільометрів.

Величину її виносять 850 тисяч квадратових кільометрів, то значить о 180 тисяч квадратових кільометрів більша ніж ціле австро-угорська монархія, а 11 разів така велика як ціла Галичина (ціла Галичина східна і західна має 78 тисяч квадратових кільометрів).

Колись давно творили сї землї одну велику самостійну українську державу, а нині належать вони до двох чужих держав Австро-Угорщини і Росії. Значна, богато більша часть української землї належить до Росії, а менша до Австро-Угорщини. Тай українського народу на російській Україні живе понад 30 міліонів, а в Австро-Угорщині понад 4 міліони.

Сусїдує Україна на півночи з Білорусами, Поляками та Москалями, на сході з Калмуками, на полудни з Черкесами і Татарами, а на заході з Румунами то Мадярами.

ЗЕМЛЇ І МІСТА.

Російська Україна ділить ся на такі землї, або провінції: Правобережна і Лївобережна Україна, Запороже, Чорноморє, Степова Україна, Слобожанщина, Холмщина, Кубанщина, Волинь і Поділє.

Австрійська Україна ділить ся на Галичину (східну) і Буковину. В Угорщині за Карпатами угорська Русь.

Важнїйші міста на Україні такі:

На російській Україні: Київ, найбільше, найстарше і найславнїйше місто, столиця цїлої України від найдавнїйших часів, **Полтава, Харків, Чернигів, Переяслав, Одеса, Володимир Волинський, Ковель, Подільський** та инші.

В австрійській Україні: Львів столиця Галичини а крім нього в Галичині: **Станиславів, Тернопіль, Перемишль, Коломия, Галич**, і т. д. **На Буковині: Чернівцї.**

На угорській Україні: Унгвар і Сигот.

Українська земля по найбільшій части рівна, або творить легко погорблені височини. Тільки на заході є високі гори Карпати а на полудневім сході стрімкі гори Кавказ.

ГОРИ.

Карпати довгі на 1,300 кільом. і тягнуть ся дугою від Дунаю недалеко Відня аж до границь Румунії й Сербії, знова при Дунаю. Ділять ся на три головні части. Українська часть Карпат се середуща, а зветь ся вона Східними або Лїсистими Карпатами. Східні (Лїсисті) Карпати ділимо на 4 части: 1) Низкий Бескид, 2) Високий Бескид, 3) Горгони, і 4) Чорногору. З них найвисша і найкрасша Чорногора. Найвисший верх Чорногори зветь ся Говерля, високий на 2,060 метрів.

Підкарпатє або Підгірє се бічні пасма Карпат, а простягають ся вони здовж Карпат від Перемишля до Коломиї.

Кримські гори на Кримі над Чорним Морем довгі на 150 кільом., а широкі на 35 кільом. Найвисший хребет Яйла, а в нїм найвисші шпилї: Чатирдаг і Романкош (1500 метрів).

Кавказ, — (між Чорним і Каспійським морем), довгий на 1,110 кільом. Верхи вкриті вічним снїгом. Найвисші шпилї Ельбрус (5,630 метрів) і Казбек (5,040 метрів).

ВИСОЧИНИ.

Земля, що лежить вище 20 метрів над верхнею моря зветь ся височиною. На Україні розпоетерла ся широко **Чорноморська височина**, яка ділить ся в західній части на: 1) Поділє, 2) Волинь, 3) Волинську та 4)

Правобічну височину й у східній части на: 1) Лівобічну височину і 2) Донецький кряж. **Поділє** від ріки Верещиці, Дністра аж до Бугу, високе на 460 метрів. Верхню творить родючий чорнозем. Лісів мало, крім околиць Рогатина. Серед Поділя є скалисті гори Товтри або Медобори, що сягають від Бродів до Каменця Подільського. На півночи Гологори і Вороняки. Ріки вижолобили собі глибокі круті долини, що звуть ся ярами або балками. Продовженєм Поділя є покутсько-бесарабська височина між ріками Дністром і Прутом.

Розточе лежить між Сяном і Бугом. Се невисоке (до 400 метр.) й лісисте узгірє.

Волинь між ріками Бугом, Тетеревом, Припетю та Богом се лісисті плоскі горби. Земля на полудне чорноземна, на північ пісковата.

Правобічна височина поміж Тетеревом, Дніпром, і Богом вкрита родючим чорноземом. Правим берегом Дністра скрізь невеличкі горби.

Лівобічна височина сягає від Дністра до Донця. Земля чорноземна, а декуди пісковата.

Донецький кряж здовж південного берега ріки Донця, се плоске узгірє.

НИЗОВИНИ.

Низовиною зветь ся земля, що не підносить ся понад верхнею моря висше як на 200 метрів. Таких низовин є на Україні чотири:

1. **Підляс** від вододілу Бугу та Припети до Розточа. Верхня Підляся дуже рівна з ріками та лісами. Почва пісковата.

2. **Полїс** понад Припетю, вкрите пісками та багнами. Великі торфовища вкриті сосновим лісом.

3. **Лівобічна низовина** по лївім березї Дністра аж до порогів. С тут піски й чорнозем і мочарі та степи.

4. **Чорноморська низовина** від Чорного Моря до Подільської та Донецької височини, а від устя Дунаю до устя Дону. Се степи вкриті могилами.

РІКИ.

Українські ріки впливають ся до Чорного Моря і до моря Балтийського.

Найбільша ріка України се **Дніпро**, оспіваний у наших піснях. З ним вяжуть ся всї важнїйші події історичного житя України. Над Дніпром лежить Київ столиця колишної української держави, над Дніпром зросло козацтво зі своєю самоправною державою-республикою Запорожа. Довгий він на 2100 кільометрів. Впливає Дніпро в Білоруси в Смоленщині. Коло Київа він широкий вже на 850 метрів. В долїшнім бігу за Катеринославом аж до Александровска виступають Дніпрові пороги. Є їх 12. Найбільший Ненаситець або Дїд. Нижше порогів Дніпро розливаєть ся широко і творить острови Хортицю, Нову Січ і Чортомлик. На сих островах була в ріжних часах столиця Запорожа Січ. Добігаючи до Чорного моря вливаєть ся в рікою Богом у великий лиман. До Дніпра впадає богато менших рік, як Березина, Припеть, Ствтна, Рось, Десна, Суля, Ворскла.

Друга по величині ріка се **Дністер**. Виливає у високім Бескиді. Спершу се ріка гірська, а коло Нижнева входить в подільський пр. Довгий він на 1,300 кільометрів. До Дністра впадають з правого боку: самбірська Бистриця, Стрий, Сьвіча, Лімниця, солотвинська і кадиринська Бистриця і Стрвяж, а з лївого: Верещиця, Гнила і Золота Липа, Стрипа, Серет, Збруч, Смотрич, Ушиця, Мурахва і Ягорлик.

Крім сих двох найбільших важнїйші ще отсї: **Дон** у Слобідській Україні. **Бог** на Поділю, **Кубань** в Кавказу, **Прут**, що виливає в Говерлї, **Серет** на Буковині. Всї ті ріки впадають до Чорного Моря.

До Балтийського моря вливають ся через Вислу з Карпат: Попрад, Вислока, Сян, а з Розточа та Підкарпатя: Вишня, Скло, Вепр, Буг, Полтва і т. д.

Як бачимо земля наша велика і просторна. Та вона й богата. Українська земля найкрасша і найбільше урожайна в цїлій Европі, яка родить всякі збіжа; є на Україні ліси великі, а в них звіри і птиці всякої богато. Крім того українські землї мають також богати природних скарбів. Із землї добувають у нас сіль в Галичині на Підкарпатю та над Чорним морем, нафту й земний віск у східній Галичині, та під Кавказом; залїзо коло Катеринослава й на Волини, а камінний уголь над Донцем, в Катеринославщині та на Покутю. Богата наша земля. На жаль, з тих богатств користають більше чужинці ніж наш нарід. Чужинці на наших землях богатїють, а ми бідуємо. Та чейже з просвітою прийдемо до сього, що заберемо сї добра нашої землї в свої руки й самі будемо з них користати.

УГОРСЬКА РУСЬ.

В тій части Угорщини, що припирає до Галичини від міста Нового Санча аж по Буковину, мешкають Русини в числї понад пів міліона душ.

Google

Край, який занимають угорські Русини тягнеть ся довгим вузким пасмом котрого ширина майже нігде не є більша понад 10 миль. Більша часть угорських Русинів мешкає в горах а менша на урожайних землях, де удаєть ся також виноград. Місто Берегсас, в околици котрого є найлїпший виноград, лежить вже в мадярській околици, але недалеко від руської землї.

Мешканцї гір подібно як наші Лемки перебувають більшу часть року в чужих краях на зарібках. На угорській Руси таксамо як і між нашими Гуцулами панує страшна лихва жидівська, а від коли побудовано зелїзницї на угорській Руси, число Жидів зросло там в четверо. Всї ті Жиди прийшли з Галичини.

Хоч Мадяри всїми силами старають ся тамошних Русинів змадярщити, то се їм майже не удаєть ся, головно тому, що мадярська мова не подібна до руської і Русинови тяжко її навчити ся. Після останнього урядового спису всїх Русинів, що вміли по мадярськи, було як Угорщині 28 тисяч, з того 23 тисяч жило в руських околицях а 5 тисяч між Мадярами і другими народами. То значить, що ледви кождий 20-тий Русин вмів говорити по мадярськи або на 100 Русинів вміло говорити 5. Мадярів, що вміли по руськи було 22 тисяч.

В послїдних часах, вже сего року удало ся нашим Владикам: Митрополитї Андрейови Шептицькому і Епископови Злуч. Держав С. С. Ортинському, підчас своєї поїздки до Риму, видобути в угорського правительства дозвіл на заведенє української мови також в державних народних школах. Є се безперечно великої ваги здобуток для розвою угорських Русинів, за який нашим Владикам належить ся щира подяка.

На угорській Руси народні школи є двоякі і державні і парохіяльні, такі, як в Галичинї були перед 50 роками. В парохіяльних школах учать дяко-учителї по руськи і по мадярськи, а в державних тепер таксамо. Школи державні запроваджено головно в тих селах, де богато Жидів, бо вони за ними дуже побивають ся.

На угорській Руси є трех грецько-католицьк. епископів в Ужгорі, Пришеві і Гайду-Дорогу і 700 грецько-кат. сьвящеників. Однак на 700 сьвящеників можна сказати 690 говорить доме лише по мадярськи а ледви яких 10 по мадярськи і по руськи, то є мішано.

Тамошні руські селяни дїтий своїх майже не посилають до шкіл і тому сьвідомих інтелїґентів на угорській Руси можна почислити на пальцях. На Угорщинї учениками середних і висших шкіл ледви 80 признало ся за Русинів. Перед кількома лїтами отворено в Мармарошськім Сиготї грецько-католицьку бурсу, в котрій між иншими вихованцями є також 12 дїтий руських селян з Угорщини. Є се перші селянські дїти на угорській Руси, котрі ходять до висших шкіл. Виховують їх в мадярськім дусї і тому можна сумнївати ся, чи з них буде більша користь для угорської Руси ніж від теперішної тамошної інтелїґенції, що є цїлком змадярщена і по більшій части навіть добре по руськи не вміє говорити.

В послїднім часї українська ідея хоч поволи, але все таки знаходить собі доступ до угорських Русинів, що проявляєть ся в зацікавленю галицько-руським житєм і в попитї за українськими книжками.

Особливо книжки казочного і гумористичного змісту знаходять богато читачів, а Франкові «Лис Микита», і «Коли ще звірі говорили» викликують неописаний запал до української книжки. Що на угорській Руси є вже між селянством деякі сьвідомі Українцї, вказує на се лист, який одержала одна з руських редакцій від Івана Дамяна, селянина-варібника з Вишних Верецьких (Felso Verecske почта Also Verecske), а котрий звучить так: «з глубини серця дякуємо Вам за прислані газети і книжки і за братську любов до нас притиснених мадярським ярмом. Книжки і газети добре розумієм, коби лиш були. А як не розуміти, коли їх малими вимками уживаємо в кождоннїй розмові дома тих самих слів, а ті слова, котрих не розуміємо, є або глубшого стилю або такі, що є спільні всїм народам. Ми читали в газетах за злет Соколів і Січий. Слава Вам, Братя Українцї! Ви бодай троха на свободї, тож боріть ся за волю, зростайте в силу. Зберіть весь нарід український в одну сильно сповну лявину і приспішіть і нам з помочию в днях недолї і страдань, нам сиротам опущеним і виставленим на поругане сусїдів. Просимо Вас, дарайте нам ні книжки і газети, бо стоїмо на порозї бідности і не маємо за що їх купити. От до чого довели нас наші опікуни. А книжки нам потрібні, аби ми із них пізнали, хто ми є, чи справдї ми Мадяри, як то нас учать в школї, чи нї; якого ми роду, яка наша історія в минувшинї, чиї ми, за що тепер терпимо великі недостатки, нужду, недолю, а найбільше тяжку неволю, котру ширять через народні школи, де за кожде руське слово прут на плечі в нагороду дають. Наш піп Мадяр, як побачив, що до мене приходять українські книжки, то закликав мене до себе і каже, аби я українських книжок не читав, бо їх сам дїявол пише і тому вони зводять до гріха.

Я йому відповів, щоби з такими словами звертав ся до тих, котрі ще українських книжок не читали і тому могли би йому повірити, але не до мене, котрий вже о вартости українських книжок мав нагоду переконати ся».

ДІВЧАТА-ШКОЛЯРКИ З УКР. СЕЛА В КИЇВЩИНІ.

ЯРОСЛАВ ПАСЛАВСЬКИЙ.

ЦИГАН У ЦИРУЛИКА.

Прийшов циган до доктора
На лавку сідав:
Рвіть но зуба, пане доктор
Дуже докучав.

Щей о тов дуже прошу
Вас мій добродію,
Рвіть помало, бо інакше
Я ще тут зімлію.

Доктор взяв кліщі у руки,
З цигана кепкує:
Як я довше буду рвати,
Се більше коштує?

Най коштує, сила хоче
Мій панцю миленький,
Тілько ще раз дуже прошу,
Рвіть но помаленьки.

Циган губу вітворив,
Годі й відітхнути,
Доктор зуба так як хтів,
Рвав зо дві мінути.

Врешті вирвав, циган встав,
Кровію сплював,
Дві корони заплатив,
Тяженько зітхав.

Прощавайте пане любий,
Дякую за тов,
Що поволи зуба рвали,
На щасьтечко мов.

Вийшов з хати тай пішов
Просто на ярмарок,
Щоб продати, той що вкрав
В доктора зиґарок.

Тому циган так просив,
Щоб поволи рвати,
Аби мав час з камізельки,
Зиґарок узяти.

Ось вам штука, щей яка,
Яку оба втяли,
Один зуба, другий зиґар,
Разом витягали.

ВИПРАВДАЛА СЯ.

Пані: Горпино! Я найшла в тебе свої рушники!

Горпина: От, бачите пані! А Ви весь час турбувались, що вони пропали.

Розвязанє шаради на стор. 176:

Ка-ца-пи.

ВІДГАДКИ НА ЗАГАДКИ.

(Стор. 176).

Гуска — Лямпа — Веселка, дуга.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

А. КІЧАК.

„ШІСТАК“.

(ОПОВІДАНЄ).

Чув я нераз, будучи ще в краю, як то не один поїде до Америки — сего одинокого нашого прибіжища, а побувши там пів року або й рік, оповідає о ній по своїм повороті несотворені річи. А люди отворивши роти, слухають, покивують головами та поцмокують.

»В Америці — оповідає — коновка пива за 5 центів та ще до того і їсти дістанеш даром. А мяса і ковбас тілько, що можна ними плоти городити. Люди повбирані гей пани, що й не розріжниш бідного від богатого, а »христінина« від жидюги«.

Коли таке оповідав раз на толоці по Службі Божій Максим Керничка, син Петра, повірив в його слова Пилип Безвихідний, продав корову тай собі пошвандяв до Америки, шукати ліпшого, білого хліба.

Та вже за чотири місяці писав до дому, що бідує гірше як в криміналї а робота хоть як тяжка, та ще й її тяжко знайти. От кобим мав на шифкарту, то зараз без надуми вертаю в свояси. Ліпше пісні бараболї, як американське мясо та білий хліб.

От і я грішний задумав був поїхати до Америки. Та се дїлось давнїйше трохи, бо я вже — мушу вам сказати — шестий раз в Америці. Тому люди й прізвали мене »Шістаком« неначе яку птицю-цицлика. Шістак тай Шістак. Коби ще зо два рази переїхав море — говорить — то може став би й капітаном корабля. Та люди людьми.

До Америки поїхав я не тому, щоб повірити словам такого ґрінора, що то вам наплете про Америку цїлу купу дурниць. Мав я иншу причину, яка мене до сего змусила. Хочу вам власне про ню оповісти.

Як кождий добрий парубок, так і я мав дївчину. Називалась вона Явдоха а була донькою нашого дяка. Красавиця яких мало. А найтяжше і найнебезпечнїйше ходити до красавиці, бо від її убожателїв можна легко отримати ґуди. Таким мучеником був і я, але від свого не відступав, бо вірив, що хто терпеи — той спасен. А ходив до неї і син нашого війта, Василь. По моїй стороні була дївчина і дичиха, за се дяк був за Василем. Раз якось на музиках »вцїдив«я Василеви в пику і при сїй нагоді — як то кажуть — по дорозї, вибив два зуби. Він подав мене до суду, який присудив менї 10 корон кари і два дни »посєдженя«.

Та се менше. Але від сего часу стали на мене ворогувати війт і дяк. А нема на сьвіті нїчого гіршого, як в селї завозьмуть ся на кого війт і дяк — ся сїльська інтелїґенція. Все щось найдесь.

Видів я, що не дам ради, постановив чмихнути до Америки. Може біда за якийсь час забуде — думав я.

Найцїкавійшою була моя перша подорож, якої я не докінчив, бо зараз з Кракова мене завернули. Боже, що я тодї не натерпів ся, а що сьміху було в селї. »Дивись — говорили — якої штуки втяв. За два дни вспів заїхати до Америки і назад вернутись! А я бувало лише зуби закусую, та пястуки затискаю. Причиною завернення мене була в першій мірі ковбаса смачна, з чіснком, вуджена а дальше нес і поліцай.

Було воно ось так.

Перед моїм виїздом пригадав я собі, що добре було би взяти зі собою в таку далеку дорогу кілько руської ковбаси вудженої, з чіснком, бо як

я зачував, ті Шваби роблять ковбаси з котів чи з псів. Зайшов я до знакомого різника та забрав всї ковбаси, які лише мав. Було щось 10 фунтів. Сї ковбаси, щоб були все під рукою вложив я до кошика між инші найконечнїйші річи. Коли я приїхав на стацію в Кракові, треба було довго чекати на другий потяг, тож положив я пакташку і кошик з ковбасами на долївку в почекальнї, а сам пішов шукати за пивом, бо по такій ковбасї палило, що чоловік бувби випив і ведро пива, не то склянку. На моє нещастє якийсь псиско, занюхавши ковбасу, так собі її сподобав, що витягнув з кошика і погаркуючи з вдоволеня, потаскав десь в кут, аби собі опісля зробити празник з руською ковбасою.

Коли я се зобачив, аж задеревів. Але щож я тут вдїю в сїй польській »стольнїци«, де то якась Вандая забила »шмока«. Думаю собі, ануж може удасть ся менї по добру відобрати свою ковбасу. Підходжу я вам близько до псиска, але деж там... Виставив зуби, та гаркає, що й приступити до огиди годї. Він же на своїй землї і »подаялу« не розумів, лише хоче все в цїлости загарбати.

Став я, чухаюсь в потилицю, не знаючи що робити. Опанувала мене страшна лють і я копнув псиска ногою в бік. Та напитав я собі біди. Як зачав скавулїти, то вмить злетїлась до мене цїла саля подорожних, окружили мене і пса, що сховав ковбасу під себе. Одні намахували на мене кулаками, другі щось говорили, але я не розумів що. Десь зявив ся і полїцай зі шаблею та в чако і кричить до мене остро:

— В імени права арештує пана!«

— За що? — питаю.

— »За дренченє звержонт!«

— Пане полїцай — товкую я йому, — таж пес мене перший зачіпив. Чи він менї, чи чи[illegible] забрав ковбасу?

— »Мільчець! Проше зе мно!« — гукнув остро.

Коли би ти так небого у нашому селї напаствав »христїнина« я би тобі показав хто старший — пес чи я? А так що, тут сама Ляшня. Хоть ви сьпіваєте »Єще нє зґінела«, але для мене — міркую собі — моя ковбаса вже »зґінела«. Мара знає, може псиско має яку спілку з полїцайником або з иншими панами, та опісля моєю ковбасою і поділять ся... У них все можливе.

Забрав мене зі собою, а по дорозї юрба жидинят та других панських голодранцїв гукає за мною: »А бе, а бе!«

Привів мене на полїцію, а там якийсь паниско, лисий, в окулярах, та грубий як бочка від капусти питає мене:

— Ну, як то било?

— Та як — говорю я йому — от їду я до Америки, та на дорогу взяв зі собою руської ковбаси....

— »Стулїць писк!« —крикнув він почервонївши зі злости. — »Ту нема жадней рускей кєлбаси, тилько польска. А може єще до тєго била і краковска...«.

— »Груба била, проше пана комісаржа« — потакнув полїцай.

— Та то наша старопольска!... А відзіш ю!... Гайдамацке нассне!...

От і гаразд тобі — думаю. — Польське місто, польська ковбаса, а може ще й до того пес польський, а посеред сего всего я один лиш Русин і то покривджений.

— То пес пана начельнїка і не вольно ю копаць. Чи пашпорт подружи єст?

— Нема — кажу!

— Полїцай! Одпровадзїць ю на стацие і одесляць наповрут до дому. Тераз ю не укарам«.

Оттак я в сїм галицькім польськім містї вийшов, де й корова потребує »сьвядецтва моральности«. Пес потяг-

нув мою ковбасу, а мене покарали. Бодай той Краків був запав ся.

Ну що сталось, не відстанесь —говорять люди. Вернув я до дому і бурлакую собі. Докучали мені людиска і мої товариші, але згодом все устало. За якийсь час війт задер ноги його сина взяли до війска та загнали десь аж на Шваби, аби вчив ся як людий вбивати, або як то по вченому кажуть — воєнної »штуки«.

Тепер — думаю собі — я пан. Явдоха мусить бути моєю. Одинока перешкода, яка ще стояла мені на заваді — дяк, згодом одобрухав ся і на все пристав. Се коштувало мене дві літри вина в нашій крамниці. А дівка, от як дівка. Як я зачав вистоювати з нею то в садку, то на перелазі, то вона так змякла, що лиш головкою махнула, подала руку і сказала: »Добре!«...

От і на моїм стало. Хто терпен, той спасен. Господи, як не цмокну її тоді, як праником, аж дячиха збудилась.

Зараз таки за горяча зайшли ми до нашого отця духовного — най з Богом спочиває — та »дали« на оповіди. Тут здали ми »еґзамін малженський« себто катехізм і по цілій параді. Вона щось недомагала з »Вірую« бо місто говорити: »Під Понтійським Пилатом« — все повтаряла: »Під панським плотом«. Але добрий наш небіщик отець духовний — нехай Бог дасть йому царство небесне — сказали її крайне слово і вона якось наломилась.

Старі справили весілє, якого й пошукати. Так ми собі зажили як в

ДРІБНІ РУСЬКІ СИРОТИ ЗІ СВОЇМ УЛЮБЛЕНИМ БАТЬКОМ-ОПІКУНОМ ПРЕОСЬВЯЩ. КИР СОТЕРОМ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

(Сей перший Календар Руського Сирітського Дому видано величезним накладом праці і гроша. Погляньте, любі Читачі на сі руські сироти — на сих найбіднійших; може вони промовлять до Ваших благородних сердець. Неодно з сих сиротят, яке вже спосібне до праці, потрудилось при сім календари, чим котре вміло. Тож не забувайте про них, а при кождій нагоді старайтесь збирати жертви і в серце всім помочи сим, які самі не в силі не собі помочи. Наш нарід говорить, що хто про сироти памятає, того Бог не опускає)

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Бога за дверми. Та як кажу, все має свій конець. З самої любови не можна жити — треба ще й хліба. Може воно ще якось і булоб, але мені на нещастє захотілось »політики«. Мене бачите вибрали радним, себто присяжним. А саме тоді громада мала з паном процес за пасовиско. Не було дня, щоби я не був в місті; то до »повяту«, то до староства, то до суду і так, кажу вам, я розволочив ся, як панський пес. Пізнав я по трохи панське житє, яке полягає на тім, щоб нічого не робити, лише добре жити. Бувало і дві корони пропю, а живіт порожний, що аж процесія по нім ходить. Тимчасом господарка упадала. То ялівка здула ся і треба було її дорізати, то безрога згибла, то кінь упав і так йшло, як з Петрового дня.

А пани бувало підіпють мене добре, та сьміють ся як з якої комедії. Раз якось напоїли мене по сьвідому, випрягли кобилу з воза, висадили мене, але лицем — вибачайте — до хвоста. Кобилї байдуже, як я сидів. Було се дуже спокійне сотворінє, а до дому трафила, хотьби і з другого кінця сьвіта. Рушила зі мною і якось допленталась перед саме обійстє. Я тут наробив крику, що кінь не має голови, бо деж коли так »християнин« їхав. Вибігла жінка, теща й тесть, та до мене:

— А ти що, на посьміхоциско на товарину сїдаєш? То така в тебе мода? Так пани навчили?

— Іваут! — горлаю — таж кобила не має голови.

— А цур тобі бісноватий, ось голова по заду, тільки ти мабуть без голови.

Опісля ціле село сьміялось з мене.

— А ось вам їздець — говорили шуткуючи, — що їде на кони без голови.

Згодом почала жінка лаути мене, а й теща наставала [illegible], щоб я понехав панську політику.

Та було запізно. Я так підупав, що задумав по раз другий пуститись до Америки. Позичив трохи гроший з банку, решту від Лейби і то лише до Покрови.

Та тепер був я вже не дурний. Взяв пашпорт, але не казав, що їду до Америки, бо знов готова бути яка халепа. »Їду — кажу — до Пруса на роботу!« Війт виставив мені »службову ксьонжку« і шлює...

Найтяжше прийшлось мені прощати мою рідну землю. Кажу вам, такий мене жаль опанував та тоска що й не знав, що зі собою зробити.

Коли прийшов день відїзду, встав я раненько, ледви сонце зійшло та обійшов домівство 3 рази, бо так належить ся. Зайшов я опісля до стайнї і поцїлював наперед Ласю в чоло між роги, а потім жінку. Не одну кварту молока випив я від тебе — подумав я а тепер мушу тя лишати. Менї здаєсь, що я добачив в її очах слези, але скоро звернулась вона до свого жолоба, та почала жувати сїно. От як худоба. Коло старої грушки, що ще її мій дїд — дай йому Боже царство небесне — садив під оборогом, стрінув я Бриська. Припутав ся він до мене і почав махати хвостом та скавуліти, гейби хотів казати: »не йди їздо в такий далекий сьвіт, бо всюди добре, та дома найлїпше«.

Коло хреста на роздорожу то вже мене якась така туга напала, що вже туй-туй хотїв вернутись. А ще до того заяць перебіг дорогу. Але якось переміг я себе.

Поїхав.

Переїхав я щасливо Пруси, хоть в дорозї всяко бувало. Дістав ся без перешкоди до Бреми, опісля там на шифу — і їду до Америки.

Все булоб гаразд але як кажуть люди: від напасти не пропасти. На шифі мав я знов халепу, з якої ледви вимотав ся.

Було воно ось як. Одемо ми раз по обід і сьцемо з блищаним начинєм,

Google

неначе при війску, один за другим, а якийсь вусатий Шваб вважав, щоб люди не товпились. На обід мали ми, памятаю як нині, якусь швабську юшку, кусник мяса, твердого як підошва і бульби в лушпині, чи як там кажуть — в мундурі. Грубий кухар зі змученя і з горяча так зіпрів, що топив ся неначе лоєва сьвічка. Увесь піт з його голови, носа, вусів і лиця спливав прямо в начинє, в яке ділив він кождому їду, та мішав ся з пересоленою вже й так стравою. Аж гидь збирала дивитись на се.

А тут кілька панків з панями з другої кляси поспирали ся о поруче, приглядають ся сій комедії та сьміють ся з бідного народу. А один присадкуватий, лисий панок в окулярах, заїдаючи якийсь макух, так реготав ся, що аж за боки брав ся.

Мене опанувала лють. Чого має сьміятись з бідних людий? Чи ми йому лїземо в очи, як він жере?

Почекай небого, научу я тебе, як з христїнина глузувати! Господи, як схоплю найбільшу бульбу, як поцїлю нею сего нехриста в саме лисе чоло, що розскочилась як банька з мила. Окуляри впали на долівку, а кусники з них і собі десь порозбігались.

Вмить прискочило до мене кількох широкоплечих корабельних матрозів, та завели мене перед якогось безвусого панка в шапці, на якій видно було якусь ворону чи що за лихо. Сей злапав мене за горло і вказує на високо розпяті на щоглах шнури і каже, що мене там будуть вішати. Менї стало лячно. Господи, думаю собі, шкода душі. Я ще молодий...

Пострашили, пострашили, а так й пустили.

Їхав я так їхав водами аж заїхав до Америки. Завели до »касенґарди«, зревідували, як у нас на торговици худобу, а опісля випустили. Ось те-

СТАРШІ СИРОТИ В ПАНЬОВСЬКІЙ ВІД НАУКИ ХВИЛЯХ ПІСЛЯ ПРАЦІ В ДРУКАРНІ СИРІТСЬКОГО ДОМУ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

пер я вже вільний. Гуляй куди хочеш. Зайшов я після адреси до кравців став там на борт і зачав нове американське житє. Перше чим мене почастували — се пиво. О, сего дару божого вже мені не жалували. Пий, кажуть, бо дешеве. Але най хто що хоче говорить, не таке воно, як в нашій коршмі — у Лейби; там як сметана а тут — чиста люра, тай годі. Нас було там разом на борті 11-тьох і то всі з одного села. На однім ліжку спало й по трех. Ще в зимі було яко-тако, але в літі так був мені ніс спух як колода. Чудно мені було, що між ними не було єдности. Один хвалив то, що другий ганив і так зробилось щось аж три партії між ними. А двох стало навіть Москалями. Се саме було в них і з церквою, один сюди, другий туди. Часом приходило аж до бійки. А все кричали вони, що тому се роблять, бо тут вільність. От, сліпі ви — подумав я собі.

Вишукав я якось роботу, та зажив американським житєм. Однак не судилось мені тепер довго попасати. Десь за кілька місяців написали мені з дому, що Господь дав нового гостя — хлопця.

Нема ради, треба їхати до дому на хрестини. Бо якби то виглядало, якби батько не був на хрестинах і то ще до того своєї рідної дитини. Цілий сьвіт дивував би ся.

Мав я трохи гроша, що стало на дешеву шифкарту, та ще пару долярів лишилось.

Сів на шифу а опісля на трен і махнув до дому. Господи, як я тут приїхав, ціле село зголотилось до мене. Одні витають, другі шуткують.

— А дивіть — говорили — приїхав Американ! Справить хрестини, яких ще наше село не бачило. Гей, гей, тож то ся забавимо та випємо собі!

Зробив я хрестини. Було що їсти, а вже найбільше пити. Найдальше в тиждень по сих хрестинах, стрмував я вернути назад до Америки, бо так я там прирік. Та бач — чоловік стріляє, а Господь Бог кулі носить.

На сих хрестинах, коли вже всі були підпиті, зачалась десь так коло півночи бійка. Зразу били ся в хаті, а коли вже не стало вікон ані образів, перенесла ся ціла баталія на обійстє, а коли ще й там стало їм за тісно — на гостинець. Господи — нічим японсько-російська війна. Серед сеї бійки мій кум — аби здоров був — шарнув мене коликом по хребті та зломив одно ребро а й голови не вшанував, бо зробив в ній аж два »люфти« (діри).

І так замість поїхати за тиждень, мусів я лизатись два місяці з ран, доки не прийшов до себе.

Тепер, по сих памятних хрестинах відїхав я знов при помочи Божій і Лейби по раз третий до Америки.

Приїхавши тут, застав я лихі часи, бо якось якраз вибирали президента, а тоді звичайно американські пани дуріють і проте робота не йде добре. Десь так за два місяці почала рушатись робота і я дістав місце в гарбарни скір. Робив я там кілька місяців, аж тут пишуть мені лист з краю, що моя »рідна« жінка щось не справуєсь.

І щоби то я був за чоловік аби не поїхати і не пересьвідчити ся о всім наочно. То я тут так тижко роблю а її от що там в голові.

Беру шіфкарту, бо були дешеві, та їду в своєси. Приїзджаю і зараз зайшов до коршми, бо там всего можна розвідатись, як в місті з газети. Там всякі говорили; одні се, другі те. Поволи дома дізнав ся я о всім. Моя стара, аби здорова, була зовсім не виновата. Ціле непорозуміне викликала стара Ядоха, славна сільська обмовниця. Не дістала гарнець муки, та давай мститись. Підмовила когось, щоб написав до мене лист, що моя жінка сяка а така, що так а так робить і мене царачила на такий великий кошт. Але за дві неділі задерла ноги

і пішла там ідіже нїсть болїзни... нї обмови.

Розглянув ся я сюди-туди, та махай по раз четвертий до Америки.

На мене, здаєсь, вже щось глушило. В недовгім часї пише менї таки сама жінка, що сусїд наш Максим Гниличка понищив нам всї щепи; кілька вирвав, а решта повсихали.

Чекай окаяннику! — подумав я собі. — Ти думаєш, що як ґазди нема дома, то вже все можеш робити? О нї, вражий сину!

Вишукав я якогось адуката »rodaka« та вдав ся до суду на право. Господи, що то було. Лише плати і плати, то на стемплї, то на рекурси, то на се, то на те.

Видїв я, що тому нема кінця, поїхав я сам ратувати бідну деревину.

Прийшов »шлюс«.

Найяснїйший суд признав менї всего 20 корон відшкодованя, які Максим Гниличка мав менї заплатити. Сказали, що щепи ще не родили, то не можна жадати високого відшкодованя. Мій »адукат«, який сам взяв за процес 60 корон, радив менї на »шлюсї« пристати. Не було иншої ради, хоть я би волїв, щоб Максим Гниличка був дістав хоть рік »посєдзеня« (кримінал у). Ще бувбим десять корон доплатив.

Упоравшись з деревиною та полагодивши деякі домові справи, зачав я знов вибиратись до Америки, тимбільше, що краян написав менї звідтам, що робота вже поволи рушаєсь. А для мене тепер поїхати до Америки, то так як до сусїдного місточка на ярмарок.

По дорозї не мав я тепер нїякого важнїйшого трафунку, лиш хиба се, що з комина впав менї в око порошок з вугля. Впав то впав; лихо його бери, думаю собі. Та ба, око почервонїло і зачало свербіти, а я тер пальцями, що сил стало, через що воно ще більше розятрилось. До доктора боюсь йти, щоб ока не виняв та в воду не кинув.

БРАЦТВО »ПРОВИДІНИ« В PORT JERWIS, N. Y.

Digitized by Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Їду з надією, що може якось перейде. І не оглянув ся, коли став в »касенґардії — сім американськім чистилищи.

Тут як зачали мене на всї боки оглядати та шарпати за клїпки, то думав, що згину. Вкінци назначили мене на рукаві крейдою, наче худобу на зарія, та за три дни відослали назад домів.

Як я того Максима Гниличку »віншував« по дорозї, то лиш один Бог знає.

Приїхав я до дому. Та дома не було що робити, бо прийшов якось рік неврожайний. А по друге, хто вже закушає Америку, то так тягне його до неї як злодія вкрасти, хоть часто й по смерть туди їде.

Подужав я на око, порадив ся, продав ґаздівство та враз з жінкою і дитиною по раз шестий поїхав до Америки.

— — — — — — — — — — — —

Так видите, добрі люди, я тепер в Америцї вже шестий раз, та здаєсь зложу тут свої кости. Потратив я все на шифкарти. Нїчого в ріднім краю не маю, а і здоровлє пішло марно.

За одно лиш дякую Богу, щом віри не стратив, бо і о се тут дуже легко. Тут що голова, то свій теольог та мудрець, що хоть куди.

Раз якось, за час мого тут побуту, зачали менї і то такой свої люди вговорювати та прихвалювати свою якусь »тверду« віру, хоть властиво вони не мали вже нїякої віри.

— Ходи — кажуть — до нашої »руской« церкви, там побачиш нашу »истинно руску вру«.

Зайшов я з цїкавости. Втїшились мною, як нечистий цьвяшком, а навіть для заохоти других вибрали до якогось церковного »савсту«. Між ними увихав ся кудлатий батюшка, як швець на ярмарку.

Одного разу прийшли з Росії »пособія«, без яких їх »твьорда« віра дуже тут змякла би. Було всего кількадесять рублїв, бо решту хитрий батюшка собі затримав. Почали вони дїлитись, а опісля справили собі піяцький пир, який закінчив ся бійкою.

Менї не дісталось нїчого. То лиш государ післав для »истинно русских« подвижників, а не для »хахлов«, хоть всї вони — се наші галицькі люди.

Хай вам хрін — подумав я собі. Не ходило менї зовсїм о ваш юдин гріш. Пізнав я, зрадники аж надто добре вашу »віру«, та кождому раджу щиро, щоб остав тим, ким родив ся, а не був відступником.

А вже нїгде правди дїти, де добре, а дома найлїпше.

РОЗМОВА.

Прибув Мошко з Петрикоя
Тай людий дурив,
Що нїби він у столицї
З царем говорив.

— »А як же ви говорили?
Якийсь запитав,
»О, ми славно говорили,
Мошко відповів:

И казав це цар сам:
Ура та ура!
І опер мені кажуть:
Дурак та дурак!

ДОЗВОЛЕНІ ЗЛОЧИНИ.

Можна допускати ся ось таких злочинів, за які нема кари:
Убивати час.
Труїти воздух.
Ранити серце.
Дусити сьміх.
Бити байдаки.
Красти поцїлунки.

— Ти чому не був на »собранію общества Качковського«?

Тьфу на тебе! Абоїя не маю що в дома їсти!

Google
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

ВЕЛИКИЙ ШЕВЧЕНКОВИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ ЗДВИГ СІЧИЙ І СОКОЛІВ у Львові 28-го червня 1914 р.

I.

Привіт на ювілейний Сокільський Здвиг.

Сей день єгоже сотвори Господь!
Боже благослови діло!
Україно радуй ся!

Чуєш глубокий віддих народа? Се віддих велита, що по довгій немочи знова почув силу у своїм тілї і, набравши повні груди воздуха, запер ся до працї

Чуєш, як у широкій груди народа молотом валить серце, мовби не могло удержати припливу радісних почувань, що ворушать ним під нинїшну хвилю?

Бачиш, як у бючках народу бє кров, ся, про яку сьпівав поет, чистая сьвятая, як она розносить житє по всїх і найменших його членах, як здорових робить сильними, немічних здоровими а завмерлих живими?

Бачиш, який огонь сияє в його очах мовби в них горіло житє не одної одиницї а цїлої сотнї.

Приложи ухо своє до уст народа, а почуєш з мілїонів сердець одну, горячу молитву: »Боже великий, єдиний, Русь Україну спаси«. Колись дрожав так увесь народ, як почув, коли почув звук вічевого дзвона, що кликав його на раду у Київ, коли побачив золото-кований престіл князїв.

В пів тисячки лїт опісля дрожав він так, коли почув голос боєвих сурм, що кликали його у бій за сьвяту віру, за народ.

Нинї задріжав він так, коли почув клич «Сокола — Батька», що візвав його у Львів на здвиг «Соколів» та «Січовиків», коли побачив прапор «Сокола — Батька», під яким мають згуртувати ся всї в чиїм серци жиє надїя красної будучности, в кого не перелила ся руська кров, всї що готові стати до боротьби з усякими темними силами, котрі хотїли би зробити з него раба-невільника.

Що колись сповняв вічевий дзвін, а пізнїйше боєві сурми, се нинї робить сокільський клич.

Вічевий дзвін старців кликав, щоб розумом та досьвідом служили князеви, щоб раду радили; боєві сурми — здорових мужів, щоб із своїх грудий мур ставили, об який ламали би ся ворожі ратища, щоб у свої сильні руки громові стріли брали та розторощували густі ряди ворогів: «Сокіл» усїх кличе і мужчину і жінку і старця і молодця — дитину і інтелїґента і простолюдина.

«Укрѣпите ся, сыновє Вениміновы и посреди Іерусалима воструубите трубою и воздвигните хоругвь», — кликав колись на

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

майдані Єрусалиму великий пророк Єремія, в котрого серці горіла сьвята любов до свого народа, котрий кровавими сльозами плакав над його недолею.

«Бодрись народе!» — кличе нині за пророком Україна, — «і посеред Львова ударте в труби та підкеєїть прапор,» бо треба міцно стояти, бо треба бути мужним духом і тілом бо знамя побіди треба мати на чолі, а надію побіди в серци. Хто її має, сей сильний духом, а де сильний дух, там певна побіда!

Таких синів, таких доньок має плекати «Сокіл», а його стяг має бути і народньою літописею, що нагадує часи, коли то по широкому степу козацтво на конях гарцювало, а над його головами прапори з вітром розмовляли, і народним віщуном, що віщує красну будучність, побіду правди.

А широкий він сей сокільський стяг, він усіх вкриє! Під ним на правім його крилі почесне місце для своєї голови, щоб вігнені в дугу плечі під тягаром літ та важкої праці випрямились, коли почують розказ старшини, може молодщої від себе віком, щоб віджили мляи та задріжали, як колись, коли були пострахом суперників.

Під ним на лівім крилі доволі місця для цьвіту народу, молодіжи-дітий, щоб змалку вчила ся стояти мов вкопана і не уступити з місця нікому, хто не має до сего права, щоб в гору, до Бога, до сонця — просьвіти, до правди тримала голову, а своїм зором сягала аж за хмари, поза зорі небесні; щоб слабі, нерозвинені мязи зробила твердими мов криця і могла хопити ся до змагань з кождим, що стане на дорозі до її мети, та подужати його, як подужує сильний слабого; щоб скріпила свою грудь та плекала в ній велике, благородне серце, ніжне до всього, що добре, горяче до всього, що гарне; щоб сильним, мов дуб, зробила своє тіло, в якім дух розвинув би свої орлині крила на Божу славу, що є Його образом, для добра народа, який терпить, коли хоч одна одиниця не здужає, а радіє силою та працею кождого, бо в сумі їх сили та праці його слава і будучність; щоб завчасу пізнала, що се народна карність, безусловний послух високим, добрим кличам та йшли вперед, не оглядаючи ся на своє особисте добро, а маючи на оці тільки добро загалу, розвиток та щастє народа.

А між кінцями крил Сокола — між тими, що вже кінчать працю, а тими, що вчать ся її — цілий народ лавою най стане та рівним, великим з твердим кроком іде до своєї мети.

Там місце для мужчини і для жінки, для цілого робучого народа, що сипле греблі перед заливом чужого моря та здобуває кожду пядь землі, зманачуючи її кровавим потом.

Жінка поруч мужчини, інтеліґент поруч простолюдина, рука в руку, рамя коло рамени, кождий своєю дорогою а всі разом, бо в гурті сила, бо в єдности побіда.

А нині, у сотну річницю уродин того, що українську поезію арівнав з творами найбільших ґеніїв сьвіта, в соті роковини уродин того, що перший підняв перли народньої мови та сплів їх у вінок великої Слави — «Сокіл Батько» кличе на здвиг, Боже діло робить, щоб народ мав свій рідний стяг, щоб в його стяга спливало Боже благословенство на український нарід та на його змагання.

Летиж Батьку-Соколе, заглянь у всі свої гнізда, де плекаєсь Соколят, щоб всі вони меткі були як Ти, Соколе Батьку.

Чуєш голос за собою:

«Сини мої Соколята, сьвіт широкий, воля,

«Летіть, други, в Україну пошукати долі!»

Летиж, Соколе, у всі села і присілки, в яких нема ще Твоїх гнізд і так довго лопочи над ними крилами, аж пробудять ся зі свого сну, бий клювом, аж розібєш їх «гниле серце, трудне», дри кігтями їх народну совість, аж почують страшний біль грижі.

Лети за кордон! до рідних братів, над Дніпро-Словутицю у золотоверхий Київ. Сповісти їх про наше Сьвято. Запитай, коли Тобі до них на сьвято прилетіти. Скажи їм, що ми через кордон простягаємо до них руки, що нікі кордони не в силі нас розділити.

Лети над холодну Неву, у місто збудоване на козачих кістках, до великого народа і скажи йому, що український народ не ворогом, а другом хоче йому бути, що ті, що для нас кують нагайки, є й його найбільшим ворогом.

Лети над Віслу, в королівські городи братнього народа, простри до него руки, як річний до рівного, скажи, що ми чужого не бажаємо, але й свого не дамо.

Лети над пру Велтаву, у золоте місто, поклонк ся найстаршому «Соколови» та скажи, що його праця будить в українського «Сокола» подив та завзяте.

Лети у Берлю, Загреб, Софію, Білгород, Цетинію, у всі славянські городи зі щирим привітом як брат до братів.

Здіймись високо, щоб цілий сьвіт бачив, що в українського «Сокола» широкі та дужі крила.

А Ти, наш хоруньчий, держи прапор в

ЗОНТ

гору, щоб народ його бачив, щоб бачила його ціла Славянщина, цілий культурний сьвіт!

Слава Тобі непорочний стягу!
Слава Тобі Соколе!
Слава Тобі Україно!
Слава Тобі Пречиста Діво Царице України!
Слава Тобі Триєдиний Боже, що дозволив звершити велике діло!

II.

Жерельний звіт Шевченкового Ювілейного Здвигу у Львові 27, 28 і 29 червня 1914 р.

Вже в письмі до своїх полків по І. краєвім здвиґі 12. вересня 1911 р. визначив «С-Б» II краєвий здвиг на р. 1914. Тоді були 50 літні роковини смерти, тепер 100 літні роковини уродин Т. Шевченка, найславнійшого Українця, що прославив ся піснями про волю України, до котрої маєм ми всі карно стреміти.

«Сокіл-Батько» запросив в р. 1913 Український Січовий Союз», щоби рішив ся роботи сей здвиг разом. Через се може прийде поволи до злуки всіх руханкових товариств в один союз. Чи вже наша доля є все така, щоби всюди сперечати ся. Чи нам за мало ворогів довкола себе? Мусимо єще самі між собою ворогувати? Руханкові товариства не обчислені на зиск і мусять всюди числити на моральну і матеріяльну підпору суспільности. Як жеж они можуть сварити ся між собою і з другими станами суспільности? Чи так робить правдива народна армія?

Здвиг відбув ся силами трех товариств: «Сокіл-Батько», «Українськ. Січовий Союз» і «Україна». Потрібно було 31 засідань, щоби обговорити перебіг здвигу.

Товариства злучили ся яко V. секція Шевченкового ювілею «Просьвіти» і утворили 10 комітетів. В комітетах працювали щиро лише члени «Сокола-Батька» і «України». Члени «Січового Союза» і «Повітової Січи», яка вголошена була до секції дивним дивом яко товариство независиме від «Січового Союза», заняті були лише приготованєм своїх товариств до здвигу, а зі спільних обовязків до здвигу, зробили незвичайно мало. Всї подробиці нарад і роботи записані є в протоколах «Секції V». переданих тов. «Просьвіта».

Привітний вечер відбув ся в Спортовій Палаті ул. Зелена 57. Всї місця були заняті. Посол Д-р. К. Трильовський говорив від «УСС», про значінє творів Шевченка для народу, п. Ом. Гузар говорив від тов. «Україна» про вихованє змагом укр. академічної молодіжи до відваги і енерґії, т. І. Боберський говорив від «С-Б», що наша національна армія має глядіти на свою минувшину, яко на відстрашаючий примір невгоди, повинна длятого уникати партийних суперечок. Она має оперти ся о всї стани без виїмки, а тоді сповнить ся її бажанє посідати

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

УСТАВКА ДО ПОХОДУ РАНО. СОКОЛИ І СІЧИ «СОКОЛА-БАТЬКА».

як найбільшу силу і вибороти свому народови повагу і значінє.

Від «Чеського Сокільського Союза» промовляв т. Ф. Машек і желав як найліпших успіхів. Від «Січового Союза» на Буковині витав здвиг п. Д-р Т. Галіп. При читаню привітних телєграм промовляв від Американських Українців о. Мирон Данилович. Від Американських женщин передала привіт п. Скубова, яка була на сали, але особисто не виступала на естраду.

Заступники Хорватів і Словінців обіцяли ся, але в послідній хвилї відмовили свого приїзду. Від Українців з Росії не промовляв ніхто.

Військова орхестра 9. п. п. з Перемишля відограла знаменито Чайковського Капрічіо і дала взірцевий дострій хорам. Мішаний хор Бояна під проводом п. Д-ра С. Людкевича відсьпівав прегарно Вахнянина купальний Хоровід і Людкевича Кавказ 1. Мужеський хор «Бандурист» під управою п. В. Артимовича дав в повній артистичній формі Людкевича: Чорна ріля і Лисенка: На прю. Придвірний сьпівак воєводи з Ангальту, сьпівак опери в Кольонії п. М. Менціньский сьпівав величаво пісьні: Ой ходив чумак, Ой я нещасний, Ой не стели ся хрещатий барвінку, Гетьмани, гетьмани, За думою дума, Finale, Пісне моя, Черемоше. Публика була ошоломлена. Дострій до сьпіву п. Менціньського виконала пані Д-рова Волошинова. Поет Б. Лепкий віддеклямував два свої стихи: Голос вневіри і Голос надії. Тими стихами, повними чутя, описав душевний настрій цілого народу під теперішний час.

Докладну критику вечера подало «Діло» з 6. липня 1914 ч. 148. На вечері був присутний намісник Галичини Ексц. Д-р В. Коритовський, якому представили ся т. І. Боберський і Д-р Трильовський від здвигового комітету.

По привітнім вечері повинно було місто доставити на ул. Зелену на час більше число возів. Вози спізнили ся. Тов. «Бесіда» уладило банкет в своїх кімнатах ул. Костюшки ч. 3 щоби приняти гостий в імени українського Львова. Провід мав голова «Бесіди» Д-р Яр. Олесницький. Всїх гостий привитав голова Бесіди по українськи, а до присутних 4 Англійців в Англії і Америки промовив він по французьки. Промовляли з привітом І. Боберський, К. Трильовський, Л. Цегельський і краєвий віцемаршалок Буковини о. Драчиньский. П. Залозецький говорив по українськи, а до Англійців по англійськи. Гості відповідали на привіт.

З 20 надзвичайних поїздів приїхав перший Стоянів, бо о 5.20 пополудни 27. VI., а послідний Перемишль о 8.13 рано 28. VI.

Товариства «С-Б» збирали ся в огороді п. Наталії Левицької, «УСС» в Люна-парку п. Ілїньського. Проби відбували ся в Укра-

ПО ПОЛУДНИ 26. ЧЕРВНЯ 1914. — ВПРАВИ ВІЛЬНОРУЧ МІСЬКИХ РУХОВИКІВ «СОКОЛА-БАТЬКА».

Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

інськім Городі, після такого пляну: 5½—6½ — С-Б. 6½ — 7 УСС. 7½ — 8½ С-Б. 8½—9½ УСС. 9½—10 С-Б. 10—10½ УСС.

Уставка до походу відбувала ся на обох збірних площах, на стрийськім гостинци і бічних дорогах. Товариства «С-Б» уставляло 12 впорядників: С. Сіяк, С. Біліх, Дидик, Танчаковський, Залужний, Сумик, Піліч, Яворський, Сухий, Лежогубський, Пежаньський, Носковський. Они мали в руках синьо-жовті хоругвиці і пильнували уставки, а потім цілого походу «С-Б». Головний плян і провід дав тов. С. Горук. Поділено людий після білого і темного одягу, потворено осібні чети дівчат, розділено рівномірно прапори.

Декотрі музики не мали відваги грати в поході. Музичка секція повинна зробити з ними раз іспит, казати грати і рішити, який марш добре умають. Тоді осьмілять ся.

Похід вийшов за скоро, бо вже о 11.10. Повинен вийти так, щоби на Карла Людвика був о 12.30. Тоді на улици найбільше людий, бо всї свобідні.

Початок походу стояв на ул. Кадетській коло електровні. Кінцяв від проводом т. Й. Доманика: 25 їздців С-Б, 36 з Винник, 28 з Підберезець, 30 з Малехова, разом 119. За ними стояла зелїзнича львівська орхестра а за орхестрою чета з 36 стрільців з карабінами, ладівницями і торністрами. Сї чета робила на видців найбільше враженє. Стрільців без крісів було 41 в инших відділах. За стрільцями йшов здвиговий комітет, так звана «V. секція ювилейного комітету тов. Просьвіти». По правім боці голова С-Б І. Боберський, по середині між ними заступник Чеського Соколїства Ф. Машек.

За ними п. п. М. Царевич і С. Фенюк від Повітової Січи, п. Устимович від «УСС», тов. Ом. Гузар від «С-Б», а пп. В. Палїїв і Л. Дорожиньський від «України». Місто п. Дорожиньського йшов опісля в поході п. Кульчицький. Представники Сокола Батька йшли в січових одностроях, представники «України» в спортових одягах (темнесиня маринарка, білі штани, соломяний плоский капелюх).

За здвиговою старшиною їхав вожд «С-Б» з булавою І. Дидалевич на чорнім кони, його прибічник Вол. Шухевич на сивім кони. Стрийська орхестра в сокільських одностроях виглядала дуже гарно. Чета обласних голов під проводом своїх містоголов «Сокола-Батька» Д-ра Л. Цегельського і Д-ра Волошина. Дальше чета «Сокола-Батька» під проводом начальника Р. Волошука і инші чети міських бухгаїтерів Сокіл III. Львів, Винники, Перемишль, Самбір, Луцк, Стрий, Розділ, Жидачів, Долина, Калуш, Станиславів, Тисьмениця, Коломия, Городенка, Чортків, Бучач, Тернопіль, Рогатин, Ходорів, Бібрка, Жовква, Рава Руська, Сокаль, Цішанів, Камінка струмілова і заложені чети.

Чети сокільських руховиків в однакових білих або чорних одягах робили добре враженє. Віддаль чет від себе була поправна. Чети в козачих шапках виглядають гарно але тяжко. «Січи» зі Старого Самбора, Судової Вишні і Львова провадив незвичайно симпатичний кошовий т. Сенкусь, в гетьманській шапці з булавою, його прибічник з пірначем. Оба на конях. Чудово! Чети в білих одягах провадив тов. Волод. Сроковський обласний начальник Золочівщини на кони.

Похід перейшов улиці: Коперника, Словацького, 3-го Мая, Ягайлонську, Карла Людвика до міського театру, Скарбківську, на право на Краківську, Рішок, Галицьку, на право в Академічну, Мохнацького, Сулїнського в діл, Зиблїкевича, Стрийську до «Українського Городу».

Перед Національним Музеєм уставлене було погруде Шевченка. Тут віддав похід почесть Кобзареви через «Я право гляди!» Вихід на горбок в гору був утяжливий, до того дорога має вибої від дощу. Дефіляда перед здвиговою старшиною відбула ся на ул. Зиблїкевича при аптиці п. Марковича.

Дефіляда випала в цілости добре.

Другу часть походу творили товариства що с утворені на радикальнім уставі і можуть належати до «Укр. Січового Союза». Тов. Семенюк з булавою в руках їхав на гарнім кони яко вожд. Руховики йшли упорядковані після товариства, так що часом пять осіб творило осібну цїлість з прапором. Дівчата йшли в мужеських четах. Білі і чорні одяги з собою перемішані.

В середині чет «У. С. С.» йшли Буковинці 157 людий з прапорами і двома музиками з Глїбокої і з Рогізни. Проводив отаман Сильвестер Ричевський з пірначем в руцї разом з членами старшини «Союза Січий» на Буковині Г. Гордим, І. Поповичем, Т. Бухатаром, І. Іваком. Рідкі і дорогі нам гості.

Парід витав їх бурливими окликами і оплесками. Тут також не було одностайности в одягах. Яко самостійному Союзови повинна була V. Секція визначити Буковинцям місце між пластунами в галицьким Союзом Січий. Се не стало ся, бо «У. С. С.» жадав, щоби було [illegible] між їх четами.

Digitized by Google

Статистика походу виглядає так:

I. Часть походу:

«Січи» і «Соколи» «Сокола-Батька»:

Стрільці	78
Сокілки в однострояx руханкових	148
Сільські Січовички і Сокілки	635
Соколи в празничних однострояx	1159
«Січи» і «Соколи» сільські в білих одягах	2383
«Січи» і «Соколи» сільські в темних одягах	3691
«Січи» і «Соколи» в козачих шапках	1102
Орхестр 19, мали людий	266
Всіх їздців	119
Разом	9581

II. Часть походу.

«Січи» на уставі «Укр. Січового Союза»:

Всіх їздців	91
Всіх дівчат	313
Руховики піші	2162
Стрільці піші	146
Музик 10, мали людий	154
Разом	2866

Се повне число є неоспоримє. Наколи вайшла похибка, то лише в користь числа. В «Ділі» з 11. липня 1914 ч. 152 подала управа Січових Стрільців, що всіх січових стрільців в однострояx піхотинців і кінноти було не 189 як «Діло» справляло в ч. 146, але 262. Ся дата не розходить ся дуже з повисшими числами, бо наш взітовик числив осібно всі дівчата, осібно всіх їздців а осібно всіх стрільців повного росту в однострояx синих або оливкових. В число 2866 вчислених є також 157 учасників буковинського Січового Союза.

Пластунів було 183.

В рядах «С.-Б» не йшло цілє товариство основане на уставі «У. С. С». О тім переконав ся сам генеральний отаман «У. С. С», коли перейшов, щоби провірити сумнівні чети.

Коли послідні ряди походу були на Кадетській улиці коло електровні, то чоло походу зачинало дефіляду коло аптики Марковича на розі улиці Зиблікевича а Обіздової. Похід перетяв отже цілий Львів. Дефіляда зачала ся о год. 12.10.

Товариства «С-Б» йшли густими четами з приписаними перервами і заняли 42 мінут. Товариства «У. С. С». йшли поодинокими товариствами, з прогалинами понад пряпис і перервами в поході. Заняли 21 мінут. Похід розвязав ся коло «Укр. Городу».

* * *

І цілий здвиг випав би був незвичайно гарно, коби не один промах аранжерів сего народнього сьвята, який вражав дуже прикро. Сей промах — се замеханє відправленя полевої Служби Божої для учасників здвигу, се прикре відступленє від традиції наших предків-козаків, що кожде діло своє починали в Богом, сходячись набожно в церкві, яка побудована була в середині Запорожської Січи. Не хочемо входити в се, за чиїм старанєм та впливом лучив ся сей інцідент, ми тільки констатуємо сумний факт, який в будучности місця мати не повинен. Навіть в такій матеріялізованій державі як Злучені Держави заховують ся релігійні обряди на початку кождої маніфестації, а навіть на случай скликаня законодатних тіл. Ось і в часі кровавої европейської війни видав президент Вілсон рішучий поклик до всіх мешканців Злуч. Держав, щоби в день 4-го жовтня молили ся до Всемогучого Бога о привернене мира. Тільки аранжери великого українського здвигу «Соколів» і «Січий» соромили ся, видко, благати Бога о поміч в сім народнім ділі. І відай самі аранжери признати се мусять, що сей прикрий інцідент відобрав чимало блеску величавости цілого здвигу.

Похід на Шевченковім Здвизі у Львові 28-го червня 1914.

Козаки ідуть...

Говорю про здвиговий похід. Стаю собі ось, на розі вулиці Коперника, там біля жандармерії і ожидаю сьвяточного походу. Чому тут стаю? Ось по одному боку тої вулиці, по тій части, де я стою, Лаавра є природнє амфітеатральне підвисшенє і ми не тільки будемо обсервувати похід, але і приглядаючи ся йому, одну частину нашої публики.

Та вже 11 рано — а день такий чудовий, неначе-б впорядчане нашого здвигу стояли в безпосередньо порозумінню з небом.

Чуте

КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Вулицею Коперника вже преть ся щось святочне, лискуче і розентузіязмоване — люди по тамтій стороні вулиці відгомонюють далеко оплесками і окликами «Славно!» — а трамваї серед вулиці здержані.

Се вони вже ідуть!

З поза вершка улиці Коперника вигинає відділ кінноти. Дзвонить земля від копит. Порскають веселі коні. Понад 150 їздців минає нас а за ними наступають стрільці. Карабіни у них на правім рамени. Торністри на плечах, ладівниці з набоями у пояса.

Наші стрільці!

Переходять рівним, певним кроком. Сотник д-р С. Шухевич глядить суворо і поважно. Веде неначе до бою. Буря оплесків, хмаролом окликів спадає на стрілецький відділ:

«Славно! Славно! Славно!»

Сей відділ вражає нас неначе живий текст до якихсь слів, які нам тепер гомонять у серцю. Ага — се слова:

«Ми полягем...! Щоб волю і славу і честь...»

За стрільцями ступає старшина здвигу. Вона лучить представників Сокола-Батька», «Укр. Січового Союза» і спортового тов-а «Україна». Бачимо на переді елегантну, струнку стать І. Боберського і козацьку, кремезну постать д-ра К. Трильовського, між ними спокійного і певного себе представника Чехів п. Ф. Машека в чеськім однострою. П. Дорожинський в спортовім одязі від «України».

За старшиною здвигу на баских конях вожд»Сокола-Батька» І. Дидалевич з булавою в руці і його прибічник В. Шухевич, за ними відділ обласних голов, між котрими бачимо много послів соймових і парляментарних а відтак повна струя здвигового походу.

Не знати в тій хвилі, що красше мінить ся сотками красок: чи те небо над нами, чи безліч тих уборів, лент, прапорів, віднак та лиць перед нами! Похід вийшов з Українського Городу, а його чоло вже десь коло почти, але з кождою хвилею здасть ся, що він щойно зачинає йти. Рівною, точно впорядкованою, спокійною филею пливе він, — але те почувасть ся, що та филя могутня, мов рівно витичений шлях на морі.

Масові ряди Соколів так і захоплюють око тим голубо-синим контрастом, про який я вам вже говорив. А публиці радісно бачити безліч сих здорових, гарних мущин, які кождої хвилі готові станути до борби під прапором України. Інтелігент іде тут згідно побіч мужика, молодь з достойною пошаною побіч старшини. Січовий чи там сокільський прапор нерідко стоїть... Сокільки одна клиса: борців, і одна тільки ідея: Україна.

Раз — два! — Раз — два! —

Голубі — сиві — червоні — чорні — білі — зелені —

А вкінци безліч красок таки осліплює Вас — і рівний відгомін маршових кроків враз з тим розсяяним блакитом над Вами — впроваджує в якийсь бадьорний настрій... Відгукуєте ся вже відрухово окликом «Славно» на той щохвилевий ураган оплесків і окликів з тої сторони амфітеатральної вулиці — гомін плескаючих рук, вид филї піднесених радісно капелюхів, сьвідомість застановленого великоміського житя на вулиці, все те велить вам почувати щось дивно велике і дивно горяче в душі.

Здвиг!

Вони ідуть!

Сї ріжноманітні, дужі своєю карностию ряди того здвигу. Вони все ще йдуть. Їм ось не має кінця. Нині їм не має кінця!

Раз — два! — Раз — два!

Все вперед!

Музика тих безконечних рядів грає всї ті мельодиї, які ми навчились сьпівати як наші боєві пісні, але ті січові і сокільські марші щойно тепер при здвизї набирають, що так скажу, свойого найглибшого, хоч невисьпівуваного ніким, тексту. Уста так і складають ся до сьпіву, тіло так і преть ся в ряди. В ті голубо-сиві, червоно-чорні, біло-голубі і вилискуючі червоними лентами ряди.

До кождого з тих проводирів, які на коні ведуть свої полки, очевидець набирає чогось в роді особистих відносин. Аж тяжко не закликати когось по імени і не гукнути йому щось радісне і горде. Бо тут тих знайомих лиць богато, часто-густо стрічаєть ся лице працьовника культури на тих полях де вже не майдан є стадіоном, а область науки і письменства. Здвиг злучив їх всїх, і ті розсяяні сьвяточні сокільсько-січові прапори.

Але заждіть — ось із сотоk уст там на амфітеатральній части вулиці гомонить нечайно знов якесь одушевлене «Славно» — щось мов напрасно вибухаюча филя ентузиязму проводить серед невмовкаючих оплесків ідучі ряди — позір! Се так наших дївчат витають.

Якже вони гарно виглядають — сї наші Сокілки і Січовички!

Я Вам зараз зверну увагу на одно: на відділ міських руховичок. Се ті стрункі дївчатка в гранатових сукнинках, з густовними червоними завоями на голові.

Вони ідуть в поході з цілою дисциплінною військового ладу і з цілою елегантностию жіночої молоді. Тим то і з ніякого огляду молодечі їх лиця не дають героїчного характеру цілості походу — навпаки приява

Google
Digitized by Google
JOSANA-CHAVRAK

жінки тут надає походови щось із того грандіозного «Всі враз!», яке заздалегідь стало признакою та кличем великих суспільницьких стремлінь.

І ті молоді пластуни, між якими бачите здебільшого нашу гімназійну молодь — і сі українські діти, кажу набирають в цілости сього незабутнього походу, того сяєва сьвідомого себе героїзму, який їм колись позволить розуміти глибоко завдання українського інтелігента. Тут і там дехто з походу відсьміхнеть ся на Ваше «Славно» і на Ваш пристрастний привіт. Але на загал всі ідуть в дивною повагою, а тим достойним спокоєм сьвідомих великого діла жовнірів суспільства, який так гарно контрастує з ентузиязмом вулиці.

Вожд «Січового Союза» п. Семенюк з булавою на кони, за ним Січовики «УСС», Ось львівські дівчата в народних строях. Що за одяги! Пригадують ся Вам чепурні гетьманші з козацьких романів — иноді аж дивно Вам бачити, які чудові ефекти витворює тут і там шовковий голубий жупан та мерехтячі волотом нашивки на їх червоних спідничках. По сільських дівчатах пізнати, що вони трохи несьміливі, огнева проба великого публичного виступу якось не гаразд годить ся з внутрішною ідилікою дівочого українського серця, — деякі з них проти грімко викликаючої публики потуплюють очи в низ, — але деякі гарні личка всьміхають ся до Вас, а крок в них певний і сьміливий, як в сих славних руховичок з червоними завоями.

Раз — два! Раз — два! Раз — два!

Нова орхестра зачинає ще раз Січового марша, — перед Вашими очима пересувають ся ряди Січовиків з Покутя, звертаючи Вашу увагу своїми живописними одягами, невиними здоровою естетикою гірського смаку з тим домінуючим червоним на білім тлі.

Немислимо відчитувати всі написи осідків на ріжноманітних лектах.

А ось френетичний оплеск публики витає симпатичну дружину стрільців, ведену п. Катамаки. Вони йдуть з крісом на рамени. Часть їде верхом без крісів під проводом д-ра Стверосьського. Пізнаєте серед неї богато наших львівських інтелігентів. Се наче відділ «несмертельних» в нашім поході і тому їх поява така захоплююча.

Без краю сей похід. То так богато в нас вже сьвідомого народу? Се вже чверть на першу — пів — а вони ще йдуть — певно, та бож їх всіх тих дружин Сокола-Батька понад 9.000 а «Українського Січового Союза» около 3.000, разом всіх перейшло попри нас понад 12.000. Тисячі і тисячі дивлять ся на них, витаючи їх. Бо коли то бачить ся дванайцять тисяч наших борців в однім поході?

Ось чому і кажу, що вид того походу такий якийсь героїчний і такий якийсь незабутний. Просто з жалем бачить ся його останні ряди. Але голубі сорочки Соколів і червоні ленти Січовиків були сильнійші, чим все проче і всі очевидці походу пішли за ними вулицями міста в сторону Українського Городу.

Бо там в кілька годин опісля мають сі дружини показати справність і красу своєї здисциплінованої національної сили!

Стрінемо ся з ними зараз опять. Небо сяє ще завше наче гігантний усьміх сонця, вулиці залиті промінєм, а у Вас в душі так і невмовкають мельодії сокільсько-січової музики.

Остап Грицай.

Дорогі Братя Українці за морем!

Неодин з Вас певно чув за «Crystal Palace» в Льондоні, де відбувають ся народні торжества, вистави і обходи Анґлійців. З «Crystal Palace» суть звязані найкрасші хвилі анґлійського житя, там відбувалась ювилейна вистава за королевої Вікторії, там до нинішного дня збирають ся в торжественних хвилях Анґлійці, щоби вислухати, чи то славних бесідників, чи щоби покріпитись на дусі в роботі над своєю культурою. Сей «Crystal Palace» належав до приватної спілки, котра рішила сего року его продати за 120.000 фунтів штерлінґів. Хто зараз обсяг і розмір сих огородів і будинків. Подивуєсь сій сумі. І обрушилось серце холодних синів Анґлії на саму згадку, що та будівля моглаб перейти в чужі руки і переставлаб служити своїй давній цїли. Тому задумали її купити і зробити дар для цілого народу щоб показати цілому сьвітови, що їм дорогі річи, які служать до їх національного житя і, щоби сьвітови показати, що де розходить ся о ідею, там кождий скине ся хоч би по центі і не дасть запропастити інституції, яка пропагує ідею. Почавши від короля, всі складають на сю цїль. І Канада не хотіла стати по заду иншим анґлійским посілостям і «Lord Strathcona», сей великий чоловік, що клав підвалини теперішної Канади дав від себе 40.000 долярів, щоби дати примір і про-

чим Англійцям. За сим, читаємо в газетах, адвокат W. T. Bull набуть в Торонто дав тисячу фунтів штерлінгів на сю ціль; инші, котрі виемігрували в Англії до Канади і там доробились, — складали хто що міг, щоб дати доказ своєї єдности і прийти в поміч давній вітчині. Цілу суму зложено з датків.

І чому ми се до Вас пишемо, що Вас се обходить? Отже лиш послухайте. Недавно тому зійшлись у Львові ті, що довший, чи коротший час перебували в Канаді або в Сполучених Державах і ще думають вернути — так, що їх тутки инакше не кличуть як Канадійцями і Американцями та зговорились про ріжні справи, які обходять Українців за морем. Ми ствердили факт, що про американських Українців старий край не то мало знає але думає, що за долярами ми призабули на рідний край і що ми для нашої України пропащі — засуджені на винародовлене або й вже винародовлені. Ми знаємо що воно так не є і що народне житє під охороною Канади і Сполучених Держав красийше і свобіднійше розвиваєсь, чим під опікою австрійського і польського віряла, що воно так є, надаєсь тепер нагода і нам ствердити. Як Вам певно відомо, три роки тому назад задатковали галицькі Українці у Львові — площу на Стрийськім передмістю, під руханкові вправи, деби наша українська шкільна і ремісничa молодіж могла вправлятись в руханці і спорті, деби відбувались народні сьвята, народні віча, фестини, вистави, збори, здвиги Січий» і «Соколів» і почали збирати на се датки, розпродуючи квадратові метри сеї площі. Є всіх метрів 22.771. За три роки купили всї галицькі Українці 9214 метрів. Встид майже до сего признаватись, що наші галицькі братя такі безсильні. Ми Українці в північній Америці маємо їм показати, як ми розуміємо народню працю. Менче слів, а більше діл. І тому заказуємо всіх Українців в Канаді і Сполучених Державах до помочи слабшим нашим братям в купні сеї землі. Ми розуміємо, що лиш тоді станемо сильні, коли наша молодіж стане на взір англійської здорова і сильна, коли буде вправлятись духом і тілом. Ми розуміємо, що значить кусник власної землі. Ми розуміємо, і всьмо пересьвідчені, що за тих кілька тисяч долярів, які ми зберемо між собою, старий край наша вітчина відплатить ся нам, посилаючи нам на поміч з наших культурних змаганях чи то сьвящеників, чи учителів, чи лікарів, чи инших людий, котрі разом з нами попрацюють над нашою народною просьвітою і орґанізацією в Новім Краю.

Ми мусимо показати нашим братям в Галичині, що не завмерло ще у нас українське серце, що ми хоч віддалені ріками, горами і океаном, разом з ними чуємо і почуваємось дітьми того самого народу, тої самої матери, України і, як Англійці не дали пропасти свому «Crystal Palace», так і ми не позволимо, щоби Укр. Город у Львові був виставлений на небезпеку переходу в чужі руки.

Тож до праці, Дорогі Братя і Сестри! — Що не змогли Українці в Галичині зробити за 3 роки, ми покажім, що ми в силі зробити за три місяці. Запрошуємо до сеї праці наше патріотичне духовеньство, наше повне посвяти учительство, наших сьвідомих громадян і всіх, у кого ще тліє хоч крихітка почутя єдности усіх українських земель. — Се не є справа які віроісповідани які політики, але чисто народня, де ми всї без огляду на наші ріжні переконання політичні мусимо станути і доказати не лиш нашу любов до свого рідного але і нашу силу і нашу сьвідомість, що ми Українці, в усіх частях є одним народом, одного серця.

Google

НАУМ БУВАЛИЙ.

ПИЯЦЬКА СЛАВА.

ПИЯЦЬКА ГРОМАДО!

Як би я писав передмову до людий чесних, тверезих, то привитав бим їх словами Божими: Слава Ісусу Христу! — а до вас пияки, до вас мочимордовичі, джеки і заливайки не могу відозвати ся тим християнським привітом, бо ті Божі слова, то перли, а сьв. Письмо не каже перлів кидати між безроги, длятого я ужию вашого привитаня: Гало Джек!

Вас вже дітько так опутав, що дуже мала надія на вашу поправу, тому я хочу перед цілим сьвітом представити вас в правдивім сьвітлі; нехай вас судять люди, доки ще блендаєте ногами по тій земли, бо по смерти буде вас судити Той, котрого так часто пиянством зневажаєте, — буде вас судити небесний Судія. В сій »Пияцькій славі«, побачите свою фотографію, свій »пикчюр«, бо ви й так не маєте вірного образу пияка — чому? Бо по пяному сьвіта Божого не бачите, а як єсьте тверезі, то висипляєте ся по румах.

Віджалуй один з другим годинку часу і уважно прочитай отсю пияцьку літературу від дошки до дошки; приглянь ся добре своїй фотографії і розміркуй яка з тебе худоба. Може бодай ще ті останки перемоклі горівкою, ті фуси, вирвеш з пазурів чортівських, тай опамятаєш ся бодай перед смертию. Як не знаєш письма, то кажи своїй дитині прочитати, най і вона побачить в тім зеркалі свого татуня. Розумієш Заливайку? Та не гнївай ся на мене, що я так з грубшого кінця беру ся до тебе; що пошанівку тобі не віддаю, — вибачай! Пиногу, ніхто в цілім сьвіті не буде гонорувати; тебе навіть твій »бас« готельник за віхоть не має, бо він дбає не пяницю, але його доляри.

Та ще одна увага. Того календара не ховай в куферок; лиши його на верха, нехай і жінка прочитає, тай придивить ся, якого то вона приємного »тромпетра« на своє горе і лихо полюбила.

Досить часу я стратив, заки позбирав з ріжних книжок, газет, та старих шпаргалів ті пияцькі сторії, ті насьмішки до купи; але я не жалую свого труду, бо може бодай на сто мочимордовичів хоть один спамятає ся і перейде на порядного чоловіка, — а одну душу виратувати з кігтів дявола, такой щось варта. Читаючи ту »пияцьку славу« не один з чесної пияцької компанії мені наклене; другий може затисне кулак і готов станути до »файту« за свою честь (яка там честь у мочимордовича?) але мені се

анї в головонцї. Нї я тебе, нї ти мене не знаєш, — бо й не треба аби ми ся знали — досить, коли тобі скажу, що я тої самої народности, що ти, а хотяй не люблю пияцького налогу, то люблю тебе, яко чоловіка сотвореного на образ і подобу Божу; люблю тебе як сина одної нам обом матери Руси, і се власне спонукало мене ратувати тебе, єсли не лагідним словом, то буком і ганьбою. А єсли ти ввійдеш в свою совість і пізнавши своє нещасливе положенє, вступиш на дорогу тверезости, то за твоє наверненє подякує Богу твоя родина перша, а я другий.

Жичливий твій краян,

Наум Бувалий.

ПРОЦЬ ЗАГОЛОМШЕНИЙ
і гірка його, люта недоля.

В коршмі пана Мойше-Лейби
Сидять ґазди коло гальби,
Сидять »бромбас« потягають
Тай на долю нарікають:
Тому нива не вродила,
Тому бульба в ямі згнила,
Тому щось жінка слабує,
Той ся вічно процесує,
А в тамтого знова нинї
Пан »закутник« був в гостинї.
А всякий в горю шукає ратунку
І журбу свою затоплює в трунку.
Один між ними мізерний, худенький,
Згнетений журбою, на лици блїденький,
Встав і так промовив:

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Гей панове брати!
Позвольте й мені словечко сказати!
Просимо, просим, озвались в громаді,
Просимо дуже, — ми послухать раді.
Тут Проць кашильнув, ликнув з кварти,
І ось так став розповідати:
— Я не знаю що від мене, моя стара хоче?
Як лиш Божий день настане, вічно тарахкоче;
— Ти неробо, ти пияку, Іроде проклятий,
— Ти лиш спати; до роботи не хочеш ся взяти!
І так вічно, день по дневи цілий рік минає
І чоловік в своїй хаті спокою не має...
Прошу вас громадо! Послухайте ласкаві
І розсудіть, хто винен в тій проклятій справі?
Ще кури не піють, ще день не свитає,
А мене вже стара з постелі зганяє
І кричить над ухом:
— Вставай драбе духом!
— Дров мені нарубай!
— Курам їсти дай!
— Бігай но по воду!
— Розбий сю колоду!
— Трісок назбирай!
— Хату позамітай!
— Заколиши дитину!
— Лиш борше — бо гину!...
— А то кара Божа, з таким нездаров!
І вже ся бісить, вже лютуєсь хмаров,
І громи ся сиплють гострими словами,
І блискавка блисне.. в голову горшками.
Я в тім »утраплїню« геть голову трачу
І під лаву лїзу, — бо сьвіта не бачу...
І доти там сиджу і нуджу собою
Поки не зявить ся стара з коцюбою.
А тоді, — о Боже, судная година!
Дармо ся прошу, плачу як дитина...
Нїчо не поможе, порахує кости
Щей клапоть волосн вирве відьма в злости.
А ти хоч не хоч, йди до роботи
І гаруй, аж смертельні бють поти.
— Чув! Ходи до обіду! — кличе стара з хати;
Йду, бо вже можна-б в животі гуляти.
Приходжу голодний, а вона нам відьма,
Ставить голий борщик! Головонько-ж бідна.
Хлепнув я три ложки, скривив ся приємно
Тай кажу: Ой! тож то там на дворі зимно,
Аж душа вилазить! А стара вже знає,
До чого така бесїда зміряє.
Як вам не крикне, як не метне собою,
І вже готова стоїть з коцюбою!
— То ти змерз пияку? Змерз змию?
— Пожди! Я тебе зараз по свому загрію!...
І скочила до мене в воєнній поставі,
Вхопила за миску... Ого! вже по справі!
Бо відьма проклята в бабській злобі
Кипяток розіляла по моїй особі.
А я з трепетом утїкаю з хати,
Щоб ще більше щось не обірвати.
І деж тепер бідний маю ся удати?
Де маю нещасний ратунку шукати?
Нїгде, як не в Мошка, що коршму тримає;
Він вам таке серце як віск мягке має;
Він мене потїшить, він і поратує,
А як нема гроший, то й поборгує.
Прийшов я до нього: »Добрий вечер!« — кажу,
А він: »Як сей має, пане господажу?«
А мене від того, як би помастив медом;
А він своє: »А що пан піць бендом?
Може житнюфкі, може сабашуфкі?
Може кіршеґайсту, може контушуфкі?«
Аж слника йде на всї ті напитки,
Але кажу: »Мошку, дай но оковитки,
Бо щось менї зимно, в животі млоїть,
А під самим серцем, як камінь стоїть!«...
Ставить Мошко мнї фляшину,
Три дзиґара, тай дві »гуски«
Нїби таки так по руськи
»Три по три«.
В тім — духу сьвятий!

Google

Глипнув я до порога...
І упав як підтятий. —
Там стоїть моя небога.
Очи сьвітять як в вовчиці,
Зі злости викривила лиці
А в руках вожіг здоровий...
Пропав я, мов циган в рові!
Сьвіт потемнів, а навколо...
Бігме! Вірте ми Миколо,
Всьо ся крутить преді мною...
Я в страху метнув собою
І під лавов опинив ся;
Тут і з памятев против ся...
Була вже біла днина, як протер я свої очи,
Голова страх боліла, по тій нещасливій ночи;
А стара ледащо, взяла кожух і шапчину. —
Ні вам за що випити, ні чим прикрити спину.
Чорти-б то взяли! Як мені дістатись до хати?
Перед людьми публіка; з села треба би втікати...
Що робити? Тра чекати! Чекав я до пізної ночи,
Як злодій скрадав ся... Га! сьмійтесь хто хоче,
Но мені не був сьміх, — як злодію вертать до дому.
А що потім в дома було?!...
Того не скажу вже нікому. —

— Був ти в новім руськім готели?
— Один однїський раз!
— А яке виніс вражінє?
— Ніщо не виніс, — мене винесли.

Жінка: Ах, як від тебе чути горівку?
Муж: Але-ж, моя люба, я зидля тебе не буду пити перфуми!...

В барі.

— Джан, а ти чого так спльовуєш?

— Ет, до чорта! Вже 20 літ пю ту бестію горівку і в жадне спосіб не могу до неї призвичаїти ся.

Ручна робота.

— Гало, Джан!
— Гало Майк!
— Ов, а тобі хто так лице спаскудив?
— То корба від машини так ми справила.
— Не бреши Майк, бо я пізнаю, що се »ручна« робота.

— Чи застаю пана Мочимордовича?
— Єсть... сидить в послїдній комнатї. По хвилї гість вертає.
— Алеж, мій пане, його нема при жаднім столї...
— А чи ви, добродію, дивили ся під стіл?

Забава в трох актах.

— Мільку! А ти що? Доперва тепер вертаєш зі вчорашних імянин?

— Ах, товаришу, наш поцтивий Юлько устроїв фест забаву; кажу тобі забава була брилянтова... аж в трох актах.

— В трох актах? Забава в трох актах? Я сього не »панімаю«.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

— То бачиш так було. Перший акт забави відбував ся в дома; другий в кнайпі, а третий... на поліції. І ось я з відтам вертаю.

— Яка ріжниця між чоловіком а свинею?

— Така, що чоловік може бути свинею, а свиня чоловіком ніколи.

Шинок.

Не велику й не богату
Чоловік построїв хату,
Тай поставив у селї,
Коло міста на шпилї.

Потім він, як в клїтцї пташку,
Над вікном повісив фляшку, —
І як вітер похитне,
Фляшка візьме тай кивне.

І хиба-ж воно од віку,
Теє можна чоловіку.
Щоб, як фляшка закива,
Не здуріла голова?

От як фляшка закиває,
Він до шинку повертає;
Сяде, гляне в поставець,
Тай потягне гамапець, —

І вже гроший і не лїче...
Чоловіче, чоловіче!
Що в тій бочцї онде є, —
Все воно до дна твоє!

Там сидить твій заробіток,
Там лежить худоба діток;
Сїно те, що ти косив;
Жито то, що Бог вродив;

Там твоя свитина сїра,
Хамути, ярмо, сокира;
Дрова ті, що ти продав,
Садовина, що збирав;

Сили ті, що їх не стало,
Те здоровля, що пропало;
Сльози жінки, сльози дїтий
Пяна лайка день і ніч...

Все воно туди пірнуло,
Все в тій бочцї потонуло;
А вона все теж одна —
І без верху, і без дна!

Чую: — вітер повіває,
Фляшку хилить та хитає;
А вона собі кива,
Та до шинку зазива.

Що лїпше?

Жебрак: — Ей, Господоньку сьвятий, коби то вже раз до неба дістати ся!...

— А я до коршми! — каже другий.

— Ге, ге, який розумний! Ти все хотів-би щось лїпшого.

Небезпечний сон.

В ночи встає муж з ліжка і шукає чогось в шафі.

— За чим там шпираєш? — питає жінка пробудившись.

— Шукаю горівки.

— Та по ночи?

— Бо то бачиш, моя люба, снило ся менї, що я зїв дуже товсту ковбасу; то-ж мушу напити ся горівки, щоб часом не пошкодила.

— Та бо вам куме помішало ся в голові?

— Та що малоби помішати ся, коли там нічого нема.

Жінка до пяного мужа, вернувшого в ночи:

— Ти публїко, ти безстиднику, через тебе порядна жінка жити не може... ти пяпюго!

Муж: — Ти порядна-а-а?... Неправда! Коли-б ти була порядна жінка, то не заходила-бись по ночах в розмову з пяницею...

Digitized by Google

Допитав ся.

Війт до селянина: Чи ви тямите, що вчора булисьте пяні, та, що я вас мусів замкнути?

— Се, що я сидів в арешті, то правда; а що я ніби мав бути пяний, то се брехня, — пане вуйце! — відповів селянин.

— Так ви кажете? А памятаєте що ви до мене говорили?

— А що такого?

— Ви казали, що я найпорядніший війт на цілу околицю! Пригадуєте собі?

— Га, если я так говорив, то певно, що мусів-єм бути пяний.....

Що хто любить.

Коби то можна минутись з журбою
І роздавити буденне горе,
Забрати торбу і врост піхотою
До Америки втічи за море.

Коби то можна, на одну хоть днину,
Змінитись в пана, в покоях сидіти,
На цілу губу лущити свинину,
Горівку жменев впрост з бочки пити.

Коби то можна дивним яким видом
Хоть на хвилинку стати жидом
Та з жидівської, буздонної кишені
Гроший набрати повнісенькі жмені.

Коби то були, що тижня вибори,
Були-б трінкалї, пятки й гонори,
Тоді посеред великої чести,
Можна би рило високо піднести.

Коби то можна все їсти до сита
З повної миски — во многал літа.
Коби то можна по кождій охоті
Бути свинею і лягчи в болоті....
Тоді доперва любий і щасливий,
Рай для пияків, був би ту правдивий!

Блажен муж.

Блажен муж до церкви ходить,
А до бари чим дуж.
І зістарів ся воюючи,
По арештах ночуючи.
І купує і наливає, наливає — випиває,
Випиває і куняє, - свого віку доживає.

Не дурний.

Пиякови злетіла шапка з голови, а він став.. дивить ся на неї... тай каже сам до себе.

Не дурний я тебе піднимати, бо як підойму то самий упаду, а ти мене тоді не підведеш! Сиди до дітька в болоті!

Пийте, куме!

»Ей пийте куме, добра горівка!«
От таке чути довкола нині,
Чи хлоп, чи хлопець, баба чи дівка —
Трафить ся навіть малій дитині,
Що хоть молитви єще не знає,
То вже в горівці смаку шукає!

Ей пийте куме, і як не пити,
Таж хто упє ся, горе забуде,
А хотяй стане сьвіт з нього пити,
Хоть пияком назвуть го всї люди,
Хотяй в пияцькій оттій хоробі
Розум він стратить, хоть ся зрівняє
Безрозумній, темній худобі,
Хотяй ним сьвіт весь погорджає,
Хотяй обдертий, босий і голий
Йде з торбами хлїба просити,
Хотяй в нещастю, хотяй в недоли
Погибне жінка, погибнуть діти,
Хотяй в рові конець го чекає,
Або застрягне у кримінали,

Хотяй він душу запропащає,
Хоть муки пекла будуть го ждали,
Хотяй горівка злого причина,
З розуму зводить, здоровлю шкодить,
Хотяй пияк все в потемках бродить,
То однак чуєш усюди — що днина,
Як кажуть довкола: »міцна чортівка,
Ей пийте куме, добра горівка!«

Що настане, то все лїпше!

Як ся маєте кумко? — питає сусїдка — що чувати коло вас? Що кум поробляють?

Google

— У нас, Богу дякувати, гаразд від якогось часу. От пішов мій старий на оказію; там добре му боки златали, ледво живий приволік ся до хати, тай лежить — анї навіть не переверне ся сам. Менї кумонько — якби сьвіт розвязав ся. Маю сьвятий спокій. Перше бувало, кілько разів прийшов з коршми, то все бий та бий; а тепер фалабу гаразд!

— Та так — каже сусїдка — у вас що настане, то все лїпше.

Добре порадив.

Хлоп пє в коршмі тай сьпіває: »Буде в дома жінка бити, нема кому боронити!«

— Знаєте, Луцю, що я вам пораджу, — каже арендар — не йдіть до дому, то не буде вас бити!

— Маєш рехт Янклю!... І пересидів цїлу ніч в коршмі.

— Ой куме, щось не здужаю; годї й ногами блендати.

— Мусїлисьте — кумцю — в своїм житю за богато горівки »на здоровє« випити.

Мудра голова.

— Вас, війте, не мож було нинї анї в дома анї в коршмі найти.

— Бо то, уважаєте, так: Як я в

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

дома, то мене в коршмі нема; а як я в коршмі, то мене в дома нема.

— Пізнати вуйцє, що у вас мудра головонька.

— Слухай Іване, ти нині знов за далеко глянув в килішок!

— Ну, таже ти знаєш, що я короткозорий.

— Фе! Вийте, так запивати ся, щоби аж в рові лежати?

— А ви хотіли, щоби я тверезий в рові лежав?

— Але-ж той дощ падає тай падає, і ще хоче ся йому падати!

— То так — куме — як чоловік. Ликне килішок один і другий, і ще хоче ся йому ликати.

— Чого ти, чоловіче, жінку бєш?

— Бо як я тверезий, то вона мене бє!

Чудні двері.

Стоїть коршма серед села
Простора, велика,
В ній народа повно нині,
Бо грає музика....
Йде танець; хлопці, дівки
Дудять по помості,
А довкола по під стіни
Розсіли ся гості
Тай пють пиво, пють горівку,
Булки заїдають.
Рудий Лейба, груба Сура
Між ними звивають...
Він всїх просить, вона частує
»Гостеньки любенькі!«
А обоє такі щирі,
Такі голоденьки,
Особливо для тих гостий
Що то гроші мають,
Бо таких, що всьо пропили
В коршму не пускають.....
От і нині, коли старші
В коршмі веселять ся,
То на дворі до полудня
Діти знов сьміють ся
Із дурного Собка, що то
Голий, босий ходить
Тай завсїгди за собою
Юрбу дітий водить....
Нині станув він пред коршмов,
В руках метер має,
Мірить двері входові,
Мірить, приміряє....
— Що ти робиш чоловіче?
Питають го люди,
Тай чекають що він скаже,
Дивлять ся, що буде.
На то Собко так їм каже,
Так відповідає:
— Тая коршма чудні двері,
Дивні двері має....
Через тії двері — бачте —
Пішла моя нивка,
І сїножать і діброва
І кобила — сивка....
Пішли бики і корови,
Вівцї і ягнята,
Пішов садок з огородом,
Пішла рідна хата....
Всьо перейшло, всьо ними ся вліїало
Тілько я лишив ся;
А коли я в тії двері
Сам йти пустив ся
То вони мене — бачте люди —
Не перепускають!...

Най на тос всї пяницї
Добре памятають!.....

Розрада.

Вдовиця оплакує помершого чоловіка, котрий був великим пияком, і если не ночував в коршмі під лавою, то під плотом або і в рові. Сусїдки потїшають її як можуть, а вона отираючи сльози заводить: »Одну хиба маю розрадоньку, що буду бодай знати, де ти ночуєш!«

Куме тихо!

Куме, тихо ходіть, бо як моя стара збудить ся, то буде вам так як менї!

— А вам же як було?

— Як маковоном!

Digitized by Google
Digitized by Google

Забув.

Пяний: — Не знаєте кубіто, де мешкає Заливайко?

Баба: — Таже то ви так звете ся!

Пяний: — Я знаю, що так називаю ся; — але де він мешкає?

Загадка.

Хто то є?
Він горівку часто пє.
Як напитий, то ся кає,
Як тверезий, то чекає
Де би гріш який зарвати,
Щоби хробака заляти.
Хто то є?

Хто то є?
Він заєдно бриндзю бє.
В зимі ходить без кожуха,
На весні в довгах по уха.
В літі холоду шукає,
В осени все голод має.
Хто то є?

Хто то є?
Він горівкою жиє.
З нею днює і ночує
Бо найліпший смак в нїй чує;
З нею встає і лягає
З нею навіть умирає.
Хто то є?

Хто то є?
Він з пяницї ся сьміє.
За кватирку та за чарку
Взяв вже хлопську господарку,
А господар в нагороду
Носить му до смерти воду.
Хто то є?

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS URBANA-CHAMPAIGN

Мала щастє.

Пяний муж побив всьо начинє в хаті. Переспавши ся питає жінки, хто такої біди наробив.

— Та хто, як не ти сам! — відповідає жінка.

— Ов, то я мусів бути добре пяний?

— Не конче!

— Но, то маєш щастє, що не конче, бо інакше була би й ти щось обірвала.

Жид купивши послідний кавалок поля у Івана, радить йому, щоби взяв у нього стару сїчкарню на виплат.

— Як я вернув нинї в ночи троха підхмелений до дому, то моя жінка загнївала ся і не обзиває ся.

— О щасливий ти чоловіче, бо моя в такім разї говорить і то ще й як говорить.

В гостинї.

— Позволь, що тобі представлю мою жену?

— Дякую! Я маю свою... Досить з мене тої!

Пан до нового слуги:

— Іване, ти щойно перший день в службі, а вже-сь пяний!

— Прошу пана, то... ще з попередної служби!

— Що то за крики були у вас нинї по півночи?

— Се нїчо, я вернув до дому, а мене жінка питала де я був?...

Добре зрозумів.

Оден парох приклikав раз до себе свого парохіянина, пяницю і старав ся притягнути його до перезости.

— Слухай, Процю, — скаже сьвященик — перестань вже раз пити! Таже ти знаєш, що горівка се найбільший твій ворог.

— Знаю отче — відповідає пяниця — але я власне тому люблю горівку, що вона моїм ворогом, бо ви самі в проповідях наказуєте, щоби любити навіть свого найбільшого ворога.

Як дбають, так мають.

Єсть у нас в селї преславна
Школа і читальня,
Єсть у нас і стародавна
Коршма тай горальня.

Школа бідна і обдерта,
Читальня порожна,
Але коршма все отверта,
Пропхатись не можна.

У читальни тихо, глухо,
Люди наче хорі...
Бо читати, так на сухо,
Ми не дуже скорі.

Зато коршма як набита,
Гостий не бракує,
Бо там брага — оковита
Жидівська смакує.

Так то наші добрі люди
Коршму спомагають —
З того їм наука буде:
»Як дбають, так мають.«

Злісник.

Муж зі страху перед жінкою сховав ся під ліжко — Вилїзеш менї зараз з відтам чи нї?

— Отже не вилїзу! Аби-сь знала хто господар в хатї!

— Вилази, — кажу — бо сейчас беру кецюбу. Ти пинку один!

— Як-сь знала, що я такий злісник, то не тре було виходити за мене! — і висунув ся зпід ліжка.

— Вже-сьте ся загодили?

— Уже, тілько ще йдемо до Мошка перепросити ся.

Digitized by Google

Поліцай до пияка.

— Зараз вставай пляюго!

— О ні! Того я не зроблю, бо то було-би »повстанє« проти поліції.

— Чи ви пєте гербату з румом, чи без руму?

— Прошу пана з румом, але без гербати.

— Як же-ж вам Іване пиво смакує?

— Не могу ще знати, бо пю щсйно десяту гальбу!

— Слава Ісусу Христу, — куди йдете?

— На віки слава, — по оковитку!

День по дневи.

Понеділок тяжкий день,
Треба випити один;
Один випєш, ще ся хоче,
Треба пити аж до ночи.
Скоро Вівторок лиш настав,
Йди зараз тай поправ;
Коло серця дуже нудно,
До роботи взятись трудно.
Так приходить Середа,
Що горівка, — не вода;
Від води всьо тіло мліє,
А з горівки ся загріє.
Наступає і Четвер,
Той не випє, хто умер
А хто хоче ще прожити,
На здоровлє може пити.
Вже й Пятниця приходить,
Пияк в кулаки заводить;
Нема хліба одробини,
Піст правдивий тої днини.
День по дневи — тай Субота,
Вже пропала вся робота.
Треба тиждень закінчити,
На остаток ся упити.
На Неділю задзвонили,
Вже пияк не має сили;
Трудно вже самому встати,
Треба в рові погибати.

Все я, тай я!

Спросив богач до себе молотити за могорич.

Найперше сіли випити.

— А хто — питаєть ся він, — по чарці?

— Та нехай буду я! — відзиває ся Трофим.

Випив, закусив, утер ся.

— А хто по другій?

— Та нехай буду і по другій я!

— А хто по третій?

— Та як по третій, то й по третій, — знов таки той каже.

— А хто-ж, будьте ласкаві, завтра на тік?

— Та говоріть жеж — каже Трофим до других; — все я тай я. На мене одного за тяжко буде. Чого-ж мовчите?

Кілько миль до неба.

Ідуть два куми з ярмарку. Проїхали пять верстов, так і відпочати треба, бо що пять верстов, то й коршма стоїть. (Се було на російській Україні).

От ідуть і збалакали ся:

— А що — каже — як би так мож почислити, кілько верстов до неба?

— А Бог його сьвятий знає, кілько. Я гадаю, що буде з пять верстов.

— Ігі на тебе, куме! Та як би туда було пять верстов, то там би коршма стояла.

Ану, пияки!

Страйк і страйк! — Такий днесь час,
Така настала мода, —
Страйкують всї тепер нараз,
Кому лиш невигода.
Лиш ми тихонько сидимо
Покірні мов ягнята
І терпимо і мовчимо,
Хоть вже валить ся хата.
Ану, в округ ся подивім,
Що ворог виробляє —
Яка то злість кипить у нім,
Яку він сїлу має

Google

А хтож той ворог? Де він єсть?
То коршма наша люба!...
Там пропадає наша честь
Там наша є загуба!...

Там гине наш кровавий гріш,
Бо там його пропиваєм —
Там остримо на себе ніж,
Самі себе караєм.

Там наша свита, наш кожух,
А навіть і сорочка —
Ще й нас тягне там злий дух,
Бо там горівки бочка.

Ану, так змовтесь пияки;
Безземельні рільники,
Робітники і ремісники
І ваші діти і жінки,

Та не беріть вже до руки
Анї чарки оковити!...
А будете добре жити,
І в красній одежи ходити.

Гринько: Що може бути ліпшого як гальба пива по обідї?
Дмитро: А дві гальби пива!

Майнер.

Ой у поли керниченька,
З неї вода витїкає;
Ой там »майнер« молоденький
Головоньку обмиває.
Вчера в вечер »пейда« була,
А знакомі всї і други
Цїлу нічку у готели
Пили наче ті шевцюги.
І наш »майнер« пив із ними,
Платив кождому що сили,
За те має гарну вдяку:
Головоньку му розбили...
Нинї рану обмиває
З гіркою слезою в оцї
Бо з цїлої »пейди« має
Одну... діру в головоньцї.

URBANA-CHAMPAIGN

Хто горівку пє!

Хто горівку пє, робить дуже зле;
Тратить гроші без роскоші
Потім бриндю бє.
Хто горівку пє, кривдить сам себе;
Бо все з дому без сорому
До коршми несе.
Хто горівку пє, ганьбить сам себе:
Бо пяницев негідницев
Поштуркують все.
Хто горівку пє, черв совість гризе:
Мов би пявки, без заставки
Кров із нього ссе.
Хто горівку пє, в пропасть дуже пре;
Бо лиш гріхи без потіхи
Пекло му несе.
Най же пропаде, хто горівку пє,
Най го палить і з ніг валить,
Най сьвіт ся сьміє!...

Залиши небоже!

Ти смокчеш горівку, я пю чисту воду,
Я маю вигоду, а ти невигоду,
Бо у мене кожух і хліба доволі
А у тебе нужда, діти босі, голі...
Ти смокчеш горівку, я пю чисту воду,
Ти маєш горячо, а я прохолоду,
Бо від тої горівки, мерзенної дурійки,
Приходить до сварні, приходить до бійки.

Залиши-ж небоже, горівчище пити,
Коли хочеш чесно на сім сьвіті жити.
Знаєте братя, що міліони
Ми пропиваєм? Що плач і стони
Дітий голодних бють все під хмари,
Година суду, година кари
Вічно над нами, вічно зависає?
Народ в пиянстві сили шукає
І власну долю кладе на мари!
Час схаменутись! З руської хати
Горівку конечно на сто вітрів гнати,
Заким горівка в час нещасливий
Нас не прогонить з рідної ниви.

Проч з пиянством, проч з коршмами,
Проч на віки з пияками!

Google

СОБАКА.

Ночами гавкала невпинно, стерегла добро свого господаря, терпіла голод і холод, днями волочила ся по сьмітниках за поживою, — годувала свої цуценята. Звичайна історія. Боки позападались глубокими ямами, ребра можна було з далека почислити, мов щеблї на драбинї.

Скулена, загнула хвіст під себе і гризла найдену кістку. Але кістка була замерзла і тверда на її зуби. Знеохочена сїла. Була хора, дрожала зі студени, а в її очах було стільки суму...

Хтось затюкав на неї, — вона поплентала́сь далї і знов сїла. Надходить хлопець і нахиляєть ся по камінь — вона втїкає. Знов сїла. Іде старець, кличе її, вона дивить ся неімовірно і тїкає з дороги. Нїде спокійного місця.

Прибігла до дому і заховала ся під піч. Вже й їсти не просить, тільки лиже свої цуценята, що присса́лись до неї і пищать — дивить ся з під печи тим сонним поглядом, повним материнського смутку.

Мала Оленочка любила бавити ся з Лискою, але тепер сидить на лаві і шепоче ледви чутко: »Бідна Лиска, бідна, дуже бідна Лиска! Як мама дадуть менї молока, то сховаю і в ночи встану так тихисько, щоб нїхто не бачив, тай дам Лисцї. А як буде тепло на дворі і квітки зацвитуть, буду бігати з Лискою і з малими песиками у лїс, але вже не буду її бити, а все ховати му для неї хлїба за пазухою...

Господар заглянув під піч, витяг цуценята, став їх оглядати і вибирати. Лиска прочувала лихо, приповзла на животї і почала лизати його чоботи. Цуценята пищали а вона не могла їх оборонити. Вона тільки махала хвостом, скавулїла жалїсно і благала очима. Він штовхнув її, запер у хатї, а цуценята виніс на мороз. Даремно скавулїла і дерла двері. З надвору долїтав жалїсний писк, переходив в уриване хропіння, вкінци цїлком затих.

Господар застукав у сїнях, собака поволоклась під піч, а Оленочка стрибнула на постіль і накрила ся з головою.

ВОНА ПРИЙШЛА.

Прийшла вже ся велика хвили, на яку ми ждали сотку лїт, за яку ми горячо Всевишнього молили, до якої тужили ми всїм єством, цїлим серцем її бажали, уявляли собі її усвоїх крилатих мріях, пестили нею нашу душу.

Вона прийшла.

Готовили ся ми до неї довго довго, острили ум, наставлювали ми до неї волю, гартували духа, будили завзяте, вчились самовідречення, кріпились взаємно до витревалости і бодрого ставленя опору, заохочувались до жертв, щоб коли ся хвиля прийде, не застала нас неприготованих, дрімаючих в безділю, нерішених до дїла.

Вона прийшла.

Попередили її великі роковини Шевченка, в часї котрих лунав громом над українською землею, як вона довга і широка, имн слави для найкрасших синів України, найбільших її поетів, геніяльних пророків, невто-

Digitized by Google

мимих трудівників, неустрашимих борців, клич до боротьби за народів права і сьвятощі, за долю народа і свободу.

Тисячкратно повторили ми в часї сих великих роковин, які сьвяткували ми в послїднім роцї, йти слїдами нашого великого Провідника і Учителя Шевченка — йти сьміло і бодро завзято й непохитно без жаху перед терпінями, без огляду на жертви які зложити-б прийшло ся — йти усе вперед витревало і неустрашимо прямуючи до здійсненя ідеалу, до якого Він цїле житє стремів, за який боров ся і терпів, який для нас всїх: **Вільна, Самостійна Україна!**

Не перегомонїв ще звук тих наших пламенних приречень тих громових зазивів... не досьпівав ще український нарід имну славу нашому Дорогому Кобзареви — коли як раз в половинї сего ювилейного Шевченківського року стрічає нас нечайно хвиля, про яку ми згадували, як про чарівну казку — і заставляє нас усї огнисті горячі приреченя в дїло перевести.

Дух Шевченка, котрого в сотї роковини уродин згадували ми з сьвятою пошаною і котрого культ так запопадливо ширили, домагаєсь від нас сповненя свого заповіту і кличе грімко:

»Вставайте, кайдани порвіте!« бо вона вже прийшла — ся хвиля, до якої ви зітхали.

Як раз в великий час Шевченкового ювилею впали великі сьвітові події останної хвилї. Деспот півночи перетягнув струну терпеливости народів і своєю варварською роботою довів до краю і прийшла хвиля, котру віщував і один з наймолодших ґенїїв:

»Та прийде конець«
»Та урветь ся терпець«
»І настане слушний день відплати«

Урвав ся терпець народів і прийшла хвиля відплати:

Великі держави, котрі в імя спокою терпіли не одну каригідну тактику царату, змушені силою фактів вхопили за збрую, не находячи иншої з царизмом розправи. Народи заковані сотки лїт і гноблені жорстоким урядом російським зірвались нараз, щоб в сїй хвилї почислити ся з віковічним ворогом їх поступу, волї і свобідного розвою національного і стаючи карно в ряди спільної нам армії в обороні справ спільної нам Вітчини і Найвисшого Вожда — стають заразом в обороні своєї національної волї несучи месть тиранови за його чорні страшні дїла.

Прийшла велика хвиля і кличе нас сповнити заповіт Шевченка, зірвати кайдани, які сотки лїт давили нас, пімстити кривди і знущаня над народом, піднести стеряну честь, показати відвагою і хоробростю, що ми сини завзятих, славних козаків, що радо «ми за народ житє своє дамо«.

Вона прийшла.

Докажім отже в сїй хвилї дїлами, що так горячо доси голосили словами, що так сьміло гомонїли у звуках нашої пісьнї.

Бо настав »слушний час.«

О. АЛ. УЛИЦЬКИЙ, ПАРОХ JERSEY CITY, N. J.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Нехай же радіють усі, котрі жиють повним житєм, котрі усе в кождій хвилї »цїлї люди« — нехай отямлять ся нетямущі, прокинуть ся дрімаючі та збудять ся сонні на боєві звуки сурм, які кличуть нас всїх до борби на житє і смерть за волю України!

Тепер або нїколи!

Або жити вільними або згинути в боротьбі за нарід свій, за його волю і честь, за віру сьвяту. Ось що кождий в нинїшній хвилї виписати повинен на скрижалях своєї душі огнистими горячими бажанями.

Тож хто станув в ряди спільної нам армії, нехай у нїй сповнить совісно обовязок горожанина держави своєї, а понад се нехай з неустрашимою відвагою і подвійним геройством боре ся в імя ідеї »волї України«.

Там за широким морем, в ріднім краю, станули в боєві ряди наші братя, щоб принести в жертву за свою Вітчину все, що мають найдорожшого — житє своє. Ми одначе, переживаючи на американській земли сего сьвятого добровільного обовязку сповнити не можемо, хоч серце наше рве ся до них. Та на нас тяжить инший обовязок — підпомочи наших братів в сїй сьвятій боротьбі,підпомочи морально додаючи їм отухи і витревалости та матеряльно пособляючи їхнім потребам щедрими грошевими датками.

І від сего добровільного обовязку не вільно нїкому з нас усунути ся. На клич »Боєвого фонду« в Америцї відозватись повинні всї, і сї наймолодші, що станули лише у порога житя і сї найстарші, що вже шляхи дороги перейшли і до другого берега уже їм недалеко і всї, в кого лише бє українське серце, в кого крихітка хоч почутя національного, в кого не вигасла ще любов до свого — усї як один муж принести повинні свої грошеві датки і зложити їх під стягом вільної независимої України.

Клятву грядущих поколїнь стягне на себе сей, хто під нинїшну хвилю усуне ся від сего обовязку, який ся велика хвиля на него вкладає.

Спішім отже тепер усї скоро з грошевими датками на: »Боєвий фонд« щоби колись не було запізно.

»Бо житє і час не чекають на нас«
»Тілько вічно йдуть своїм ходом—
»Тож у кого є честь, в кого сором ще єсть
»Хай йде з своїм власним народом«.

А в сїй великій хвилї, коли наші брати, батьки і сини сьміло наставляти-муть грудь свою в оборонї рідної землї і житє нести в жертву за волю нашого народу, за визволенє України, то й жінки наші також не повинні бути лише видцями великих подій, не сьміють сидїти бездїльно та віддавати ся сентиментам, жалям і тузї. Не пора на се!

В сїй великій хвилї показати вони повинні, що українське жіноцтво до-

О. ЗАХАР ОРУН З ЦЕРК. АСИСТОЮ В ЗВІНІНІ, ПОЛЬЩА

Digitized by the Ukrainian Research Institute, Harvard University
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

досло до сповненя великої задачі, яку жіноцтво в народі сповнити має, що воно розуміє важність хвилї і не жахне ся рівнож перед нінкою жертвою, що і в нім горить сьвятий огонь любови України і в імя сеї любови воно зуміє посьвятити усї свої сили моральні і матеряльні на услуги справі загальній, справі народній, щоб причинити ся до побіди над ворогом нашого народу і його волї.

І коли вам жінкам судьба не судила з оружем у бій йти, то без остраху йдіть яко військо самеританське, щоб ділити з борцями долю, щоб кріпити їх, бодрити, щоб бути їх помічницями, а через те помагати загальній справі. Йдіть дальше повні посьвяти до лазаретів, пильнувати і видирати з рук смерти тих, котрі відважно смерти зазирати-муть в очі, в обороні народних сьвятощів, в обороні рідної землї.

Жертвуйте працю, жертвуйте труд, жертвуйте цілих себе для народного і загального добра. Забудьте о собі яко одиницях, почуйте ся частиною великої цілости, якою є нарід, жийте його житєм, сповняйте його волю, дрожіть за його будучність і житє.

Про себе забудьмо всї! Що значить коли гинуть одиниці а оживляє нарід цілий!

Окуймо серця наші панцирем самовідреченя а нерви наші в сталь перемінім у сю важку хвилю і складаючи щедрі лепти на народнім жертвеннику благословім на дорогу нашим дорогим Братим за морем супроваджаймо їх молитвою у бій сьвятий. Будьмо Спартанами, що йдучи у бій пращались девізою: »воля або смерть«

Єднаймось по зазиву »Боєвого фонду« — у комітети місцеві та скоро берім ся до діла, збираймо гроші і ведім цілу ратункову акцію як найсовісніше.

Як хто лиш зможе, як хто зуміє, на скільки кого стати, хай сповнить тихо у своїм крузї, що каже йому національний обовязок а цілість зложить ся сама.

А тодї засяє вповні сонце над овидом нашого національного житя і ми заживемо новим житєм на вільній українській землї.

»Встане Україна, розвіє тьму неволї — сьвіт правди засьвітить і помолять ся на волї невольничі дїти«.

Вірмо сильно, що »вольними устами« зложить наш нарід благодарственні молитви Всевишньому коли »кровію« тепер »окупить волю«.

І вірмо з Франком, котрий предсказує нашому народови, що

»Прийде час і ти огнистим видом
Засіяєш в народів вольнім колї,
»Труснеш Кавказ, впережеш ся Бескидом
»Покотиш Чорним морем гомін волї
»І глянеш як хазяїн домовитий.«
»По своїй хатї і по свому полї.«

Се час той наближає ся.

Вірмо всї, що йде »день надгороди« і готовім ся до великої хвилї, щоб хто доживе її стрічав її чистим мов хрусталь серцем, щоб гідним був стати учасником щастя, яке має стрінути наш нарід.

»Йдім всї в одну громаду скуті« сьвятою думкою вільної, независимої України сьміло і відважно вперед з повною вірою, що ось-ось на великім годиннику всесьвітних подій вибє година волї для нашого народа.

Google

Европейська війна і її причини.

Саме тоді, коли Українці в Галичині відбували перегляд своїх національних полків на сокільсько-січовім здвизі у Львові дня 28 червня, прийшла громова вістка, що австрійський наслідник престола, Франц-Фердинанд і його жінка княжна Софія Гогемберґ зістали замордовані в Сераєві. Атентату довершив член сербської конспіраційної орґанізації, Гаврило Прінціч. Слідство переведене австрійськими властями виказало, що замова на житє архикняжої пари була підготована в Білгороді, столичнім місті Сербії, при підмозї сербських державних урядників, а бомби, які кидано кілька разів на архикняжий автомобіль, походили зі сербського воєнного арсеналу в Кратусвачу. Сераєвський злочин мусів отворити очи цілого цивілізованого сьвіта не лише з огляду на наміри Сербії, звернені проти цілости австро-угорської монархії, але також на небезпеку для европейського мира, яку викликала велико-сербська пропаґанда, підсичувана російським правительством в Білгороді та в Боснї. Ся великосербська пропаґанда мала на цїли злучити всї землї замешкані сербським населенєм в одну цїлість під скептром теперішного сербського короля. Аґітація на велику скалю в тім напрямі розпочала ся від анексії і прилучени Боснї і Герцоговини до Австрії, значить ся, від 1908 року.

Замордованє наслїдника престола в Сераєві було послїдною причиною яка викликала европейську заверуху. Не треба одначе думати, що се була одинока причина. Війна, що обхопила цїлу Европу і часть Азії, а через анґл. кольонії також часть Америки, Австралію і богато островів, через французькі, німецькі і анґлійські кольонії також і Африку — се-то-кожна кажучи війна, що захопила цїлий сьвіт, мусїла мати глубші причини і була заздалегідь приготована. На се приготованє вказує уґрупованє европейських держав. З одної сторони тридержавний Союз, а другої сторони тридержавне порозуміне.

Тридержавний Союз заключений 1889 р. між Німеччиною, Австро-Угорщиною й Італією відновлювано три рази, останній раз відновлено його 1913. р. на 7 літ, себто до 1920 року. Зміст трактату, на якім опирає ся тридержавний Союз і доси остає що до окремих постанов таїною, а оголошено лише трактат між Австро-Угорщиною й Німеччиною. В артикулї сього трактату сказано: »Колиби одну зі згаданих держав зачепила Росія, то обі держави обовязані помагати собі взаїмно цїлою оружною силою а далї заключити мир тільки спільно і цїлковито згідно«.

Артикул II постановляє: наколиби на одну із союзних держав напала инша держава (не Росія) то друга держава обовязана є до приязного становища супроти нападеної. Колижби ворогови нападеної держави дала поміч Росія, тодї обі союзні держави обовязані до спільної акції, як в арт. I. і та спільна акція обовязує аж до кінця війни. (Сей випадок заходить власне тепер коли Росія хотїла підпомогти Сербію).

Що до відносин між Австро-Угорщиною й Італією, постановляє трактат, що на випадок нападу Росії на Австро-Угорщину, Італія обовязана держати ся супроти Австро-Угорщини прихильної невтральности. Обовязок Італії на випадок, колиби до війни Австро-Угорщини й Німеччини з Росією вмішала ся Франція, покритий таїною.

З другої сторони стоїть тридержавне порозуміне, котре витворило ся з союза Росії з Францією, до котро-

го приступила в послідних літах Англія, опісля Японія й Португалія.

Союзи сї сотворено для рівноваги сил і »удержаня мира«, як все публично писано. На ділї розходило ся о забезпеченє впливів. Австро-Угорщина, розвиваючи ся економічно, а не маючи своїх кольоній, старала ся поширити свої впливи на Балкані, щоб там могла збувати свої фабричні продукти. Але якраз і Росія глядїла на Балкан, хотячи здобути Царгород і пролив Босфор, щоб могла тамтуди вивозити своє збіже. Коли Австрія прилучила 1908 р. Боснію і Герцоговину, тодї страшний крик підняла Росія, боячи ся, щоб Австрія не посягнула в будучности по Царгород. І тому то Росія, щоб розбити Австрію видвигнула давний клич зєдиненя всїх Славян. Росія думала, що на сей клич дійсно дадуть ся зловити всї славянські народи, мимо сього, що вона сама якраз гнобить тихже Славян, як пр. Українцїв, Поляків та Білорусинів. На сю дудку удало ся Росії зловити Сербію й Герцоговину, де мешкають якраз Серби. Зноваж небіщик насл. престола Франц — Фердинанд видвигнув иншу справу для ослабленя Росії, а саме справу відорваня України від Росії.

З історії знаємо, що Росія, заключивши договір в Переяславі з Україною не додержала умови лише цїлою силою налягла на Україну і знищивши її самостійність, прилучила її до Росії, як звичайну провінцію. Від часу цїлковитого знищиня самостійности України та зруйнованя Січи починає ся могучість Росії, яка жила соками і природним богацтвом України.

Замордований австрійський престолонаслїдник Франц-Фердинанд зрозумів якраз, що відорванє України і прилученє її до Австрії або утворенє окремої самостійної української держави буде смертельним ударом для Росії. І звідси пішло, що Росія знова звернула всю свою увагу на Галичину, де якраз був осередок українського національного житя і звідки йшли лучі просьвіти на закардонну Україну — а поширенє просьвіти та національної самосьвідомости на російській Українї збільшило небезпеку для Росії. І почала ся борба о Україну між Австрією і Росією. З початку борба та вела ся дипльоматично а тепер оружно.

Німеччині знова розходило ся о що иншого. З одної сторони Французи все грозили відплатою за програну війну 1870 і 1871. року, коли то Німцї побили Францію на голову, заняли Париж, взяли до неволї французького короля і наложили на Францію окуп в сумі 5 міліярдів франків. З другої сторони Англія, яка володіє на мори над цїлим сьвітом, та має величезні кольонії в Америцї, Австралії, Азії й Африцї, почала бояти ся просту німецького промислу й торговлї. Німеччина, розвинувши послїдними лїтами свій промисл, станула до конкуренції з Англією. Німецькі вироби почали собі в цїлім сьвітї здобувати місце побіч англійських а якостию почали навіть перевисшати. Не диво отже, що Англія не могла дивити ся на се байдужно, а Німеччина відчувала се, що вона є наче під контролею Англії, бо не мала доступу на отверте море, але мусїла все своїми кораблями переїздити через англійський канал між Англією і Францією. До сього ще й в кольоніях стала Німеччина небезпечною для Англії, головно в Австралії, Африцї і Азії.

Наслїдком такої зависти між Англією, Францією і Росією з одної сторони, а Німеччиною і Австро-Угорщиною з другої сторони мусїло колись прийти до оружної розправи. Найлїпша до сього хвиля була в 1908 роцї, коли то Росія була ослаблена війною з Японом і можна було розбити її на порох, а Англія ще була так тїсно злучена з Францією. Друга доб-

ра нагода була 1912 р. підчас війни балканських держав, коли то Німеччина й Австрія були змобілізовані і під зглядом мілітарним цілковито приготовані. Та в тих часах удало ся державам удержати мир, натомість від часу до часу почали появляти ся вісти в часописях, що війна невідклично мусить вибухнути в 1917 р. Мабуть Росія хотіла до сього часу цілковито приготовити ся і зреорганізувати свою армію. Між тим смерть австрійського наслідника престола, викликана велико-сербською пропагандою під протекторатом Росії приспішила розвій подій.

Перевівши слідство в справі сераєвського злочину, австрійсько-угорське правительство звернуло ся дня 25 серпня до сербського правительства нотою, в якій вказано на співучасть сербських урядників в злочині рівнож зажадала Австрія цілковитого застановленя великосербської пропаганди в Австрії та покараня винних сербських урядників. До помочи у веденю слідства в Сербії зажадала Австрія участи своїх урядників, а також розвязаня сербського тов. »Народна Охрана", яка підготовляла злочин і революцію в Боснї та Герцоговині. Згоду на жаданя австро-угорського правительства мала подати Сербія протягом 48 годин. Колиби в тім часї Сербія не дала цілковитої відповіди Австрії то Австрія заповіла виповідженє війни Сербії. Се був зміст австрійського ультімата.

По одержаню сього ультіматум запорядила Сербія мобілізацію своєї армії, а австрійсько-угорському правительству відповіла, що лише на деякі жаданя може згодити ся. Ся відповідь не вдоволила Австрії й тому виповіла вона війну Сербії 28 липня. Се властиво мала бути лише карна експедиція, щоб приборкати неспокійне правительство та положити конець антиавстрійській пропаганді. Про виповідженє війни повідомила Австро-Угорщина всї держави, подаючи також причини, які її до сього кроку приневолили.

На сю австрійську ноту відповіла Росія, що вона не може бути байдужною в тій справі бо се загрожує істнованю Сербії, як держави. В справу на основі договору вмішала ся й Німеччина та запитала Росію, чи Росія рішучо вмішає ся до війни австрійсько-сербської? Росія відповіла, що о скільки Австрія загрожує Сербії, вона мусить станути по стороні Сербії і в її обороні. На запит Німеччини висланий до Відня, о скільки Австрія має заборчі пляни супроти Сербії, дало австрійсько — угорське правительство торжественне запевненє, що під ніякою умовою не думає Австрія нарушувати анї істнованя анї цілости Сербії. Німеччина передала сейчас сю відповідь Австрії до відома Росії зазначуючи, що нема зовсїм причини до нарушеня европейського мира. При сїм німецький цїсар заручив сам, що він сам ручить за Австрію, що вона додержить слова й не нарушить независимости Сербії. Неначе у відповідь на се, Росія зарядила мобілізацію своєї армії, чим дала до пізнаня, що її не залежить на удержаню мира, лише хоче війни.

Рівночасно з мобілізацією в Росії почала мобілізуватись і Франція. Німеччина запитала Росію, що має означати її мобілізація і рівночасно поставила жаданє до Росії, наколи ся протягом 12 годин не відкличе розпорядку мобілізаційного, тоді Німеччина буде се уважати за визов та притоку до виповідженя війни Росії. Рівнож вислала Німеччина запит до Франції чи вона на випадок російсько-німецької війни буде невтральною. Коли Росія не відкликала мобілізації протягом 12 годин, противно, запорядила мобілізацію прочих своїх корпусів, виповіла Німеччина війну дня 1. серпня; а незабаром й Франції, яка заявила Німеччині, що не буде

Google

невтральною, лише зробить те, чого вимагає інтерес французького народу.

З виповідженєм війни Росії і Франції зі сторони Німеччини наступали незвичайно швидко одні події за другими. Дня 2-го серпня обсадила Німеччина Люксембурґ, незабаром потім виповіла війну Бельгії, за те Анґлія виповіла 4-го серпня війну Німеччині, знова Австро-Угорщина виповіла 6-го серпня війну Росії, почім вже гладко пішли дальші виповідженя війни на вхрест: Австрія Франції, Анґлії й Бельгії, Чорногора Німеччині і Австрії, Японія Німеччині й Австрії і т. д. разом стануло до війни 9 держав, а всїх всех виповіджено аж 17 !Хоч властиво є 2 війни: з одної сторони Австро-Угорщина й Німеччина, з другої сторони: Анґлія, Франція, Бельгія, Росія, Сербія, Чорногора, Японія. В хвилї, коли се пишемо заносить ся ще на війну портуґальсько-німецьку й російсько-турецьку.

Годї подавати тут подрібний перебіг цїлої війни, бо кождий, хто читає часописи сам пригадає собі важнїйші воєнні події. Нас Українцїв обходять передовсїм події з австрійсько-російського театру війни.

Пригадуємо що европейська війна почала ся австрійською карною експедицією до Сербії. Австрія змобілїзувала з початку лише 5 корпусів, бо більше війска на покаранє Сербії не було потрібно. Колиж Німеччина приневолена була видати війну Росії, тодї Австрія запорядила загальну мобілїзацію, щоб бути готовою на всї евентуальні зачіпки. Австрійське війско пішло в части до Сербії, в части до Франції, головно гірська артилєрія, щоб помагати Німеччині а головна сила пішла проти Росії.

Скоро лише проголошено війну проти Росії, запанував в Австрії і на Угорщині небувалий ентузіязм. Спеціяльно наш нарід зрозумів, що тепер або нїколи буде визволений український народ з московської неволї. І хоч як жовнїр є виставлений на небезпеку, мимо сього кождий радо спішить у бій за сьвяту справу, кидаючи жінку дїти, родичів та прочу родину. Правда, були й слабодухи, одначе ті підбадьорені иншими, також набирали відваги. Проче населенє, котре не йшло на війну, старало ся всїм чим лише можна, допомогти сьвятій справі. У Львові утворили Українцї головну »Українську Раду«, зложену з представителїв усїх партий, оголошено зазив до складок на боєвий фонд для визволеня України. Посипались складки тисячами. Кождий з останного тягнув ся а давав на жертву Вітчинї. Українське жіноцтво зорґанїзувало ся окремо, даючи почин до заснованя української самаританської помочи для доглядани хорих. Приготовано школи і приватні доми на шпиталї. Зложено величезні запаси біля, одїжи і средств живности. Українська молодїж, яка не станула в ряди правильних війск зорґанїзувала ся в окремі полки добровольцїв Січових стрільцїв, яких число зросло до 15.000. Инші не спосібні до ношеня зброї орґанїзували окремі комітети для спільної помочи в пільних роботах. Житє підчас війни перемінило ся в чисто спільне — громадянське. Кождий почував себе членом великої родини, яка має спільну цїль.

Війска, які їхали на поле бою були предметом сердечних овацій, на кождій стації витано їх як оборонцїв Вітчини, обдаровувано харчами, овочами, папіросами — чим хто міг. Словом, не було одного чоловіка, який би не брав посередно чи безпосередно участи в війнї. Кождий пращаючи ся кликав: »До побаченя в Києві!« — так кождому се імя Київ, пригадувало цїль наших мрій.

І пішли десятки тисячів наших молодих борцїв здобувати волю України. Перша, друга й слїдуюча побіда

Digitized by Google

австрійської армії напували кождого надією, що ось-ось цісарські війска застромлять наш прапор в Києві. Одначе за місяць вийшло розчароване: Москаль який цілою силою вдарив на Галичину, по довших крівавих борбах заняв дня 3 вересня 1914 року серце галицької України — місто Львів. Нашого найкрасшого добродія, подвижника і основателя богато всілякого рода народних і церковних інституцій — Ексцеленцію Митрополита Андрея Шептицького котрий силою не давав ся вивезти і яко добрий пастир лишив ся з своїм стадом — вивезли Москалї в глубину Росії, думаючи в своїй наївности, що усуненєм батька церковного і народного житя, знищать й само житє. І посумнїли люди наші, думаючи, що прийшов вже конець нашому національному житю в Галичинї.

У війнї одначе щастє буває змінне. Москалї, що до 1-го жовтня йшли побідоносно вперед, обхопивши вже навіть були твердиню Перемишль, почали тратити ґрунт під ногами. Раз пораз удало ся австрійсько-угорським війскам завдати рішучі удари Москалям, котрі почали тїкати з Галичини.

Крок за кроком відбираємо дорогу землю з рук ворогів і покищо ми сьміло можемо дивити ся вперед. І у сю велику переломову хвилю упадати нам на дусї не вільно, памятаючи добре, що причиною всего нещастя є Росія. Росія і російські царі та їх правительство були тими, котрі протягом кількох послїдних століть несли смерть і загладу своїм сусїдам, будуючи на трупах поневолених народів тюрму стокількадесяти народам, яким лиха доля судила дістати ся в російське ярмо.

АВСТРІЙЦІ БЕРУТЬ В ПОЛОН МОСКАЛІВ.

Росія поневолила Україну, закувала 30 мілїонів наших рідних братів в кайдани, видираючи з горла язик та висисаючи кров з поневоленого нашого народу. Росія поневолила Польщу, розбила автономію Фінляндії, вирізала цїлий ряд свобідних кавказьких народів і йшла дальше на захід

Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

в осьвічені краї, щоби і тут принести смерть і загладу. Росія хотіла конечно знищити передусім наш нарід, бо бояла ся його чисельної сили. Тому й заборонила вона на Україні нашу мову в школі, церкві і урядах. Наших людий сьвідомих Українців мучила і замикала до тюрми та висилала в далекий студений Сибір. Нашого народного пророка, Тараса Шевченка держала в салдатській неволі повних 10 літ і загнала його перед часом в могилу. Наших провідників держала в тюрмах і гнала на шибеницю. Шибениця і кат, се ознаки царського пановання на українських землях. Усі знущування і катовання царських посіпак над безвинними людьми і народами довгий час уходили безкарно царським катам.

В Росії була гробова тишина, лиш від часу до часу дали ся чути вибухи народної пімсти. Тимто вже в часі японської війни виявлювано своє невдоволенє з пановання Росії тим, що тішили ся з кождої невдачі і кождого погрому російського війска. Так Росіяни самі хотять її упокореня, знаючи, що щастє для російських народів прийде доперва тоді, коли теперішну Росію розібють на прах, тимбільше, що Росія сама викликала нинішну воєнну пожежу.

Та не тільки пімсти шукаємо ми, Українці, на російськім каті. Ціль наша є більша. Воєнний запал і ті безпримірні жертви, які принесе наш нарід в теперішній війні проти Росії, не сьміють пропасти безслідно. Ми мусимо в сю годину, яка буде послідною для доси могучого царату використати для Воскресеня України! Ми мусимо скинути з нашого народу московські кайдани, мусимо на руїнах російської держави збудувати для нашого народу Вільну Україну. Тим то не тратьмо надії і вірмо сильно в побіду нашої сьвятої справи.

А колиб стало ся инакше?!

То й тоді, колиб ми навіть програли війну і нашому народови довело ся поневолі жити під скиптром російського царя, чи ми великий живий народ маємо упадати на дусі? Таку гадку можуть допустити лише слабодухи. Чей ми вже на стільки національно сильні, що нас ніяка ворожа сила не сьміє згнобити. Сильна, завзята праця, витревалість аж до останнього, мусить нам принесе побіду, бо наша справа сьвята. Згинути може держава але нарід ніколи. І нікчемним бувби той, котрий упадав би на дусі. Противно якраз тепер мусимо викресати з себе тільки животворної сили й енергії, щоб показати ворогам, що ми на все приготовані. З вірою й надією на поміч Того, котрий править сьвітом і розділює землі приготовляймо ся і на сю найтяжшу хвилю. Коли будемо на се приготовані, тоді тим гарнійше зуміємо використати евентуальну побіду австрійсько — угорської та німецької армії над Москалями. У тім великім пожарі, який тепер обіймив Европу кує ся доля України.

Горі іміем серця!

Google

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ІСУС ХРИСТОС ПЛАЧЕ НАД СПАЛЕНИМИ І ЗНИЩЕНИМИ МІСТАМИ В ЧАСІ ВІЙНИ.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Перебіг історичних воєнних подій.

Дня 28 червня замордував Прінціп австрійського престолонаслідника Франца Фердинанда і його жінку Софію; в тім заговорі брали участь сербські офіцири з Білгорода. Замордоване архикнижої пари було послідною причиною вибуху війни між Австрією а Сербією.

Дня 28 липня Австро-Угорщина виповіла війну Сербії, заряджуючи частинну мобілізацію своєї армії.

Дня 1 серпня Німеччина виповіла війну Росії за те, що Росія заявила свою готовість піти проти Австро-Угорщини в інтересі Сербії. **Того самого дня** виповіла Німеччина війну Франції, котра зарядила загальну мобілізацію, щоб станути по стороні Росії.

Дня 5 серпня виповіла Бельгія війну Німеччині за те, що вона переступила зі своїм військом бельгійські границі, щоб перейти до Франції.

Дня 5 серпня Англія виповіла війну Німеччині, щоб в той спосіб дати поміч Франції і Бельгії.

Дня 6 серпня Австрія виповіла війну Росії.

Дня 7 серпня здобули Німці дуже сильну бельгійську твердиню Літтіх.

Дня 11 серпня Австрія видала війну Франції.

Дня 18 серпня розбили Німці французьку армію коло Намур і Дінан.

Дня 20 серпня заняли Німці столицю Бельгії, Брукселю.

Дня 23 серпня Японія за намовою Англії виповіла війну Німеччині.

За два дни 25 серпня виповіла Австрія війну Японії.

Дня 24 серпня побила австрійська армія під проводом генерала Данкля російську армію під Красніком загортаючи рівночасно російську полосу на 150 кільометрів на північ від Галичини від Кракова аж до Красніка.

Дня 25 серпня заняли Німці французьке місто Ненсі.

Дня 26 серпня побили Австрійці Москалів на буковинській границі.

Дня 31 серпня розбив німецький командируючий генерал Гінденбурґ коло Ортенсбурґа й Таненбурґа російську армію генерала Ренненкампфа. Німці забрали 100.000 Москалів до неволі а около 150.000 витопили в мазурських озерах. Є се одна з найбільших побід в історії.

Дня 3 вересня австрійська армія генерала Авфенберґа побили Москалів на голову коло Томашова.

Дня 3 вересня заняли Москалі Львів, осередок українського національного житя.

Дня 9 вересня Німці здобули французьку кріпость Мобеж і посунули ся в напрямі Парижа.

Дня 15 вересня німецький генерал Гінденбурґ розбив другу російську армію на границі східних Прус коло Мишниця і Хожелі.

Дня 22 вересня Москалі зачали облогу Перемишля.

Дня 9 жовтня здобули Німці по 11 дневній облозі послідну бельгійську твердиню Антверпію.

Дня 12 жовтня побідили австрійські війска Москалів коло Ланьцута і від тепер Москалі починають цофати ся з Галичини.

Дня 15 жовтня прогнали Австрійці Москалів з під Перемишля. Москалі отже облягали Перемишль через 25 днів і не здобули ані одного форту тої сильної кріпости.

Google

ЯК ТРЕБА ВИХОВУВАТИ НАШІ ДІТИ В АМЕРИЦІ?

Яка квестія є найважнійша для кождого народу?

А вже-ж не що иншого, як забезпеченє собі гарної, безжурної будучности.

А яким чином доходить кождий нарід найлекше до власної красної будучности?

А вже-ж не чим иншим, як розумним вихованєм молодого поколїня.

Від коли живуть народи на сьвіті все ся правда була в поважаню у них, всюди публична думка піклувала ся вихованєм дітий. Батько, голова родини, дбає про се, щоб його діти ставали щораз більше трудолюбивими, щоби не зменшали нагромадженого майна своїм ледачим житєм, а щоб своєю пильністю і ревністю збільшали його з дня на день. Таксамо робить нарід. Він як збірна одиниця знає, що молоде поколїнє має важнійшу задачу сповнити серед народу від його старших членів, тому не залишає жадної нагоди, щоб тільки воно, се молоде поколїнє, вийшло сильне духом і кремезне тілом.

Ми кажемо: нарід виховує діти. Так, але се тільки говорить ся загально, бо як нарід складаєть ся з одиниць, так і вихованє належить до одиниць. Як одиниці, себто родини, виховають дітвору, то такий буде й нарід.

Питанє се є превежне у нас, в старім краю; воно товчеть ся по сторінках наших часописий, книжках; обговорюють ся се питанє на сходинах і зборах наших чільних людий і орґанізацій; накликуєть ся наш загал до жертвованя грошевих сум на піддержанє сего великого і сьвятого клича: »у добрім вихованю дітий наша будучність!« А се питанє є в сотеро важнійше для нас, що поселили ся на просторах Америки між чужими народами! Чому се так? Тому, що прим. в Галичині вихованє публичне нашої дітвори є приноровлене до місцевих обставин; тай в приватнім вихованю дітий по домах не стоять в дорозї такі перешкоди, як тут, в Америці... Галичина, заселена нашим народом, не може инакше виховувати дітий, як тільки так, щоби єї діти думали по руськи, говорили по руськи і жили по руськи. І церква і школа і родина і преса і література — всьо то піддержує ідею національного і морального виховання і кожда затія Поляків в напрямі польщеня нашого поколїня стрічаєть ся з протестом і реакцією проти насильства.

В Америці не так. Ми поселили ся незначними гуртками, серед культурно-розвиненої нації анґлійсько-американської, відчуваємо її вплив на кождім кроці; американський дух є зовсїм чужий для нас, спосіб виховання такий ріжний від сего способу виховання, що ми його бачили в Галичині, як небо від землї; небезпека затрати національного почутя серед дітвори є така велика, що на наших очах відбуваєть ся швидко сей страшний процес, як то руські діти — розпливають ся в американськім морю. А коли додати до сего ще сю обставину, що матеріяльне положенє нашого народу в Америці є надто слабе, тоді в цїлій величи покажеть ся нам конечність доброго виховання нашої дітвори. На тих, що прибули до Америки за зарібками, на тих, що прибиті нуждою і галицьким »гараздами«, гарують по цїлих днях і ночах по майнах і фабриках, не можемо будувати; вони тілом тут, в Америці, але духом все перебувають в старім краю і вони подекуди розбиті душею, не знають бідняги навіть, куди повернути ся, де шукати долї. Але діти, що родили ся в Америці, стають правдивими горожанами сеї країни; не тільки го-

СОФІЯ

рожанами з імени, але з переконаня, інстинкту. Їх треба отже конче так повести від молодих літ, щоби виростали на добрих горожан Америки і на щирих і характерних членів рідного, українського народу.

Якже-ж повинні руські родичі виховувати свої діти?

Найважнійшою справою, на яку родичі мусять звернути увагу, є **моральне виховуванє дитини.** Се моральне виховуванє має зачинати ся від наймолодших літ. Родичі не повинні потішати себе тим, що »дитина маленька а тимсамим дурненька«; дитина замічає і відчуває враженя вже в перших літах свойого житя і сї перші враженя мають великанський вплив на дальше її житє. Се найважнійший час, бо саме тоді закладаємо підвалини, на яких має оперти ся пізнійше вихованє. А підвалини — се річ найважнійша. Коли основа виховання від перших хвилин буде трівка, то і дальше вихованє буде лекше а наслідки загального образованя будуть найхосеннійші. Вже в дуже молодім віці можна замітити у дитини всїляні прикмети душі. По її рухах і примхах можна замітити точні прояви гніву, невдоволеня і т. д. Родичі звичайно не звертають на се уваги, і саме сї прояви є нераз початком лиха, яке опісля неможливо викорінити. Недаром же і народна пословиця каже: Чим горнець накіпить, тим його опісля й чути.

В родинній хаті дістає дитина перші основи виховання. Батько — мати — се перші учителї і наставники. Вони мають виховати дитину релїгійно. Коли тільки дитина доходить до уживаня розуму, як тільки зачинає понимати, що се Бог, небо, душа і т. д., треба її зачати учити молитви, по змозї водити до церкви божого, навчити любити церковні обряди при богослуженю і доброго захованя. Коли дитина від молодих літ приляже невинним діточим серцем до молитви, Церкви, побожности, то на старші літа не так легко буде вирвати її релїгію з серця. Релїгія не тільки що є сповненєм обовязку сотворіня зглядом Сотворителя, але стає жерелом щасливого, спокійного і чесного житя. І тому кождий нарід тоді є сильний, коли має якнайбільше одиниць релїгійних.

Як часто легковажать собі сю справу по наших американсько-руських домах. Нераз сама дитина мусить пригадати родичам, що вона ще не змовила молитви, бо мати занята більше приладжуванєм сніданку для своїх бортників, з яких, мимохіть сказати, жадного хісна нема а тільки велика шкода, як релїгійним вихованєм своєї рідної дитини. Нераз дитина має і шість літ, а не знає біднятко, куди дорога до церкви; а коли й прийде до церкви, то не знає навіть, що се таке. Годі дивувати ся так дуже батьком родини; вони-бо цїлими днями гарують по страшних фабриках або підземелях, а як прийдуть до хати, то раді би як найскорше підкріпити своє тіло солодким випочинком. Але матері! Вони мають далеко більше спромоги подбати про свої діти. А як мало вони про се дбають.

Релїгійне вихованє дітий зависиме в головній мірі від **доброго приміру.** Родичі і загалом всї, що мешкають в хаті, мусять уважати на кождий свій рух, кожде своє слово і поведенє, щоби тим чином ставати як найлїпшим приміром для дитини. Нїодна дитина не родить ся лихою; а коли такою опісля стає, то так подїлав на неї лихий примір. Молоденький ум дитини є дуже ніжний і на все податний.

А погляньте, так для приміру, чого то мусять слухати наші діти по домах? На які то вони діла мусять нераз дивити ся! Не буде се пересадно, коли скажу, що в нитьдесять

ЗОЛОТЕ

процент наших руських хат відбуваєть ся постійно пиятика. В Галичині не мають понятя кілько гроша, здоровля чести, і т. д., пропивають наші люди тут в Америці! Пяниченє по домах стало ся для наших іммігрантів чимсь так конечним як прим. їда або відпочинок. І сї часті пиянські сходини й получені з криками, гидкими сьпівами неморальними жартами, бійками, до яких звичайно вмішуєть ся поліцмен а опісля скваєр; на то всьо глядять невинні діточі очи, слухають діточі уха, відчуває ніжне, чисте діточе серце! Аж страх подумати, як псуєть ся дітворе через такі забави! І де-ж тут може бути мова про релїгійне вихованє, коли одна така »забава« вирве з серця дитинячого всю релїгійність, над якою трудила ся мати через кілька місяців! Додати-ж до того картярство, безбожні бесіди, оклевечуваня, брехні, злодійства, і т. д. — то будемо мали слабий образ того приміру, за яким молода дітвора поступає дуже радо у своїм житю.

З повисше сказаного виходить, що релїгійне і моральне вихованє дитини складаєть ся на виобразованє в нїй характеру. Характерні одиниці серед народу — се цьвіт його. Люди характеру є не тільки основою горожанства, але кождої добре правленої держави, її найлїпшою силою; бо сьвітом, в дійсности, кермують моральні прикмети чоловіка а не фізичні. Релїгійна моральність і любов краю є одинокими непохитними основами характеру. В многих случаях характер значить більше, як знанє. Навіть великий талант без характеру не осягає нїколи свойого найвисшого розвою.

Всьо, що ми називаємо християнськими чеснотами або побожним житєм, складаєть ся на характер чоловіка. І тому родичі повинні добре уважати на се, що дитина говорить, що вона робить, що складає, поклони і т. д., щоби з того всього пізнати, чи розвій її є на добрім шляху, чи нї.

Коли дитина підростає, то вплив на неї має не тільки домашнє товариство, але й товариство поза домом. Дитина шукає для себе розривки на вулици, в товаристві инших дітий. Нїякі заходи не доведуть до бажаних наслїдків і цїлий, коли діти перебувати муть в лихих товариствах. Родичі головно біднїйші, заняті працею і журбою о хліб насущний, лишають дітий на присуд долї. Діти такі, лишені дозору і опіки попадають в невідповідне товариство, серед якого не то що не научать ся нїчого доброго, але ще й позбудуть ся того добра, яке з трудом вполи в них дома родичі. Діти лишені дозору, приучують ся до ледарства, непошанованя чужої власности і вихісновуваня чужої власности, чи там праці.

Гляньмо на вулицю кождого американського місточка, чи там плейзу, а побачимо тьму — тьменну обдертої замурзаної дітвори. Се звичайно наші руські діти. Без догляду, без опіки, без наставленя. Сумний образ. Виховують ся на вулици, як курята. Але-ж нї! За курята господиня дбає і все вибігає на поріг поглянути, чи котрого нструб або ворона не вхопила. За дитиною мати не погляне. »Воно вже не маленьке, під кару не підлїзе!« говорить собі тай ще рада, що дитина не перешкаджає в домашній роботї. А тимчасом між нашу дітвору замішують ся зіпсовані американські діти, так звані боми, псують дитинячу душу і зводять її на нїщо. Вулиця американська деморалізує і кривить, винародовлює і нищить нашу рідну дітвору!

Ще на одну обставину треба звернути увагу.

Нїхто не заперечить, що розсадником великого зіпсуття є наші славетні балї, весїля, хрестини, получені з випукуваннями, пиятикою, бійкою, арештованями, процесами і т. д. А як

60 8

часто буває, що родичі тягнуть на сї забави свої дїти. По що їх там? Що дитина там скористає? Нїчого, а ще й зіпсує ся. А однак у нас без балїв нїяк не обійдеть ся! У нас ,в кождій громадї, мусить бути бодай кілька сих дивовижних, дикунських забав, що видирають так богато гроша, здоровля, чести, доброго імени.

Найважнїйшою хвилею для дитини є тодї, коли зачинає вона ходити до школи. У нас, в Америцї, се питанє особливо важне. В анґлїйській школї не научить ся руська дитина нї правд своєї віри, нї свойого обряду, нї руського письма, нї рідної історії. Коли отже дитина не научить ся того всього в руській школї, то як же опісля може вона бути щирим і хосенним членом свойого народу. Родичі отже повинні пильно звертати увагу, щоби дитина попри науку в анґлїйській публичній школї ходила пильно до місцевої парохіяльної школи. Не можна заперечити, що нашим парохіяльним школам богато в дечім хибує, та однак: хоч в части вспіють вони викликати християнського і патріотичного духа в серцях дїтий. Не потреба забувати, що цїла Америка найбільше уваги звертає на т. зв. Sunday School, себто парохіяльні школи тому, що в публичних школах наука релїґії і християнської моральности не подаєть ся.

Берім собі примір з наших Жидів в Галичинї. У них вже увійшло в звичай і доконечну потребу вчити своїх дїтий вже від наймолодших лїт. Т. зв. »бельфери« ходять від хати до хати збирають жидівську дїтвору і відвозять до хайдерів, де цїлими днями приучують їх жидівського письма і своєї віри. А у нас, чиж має бути гірше? Нехай і наші люди пізнають раз вартість просьвіти, нехай пізнають, що школи закладають ся лишень для добра їх самих і їх дїтий. Нехай вони пізнають, що наука — се скарб найбільший, якого злодій не викраде, вода не забере і огонь не спалить. Нарікаємо на загальну біду і злиднї а не хочемо зрозуміти, що лиш через просьвіту можна дійти до добробуту і вибороти собі лїпшу долю.

Родичі з повним довірєм повинні віддавати своїх дїтий в опіку школї і учителеви. Учитель і родичі спільними силами повинні вести далї вихованє дїтий; одні другим не повинні нїколи ставляти перепон в добрім дїлї. Нехай не боронять родичі своїм дїтям учити ся заданої в школї лекції а нехай радше припильнують самі, щоб дитина того всього навчила ся під їх доглядом.

Вкінци родичі мусять уважати, щоби в душу своїх дїтий вже від першої їх молодости впоювали любов до рідної матірної мови, добрих звичаїв і обичаїв. Особливо у нас в Америцї ся потреба являєть ся доконечною. Не може бути нїчого огиднїйшого і осоружнїйшого, як коли хто калїчить свою рідну мову, перекручує її і перемішує її американськими дивовижними висловами. Чоловік чесний, вірний син свойого народу, нїколи не буде соромитись своєї матірної, дорогої мови та не стане поганити її чужими причіпками.

Впоюймо отже в молоденькі уми нашої молодїжи самопевність себе, пошанованє власної гідности, любов до рідної матірної мови, рідного краю любої України; наглядне представляймо їй народну нашу силу, заохочуймо до пожертвованя для вітчини, виробляймо в нїй заздалегідь патріотизм!

Коли всї, без виїмку станемо так виховувати нашу молодїж, можемо бути певні, що і »в наше віконце засьвітить сонце«.

Глядїм отже за нашою молодїжию, бережім її неначе ока в голові, виховуймо її як слїд, бо ми виховуємо будучність і добру долю України-Руси.

Google

Дещо з історії почти.

Почту можна порівнати до людських легких. Як легкі відсьвіжують безвинно кров і піддержують цілий орґанізм, так і почта оживлює через виміну думок в листах і часописях, ціле сучасне суспільне житє. Годіб людині жити без легких, годі й культурній країні бути без почти. Вистане запитати купців, яке велике для них лихо, коли почта перервана.

Та не все був устрій почти такий, як тепер. Почтовий уряд з перед сто літ не відповідав би зовсім теперішним вимогам, де одного дня пишуть люди міліони листів, а в однім великім місті виходить нераз стільки часописий, як колись на цілій землі. Почта мусіла отже розвивати ся враз з культурою народів, мусіла приноровлювати ся до вимогів кождої доби.

В давнину не було ніяких почт. Хто хотів порозуміти ся з кимось листом мусів уживати до сего післанця. За часів римського цісарства були навіть постійні післанці. Вони розносили по провінціях римської імперії цісарські розпорядженя. Ними можна було, що правда передавати й приватні листи, але треба було дуже дорого оплачувати ся. В пізнійшій добі римської імперії були вже й кінні післанці.

В середних віках тріває такий самий стан. Аж з початком нових віків стали деякі держави заводити між поодинокими більшими містами сталий кінний рух. Се були — можна сказати — перші почти, бо хоч троха схожі на наші. Поволи однак розвивали ся вони щораз більше хоть се не йшло так легко. Правительства були іменно того погляду, що почта мусить нести державі якийсь прихід. Сій засаді й відповідали високі почтові оплати, поділені після так званих скаль. В Анґлії приміром платило ся від листа 4 до 14 пенсів, залежно від того, як далеко лист йшов. Та оплата відносила ся лиш до однокрилушевих листів. Колиж було більше карток, н. пр. 3 аркуші то платили потрійно. Такий самий устрій почтових оплат був й по инших европейських державах, і всякий хто писав або одержував листи мусів дорого платити. Лучало ся, що Анґлієць пробуваючий в Греції платив за пересилку листів і часописий 77 фунтів штерлінґів с. є. близько 400 долярів. Один німецький ботанік заплатив почті за присилку в Бразилії одного листка цьвітки 20 долярів. Великі купецькі заведеня платали нераз сотки тисячів.

Позаяк листовий рух щораз більше змагав ся, отже росло й негодованє на таку дорогу почту.

Щоби сему якось зарадити, владик Анґлієць Ровлянд Гілл проєкт реформи почт, в якім радив завести почтову оплату після ваги листа, без огляду на се куда лист адресований. Сей проєкт подобав ся дуже купецькому сьвітови, зачали отже вести за ним широку аґітацію, яка покінчила ся тим, що анґлійське правительство було спонукане його приняти. В перших літах докладало правительство до почти, та нивша оплата спричинила більший рух, люди стали більше писати і доходи зросли так, що вже небавом оставала й надвишка.

За сею засадничою реформою пішли скоро й другі в се, заведенє марок і почтових скринок, а в 60 роках минулого століття й переписних листків.

Ті самі реформи перевели у себе й другі европейські держави і нині всякий горожанин має змогу висилати листи й в найдальші околиці за невеликою оплатою та й запорукою держави, що кожда посилка буде доставлена до місця призначеня.

Великим велике добродійство є й се, що почта перенила на себе також пересилку всяких пакунків і гроший.

Щоби листи переходили скоро з одного краю до другого, стали поодинокі держави заключувати між собою умови, які запевняли правильний та скорий рух. В тій цїли заснував ся в 1878 році «Сьвітовий почтовий Союз» в Парижі. Тепер обнимає сей Союз майже всі держави землі. В 1909 році полагодив він 40 міліярдів посилок, в тім 18 міліярдів листів, 16 міліярдів друків, а майже 6 міліярдів переписних листків. В тім році мав Союз 271,115 почтових стаций, з 1,400,000 урядниками.

З того припадало на Німеччину 46,525 почтових урядів, Злучені Держави 72,580, Анґлію 23,073., Австро-Угорщину з Боснією і Герцеґовиною 14,216, Росію 13,094, Францію 14,420. Італію 8,917, Японію 4,650, Швайцарію 3,042 і т. д.

Що до почтових скринок, то є їх найбільше в Німеччині бо аж 125,000. В Злучених Державах є 120,000 скринок, в Австрії 30,000, в Росії 22,000, в Еспанії 14,000 і т. д.

Після статистичних дат сьвітового почтового Союза припадає річно на одного мешканця листів: 120 в Злучених Державах, 114 в Швайцарії, 93 в Німеччині, 78 в Бельгії, 68 в Франції 46 в Австрії, 24 в Італії, 23 на Угорщині, 12 в Румунії, 6 в Росії і 0.7 в Туреччині.

Зіставмо три роки в історії листового руху а се: 900 рік, 1800 рік і 1900. Девятьсотний рік, коли лист несе післанець; 1800 рік, коли пересилка листа з Відня до Америки виносить 4 доляри, а йде близько сто днів; вкінци 1900 рік, де лист оплачений 5 центовою маркою приходить з Ню Йорку до Відня за 14 днів.

Сї три роди достави листів дають нам точний образ культурного стану сих трох діб.

ПІДЗЕМНА ПОЧТА В ЛОНДОНІ.

Лондон — се столиця Анґлії, а рівночасно і найбільше місто в сьвіті. Місто се має як раз стільки мешканців, що ціла Галичина. З того велитенського числа мешканців можна вносити, який оживлений рух і натовп царить на вулицях сего міста — великана. Розуміеть ся само собою, що у сім місті є незвичайно поширена почтова сїть і то до того степеня, як нїгде більше на сьвіті.

Отже для прискореня почтового діловодства і уменшеня вуличної гноти — вибудовано минулого року в Лондонї підземну почту, якої шлях є на 10 кільометрів довгий. Сей підземний почтовий шлях злучив із собою всї головні почтові відділи столиці і служити має виключно лишень до перевозу листів. Шлях сей складаєть ся із двох циліндрів-рур, кожда о промірі 2 метрів і 30 центіметрів, а в них уложені суть 2 пари рельс (шин), у віддаленю 60 центіметрів одна від другої, а по яких котять ся вівки, із швидкостю по 36 кільометрів на годину.

Сей новомодний, почтовий шлях обслугуваний є не людьми а автоматичними (самочинними) приладами. Обчислено, що тим шляхом можна перевозити в одній годинї по 36 тисяч почтових пакетів з листами.

„АМЕРИКА“

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК В АМЕРИЦІ І ОРҐАН »ПРОВИДІНЯ«

АДРЕСА:

832 N. 7th Street, Philadelphia, Pa.

Злучені Держави північної Америки визначають ся особливо незвичайно великим числом часописий. Нема в Америцї нї одного майже місточка, що не мало-б своєї часописи. По великих містах годї вулицею перейти, щоб не стрічати численних кіосків (т. зв. стендів) обвішаних масою журналів і ґазет, або не попасти на хмару молодих рознощиків, що кождому прохожому майже на силу напихають до рук найновійші виданя. Денебудь стрінеш Американця, чи в тренї, чи в реставрації, чи на вулици, застанеш його майже завсїгди з часописию в руцї або кишени. Одним словом: часопись в Америцї відграє величезну і важну ролю.

Не тут місце на се, щоб говорити про значінє часописий, про се кождий розумний чоловік знає, що о скілько більше часописий і журналів має якийсь нарід, тим в дїйсности стоїть він висше культурно.

Американець, сей практичний, тверезо думаючий, второпний Американець не обійдеть ся без часописи нї хвилинки. Видко, що вона для нього дорадником, дороговказом, учителем, одним словом: всїм.

Кождий Американець второпнїйший, практичнїйший і матеріяльно сильнїйший від наших земляків... Як же се буде, колиб так Русин сказав, що йому часописи не потреба, що для нього часопись не приносить хісна? Се не буде мудро. Коли для Американця вона, ся часопись, невідклично потрібна, то сто разів її мусить що днини взяти до рук наш земляк.

Українцї з незначними виїмками, не читають анґлійських часописий. Не уміють ще на стільки анґлійської мови. Своєїж часописи, що приносилаб їм новинки кождої днини, доси не було. Поляки мають кільканайцять вели-

ких дневників, миж не мали ні одного. І тому то ми були все по заду, бо ми радували ся новинками такими, що їх другі народи знали вже перед тижнем.

Тепер однак не то, що було.

В Філядельфії зачала виходити тому кілька місяців часопись »Америка« що днини. Хто отже нарікав на брак українського дневника, нехай тепер не нарікає, а читає свій рідний дневник.

»Америка« се одинокий український дневник на території Злучених Держав. З жадної другої української часописи не дізнаєте ся так скоро всього, що діеть ся в сьвіті, як з »Америки«.

»Америка« — се український дневник. Він подає всї новинки, що дотичать культурного розвитку нашого рідного народу, подає вісти з галицької, буковинської, угорської і російської України і не забуде також подати про се, як живуть наші братя Українці в Канаді, Бразилії і т. д.

»Америка« попирає визвольний рух нашого народа, боронить його прав, намагаєть ся розбуджувати щораз то сильнїйшу сьвідомість національну, розпалює патріотизм, накликує до спільної праці, йде рука у руку з тими всїми, що на прапорі своїм виписали: Бог і Вітчина.

»Америка« се український дневник на американській земли. В нїм найде читатель всьо, що пригоже нашому чоловікови найти на чужині; вичитає відси і пересторогу, чого треба уникати, щоби місто золотої долї не натрафити на жебручу торбу та дізнаєть ся в кождій хвили, які є тутейшні законні постанови, де знайти роботу і т. д.

»Америка« подає новинки з цїлого сьвіта скоро і точно. В тій самій хвили, коли американські дневники поширюють між публикою якусь нову подію, також і наш дневник друкує її і висилає. Проволоки тут не може бути прямо із сеї причини, що ми дістаємо всї новинки в однім часї з американськими часописями.

»Америка« оцїнює всї новинки і сьвітові події з такого становиска о скілько сї події або новинки причинюють ся до збільшеня вселюдської скарбниці культури, братолюбія і моральности.

»Америка« поборює всьо лихо, що стоїть на дорозї до розвитку не тільки нашому народови а загалом людства. Бореть ся з всякою несправедливостю а особливо з напрямами таких часописий, що полюють на сензаційні вісти.

»Америка« має на метї научити наш рідний український нарід моральних, соціяльних і політичних принципів.

»Америка« — бажає послужити нашій публиці як правдиво духова провідниця і дати своїм читателям що днини здоровий, хосенний і милий духовий корм.

»Америка« є дневником християнсько-католицьким і тому найбільше повинен найти собі прихильників і передплатників поміж нашим українським християнсько-католицьким народом.

»Америка« є заразом органом »Провидїня« найкрасшої нашої запомогової організації, що стоїть на церковнім становищи і широким робітничим верствам подає найбільші матеріяльні підмоги на случай потреби в лихій годинї.

Братя Українці! Ви читаєте українські часописи, що виходять раз, два і три рази на тиждень. Се добре. Але чому не читаєте часописи що днини, все зі сьвіжими новинками? Хочете її мати?

В такім случаю запренумеруйте собі **»Америку«**.

Адреса така: »AMERYKA«, -- 832 N. 7th St., Philadelphia, Pa.

Google

THE BENEFICIAL SAVING FUND SOCIETY OF PHILADELPHIA

1200 and 1202 Chestnut Street,

Заінкорпоровоне 20-го цьвітня 1853 р.

Від вкладок платить 3·65 процент річно.

Власний маєток: сімнайцять міліонів долярів.
Вкладки (депозити): вище пятнайцять міліонів долярів.
Надвижка: вище один і пів міліона долярів.
Число вкладаючих: висше пятнайцять тисяч.

ЧЕКОВЕ КОНТО ЧЕРЕЗ ПОЧТУ.

Ignatius J. Dohan, президент. **Andrew J. Keegan**, заст. президента. **Alfred J. Murphy**, секретар і касієр.

ПРОФЕСОР

SOL. E. JARROW

учитель музики

934 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.

Достарчає первoрядну музику на всякі оказії.

Інструктор музичний Руського Сирітського Дому в Філядельфії.

M. M. HEIL

1024 N. 5th St., Philadelphia, Pa.

Прибори релігійні.

Оправа образів.

Bell Phone, Filbert 457.

J. S. BORGENSKI

ДОСТАВЕЦЬ ШТУЧНИХ ЦЬВІТІВ

Пальми. Папороти. Декораційні вазонки і деревця.

62 N. 13th Street, Philadelphia, Pa.

Wm. H. Horstman Co.

ВИРІБ І ІМПОРТ

всіляких золотих і срібних прикрас та инших річий, як: прапорів, хоругов, беджів, уніформів, шапок, пасів і т. п.

ФАБРИКА І СКЛЕП:

Fifth & Cherry Sts.,

PHILADELPHIA, PA.

THE TRADE MARK OF PHILADELPHIA'S REPRESENTATIVE STORE

Eighth, Market and Filbert Sts.,

PHILADELPHIA, PA.

Уживайте лише
КАВИ
"SALUDO"
фунт 29 цнт. 4 фунти $1.12.
найбільше уживаної
в Філядельфії.

Марка доброти »Martindale«, яка є на всїх наших товарах, ручить не лише за їх правдивість, але і за велику вартість тиже.

СКЛАД ДОБІРНИХ РІЧИЙ ДО ІДЖЕНЯ.

THOS. MARTINDALE & CO.
10th & Market Sts., Philadelphia, Pa.

IRWIN N. MEGARGEE & CO.

ІНКОРПОРОВАНА

ФАБРИКА ПАПЕРУ

...PHILADELPHIA...

Телефон: Filbert 4527. Race 5591 D.

Ретельна вага, добрий ґатунок, умірковання ціна

ДОБРЕ, ЧИСТЕ І РУЧНО ВИБИРАНЕ ВУГЛЄ LEHIGH - - - - - - - - - - COAL

RYAN & COMPANY 416-18 North Twelfth Street, PHILADELPHIA, PA.

Філїя: 1217 W. Thompson Street.
Poplar 6838 A.

РУСЬКИЙ ДОКТОР ІГНАТІЙ СТАНКУС

МАЄ СВІЙ ВЛАСНИЙ ШПИТАЛЬ. Лічить всї недуги мущин, женщин і дїтий. Недуги, не даючі вилїчитись лїкарствами, лїчить за помочию операції або електричности. Медецини приладжує сам для кождого недужого.

ГОДИНИ ПРИНЯТЯ: Від г. 9-ої до 11-ої рано; від г. 2-ої до 4-ої попол.; від г. 7-ої до 8-ої вечер. — В недїлї до г. 3-ої по пол.

Всегда належить звертатись на таку правильну адресу:

Dr. STANKUS 1210 S. Broad Street, PHILADELPHIA, PA.

Католицька фабрика сьвічок

EDWARD J. KNAPP CANDLE CO.

SYRACUSE, N. Y.

ПЕРШОРЯДНИЙ ВИРІБ СЬВІЧОК.

Наколи хочете мати добре сьвітло, пишіть до нас. Ми виробляємо сьвічки спеціяльно для гр. кат. церков.

ОДИНОКА РУСЬКА ВЗІРЦЕВО ЗАРЯДЖЕНА

ДРУКАРНЯ СИРІТСЬКОГО ДОМУ

В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

ВИКОНУЄ

ВСЯКІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

ВІД НАЙМЕНШИХ ДО НАЙБІЛЬШИХ

ТОЧНО, СТАРАННО, ГАРНО, А ПРИ ТІМ ДУЖЕ ДЕШЕВО.

ЧИСТИЙ ДОХІД ПРИЗНАЧЕНИЙ НА ПІДМОГУ РУСЬКИХ СИРІТ.

ВПОВ. РОДИМЦІ!

З огляду на се, що ся друкарня служить так вznеслій цїли, удавайтесь зі всякими друкарськими роботами лише до нас, а ручимо, що так вкінчене — на яке ми звертаємо особлившу увагу — як і цїна вдоволять кождого.

АДРЕСА:

Ruthenian Printing House

632 N. 7th Street. Philadelphia, Pa.

Co-8k

ХУДИЙ від ряду літ набув 22 фунти в 23 днях!

Гідний уваги дослід Ф. Іаґнона.

Збільшує задивляючо вагу.

Я підупадав дуже на здоровлю — пише Ф. Іаґнон. Мав вже навіть покинути роботу, позаяк був я дуже обезсилений. Тепер завдяки Сарґольови виглядаю як зовсім инший чоловік. Прибуло мені ваги 22 фунти і то в протягу 23 днів.

Sargol додав мені 10 фунтів в 14 днях, зазначує W. D. Roberts. Се дозволило мені на добрий сон, добрий апетит і дало спромогу працювати з приємностию і вдоволенєм.

Я важив 132 фунти, наколи зачав уживати Sargol. По 20 днях уживаня його, важив я 144 фунти. Sargol є найбільше задивляючим средством на будову тіла, яке я колинебудь бачив — стверджує D. Martin і J. Meier, додаючи: Через убіглих 20 літ уживав я щоденно ліки на нестравність і ставав худшим з кождим роком. Почав я уживати через 30 днів Sargol і чую ся ліпше як через тих 20 літ. Вага моя зросла від 150 до 170 фунтів

Коли сотки мужчин і женщин, а є їх сотки і щоденно більше прибуває, жиючих в кождій закутині сего розляглого краю, добровільно сьвідчать о збільшеню ваги від 10 до 35 фунтів через уживанє Sargol-ю, мусите всї худі читачі признати, що мимо всего мусить щось бути в прикметї Sargol-ю що до набираня тіла.

Переконайтесь о сім всї, що зробили тисячі инших. Богато худих осіб говорить: Давби я все, щоби набрати більшої ваги, але наколи піддасть хто спосіб, тодї викрикують: Нічого з того, нічого не додасть менї тіла. Доки не спробуєш Sargol-ю, не вір в се, бо не можеш знати, чи воно правдою.

Sargol додав вже много фунтів здорового тіла тим, що сумнївались вже о його успіху. При уживаню Sargol-ю чоловік робить ся новим. Зажийте лиш і завважайте як вага змагаєсь,зникають западнєня а стать прибирає нормальний вигляд. Зважте ся перед заживанєм і по докінченю, а вага Вам скаже.

Можна його уживати при кождім їдженю. Він мішає ся з поживою і помагає відділювати з неї поживні складники. Повні і добре виглядаючі особи не потребують Sargol-ю лише худі, бо їх орґаніям не витворює з поживи потрібного товщу.

ПРИЙДИ ЇСТИ З НАМИ НА НАШ КОШТ.

БЕЗПЛАТНИЙ КУПОН.

Сей купон уповажняє кожду особу до отриманя одної 50 цит. пачки Sargol-ю (о скільки його дотепер хто не пробував) лише треба долучити 10 цит., які потрібні на покрите коштів пересилки і опакованя. Читайте повисше наше оголошенє, долучіть 10 цит. в сріблї в листї враз з купоном, а відворотною почтою вишлемо Вам одну 50цит. повну пачку. Адреса:

THE SARGOL COMPANY,
799-a Herald Bldg.,
Binghampton, N. Y.

Пишіть нашу адресу виразно і долучіть сей купон до листу.

50 цит. пачка даром!

Щоб зробити доступним кождому худому читачеви здобутє 10 фунтів або і більше ваги і щоби улекшити сю пробу, даємо 50 цит. пачку Sargol-у зовсім даром. Або Sargol збільшить Вашу вагу, або нї, а одиноким способом переконання ся о сім є випробованє. Пішліть по сю безплатну пробну пачку зараз, залучаючи 10 цит. в сріблї або в почтових марках на кошти пересилки, опакованя і т. д. а повної міри 50 цит. пачку вишлемо відворотною почтою. З листом пішліть і сей купон до: THE SARGOL COMPANY, 799-a Herald Bldg., Binghampton, N. Y.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

Маю честь повідомити Впов. Родимців і всїх інтересованих, що моя

КАНЦЕЛЯРІЯ

зістала перенесена до нового власного дому під ч. 329 South 4th Street (corner Delancey, between Pine and Spruce Sts.) Філядельфія, Па.

Поки отже відносетесь до іноплемовців іменуючих ся Русинами тільки для використаня Вас, або до людий не розуміючих Ваших справ і незнаючих прав краєвих — котрі вже тимсамим паражують Вас на страту тяжко запрацьованого гроша, удайтесь о пораду, яка нїчого не коштує — до знаної Вам від кілька лїт:

ЕВРОПЕЙСЬКОЇ АДВОКАЦЬКО-НОТАРІЯЛЬНОЇ І ВІЙСКОВОЇ, ПРАВДИВО-РУСЬКОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ

котра виробляє і відсилає просто до краєвих судів всїлякого рода СКАРГИ, ЖАЛОБИ, РЕКУРСИ, ВІДКЛИКИ, КОНТРАКТИ КУПНА—ПРОДАЖИ, НАЙМУ І ДАРОВИЗНИ, ПОВНОВЛАСТИ, СКРИПТИ ДОВЖНІ, ЦЕСИ І КВІТИ ЕКСТАБУЛЯЦИЙНІ, полагоджує також СПРАВИ ВІЙСКОВІ. ВСЇ ДОКУМЕНТИ суть списувані після КРАЄВИХ ЗАКОНІВ і длятого суть важні в краю, тимбільше, що їх потверджають конзуляти.

Названа канцелярія занимає ся також купном, продажею і винаймованєм домів так в Філядельфії, як і инших містах, рівнож колектує ренти. Поради безплатні. Пишіть або голосїть ся на адресу:

T. J. HRYCEY CO., 329 So. 4th St., Philadelphia, Pa.

Siegman & Weil

ВИРІБ І ІМПОРТ

церковних річий і прикрас.

18 and 20 East 27th Street,

NEW YORK, N. Y.

F. AD. RICHTER & CO.

74—80 Washington Street, New York, N. Y.

Google